ilf şi petrov

Vol. I-II Lei 22

I. ILF &
E. PETROV

viţelul ilf şi petrov

ilf şi petrov
viţelul de aur

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

viţelul de aur

EDITURA PENTRU
LITERATURĂ UNIVERSALĂ

București • 1965

viţelul de aur

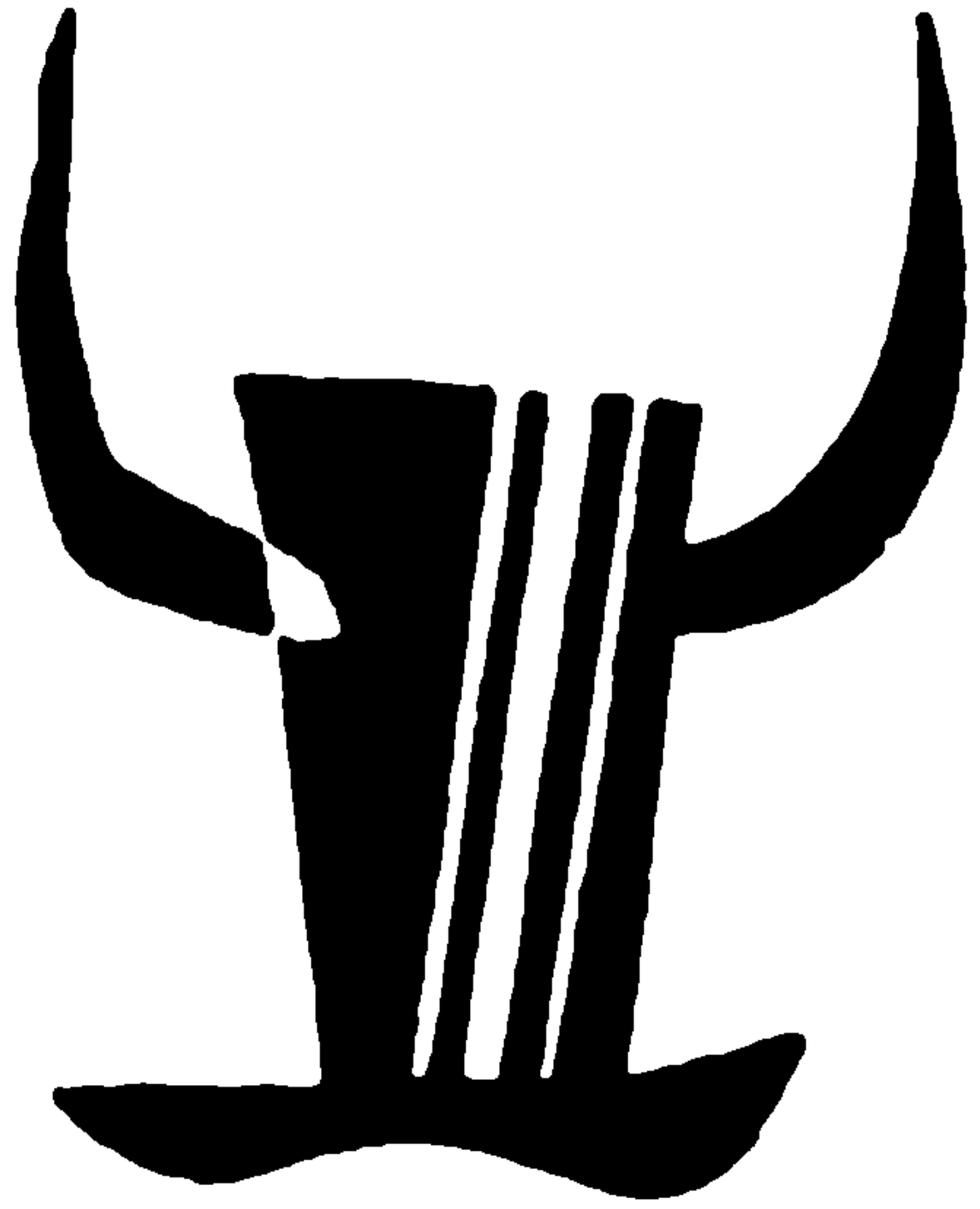

I. ILF şi E. PETROV

Traducere de
TUDOR MUŞATESCU şi ION MIHAIL

Coperta şi ilustraţiile de *Nicolae Şerban*

Din partea autorilor

In legătură cu gospodăria. noastră colectivizată pe ogorul literar, ni se pun de obicei multiple întrebări, în totul îndreptățite, dar și foarte monotone, cum ar fi „Cum scrieți în doi?"

La început, răspundeam pe larg, intrînd în toate amănuntele, povesteam pînă și cearta violentă care s-a iscat între noi cînd s-a pus problema dacă să-l omorîm pe Ostap Bender, eroul romanului Douăsprezece scaune, *sau să-l lăsăm în viață. Nu uitam să amintim nici amănuntul că soarta eroului a fost, pînă la urmă, hotărîtă prin tragere la sorți, că am pus într-o zahariță două hîrtiuțe, una albă, alta avînd desenate pe ea, cu o mînă tremurătoare, un crantu și două oase de găină, că am tras craniul și, astfel, peste o jumătate de oră, marele maestru al combinațiilor a sucombat. Îi tăiasem beregata cu briciul.*

Apoi am început să dăm răspunsuri mai puțin amănunțite. Nu mai povesteam de ceartă. Iar, după o bucată de vreme, am renunțat cu totul la amănunte, pînă cînd, în sfîrșit, la întrebarea „Cum scriem în doi?", răspundeam fără nici un chef:

— Uite așa! Scriem și noi ca frații Goncourt. Edmond aleargă pe la redacții, iar Jules păzește manuscrisul ca să nu-l fure cunoscuții.

Dar deodată întrebările au încetat să mai fie uniforme.

— Spuneți-mi, vă rog, ne-a întrebat într-o zi un cetățean grav, dintre acei care au recunoscut Puterea sovietică ceva mai tîrziu decît Anglia și cu puțin înaintea Greciei, spuneți-mi, vă rog, de ce vă dedați la haz? Ce rost au rîsetele astea, acum, în perioada de reconstrucție? Ce, ați înnebunit?

Și cetățeanul, furios, a căutat să ne demonstreze pe larg că în perioada aceasta rîsul e dăunător.

— E un păcat să rîzi! zicea el. Da, tovarăși, e de neîngăduit să rîzi! Nici să zîmbești nu-i cazul. Mie, cînd văd viața asta nouă, progresul în toate direcțiile, nu-mi vine de loc să zîmbesc, îmi vine numai să mă rog!

— Păi, tovarăşe, noi nu rîdem ca să rîdem, obiectam noi. Scopul nostru e să satirizăm pe oamenii care nu pricep esenţa perioadei de reconstrucţie.

— Satira nu poate avea haz, spuse sobrul tovarăş şi, prinzîndu-l de braţ pe un baptist, meşteşugar necooperativizat, pe care îl luase drept proletar sută la sută, îl duse la el acasă.

Il duse ca să-i descrie în cuvinte plicticoase şi să-l introducă într-un roman în şase volume, intitulat Dar paraziţi niciodată !

Cele istorisite mai sus nu sînt născocite. De născocit s-ar putea născoci ceva mai cu haz.

Lăsaţi-l în voia lui pe un asemenea cetăţean amator de osanale şi va pune pînă şi pe bărbaţi să poarte feregea, iar el personal se va apuca să cînte din zori la trombon imnuri şi psalmi, socotind că numai aşa poţi ajuta la construirea socialismului.

Tot timpul cît am scris Viţelul de aur *a plutit deasupra noastră chipul cetăţeanului grav.*

— Dar dacă capitolul ăsta o să iasă cu haz, ce-o să spună cetăţeanul cel grav ?

In cele din urmă am stabilit următoarele :

a) să scriem un roman cît mai vesel,

b) dacă cetăţeanul cel grav va declara din nou că satira nu trebuie să aibă haz, atunci să cerem procurorului republicii să-l dea pe sus-numitul cetăţean în judecată penală, pe temeiul articolului care pedepseşte infracţiunea în materie de imbecilitate crasă.

I. Ilf, E. Petrov

PARTEA ÎNTÎI • Echipajul *ANTILOPEI*

Cînd traversezi strada, uită-te bine în stînga şi în dreapta.

(Regulă de circulaţie)

Capitolul I

CUM A ÎNCĂLCAT PANIKOVSKI CONVENŢIA

Pietonii trebuie iubiţi.

Pietonii reprezintă cea mai mare parte a omenirii. Mai mult chiar : constituiesc lamura ei. Pietonii au creat lumea. Ei au construit oraşele, au ridicat clădirile cu etaje peste etaje, au făcut instalaţiile de canalizare şi de alimentare cu apă, au pavat străzile şi le-au luminat cu becuri electrice. Ei au răspîndit cultura în lumea întreagă, au inventat tiparul şi praful de puşcă, au aruncat poduri peste rîuri, au descifrat hieroglifele egiptene, au pus în circulaţie lama de ras, au desfiinţat comerţul cu sclavi şi au stabilit că din boabele de soia se pot prepara o sută paisprezece feluri de mîncare gustoase şi hrănitoare.

Şi cînd totul a fost gata, cînd planeta noastră a căpătat un aspect oarecum civilizat, au apărut automobiliştii.

Trebuie să precizăm de altfel că şi automobilul a fost inventat de pietoni. Dar automobiliştii au uitat asta numaidecît şi au început să strivească pe sărmanii pietoni blînzi şi inteligenţi. Străzile, create de pietoni, au trecut sub stăpînirea automobiliştilor. Partea carosabilă a devenit de două ori mai lată, iar trotuarele — mult mai înguste, ajungînd pînă la dimensiunile banderolelor de pe pachetele de tutun. Pietonii au început să se lipească, speriaţi, de zidurile caselor.

În oraşele mari, pietonii duc o viaţă de martiri. S-a introdus pentru ei un fel de ghetou în ce priveşte circulaţia. Nu li se îngăduie să traverseze decît la încrucişări, adică tocmai acolo unde circulaţia este mai intensă, unde firul de păr — de care atîrnă de obicei viaţa pietonului — se poate rupe mai uşor decît oriunde.

În întinsa noastră patrie, maşina — destinată, în concepţia pietonilor care au inventat-o, să servească transportului paşnic al oamenilor şi lucrurilor — a căpătat caracterul primejdios al unui proiectil fratricid. El scoate din arenă coloane întregi de membri ai sindicatelor şi ai familiilor lor. Iar dacă, uneori, pietonul izbuteşte să scape de sub botul argintiu al maşinii, vine atunci miliţia şi îl amendează pentru nerespectarea catehismului circulaţiei.

În general, prestigiul pietonilor s-a şubrezit mult. Ei, care au dat lumii oameni iluştri ca Horaţiu, Boyle-Mariotte, Lobacevski, Guttenberg şi Anatole France, sînt nevoiţi, acum, să se strîmbe cum nu se poate mai caraghios ca să atragă atenţia asupra existenţei lor. Doamne-Dumnezeule, care de fapt nu exişti, pînă unde l-ai făcut să ajungă pe bietul pieton ?

Iată-l mergînd de la Vladivostok la Moscova, pe şoseaua siberiană, într-o mînă cu un steag purtînd inscripţia *Să reorganizăm viaţa textiliştilor*, iar pe umăr cu un băţ, la capătul căruia atîrnă nişte sandale de rezervă tip *Nenea Vanea* şi un ceainic de tablă fără capac. Este pietonul-sportiv sovietic, plecat de tînăr din Vladivostok şi care, ajuns sub porţile Moscovei, în pragul bătrîneţii va fi strivit de un autocar greu, al cărui număr nimeni n-o să apuce să-l reţină.

Sau iată un altul, mohican european al mersului pe jos. El merge pe jos în jurul lumii, rostogolind în faţa sa un butoi. Ar fi mers bucuros şi fără butoi ; dar atunci nimeni n-ar fi băgat de seamă că e într-adevăr un pieton de cursă lungă şi ziarele n-ar fi scris despre el. Aşa încît e nevoit să împingă în faţa sa, toată viaţa, butoiul blestemat, pe care — colac peste pupăză (ruşine, ruşine !) — este desenată cu galben o mare inscripţie ce laudă neîntrecutele calităţi ale uleiului de automobil : *Visul şoferului.*

În aşa hal a decăzut pietonul !

Numai în micile oraşe ruseşti, pietonul mai este respectat şi iubit. Numai acolo mai este stăpîn al străzilor şi poate călca, fără să se sinchisească, pe caldarîm şi să-l traverseze în orice direcţie, cum vrea şi cînd îi pofteşte inima.

Cetăţeanul despre care e vorba aici şi care avea pe cap o şapcă cu fundul alb, cum poartă de obicei administratorii grădinilor de vară şi comperii, aparţinea, fără îndoială, covîrşitoarei majorităţi şi lamurii omenirii. El mergea pe jos, pe străzile oraşului Arbatov, uitîndu-se în jur, cu curiozitate, dar puţin cam de sus. Ţinea în mînă o valijoară, cum poartă moaşele. Pare-se că oraşul nu-l impresionase cu nimic pe pietonul cu şapcă de artist.

Văzu vreo cincisprezece clopotniţe — unele albastre, altele verzui, altele albe şi roz. Îi sări în ochi dubleul scorojit de pe cupolele bisericilor şi observă deasupra unei clădiri publice fluturînd un steag.

Lîngă porţile albe, cu turnuri, ale acestui oraş provincial, două bătrîne cu un aer auster vorbeau franţuzeşte, plîngîndu-se de Puterea sovietică şi amintindu-şi de fiicele lor iubite. Din beciul unui lăcaş al Domnului, venea un aer rece cu miros ca de vin acru. Probabil că erau depozitaţi acolo cartofi.

— Templul mîntuitorului ridicat pe cartofi ! spuse încet pietonul.

După ce trecu pe sub un arc de placaj, pe care era scris cu var proaspăt : *Salut celei de a cincea conferinţe districtuale a femeilor şi tinerelor fete,* ajunse în dreptul unei alei lungi, care se numea Bulevardul Tinerelor Talente.

— Nu, zise el mîhnit, precis că aici nu e Rio de Janeiro. E mult mai urît.

Aproape pe toate băncile de pe Bulevardul Tinerelor Talente şedeau fete singuratece, cu cărţi deschise în mînă. Umbre zdrenţuite cădeau pe pagini, pe coatele goale ale fetelor şi pe bretoanele lor înduioşătoare. Cînd străinul apăru pe aleea răcoroasă, se produse pe bănci o rumoare vizibilă. Ascunzîndu-şi faţa după cărţile de Gladkov, Eliza Orzesko şi Seifulina, fetele aruncară străinului priviri timide. Acesta trecu, în pas de defilare, pe dinaintea cititoarelor tulburate şi ajunse la clădirea comitetului executiv, care era ţinta plimbării sale.

Tocmai în clipa aceea, răsări de după colţ o birjă. Alături de birjă şi ţinîndu-se cu o mînă de aripa ei

prăfuită şi socorojită şi cu cealaltă fluturînd o mapă umflată pe care scria cu litere în relief : *Musiquc*, mergea, în pas alergător, un om în rubaşcă rusească trecută peste pantaloni şi vorbea cu foc celui din birjă, căutînd să-i demonstreze ceva. Tipul din birjă — un bărbat mai în vîrstă, cu un nas ca o banană şi care îi şi atîrna ca atare — strîngea, între picioare, un geamantan şi, din cînd în cînd, îi dădea cu tifla interlocutorului său. În focul disputei, chipiul lui inginerese cu şiret de pluş verde, din acela cu care se îmbracă canapelele, îi lunecase pe o ureche. Cele două părţi în litigiu rosteau repetat şi deosebit de tare cuvîntul „salariu".

Peste puţin, se putură auzi şi celelalte cuvinte :

— O să răspunzi pentru asta, tovarăşe Talmudovski ! strigă alergătorul cu rubaşcă, dînd la o parte mîna cu care inginerul îi făcea cu tifla.

— Iar eu îţi spun că în astfel de condiţii n-o să vină la voi nici un specialist ca lumea, răspunse Talmudovski, străduindu-se să restabilească echilibrul tiflei.

— Iar vorbeşti de salariu ? O să fim nevoiţi să punem problema interesului meschin şi hrăpăreţ.

— Puţin îmi pasă de salariu ! Lucrez şi de pomană ! ţipa inginerul, descriind în aer, profund emoţionat, tot felul de curbe. Dacă vreau, mă şi pensionez. Dar mai lăsaţi-vă de asemenea sisteme de iobăgie. Scriu pretutindeni : „Libertate, egalitate şi fraternitate", iar pe mine vor să mă sileascâ să lucrez în gaura asta de şobolani.

Inginerul Talmudovski desfăcu pumnul şi începu să numere pe degete :

— Locuinţa — cocină de porci ; teatru — ioc ; salariu... Birjar ! Mînă la gară !

— Tr-r-r ! făcu, cu un glas subţire, omul cu rubaşcă, fugind înainte şi prinzînd calul de dîrlogi. În calitatea mea de secretar al secţiei inginerilor şi tehnicienilor... Kondrat Ivanovici ! Rămîne uzina fără specialişti... Pentru numele lui Dumnezeu... Opinia publică n-o să admită una ca asta, inginer Talmudovski... Am în geantă un proces-verbal.

Şi secretarul secţiei, crăcănîndu-şi picioarele, începu să dezlege, repede, panglicile mapei cu *Musique*.

Această imprudenţă fu hotărîtoare. Ea decise rezultatul disputei. Văzînd că drumul e liber, Talmudovski se ridică în picioare şi ţipă cît îl ţinea gura:

— Mînă la gară!

— Nu se poate! Nu se poate! bolborosi secretarul, alergînd după trăsură. Eşti un dezertor de pe frontul muncii!

Din mapa *Musique*, zburau foiţe pe care scria cu cerneală violetă — „s-a audiat şi s-a hotărît".

Străinul, care urmărise cu interes scena, mai zăbovi o clipă în piaţa rămasă pustie şi zise foarte convins:

— Nu, ăsta nu e Rio de Janeiro.

Peste un minut, bătea la uşa care da în cabinetul preşedintelui comitetului executiv.

— Pe cine căutaţi? îl întrebă secretarul, care şedea la o masă, lîngă uşă. Ce treabă aveţi cu preşedintele? In ce problemă?

Pesemne că vizitatorul ştia perfect cum trebuie să-i tratezi pe secretarii de la instituţiile de stat economice sau obşteşti şi nu se apucă să susţină că a venit într-o chestiune strict oficială şi urgentă. Dimpotrivă:

— Personală! răspunse el pe un ton sec şi, fără să se mai uite la secretar, băgă capul pe uşa crăpată şi întrebă: E voie?

Fără să aştepte răspunsul, intră, se apropie de biroul preşedintelui şi-i zise:

— Bună ziua, nu mă recunoaşteţi?

Preşedintele, un bărbat cu capul cît o baniţă şi ochi negri, îmbrăcat în haină bleumarin şi pantaloni tot bleumarin, vîrîţi în cizme cu tocuri înalte, aruncă vizitatorului o privire destul de distratră şi declară că nu-l recunoaşte.

— Chiar nu mă recunoaşteţi? Şi totuşi, multă lume e de părere că semăn ca două picături de apă cu tatăl meu.

— Şi eu semăn cu tatăl meu, îi replică impacientat preşedintele. Ce doreşti dumneata, tovarăşe?

— Problema e cine-i tatăl, observă trist, vizitatorul. Sînt fiul locotenentului Schmidt [1].

Preşedintele se zăpăci şi se ridică în picioare. Îşi aminti numaidecît figura celebră a locotenentului revoluţionar, cu faţa palidă şi pelerină neagră, prinsă în catarame de bronz înfăţişînd capete de lei. În timp ce căuta să-şi adune gîndurile spre a pune fiului cunoscutului erou al flotei Mării Negre o întrebare care să cadreze cu circumstanţa, vizitatorul cerceta din ochi mobilierul din birou cu o privire de cumpărător pretenţios.

Cîndva, în timpul ţarismului, mobilarea instituţiilor publice era făcută după tipic. Exista o rasă specială de mobilă, pentru oficialităţi: dulapuri late şi înalte pînă la tavan, canapele de lemn cu rama lăcuită şi groasă de trei ţoli, birouri cu picioare burduhănoase ca ale meselor de biliard şi paravane de stejar, care despărţeau birourile de lumea turbulentă dinafară. În timpul revoluţiei această rasă de mobilă a dispărut aproape cu desăvîrşire, iar secretul fabricaţiei s-a pierdut. Oamenii uitaseră cum trebuie mobilate camerele instituţiilor şi prin birourile acestora au apărut obiecte care pînă atunci erau considerate un apanaj al locuinţelor particulare. Au apărut studiouri cu arcuri, cum au avocaţii, cu o policioară de cristal, pe care se puneau şapte elefanţi de porţelan, care aduc, zice-se, noroc, au apărut dulăpioare din acelea pentru veselă, mici etajere, fotolii de piele pliante pentru reumatici şi vase japoneze albastre. În biroul preşedintelui comitetului executiv din Arbatov se aciuaseră, în afară de o masă obişnuită de scris, două pufuri îmbrăcate în atlas roz, plesnit pe ici, pe colo, o canapeluţă tapisată cu o stofă în dungi, o stampă de mătase reprezentînd Fuşi-Yama şi un vişin înflorit, precum şi un garderob de stejar, cu oglindă, grosolan lucrat, de felul celora care se vînd la piaţă.

[1] *Piotr Petrovici Schmidt* (1867—1906) — locotenent în flota Mării Negre, unul dintre conducătorii răscoalei matrozilor şi soldaţilor din noiembrie 1905 de la Sevastopol, în urma căreia a fost executat de autorităţile ţariste.

„Mda ! Dulăpiorul ăsta e tip slav, se gîndi vizitatorul. Aici nu e rost de ciupit mare lucru. Nu, nu, ăsta nu este Rio de Janeiro."

— Foarte bine că aţi trecut pe aici, zise în sfîrşit preşedintele. Veniţi, probabil, de la Moscova ?

— Da, sînt în trecere, răspunse vizitatorul, cercetînd cu privirea canapeluţa şi încredinţîndu-se tot mai mult că treburile financiare ale comitetului executiv nu stau pe roze. El prefera comitetele executive unde găseai mobilă suedeză nouă, fabricată de trustul lemnului din Leningrad.

Preşedintele se gîndi o clipă să-l întrebe pe fiul locotenentului cu ce scop a venit la Arbatov, dar, deodată, fără să-şi dea seama de ce, zîmbi albastru şi spuse :

— Avem aici biserici minunate. A fost de altfel şi o comisie de la Direcţia generală ştiinţifică. Au de gînd să le restaureze. Spuneţi-mi, dumneavoastră ţineţi minte răscoala de pe crucişătorul *Oceakov* ?

— Vag, vag de tot, răspunse vizitatorul. Pe vremurile acelea eroice, eram încă foarte mic. Un copil.

— Vă rog să mă iertaţi, care e numele dumneavoastră ?

— Nikolai... Nikolai Schmidt.

— Şi după tată ?

„E de rău !" îşi zise vizitatorul, care nu ştia nici el care e numele mic al tatălui său.

— Mda, făcu el tărăgănat, evitînd răspunsul direct. Mulţi nu-şi mai amintesc acum de numele eroilor revoluţionari. Ameţeala nep-ului. Nu mai e acelaşi entuziasm ! De fapt, am nimerit în oraşul dumneavoastră cu totul întîmplător. O neplăcere pe drum. Am rămas fără nici o copeică.

Preşedintele se bucură foarte mult de schimbarea subiectului. I se părea ruşinos că uitase numele mic al eroului de pe *Oceakov*.

„Într-adevăr, se gîndea el, uitîndu-se cu dragoste la întruchiparea vie a eroului dispărut. Cu munca asta, te abrutizezi complet. Uiţi marile momente."

— Cum aţi spus ? Fără o copeică ? Asta e interesant.

— Firește că m-aș fi putut adresa unei persoane particulare, spuse vizitatorul. Mie mi-ar da oricine, dar, înțelegeți și dumneavoastră, n-ar fi fost prea indicat din punct de vedere politic. Un fiu de revoluționar să ceară așa din senin bani, de la un negustor particular, de la un nepman...

Fiul locotenentului rosti ultimele cuvinte cu glasul cam spart. Președintele ascultă îngrijorat intonațiile subtile din glasul vizitatorului. „Dacă e epileptic ? se gîndi el. Ce belea o să cadă pe capul meu !“

— Și-ați făcut foarte bine că nu v-ați adresat unui particular, zise președintele zăpăcit de-a binelea.

Fiul eroului flotei din Marea Neagră trecu pe nesimțite la chestiunea care-l interesa. Cerea cincizeci de ruble. Președintele, strîmtorat de posibilitățile reduse ale bugetului local, nu-i putu da decît opt ruble și trei bonuri de masă la restaurantul cooperativei *Fostul prieten al stomacului.*

Fiul eroului vîrî banii și bonurile în buzunarul adînc al hainei sale gri cu picățele, destul de ponosită, și dădu să se ridice de pe puful roz, cînd, deodată, se auzi de afară un tropăit de picioare și glasul secretarului care voia să oprească pe cineva.

Ușa se deschise brusc și în prag se ivi un nou vizitator.

— Cine-i ăl mai mare aici ? întrebă acesta gîfîind și cercetînd, cu ochi de hoțoman, odaia.

— Eu sînt, poftim ! spuse președintele.

— Salutare, președinte, urlă noul-venit, întinzîndu-i o mînă cît o lopată. Sînt fiul locotenentului Schmidt.

— Cine ? întrebă părintele orașului, cu ochii cît cepele.

— Fiul marelui și neuitatului erou, locotenentul Schmidt, repetă noul-venit.

— Păi și tovarășul care șade aici e fiul locotenentului Schmidt, Nikolai Schmidt.

Și președintele, complet zăpăcit, îl arătă pe primul vizitator, a cărui față deveni brusc ca după somn.

În viața celor doi escroci survenise un moment extrem de delicat. În mîinile modestului și credulului pre-

şedinte al comitetului executiv, putea să sclipească în orice clipă lunga şi neplăcuta spadă a zeiţei Nemesis [1]. Soarta le acorda numai o secundă ca să născocească o ieşire salvatoare. În ochii celui de al doilea fiu al locotenentului Schmidt se oglindi groaza.

De unde, înainte cu o clipă, apăruse cu o alură impunătoare şi agresivă, în cămaşa lui de vară *Paraguay*, pantaloni de marinar şi pantofi de pînză albăstrii, acum parcă se decolorase, îşi pierduse contururile ameninţătoare şi nu mai putea să inspire nici un respect. Pe faţa preşedintelui se ivi un zîmbet care nu prevestea nimic bun.

Şi cînd celui de al doilea fiu al locotenentului i se şi părea că totul e pierdut şi că teribila mînie a preşedintelui se va revărsa dintr-un moment într-altul pe capu-i roşcovan, de pe puful cel roz sosi salvarea.

— Vasea ! strigă primul fiu al locotenentului Schmidt, sărind în picioare. Frăţioare dragă ! Nu-l mai recunoşti pe frate-tău, Kolea ?

Şi primul fiu îl îmbrăţişă repede pe al doilea.

— Îl recunosc ! Îl recunosc pe fratele meu, Kolea !

Plăcuta şi neaşteptata lor întîlnire stîrni atîta efuziune şi atît de neobişnuit de puternice îmbrăţişări, încît cel de al doilea fiu al revoluţionarului din flota Mării Negre ieşi, din aceste îmbrăţişări, galben-verde. De bucurie, fratele Kolea îl strînsese cam prea tare.

În îmbrăţişarea lor, ambii fraţi se uitau pieziş la preşedinte, de pe a cărui figură nu dispărea expresia acră. De aceea, ei fură nevoiţi să dea proporţii combinaţiei salvatoare şi să înzorzoneze răscoala marinarilor din 1905 cu diverse amănunte din viaţa de toate zilele şi cu întîmplări inedite care au scăpat istoriei partidului. Ţinîndu-se de mîini, fraţii se aşezară pe canapea şi, cu ochii linguşitori mereu la preşedinte, se scufundară în amintiri.

— Ce întîlnire extraordinară ! exclamă cu glas prefăcut primul fiu, poftindu-l cu privirea pe preşedinte să participe la sărbătoarea lor familială.

[1] Zeiţa justiţiei la greci.

— Da, zise preşedintele cu un glas glacial. Se întîmplă, se întîmplă.

Văzînd că preşedintele se mai afla încă în ghearele îndoielii, primul fiu îşi mîngîie fratele pe buclele roşcate ca de *setter* şi-l întrebă drăgăstos :

— Dar cînd ai venit din Mariupol ? Unde ai stat ? La bunica ?

— Da, la ea, murmură cel de-al doilea fiu al locotenentului.

— Şi de ce mi-ai scris atît de rar ? Am fost foarte îngrijorat.

— Am fost ocupat, răspunse posac roşcovanul.

Şi fiindu-i teamă ca nu cumva imprudentul său frate să se intereseze, din iuţeală, şi cu ce a fost ocupat (cînd, de fapt, principala lui ocupaţie, în timpul acesta, fusese să stea în casele de corecţie ale diferitelor republici autonome şi regiuni), cel de-al doilea fiu al locotenentului Schmidt luă el iniţiativa şi întrebă :

— Dar tu de ce nu mi-ai scris ?

— Eu ţi-am scris, răspunse fără să stea pe gînduri fratele, simţindu-se cuprins de o colosală voie bună. Ba ţi-am scris chiar recomandat. Am şi ricipisele la mine.

Şi băgă mîna într-unul din buzunarele laterale, de unde scoase, într-adevăr, o mulţime de hîrtii îngălbenite, pe care — Dumnezeu ştie de ce — în loc să le arate fratelui, le arătă preşedintelui comitetului executiv, dar şi acestuia numai de departe.

Oricît de ciudat s-ar părea, preşedintele, la vederea hîrtiuţelor, se mai linişti puţin şi amintirile fraţilor începură să devină mai colorate. Roşcovanul, care intrase perfect în rolul său, povesti — destul de legat, deşi monoton — conţinutul broşurii de mare tiraj *Răscoala de pe Oceakov*. Fratele său înfrumuseţă expunerea lui aridă cu amănunte atît de pitoreşti, încît preşedintele, care începuse să se calmeze, ciuli din nou urechile.

La urmă, el îi lăsă pe fraţi să plece nestingheriţi şi aceştia ieşiră fuga în stradă, răsuflînd uşuraţi.

Fraţii cotiră după colţ şi se opriră.

— Fiindcă veni vorba de copilărie, spuse primul fiu. În copilărie ucideam, pe loc, indivizi ca dumneata. Cu praştia !

— De ce ? întrebă cel de-al doilea fiu al celebrului tată.

— Aşa sînt legile aspre ale vieţii. Sau, ca să mă exprim mai pe scurt, viaţa ne impune legile sale aspre. De ce te-ai băgat în biroul preşedintelui ? N-ai văzut că nu e singur ?

— M-am gîndit...

— Aha, te-ai gîndit ? Prin urmare, dumneata mai şi gîndeşti cîteodată ? Eşti un gînditor. Şi cum te cheamă, gînditorule ? Spinoza ? Jean-Jacques Rousseau ? Marc Aureliu ?

Roşcovanul tăcea, sub apăsarea intemeiatei acuzaţii ce i se aducea.

— Ei bine, te graţiez. Îţi dăruiesc viaţa. Şi acum să facem cunoştinţă. Oricum, sîntem fraţi şi rubedenia impune anumite obligaţii. Pe mine mă cheamă Ostap Bender. Aş putea să aflu care e numele dumitale adevărat ?

— Balaganov, se recomandă roşcovanul. Şura Balaganov.

— Nu te întreb de profesiune, urmă politicos Bender, dar bănuiesc care trebuie să fie. Probabil, ceva intelectual ? Ai fost de multe ori condamnat anul acesta ?

— De două ori, răspunse Balaganov cu dezinvoltură.

— Asta nu e bine. De ce îţi vinzi sufletul nemuritor ? Omul nu trebuie să aibă de-a face cu justiţia. E o ocupaţie banală. Mă refer la furturi. Fără a mai vorbi de faptul că a fura e un păcat — cu siguranţă că în copilărie, mama ţi-a dezvoltat această teorie — furtul mai reprezintă o cheltuială prostească de forţă şi energie.

Ostap şi-ar mai fi expus multă vreme teoria sa asupra vieţii, dacă Balaganov nu l-ar fi întrerupt.

— Uite colo, zise el, arătînd spre capătul, plin de verdeaţă, al Bulevardului Tinerelor Talente. Vezi nu om cu pălărie de paie ?

— Văd, răspunse Ostap arogant. Şi ce-i cu el ? E guvernatorul insulei Borneo ?

— Nu ! E Panikovski, zise Şura. Un fiu al locotenentului Schmidt.

Pe alee, în umbra teilor majestuoşi, mergea — aplecat puţin într-o parte — un cetăţean care nu mai era în prima sa tinereţe. Purta, pe-o ureche, o canotieră, cu marginile ferfeniţite. Pantalonii îi erau atît de scurţi, încît i se vedeau şireturile albe ale indispensabililor. Sub mustăţi îi scînteia un dinte de aur, ca o ţigară aprinsă.

— Cum, încă un fiu ? făcu Ostap. Începe să fie nostim.

Panikovski se apropie de clădirea comitetului executiv, descrise îngîndurat un opt, în faţa intrării, duse amîndouă mîinile la borurile canotierei, îşi aşează pălăria într-o ţinută corectă, îşi îndreptă haina şi, oftînd adînc, intră.

— Locotenentul a avut trei fii, zise Bender. Doi deştepţi, al treilea — prost. Trebuie să-l prevenim.

— Nu-i nevoie, se opuse Balaganov. Să se înveţe minte şi altă dată să nu mai calce convenţia.

— Ce convenţie ?

— Aşteaptă, îţi explic eu pe urmă. A intrat, a intrat !

— Sînt un om, în general, invidios, mărturisi Bender. Dar, acum, cred că nu e cazul să-l invidiez. Ai asistat vreodată la o luptă de tauri ? Atunci hai să ne uităm.

Cei doi copii ai locotenentului Schmidt, deveniţi prieteni, ieşiră de după colţ şi se apropiară de fereastra biroului preşedintelui.

De partea cealaltă a geamului prăfuit şi murdar, preşedintele şedea şi scria ceva, foarte repede. Ca toţi oamenii care scriu, era încruntat la faţă. Deodată ridică capul. Uşa se deschise larg şi, în cameră, intră Panikovski. Cu pălăria strîns lipită de reverele slinoase ale hainei sale, se opri în faţa biroului şi mişcă mai mult timp din buzele-i groase. Deodată preşedintele se ridică furios de pe scaun şi deschise larg gura. Prietenii auziră un urlet prelung.

Zicînd „Toată lumea înapoi", Ostap îl trase repede pe Balaganov de la geam. Amîndoi o luară la fugă pe bulevard şi se ascunseră după un copac.

— Scoateţi-vă pălăriile, exclamă Ostap, descoperiţi-vă. Mortul e adus afară.

Nu greşise. Tunetele şi ecourile glasului începuseră să se potolească bine, cînd în uşa clădirii comitetului executiv apărură doi funcţionari spătoşi care-l duceau pe Panikovski. Unul îl ţinea de braţe, celălalt — de picioare.

— Corpul răposatului, făcea Ostap reportajul, a fost scos pe braţe de rude şi prieteni.

Funcţionarii, ajunşi cu fiul cel prost al locotenentului Schmidt pe treptele din faţa edificiului, începură tacticos să-l legene. Panikovski tăcea, privind cerul albastru.

— După o scurtă ceremonie... începu Ostap.

Şi, în aceeaşi clipă, funcţionarii, după ce mai întîi făcură destul vînt corpului lui Panikovski, îl azvîrliră în stradă.

— ...rămăşiţele pămînteşti ale defunctului au fost redate pămîntului, încheie Bender.

Panikovski se izbi de pămînt ca o broască rîioasă. Se sculă repede în picioare şi aplecîndu-se şi mai mult decît înainte pe o parte, o luă la fugă cu o viteză uimitoare pe Bulevardul Tinerelor Talente.

— Ei, acum povesteşte-mi, zise Ostap, cum a călcat acest ticălos convenţia şi de ce convenţie e vorba ?

Capitolul II
CEI TREIZECI DE FII AI LOCOTENENTULUI SCHMIDT

Dimineaţa, atît de agitată, se terminase. Fără nici o înţelegere prealabilă, Bender şi Balaganov se depărtară simultan, cu paşi repezi, de comitetul executiv. Pe strada principală, într-o cotiugă, se transporta o şină lungă, albastră, care făcea ca strada să răsune de un huruit atît de îngrozitor, ca şi cum căruţaşul, în straie pescăreşti din pînză de cort, n-ar fi dus o şină, ci o tobă de jaz. Razele soarelui săgetau aprig vitrina ma-

gazinului de material didactic, unde, deasupra unor globuri, cranii şi a unui ficat de beţiv, făcut din carton şi vopsit în culori vesele, se îmbrăţişau prieteneşte două schelete. În vitrina sărăcăcioasă de alături a unui atelier de ştampile şi tăbliţe, locul cel mai mare îl ocupau tăbliţele smălţuite purtînd următoarele inscripţii : *Închis pe timpul prînzului, Intre orele 2 şi 3 pauză de prînz, Inchis în timpul pauzei de prînz, Magazinul este închis*, o tăbliţă numai cu *Inchis* şi, în sfîrşit, o tablă neagră, impunătoare, cu litere de aur : *Inchis pentru inventar*. Se vedea cît de colo că aceste avize în termeni categorici constituiau marfa cea mai cerută în oraşul Arbatov. Cu privire la celelalte sectoare ale vieţii, atelierul de ştampile şi tăbliţe nu se manifestă decît printr-o singură tăbliţă albastră : *„Ingrijitoarea de serviciu pentru copii“*.

Urmau apoi la şir trei magazine de instrumente de suflat, mandoline şi balalaici. Trompetele de alamă, de o strălucire desfrînată, tronau pe treptele vitrinei acoperite cu percal roşu. Deosebit de frumos era basul helicon. Era atît de voinic şi se încălzea cu atîta trîndăvie la soare, răsucit ca un colac, încît n-ar fi trebuit ţinut într-o vitrină, ci în parcul zoologic din capitală, undeva, între elefanţi şi şarpele boa, pentru ca în zilele nelucrătoare părinţii să explice copiilor : „Iată, puiule, pavilionul heliconului. Acum heliconul doarme, dar cînd o să se trezească, atunci păzea ce-o să mai cînte.“ Iar copiii să-l privească cu ochii lor mari şi curioşi şi să înveţe de ce minuni e în stare trompa aceasta.

Altă dată Ostap Bender ar fi stat să admire bucuros şi balalaicile noi, mari cît o casă de la ţară, şi plăcile de patefon, îndoite din pricina căldurii, şi tobele pentru pionieri, vopsite în culori atît de îndrăzneţe, încît îţi sugerau ideea că glontele e floare la ureche, iar baioneta e totul — dar acum nu-i ardea de asta. Îi era foame.

— Cu siguranţă că dumneata te afli la marginea prăpastiei financiare, îl întrebă pe Balaganov.

— Te referi la bani ? zise Şura. N-am mai văzut un ban de o săptămînă.

— În cazul ăsta, tinere, o să termini rău, spuse pe un ton de oracol Ostap. Prăpastia financiară este cea mai adîncă dintre toate şi te poţi afunda în ea pe toată viaţa. Dar, hai, nu mai fi amărît. Am izbutit totuşi să ciugulesc trei bonuri de masă. I-am căzut cu tronc la inimă preşedintelui comitetului executiv de cum m-a văzut.

Cei doi fraţi de sînge însă nu reuşiră să profite de bunătatea părintelui oraşului. Pe uşa cantinei *Fostul prieten al stomacului* atîrna un lacăt mare, acoperit cu ceva care semăna în acelaşi timp a rugină şi a caşă de hrişcă.

— Bineînţeles, spuse cu amărăciune Ostap. Cu ocazia inventarierii şniţelelor, au închis cantina pentru totdeauna. Va trebui să ne dăm trupul pradă particularilor.

— Particularii vor bani gheaţă, obiectă Balaganov cu o voce surdă.

— Ei, nu vreau să te mai chinuiesc. Află că preşedintele a revărsat asupra buzunarelor mele o ploaie de aur, în valoare totală de opt ruble. Dar să ţii seama, stimate Şura, că n-am intenţia să te hrănesc de pomană. Pentru fiecare vitamină pe care ţi-o voi oferi, îţi voi cere o mulţime de mici servicii.

În oraş nu exista însă sector particular şi fraţii luară masa în grădina de vară a unei cooperative, unde afişe speciale aduceau la cunoştinţa cetăţenilor o ultimă inovaţie arbatoviană în domeniul alimentaţiei publice :

VINDEM BERE NUMAI SINDICALIŞTILOR

— Ne-om mulţumi cu cvas, ce să facem ? spuse Balaganov.

— Cu atît mai mult, adăugă Ostap, cu cît aici cvasul este preparat de un artel de particulari care simpatizează cu Puterea sovietică. Ei, şi-acum povesteşte-mi de ce anume s-a făcut vinovat başbuzucul Panikovski. Îmi plac poveştile cu găinării.

Balaganov, care mîncase pînă se săturase, se uita recunoscător la salvatorul său şi începu să povestească.

Povestirea lui ţinu vreo două ore, dar furniză informaţii extrem de interesante.

În toate domeniile activităţii umane, ofertele şi cererile de muncă sînt reglementate de organe speciale. Un actor nu va pleca la Omsk decît după ce va afla cu precizie că nu are să se teamă de concurenţă şi că nu există acolo alţi pretendenţi la rolul său de prim-amorez rece sau de servitor care spune: „Masa e servită". Feroviarii sînt tutelaţi de scumpele lor comitete sindicale, care publică în ziare anunţuri prin care informează că hamalii fără lucru nu pot spera să găsească un post la calea ferată Sîzran-Veazma, sau că, pe linia ce trece prin Asia Centrală, e nevoie de patru cantoniere. Un expert merceolog publică un anunţ în ziar şi ţara întreagă află că există pe lume un astfel de expert care are o vechime de zece ani în cîmpul muncii şi, trebuind din motive familiale să plece din Moscova, caută un post în provincie.

Totul este reglementat, totul merge pe drumuri bătătorite şi îşi urmează circuitul în deplină conformitate cu legea şi sub ocrotirea ei.

Numai pe ogorul unei anumite categorii de escroci, şi anume, al celor care se dau drept fiii locotenentului Schmidt, domneşte debandada. Anarhia surpă din temelii corporaţia descendenţilor locotenentului. De aceea ei nu puteau să tragă din profesiunea lor avantajele pe care le-ar fi putut avea, cu siguranţă, din rapida cunoştinţă cu conducătorii din aparatul administrativ şi economic, sau cu activiştii pe tărîm social, care sînt, în cea mai mare parte, nemaipomenit de creduli.

Prin toată ţara circulă, şantajînd şi cerşind, falşi nepoţi ai lui Karl Marx, nepoţi inexistenţi ai lui Friedrich Engels, fraţi de-ai lui Lunacearski, verişoare de-ale Klarei Zetkin, sau, în cel mai rău caz, urmaşi ai celebrului anarhist, prinţul Kropotkin.

De la Minsk pînă la strîmtoarea Behring şi de la Nahicevani de pe rîul Arax pînă la Ţara lui Franz Iosef, intră în clădirile comitetelor executive, coboară în gări şi circulă, preocupate, în birji, rude ale oamenilor mari, veşnic grăbite, cu foarte multă treabă.

O vreme, oferta rudelor a întrecut însă cererea şi s-a produs, pe această piaţă *sui generis*, o criză : s-a simţit nevoia unor reforme. Şi încetul cu încetul, nepoţii lui Karl Marx, urmaşii lui Kropotkin, ai lui Engels şi alţii din aceeaşi categorie au pus ordine în activitatea lor, cu excepţia nedisciplinatei corporaţii a descendenţilor locotenentului Schmidt, care — întocmai ca seimul polonez — a rămas mai departe sfîşiată de anarhie. Aceşti descendenţi s-au nimerit a fi brutali, hrăpăreţi, şi hapsîni şi s-au stînjenit mereu, unul pe altul, în activitatea lor.

Şura Balaganov, care se socotea primul născut al locotenentului, a fost serios neliniştit de situaţia creată. Întîlnea tot mai des tovarăşi de corporaţie, care secătuiseră complet sursele atît de roditoare ale cîmpiilor Ucrainei şi staţiunilor climaterice din Caucaz, unde el se obişnuise să aibă un vad serios.

— Şi ţi-a fost frică de greutăţile orescînde ? îl întrebă batjocoritor Ostap.

Dar Balaganov nu sesiză ironia. Sorbi din paharul cu cvas vioriu şi îşi continuă povestirea.

Din această situaţie gravă nu exista decît o singură ieşire : o conferinţă. Şi el a muncit toată iarna la convocarea ei. A scris concurenţilor pe care-i cunoştea personal. Celor pe care nu-i cunoştea, le-a transmis invitaţiile prin nepoţii lui Marx, întîlniţi în drum. În sfîrşit, a izbutit să-i adune la începutul primăverii anului 1928 aproape pe toţi descendenţii cunoscuţi ai locotenentului Schmidt, la Moscova, într-o cîrciumă de lîngă turnul Suharev. Adunarea a fost numeroasă. S-a constatat cu acest prilej că locotenentul Schmidt avea treizeci de fii între optsprezece şi cincizeci şi doi de ani şi patru fiice, proaste, cam trecute şi urîte.

Într-un scurt discurs introductiv, Balaganov şi-a exprimat faţă de această situaţie speranţa că fraţii vor găsi o punte de înţelegere şi vor întocmi în sfîrşit, între ei, o convenţie pe care însăşi viaţa o impunea ca imperios necesară.

El a prezentat apoi un proiect după care întreg teritoriul Uniunii Sovietice urma să fie împărţit în trei-

zeci şi patru de sectoare de exploatare, adică egal cu numărul celor adunaţi la conferinţă. Fiecare din copii urma să primească în folosinţă, pe termen nelimitat, cîte un sector. Nici unul dintre membrii corporaţiei nu mai avea însă, după asta, dreptul de a trece hotarele domeniului său şi să pătrundă în teritoriul străin, cu scopul de a vîna cîştiguri.

Nimeni n-a ridicat nici o obiecţie împotriva acestor noi principii de lucru, numai Panikovski a declarat că el poate să trăiască şi fără convenţie. Cînd s-a ajuns însă la împărţirea ţării pe sectoare, s-au produs scene dezgustătoare. Înaltele părţi contractante s-au luat din prima clipă la ceartă şi nu s-au mai adresat una alteia decît adăugînd epitete injurioase.

Cearta s-a dezlănţuit în jurul aşezării geografice a sectoarelor.

Nimeni nu voia centrele universitare. Toţi se lepădau de Moscova, Leningrad şi Harkov, trecute prin sită şi dîrmon.

De o foarte proastă reputaţie se bucurau şi îndepărtatele regiuni din răsărit acoperite de nisipuri. Ele erau acuzate că habar n-au cine-i locotenentul Schmidt.

— Credeţi că aţi dat peste proşti ? ţipa Panikovski cu o voce ascuţită. Daţi-mi platoul central al Rusiei şi semnez convenţia.

— Cum ? Tot platoul ? i-a strigat Balaganov. Poate ai vrea să-ţi dăm şi Melitopolul ca supliment ? Sau Bobruiskul ?

La auzul cuvîntului „Bobruisk", toată adunarea a oftat adînc. Toţi erau gata să plece cu primul tren la Bobruisk. Bobruiskul era considerat o localitate minunată, de un înalt nivel cultural.

— Ei bine, dacă nu tot platoul, măcar jumătate, stăruia acaparatorul Panikovski. La urma urmei, sînt familist, am două familii de întreţinut.

Nu i se dădu însă nici jumătate.

După multă ceartă şi scandal, s-a hotărît ca sectoarele să fie trase la sorţi. S-au făcut treizeci şi patru de bileţele, trecîndu-se pe fiecare cîte un nume geografic. Toate republicile, toate regiunile, productivul Kursk, ca şi dubiosul Herson, puţin exploatatul Minusinsk, ca

şi Aşhabadul cel aproape fără nici o perspectivă, Kievul, ca şi Petrozavodskul şi Cita — toate au fost puse într-o căciulă de blană de iepure, aşteptîndu-şi stăpînii.

Tragerea la sorţi a fost însoţită de exclamaţii vesele, de mormăieli şi de înjurături.

Steaua nefastă a lui Panikovski l-a urmărit şi la rezultatul final al tragerii : i-a căzut regiunea Volgăi. Furios la culme, a semnat totuşi convenţia.

— Plec acolo, a strigat el, dar vă previn că dacă nu voi fi bine primit, voi călca convenţia, şi voi trece hotarul !

Balaganov, căruia i-a căzut la sorţi sectorul de aur al Arbatovului, s-a neliniştit de perspectiva nerespectării convenţiei şi a declarat, pe loc, că nu va tolera nici o încălcare a normelor de exploatare.

În tot cazul, lucrurile au fost stabilite şi, după încheierea lucrărilor, cei treizeci de fii şi cele patru fiice ale locotenentului Schmidt au plecat la lucru fiecare în sectorul lui.

— Şi-acum, ai fost martor şi dumneata, Bender, ai fost martor şi dumneata cum a călcat porcul ăsta convenţia, îşi încheie povestirea Şura Balaganov. S-a vîrît de mult prin sectorul meu, numai că pînă acum n-am izbutit să-l prind.

Contrar aşteptărilor lui Balaganov, Ostap nu condamnă fapta urîtă a lui Panikovski. El şedea comod pe scaun şi se uita, nepăsător, drept înainte.

Pe zidul înalt din fundul grădinii erau desenaţi nişte copaci drepţi şi cu frunzişul bogat, ca într-o litografie. În grădină nu existau copaci adevăraţi, dar umbra pe care o făcea zidul răspîndea o răcoare plăcută şi satisfăcea deplin pe clienţii care erau probabil sindicalişti cu toţii, deoarece beau numai bere şi nu luau nici un fel de gustare.

La un moment dat, se apropie de poarta grădinii, gîfîind, păcănind fără încetare, un automobil verde, pe portiera căruia era scris cu alb în formă de arc : *Hai să vă plimb !* Sub această inscripţie erau indicate condiţiile plimbării cu gălăgioasa maşină. Trei ruble pe oră, iar pentru o cursă — după învoială. Maşina era goală.

Muşteriii din grădină începură să vorbească între ei în şoaptă, neliniştiţi. Şoferul privi vreo cinci minute, rugător, printre gratiile grilajului şi după ce pierdu, probabil, orice speranţă de a pune mîna pe vreun client, strigă sfidător :

— Taxiul e liber ! Poftiţi, vă rog !

Dar nici unul din cetăţeni nu-şi manifestă dorinţa de a se urca în maşina *Hai să vă plimb !* Ba invitaţia şoferului avu chiar asupra lor un efect ciudat. Lăsară ochii în jos, căutînd să nu privească în direcţia maşinii. Şoferul clătină din cap şi o luă încet din loc. Localnicii se uitau, melancolic, în urma lui. După cinci minute, automobilul verde trecu în goană nebună pe lîngă grădină, în direcţia inversă. Şoferul sălta pe bancheta lui şi ţipa ceva, dar ce anume, nu se putea desluşi. Maşina era tot goală.

Ostap o urmări cu privirea şi spuse :

— Uite ce e, Balaganov ! Eşti un găinar. Nu te supăra. Vreau prin asta să precizez exact ce loc ocupi sub soare.

— Ia mai du-te dracului ! făcu, grosolan, Balaganov.

— Te-ai supărat totuşi ? Care va să zică, după părerea dumitale, funcţia de fiu al locotenentului nu-i o ocupaţie de găinar ?

— Dar şi dumneata eşti un fiu al locotenentului Schmidt ! ţipă Balaganov.

— Eşti un găinar, repetă Ostap. Şi fiu de găinar. Iar copiii dumitale, tot găinari or să fie, băiatule ! Păi, ceea ce s-a petrecut azi-dimineaţă nici măcar nu poate fi numit episod. A fost o simplă întîmplare, un capriciu de artist. Un *gentleman*, în căutarea unei bancnote de zece ruble. Nu e în firea mea să umblu după cîştiguri de mizerie. Şi ce profesiune mai e şi asta, Doamne iartă-mă ?! Fiu al locotenentului Schmidt, cît timp mai poţi să fii ? Să zicem încă un an, încă doi. Şi pe urmă ? Pe urmă buclele dumitale roşcate vor ajunge să fie cunoscute, ca un cal breaz, şi oamenii vor începe, pur şi simplu, să te ia la bătaie.

— Şi atunci ce-i de făcut ? întrebă tulburat Balaganov. Cum să-ţi cîştigi pîinea cea de toate zilele ?

— Trebuie să ai idei, spuse grav Ostap. Pe mine, de pildă, mă hrănesc ideile. Eu nu întind mîna după rubla amară a comitetelor executive. Am ţeluri mai înalte. După cum văd, dumneata iubeşti dezinteresat banii. Spune-mi, ce sumă te-ar aranja ?

— Cinci mii, răspunse repede Balaganov.

— Pe lună ?

— Nu ! Pe an.

— Atunci, drumurile noastre se despart. Eu am nevoie de cinci sute de mii. Şi, pe cît se poate, toţi banii o dată, nu în rate.

— Poate că ai accepta totuşi în rate ? întrebă caustic răzbunătorul Balaganov.

Ostap se uită, atent, la interlocutorul său şi răspunse foarte serios :

— Aş accepta şi în rate, dar mi-ar trebui toţi odată.

Balaganov vru să facă o glumă şi în legătură cu această frază, dar cînd se uită la Ostap nu mai zise nimic. Avea în faţa lui un atlet cu trăsături atît de bine conturate, de parcă era o efigie de pe o monedă antică. De-a curmezişul gîtului său brun se vedea o cicatrice albă. In ochi îi strălucea o veselie ameninţătoare.

Balaganov se simţi, deodată, cuprins de dorinţa nestăpînită de a lua poziţia de drepţi. Ba simţi şi nevoia de a-şi drege glasul, chihăind uşor, aşa cum fac oamenii cu funcţii nu prea mari, atunci cînd stau de vorbă cu vreun tovarăş mai mare în grad. Şi, într-adevăr, după ce-şi drese glasul, întrebă stînjenit :

— Dar pentru ce-ţi trebuie atît de mulţi bani... şi dintr-o dată ?

— De fapt, am nevoie de mult mai mulţi, răspunse Ostap. Cinci sute de mii reprezentînd un minimum, vorbesc de cinci sute de mii de ruble stabilizate. Vreau să plec, tovarăşe Şura, vreau să plec foarte departe, la Rio de Janeiro.

— Ai rude acolo ? îl întrebă Balaganov.

— Dar ce, semăn eu a om care poate să aibă rude ?

— Nu, dar...

— N-am rude, tovarăşe Şura, sînt singur pe lume. Am avut un tată supus turc, dar şi acesta a murit demult, după o suferinţă cumplită. Încă din copilărie

vreau să plec la Rio de Janeiro. Dumneata, desigur, nici nu ştii de existenţa acestui oraş.

Balaganov clătină îndurerat din cap. Dintre metropolele universale ale culturii, el nu cunoştea, în afară de Moscova, decît Kievul, Melitopolul şi Jmerinka. Şi, în treacăt fie zis, era încredinţat că pămîntul este plat ca o tipsie.

Ostap aruncă pe masă o foaie ruptă dintr-o carte.

— E o pagină din *Mica Enciclopedie sovietică*. Iată ce scrie aici despre Rio de Janeiro : *1.360.000 locuitori*... Aşa... *Un număr considerabil de mulatri*... *Aşezat într-un mare golf al Oceanului Atlantic*... Aha, uite am găsit : *Străzile din centrul oraşului nu sînt mai prejos de străzile din cele mai importante centre ale lumii, în ceea ce priveşte luxul magazinelor şi măreţia clădirilor*. Îţi dai seama, Şura ? Nu sînt de loc mai prejos ! Mulatri, golf, export de cafea, ca să zicem aşa, dumping de cafea, charleston, *Ramona*... *chipul tău m-a fermecat* şi... ce să mai vorbim ! Îţi dai şi dumneata seama ce perspective. Un milion şi jumătate de oameni şi absolut toţi în pantaloni albi. Vreau să plec de aici. În ultimul an, s-au ivit între mine şi Puterea sovietică divergenţe cît se poate de grave. Ea vrea să construiască socialismul, iar eu nu vreau. Pe mine mă plictiseşte să construiesc socialismul. Acum pricepi pentru ce am nevoie de atîţia bani ?

— Dar de unde o să iei cinci sute de mii de ruble ? întrebă încet Balaganov.

— De oriunde, răspunse Ostap. Indică-mi numai un om bogat şi îi iau imediat banii aceştia.

— Cum ? Te gîndeşti la omor ? întrebă şi mai încet Balaganov, aruncînd pe furiş o privire spre mesele vecine, unde cetăţenii din Arbatov închinau unul în sănătatea altuia.

— Ştii că n-ar fi trebuit să semnezi aşa-numita convenţie de la Suharev, spuse Ostap. După cîte văd, acest efort intelectual te-a epuizat rău de tot. Te tîmpeşti văzînd cu ochii. Bagă-ţi bine în cap că Ostap Bender n-a ucis niciodată. El a fost, ce-i drept, asasinat. Dar, personal, e curat în faţa legii. Desigur, nu sînt un

heruvim. N-am aripi, dar respect codul penal. Asta-i slăbiciunea mea.

— Şi în ce fel te gîndeşti să-ţi procuri banii ?

— În ce fel mă gîndesc să mi-i procur ? Procurarea sau exproprierea de fonduri variază după împrejurări. Personal, cunosc 400 de metode — relativ cinstite — de a-i procura. Dar nu-i vorba de metode. Nenorocirea e că astăzi nu mai sînt oameni bogaţi. De aceea situaţia mea e îngrozitoare. Un altul s-ar fi năpustit, desigur, asupra vreunei instituţii de stat lipsită de apărare, dar asta nu-mi stă în obicei. Cunoşti doar respectul ce-l am pentru codul penal. Nu e nici o treabă să jefuieşti un colectiv. Dă-mi numai un individ mai bogat. Dar, din nefericire, acest individ nu există.

— Cum poţi să spui una ca asta ? exclamă Balaganov. Există oameni foarte bogaţi.

— Şi îi ştii ? întrebă repede Ostap. Poţi să-mi indici numele şi adresa exactă măcar a unui singur milionar sovietic ? Şi totuşi ei există, trebuie să existe. Din moment ce prin ţară circulă bancnote, trebuie să existe şi oameni care să le aibă în cantităţi mari. Dar cum să descoperi pe un învîrtit din ăsta ?

Şi Ostap oftă. Se vedea că de mult rîvnea la un individ bogat.

— Ce plăcut e, spuse el dus pe gînduri, să lucrezi cu un milionar legal, într-un stat burghez bine organizat, cu străvechi tradiţii capitaliste. Acolo, milionarul e o figură populară. Adresa lui o ştie toată lumea. Stă într-o casă boierească, undeva la Rio de Janeiro. Te duci de-a dreptul la el, cînd ştii că e acasă şi — încă din antreu — numai după ce i-ai spus bună ziua, l-ai şi expropriat de bani. Şi toate astea — bagă de seamă — cu frumuşelul, politicos : „*Hallo, sir*, nu fiţi emoţionat. Sînt nevoit să vă deranjez un pic. *All right*. Gata." Asta-i tot. Civilizaţie ! Ce poate fi mai normal ? Un *gentleman* face în societatea altor *gentlemeni* micul său *business*. Numai nu trebuie să tragi cu pistolul în lustre, c-ar fi de prisos. Pe cînd la noi... Doamne, Doamne ! Trăim într-o ţară rece. La noi totul e ascuns, totul e clandestin. Pe milionarul sovietic nu-l poate descoperi nici măcar comisariatul poporului pentru finanţe, cu

tot aparatul său fiscal ultraforte. El — vorbesc de milionar — s-ar putea să şadă chiar în clipa asta în această aşa-zisă grădină de vară, la măsuţa de alături şi să bea bere *tip-top* de patruzeci de copeici ţapul. Să mori de ciudă, nu alta.

— Prin urmare, întrebă Balaganov după un timp, dacă ai da peste un milionar din ăştia camuflaţi ?

— Nu mai continua. Ştiu ce vrei să spui. Nu, nu e ceea ce-ţi închipui dumneata. De fel ! Nici nu-l voi înăbuşi cu o pernă, nici nu-i voi crăpa capul cu patul revolverului. Şi, în general, nu voi face nici un fel de prostie. Ah, numai de-aş descoperi un astfel de individ ! Aş manevra în aşa fel, încît l-aş bate, să-mi aducă banii pe o farfurioară cu chenar albastru.

— Ar fi foarte frumos, zise Balaganov zîmbind încrezător. Cinci sute mii ruble pe o farfurioară cu chenar albastru.

Se sculă în picioare şi începu să se învîrtească în jurul mesei. Plescăia amar din limbă, se oprea, deschidea gura, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar apoi se răzgîndea, se aşeza la masă şi iar se ridica. Ostap urmărea, nepăsător, mişcările lui Balaganov.

— Să-i aducă chiar el ? întrebă deodată Balaganov cu o voce scîrţîitoare. Pe farfurioară ? Şi dacă n-o să-i aducă ? Da unde e Rio de Janeiro ăsta ? Departe ? Nu, nu se poate ca toată lumea să umble în pantaloni albi. Lasă-te de bancurile astea, Bender. Cu cinci sute mii de ruble se poate trăi foarte bine şi la noi.

— Fără discuţie, fără discuţie, răspunse vesel Ostap, se poate trăi. Dar nu bate din aripi degeaba. De unde îi iei ?

Pe fruntea senină şi netedă a lui Balaganov apăru deodată o cută adîncă. El se uită şovăitor la Ostap, apoi spuse :

— Cunosc eu un milionar din ăştia.

Veselia dispăru într-o clipă de pe faţa lui Bender. Figura i se împietri şi căpătă iarăşi contururi de medalie.

— Hai, te cară, îi zise el. Nu dau de pomană decît sîmbăta, aşa că nu-mi umbla mie cu cioara vopsită.

— Pe cuvînt de onoare, *monsieur* Bender...

— Ascultă, Şura, dacă vrei să mă iei pe franţuzeşte, te rog să nu-mi spui *monsieur*, ci *citoyen*, care înseamnă *cetăţean*. Şi, fiindcă veni vorba, unde stă, mă rog, milionarul dumitale ?

— La Cernomorsk.

— Bineînţeles. Mă aşteptam la una ca asta. Cernomorsk ! Acolo, chiar şi înainte de război, dacă un om avea 10.000 de ruble, se zicea despre el că-i milionar. Iar acum... pot să-mi închipui ! Nu, astea sînt aiureli !

— Lasă-mă să-ţi explic. E un milionar adevărat. Ascultă, Bender, de curînd am fost acolo... la puşcărie...

După zece minute, fraţii de sînge părăsiră grădina de vară a cooperativei în care se servea bere. Marele maestru al combinaţiilor se simţea ca un chirurg care are de făcut o operaţie extrem de serioasă. Totul era gata. În casoletele electrice fierb comprese şi feşi, o soră de caritate, în togă albă, se mişcă fără s-o auzi pe pardoseala de mozaic, diferite instrumente medicale din faianţă şi nichel strălucesc, bolnavul e întins pe masa de sticlă cu ochii daţi languros peste cap, iar în aerul încălzit în mod special pluteşte un miros de gumă nemţească de mestecat. Chirurgul, cu braţele întinse în lături, se apropie de masa de operaţie, ia de la asistent un bisturiu sterilizat şi spune pe un ton sec bolnavului : „Haida, nene, leapădă-ţi izmenele".

— Totdeauna mi se întîmplă aşa, spuse Bender cu ochii scînteietori. Sînt nevoit să încep o afacere de un milion cu o simţitoare lipsă de valori monetare. Tot capitalul meu de bază, rulant şi de rezervă, se ridică la cinci ruble... Cum ai zis că-l cheamă pe milionarul camuflat ?

— Koreiko, răspunse Balaganov.

— Da, da, Koreiko. Superb nume. Şi susţii că nimeni nu ştie de milioanele lui ?

— Nimeni, în afară de mine şi de Prujanski. Dar, după cum ţi-am mai spus, Prujanski mai are de stat în puşcărie vreo trei ani. Să-l fi văzut cum se văita şi bocea cînd am fost eliberat ! Simţea, se vede, că n-ar fi trebuit să-mi povestească de Koreiko.

— Că ţi-a dezvăluit dumitale secretul, asta e floare la ureche. Nu din pricina asta se văita şi bocea el. Presimţea, pesemne, că dumneata o să-mi povesteşti mie. Şi asta e pagubă într-adevăr serioasă pentru bietul Prujanski. Pînă o s-apuce el să iasă din puşcărie, Koreiko îşi va afla consolarea numai în cunoscuta zicătoare : Sărăcia nu-i păcat.

Ostap îşi scoase cascheta de vară şi, fluturînd-o, întrebă :

— Am vreun fir de păr alb ?

Balaganov îşi supse burta, desfăcu picioarele astfel ca între vîrfuri să încapă un pat de armă şi, cu glas de leat din flancul drept, răspunse :

— Nici unul, să trăiţi !

— Atunci, o să am. Va trebui să dăm bătălii grele. Şi dumneata o să încărunţeşti, Balaganov.

Pe neaşteptate Balaganov chicoti prosteşte :

— Cum ai spus ? O să aducă chiar el banii pe o farfurioară cu chenar albastru ?

— Mie, pe o farfurioară, spuse Ostap, dumitale, pe o sucupă.

— Şi cum rămîne cu Rio de Janeiro ? Aş vrea să umblu şi eu în pantaloni albi.

— Rio de Janeiro este visul de aur al copilăriei mele, răspunse sever marele maestru al combinaţiilor. Nu-l atinge cu laba dumitale. Să trecem la fapte. Trupele de linie să fie trimise la dispoziţia mea. Unităţile trebuie să ajungă în oraşul Cernomorsk în termenul cel mai scurt. Ţinuta de defilare. Gornişti, un marş ! Parada o voi comanda eu !

Capitolul III

DUMNEATA CU BENZINA — NOI CU IDEILE

Cu un an înainte ca Panikovski să fi călcat convenţia şi să fi pătruns în sectorul exploatat de altul, în oraşul Arbatov îşi făcuse apariţia primul automobil. Întemeie-

torul autoturismului la Arbatov a fost un şofer pe nume Kozlevici.

Ceea ce îl adusese la volan era hotărîrea de a începe o viaţă nouă. Viaţa de pînă atunci a lui Adam Kozlevici fusese plină de păcate. Călcase de nenumărate ori codul penal al R.S.F.S.R. şi anume articolul 162, care reglementează luarea pe ascuns a bunurilor altuia (furt).

Acest articol cuprinde multe paragrafe, dar Adam cel plin de păcate era complet străin de punctul „a" (furt săvîrşit fără folosirea unor mijloace tehnice sau chei false). Acesta era ceva prea primitiv pentru el. Punctul „d", care prevede o pedeapsă cu privaţiune de libertate pînă la cinci ani, nu-i convenea pentru alt motiv. Lui Adam nu-i plăcea să fie prea multă vreme privat de libertate. Aşa încît (dat fiind că, încă din copilărie, se simţise atras mai ales de tehnică), se încadrase cu tot sufletul în paragraful „c" (furt săvîrşit prin folosirea unor mijloace tehnice, sau în repetate rînduri, sau în acord prealabil cu alte persoane, în gări, porturi, pe vapoare, în trenuri şi în hoteluri).

Dar Kozlevici avea ghinion. Era prins şi-atunci cînd se folosea de mijloacele tehnice preferate, şi atunci cînd nu recurgea la ele. Era prins şi în gări, şi în porturi, şi pe vapoare, şi în hoteluri. Era prins şi în trenuri. Era prins chiar şi atunci cînd, în disperare de cauză, se apuca să fure bunurile altuia, în acord prealabil cu alte persoane.

După ce a stat la puşcărie vreo trei ani în total, Adam Kozlevici a ajuns la concluzia că e mult mai comod să aduni, pe faţă, bunuri de-ale tale, decît să-ţi însuşeşti, pe ascuns, bunurile altuia. Această concluzie a potolit sufletul lui zbuciumat. A devenit un deţinut model, a început să scrie versuri demascatoare la gazeta închisorii, intitulată *Soarele răsare şi apune*, şi s-a apucat să muncească cu rîvnă la atelierul mecanic al casei de corecţie. Penitenciarul a avut asupra lui o influenţă binefăcătoare. Şi Kozlevici Adam Kazimirovici, în vîrstă de 46 de ani, fiu de ţăran din fostul judeţ Genstohov, necăsătorit, recidivist, a ieşit din închisoare om cinstit.

După ce lucră doi ani de zile într-un garaj din Moscova, îşi cumpără, de ocazie, un automobil atît de vechi, încît apariţia lui pe piaţă putea fi explicată numai prin lichidarea vreunui muzeu de automobile. Piesa aceasta rară îi fu vîndută cu 190 de ruble. Întrucît, Dumnezeu ştie de ce, automobilul se vindea împreună cu un palmier artificial, fixat într-un hîrdău verde, el fu nevoit să cumpere şi palmierul. Cu palmierul a fost cum a fost, dar cu maşina Adam avu multă bătaie de cap : a trebuit mai întîi să caute prin pieţe piesele care lipseau, apoi să repare pernele şi să facă o nouă instalaţie electrică. În sfîrşit, ca o încununare a tuturor reparaţiilor, vopsi maşina într-o culoare ca şopîrla. Nimeni n-ar fi putut spune de ce rasă era maşina, dar Adam Kazimirovici susţinea că este un *Lorain-Dietrich* şi, pentru a o dovedi, fixă de radiator o tăbliţă de aramă cu marca fabricii *Lorain-Dietrich*. Nu-i mai rămînea acum decît s-o transforme într-un taxi particular, lucru pe care Kozlevici îl visa de mult.

În ziua cînd Adam Kazimirovici se pregătea să-şi scoată pentru prima oară progenitura în lume şi s-o expună într-o staţie de maşini, se petrecu un eveniment trist pentru toţi şoferii particulari. Sosiră la Moscova 120 de taxiuri marca *Renault*, mici şi negre, parcă erau nişte *Browninguri*. Kozlevici nici nu încercă măcar să concureze cu ele. Dădu palmierul în păstrare la *Verssailles*, ceainăria birjarilor, şi plecă să lucreze în provincie.

Arbatovul, unde nu existau mijloace de transport auto, îi plăcu noului nostru şofer şi hotărî să rămînă acolo pentru totdeauna.

Adam Kazimirovici se şi vedea lucrînd cu sîrguinţă, cu voie bună şi, mai ales, cu cinste, pe ogorul taxiului de piaţă. Se închipuia stînd dimineaţa pe frig, în faţa gării şi aşteptînd trenul de Moscova. Încotoşmănat într-o manta de piele brun-roşcată, şi, pe frunte, cu nişte ochelari de aviator, oferă prietenos hamalilor ţigări. Undeva, mai în spate, se înghesuie birjarii îngheţaţi. Ochii le lăcrimează de ger şi-şi scutură fustele lor groase de culoare albastră. Dar iată că se aude clopo-

ţelul de la gară. Semnalul ! A sosit trenul. Călătorii ies în piaţa gării şi se opresc, încîntaţi, lîngă maşină. Nu se aşteptau ca în acest pierdut colţişor de provincie să se găsească taximetre. Tot claxonînd, Kozlevici îi duce cu cea mai mare viteză la Casa ţăranului.

Nu mai pridideşte de lucru toată ziulica, deoarece fiecare e bucuros să folosească serviciile rapide ale locomoţiei mecanice. Kozlevici şi credinciosul lui *Lorain-Dietrich* participă, vrînd, nevrînd, la toate nunţile, excursiile şi ceremoniile din tîrg. Dar cel mai mult are de lucru vara. Duminica, pleacă afară din oraş cu maşina lui familii întregi. Rîsetele senine ale copiilor sună ca nişte clopoţei, eşarfele şi panglicile flutură bătute de vînt, femeile flecăresc vesele, iar capii de familie se uită cu respect la spinarea de piele a şoferului şi-l întreabă cum stau lucrurile în ce priveşte automobilele în Statele Unite ale Americii de Nord (dacă este adevărat, printre altele, că Ford îşi cumpără în fiecare zi altă maşină).

Aşa vedea Kozlevici viaţa lui cea nouă şi frumoasă la Arbatov. Dar realitatea dărîmă în cel mai scurt timp castelul din Spania pe care şi-l făurise în imaginaţie, cu toate turnuleţele, podeţele şi flamurile lui.

Mai întîi îi jucă renghiul mersul trenurilor. Accelератele şi expresele treceau prin gara Arbatov fără să oprească, luînd din mers bastoanele-pilot şi aruncînd, tot din mers, poşta urgentă. Trenurile mixte treceau numai de două ori pe săptămînă şi lăsau la Arbatov mai mult oameni mărunţi, din cei veniţi cu plîngeri, şi cîrpaci veniţi cu bocceluţe, calapoade şi jalbe. De obicei, călătorii sosiţi cu trenurile mixte nu luau maşina. Excursii şi petreceri nu se făceau, iar la nunţi Kozlevici nu era invitat. Arbatovenii se obişnuiseră să angajeje pentru nunţi birjari care, în asemenea ocazii, împleteau în coamele cailor trandafiri şi crizanteme de hîrtie, ceea ce plăcea foarte mult naşilor.

Dar, ce-i drept, plimbări în afara oraşului se făceau cu duiumul. Însă ele nu erau de loc aşa cum le visase Adam Kazimirovici. Nici tu copii, nici tu eşarfe fluturătoare, nici tu ciripit voios.

Chiar în prima seară, luminată de felinarele anemice, cu gaz, ale Arbatovului, patru bărbaţi se apropiară de Adam Kazimirovici, care stătuse toată ziua de pomană în piaţa Spaso-Kooperativnaia. Ei cercetară îndelung cu privirea maşina, fără să scoată o vorbă. Apoi, unul dintre ei, un cocoşat, întrebă cu jumătate gură :

— Oricine poate să se plimbe cu asta ?

— Oricine, răspunse Kozlevici mirat de timiditatea cetăţenilor din Arbatov. Cinci ruble pe oră.

Bărbaţii începură să vorbească între ei, în şoaptă. Şoferul prinse cu urechea nişte oftaturi ciudate şi cuvintele : „Ce ziceţi, tovarăşi, facem o plimbare acum după şedinţă ? Oare cadrează ? Cîte o rublă şi douăzeci şi cinci de căciulă nu e scump. La urma urmei, de ce să nu cadreze ?“

Şi pentru prima oară, maşina încăpătoare primi la sînul ei de percal cetăţeni get-beget arbatoveni. Cîteva minute ei nu scoaseră nici o vorbă, impresionaţi de viteză, de mirosul fierbinte al benzinei şi de şuieratul vîntului. Apoi, cuprinşi parcă de o presimţire tulbure, începură să cînte încetişor : *Repezi ca valul trec zilele noastre.* Kozlevici băgă maşina în viteza a treia. Trecură în goană pe lîngă silueta întunecată a unei gherete de alimente şi taxiul ieşi afară din oraş, pe şoseaua scăldată în lumina lunii.

Zi de zi tot mai scurt ni-e drumul spre mormînt, cîntau languros pasagerii. Li se topea inima de milă de ei înşişi, îi durea sufletul că nu fuseseră niciodată studenţi. Refrenul îl cîntau *fortissimo :*

Cîte unul mic de votcă sau de rom, tirlim-bom-bom-tirlim-bom-bom.

— Stai ! ţipă deodată cocoşatul. Hai înapoi ! Mă arde la inimă.

Se întoarseră în oraş şi luară mai multe sticluţe albe şi o cetăţeancă lată în umeri. În cîmp, făcură o tabără, se aşezară la o masă stropită cu votcă, iar apoi dansară polca fără muzică.

Obosit de aventura aceasta nocturnă, Kozlevici moţăi a doua zi tot timpul la volan, pe locul pe care şi-l alesese ca staţie. Pe seară, se prezentă iar grupul din

ajun, de data asta gata chercheliţi ; se instalară din nou în maşină şi se plimbară toată noaptea afară din oraş. A treia zi, povestea se repetă. Şi chefurile nocturne ale bandei vesele de sub conducerea cocoşatului durară două săptămîni în şir. Bucuriile automobilismului avură asupra clienţilor lui Adam Kazimirovici un efect ciudat : feţele li se umflaseră, şi pe întuneric se vedeau albe ca nişte perne. Cocoşatul, căruia îi atîrna din gură o bucată de salam, semăna cu un vampir.

Deveniseră agitaţi şi, în toiul veseliei, uneori plîngeau. O dată, cocoşatul năbădăios aduse într-o birjă pînă la maşină un sac cu orez. În zori, duseră orezul într-un sat, îl schimbară acolo pe samagon şi, în ziua aceea, nu se mai întoarseră în oraş. Băură *Bruderschaft* cu ţăranii, şezînd pe căpiţe de fîn. Iar noaptea aprinseră focuri de tabără şi plînseră cu jale mare, ca niciodată.

În dimineaţa cam mohorîtă din ziua următoare, cooperativa feroviară *Lineeţ*, unde cocoşatul era responsabil, iar veselii lui tovarăşi — membri ai consiliului de conducere şi ai comisiei de prăvălie, se închise pentru inventar. Inspectorii rămaseră uimiţi şi indignaţi cînd descoperiră că în magazin nu era nici făină, nici piper, nici săpun de rufe, nici albii ţărăneşti, nici produse textile, nici orez. Rafturile, tejghelele, sertarele şi butoaiele — toate erau goale. Numai în mijlocul magazinului stăteau pe jos, cu gura căscată spre tavan, nişte gigantice cizme de vînătoare, nr. 49, cu talpă galbenă de carton, iar în cabina de sticlă sclipea tulbure o casă de bani automată *Naţional*, al cărei bust nichelat era presărat cu butoane de diferite culori. Curînd după asta, Kozlevici primi acasă o citaţie de la anchetatorul public : era chemat ca martor în afacerea delapidării de la cooperativa *Lineeţ*.

Cocoşatul şi prietenii lui nu mai apărură de loc şi maşina verde şomă vreo trei zile.

Noii clienţi, întocmai ca şi primii, veneau după ce se lăsa întunericul. Începeau şi ei cu o plimbare nevinovată, afară din oraş, dar le venea cheful de votcă de la primii 500 de metri cu maşina. Pesemne că cetăţenii

din Arbatov nu-şi puteau închipui cum poţi folosi automobilul în stare de trezie şi socoteau vehiculul lui Kozlevici un cuib de desfrîu, unde se cere neapărat să fii destrăbălat, să scoţi ţipete necuviincioase şi în general să-ţi faci de cap. Abia acum înţelese Kozlevici de ce bărbaţii, cînd treceau ziua prin staţie, pe lîngă maşina lui, îşi făceau cu ochiul şi zîmbeau batjocoritor.

Totul mergea altfel decît îşi închipuise Adam Kazimirovici. Noaptea gonea cu farurile aprinse prin faţa crîngurilor din împrejurimi, auzind în spatele său hîrjoana şi ţipetele clienţilor afumaţi, iar ziua, năuc de nesomn, şedea în faţa anchetatorilor şi făcea declaraţii. Dumnezeu ştie de ce cetăţenii din Arbatov aveau o preferinţă specială să petreacă cu banii statului, ai obştii şi ai cooperativelor. Şi, fără să vrea, Kozlevici se afundă din nou prin labirintul codului penal, în cadrul articolului 3, care vorbeşte de infracţiuni săvîrşite în timpul serviciului.

Începură procesele. La fiecare din ele, principalul martor al acuzării era Adam Kazimirovici. Depoziţiile lui, în totul corespunzătoare adevărului, îi doborau pe acuzaţi care — înecaţi în lacrimi — recunoşteau tot. El duse la moarte o mulţime de instituţii. Ultima sa victimă fu filiala instituţiei cinematografice regionale, care turna la Arbatov filmul istoric *Stenka Razin şi prinţesa*. Toată filiala fu băgată la răcoare pe timp de şase ani, iar filmul, care prezenta un interes pur judiciar, fu predat muzeului de corpuri delicte, unde se aflau deja botforii de vînătoare de la cooperativa *Lineeţ*.

Dar asta îl duse şi pe Adam Kazimirovici la faliment. Oamenii începură să se teamă de maşina verde ca de bubă neagră. Cetăţenii ocoleau pe diferite străzi piaţa Spaso-Kooperativnaia, unde Kozlevici instalase un stîlp vărgat cu o tăbliţă : *Staţie de taxiuri*. Timp de cîteva luni, Adam nu cîştigă nici un ban şi trăi numai din ceea ce agonisise din plimbările nocturne.

În faţa noii situaţii începu să facă concesii. Pictă, cu vopsea albă, pe o portiţă a automobilului o inscripţie care i se părea foarte ispititoare : *Hai să te plimb !* şi

reduse preţul de la 5 ruble la 3 ruble pe oră. Dar cetăţenii nu-şi schimbară tactica. Şoferul cutreiera încet oraşul, se oprea pe la instituţii şi striga pe fereastră :

— Ce aer minunat ! Facem o plimbare, ce ziceţi ? Funcţionarii scoteau capul pe fereastră şi, în ţăcănitul *Underwood*-urilor, îi răspundeau :

— Plimbă-te singur. Asasinule !

— De ce asasin ? întreba Kozlevici aproape plîngînd.

— Fiindcă eşti un asasin, îi răspundeau funcţionarii. Dacă se plimbă omul cu tine, e obligat după aia să intre la gherlă.

— Păi n-aveţi decît să vă plimbaţi cu banii voştri ! ţipa şoferul cu foc. Cu ai voştri !

La auzul acestor cuvinte, funcţionarii se uitau amuzaţi unul la altul şi închideau ferestrele. Plimbatul cu maşina pe bani proprii li se părea, pur şi simplu, stupid.

Proprietarul maşinii *Hai să te plimb* se certă cu tot oraşul. Nu se mai saluta cu nimeni, devenise nervos şi arţăgos. Cînd vedea cîte un funcţionar sovietic, purtînd o bluză lungă, caucaziană, cu mîneci bufante, se apropia de el, pe la spate, şi cu un rîs sarcastic îi striga :

— Pungaşilor ! Acuşi vă bag într-un proces, să rămîie un exemplu pentru toţi. În articolul 109.

Funcţionarul sovietic tresărea, apoi îşi îndrepta, cu un aer indiferent, cureaua cu nituri de argint, cu care se garnisesc de obicei hamurile cailor de corvoadă şi, prefăcîndu-se că apostrofările nu-l privesc pe el, iuţea pasul. Dar răzbunătorul Kozlevici continua să meargă cu maşina alături de cel vizat şi-l bătea la cap, citind monoton dintr-un molitvelnic penal de buzunar :

— *Însuşirea de către un funcţionar a banilor, a valorilor sau a altor bunuri aflate în gestiunea sa datorită funcţiunii pe care o deţine, se pedepseşte...*

Funcţionarul sovietic o ştergea, laş, săltîndu-şi părţile moi ale corpului, lăţite de atîta şezut pe scaunul de la birou.

— *...cu pedeapsă privativă de libertate*, îi striga Kozlevici, *pînă la trei ani.*

Dar toate acestea nu-i aduceau şoferului decît satisfacţie morală. Treburile lui materiale mergeau prost.

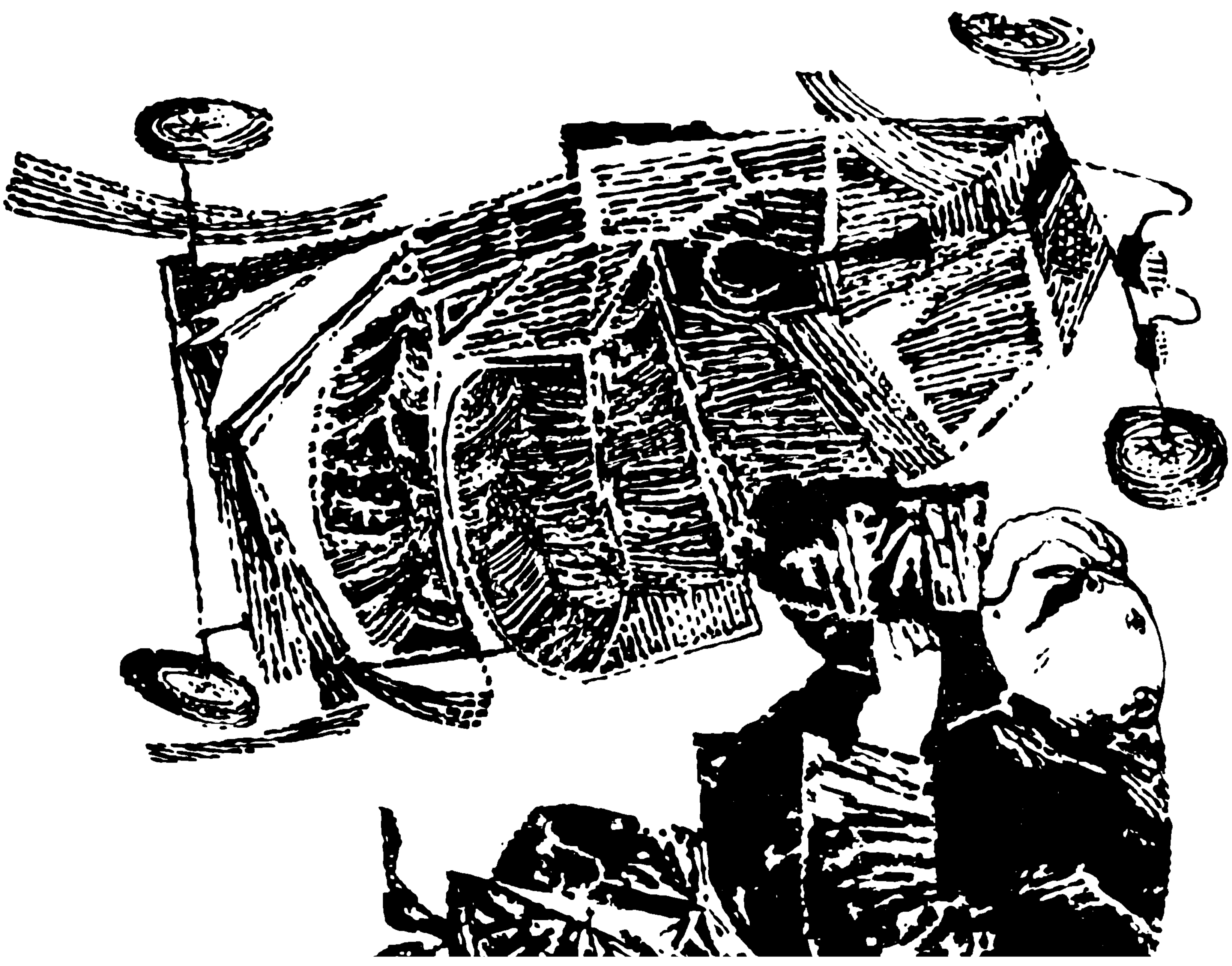

Economiile i se apropiau de sfîrşit. Trebuia luată o hotărîre. Lucrurile nu mai puteau continua aşa.

Reflectînd amărît la toate astea, Adam Kazimirovici şedea într-o zi în maşina sa şi se uita cu dispreţ la stîlpul caraghios şi tărcat pe care era scris *Staţie de taxiuri*. Începea să priceapă că cu viaţa cinstită nu i-a mers, că mesia taximetrelor a venit prea devreme şi cetăţenii n-au crezut în el. Kozlevici era atît de cufundat în gîndurile sale triste, încît nici nu băgă de seamă pe cei doi tineri care stăteau de mai demult şi-i admirau maşina.

— Originală construcţie, spuse în sfîrşit unul din ei. Zorile automobilismului ! Uită-te şi dumneata, Balaganov, să vezi ce se poate face dintr-o simplă maşină de cusut *Singer*. Dacă i-ai mai pune un mic dispozitiv, s-ar putea face din ea o minunată legătoare de snopi pentru colhozuri.

— Pleacă de aici, se burzului Kozlevici.

— Ce vorbă e asta „pleacă de aici" ? Atunci de ce ai mai pus pe treierătoarea dumitale reclama *Hai să te plimb !* ? Poate că prietenul meu şi cu mine vrem să facem o cursă în interes de afaceri ? Sau, poate, vrem să ne plimbăm ?

Pentru întîia oară de cînd îşi ducea viaţa la Arbatov, mucenicul automobilismului se lumină la faţă. El sări din maşină şi cu o mişcare sprintenă porni motorul care începu să duduie cu putere.

— Poftiţi vă rog, spuse el. Unde să vă duc ?

— De data asta nicăieri, răspunse Balaganov.

— N-avem bani. Nimic de făcut, tovarăşe mecanic, sărăcie lucie.

— Nu-i nimic, urcaţi-vă ! strigă Kozlevici disperat. Vă duc gratis. N-o să beţi ? N-o să dansaţi în pielea goală, la lumina lunii ? Hai să vă plimb !

— De ce nu ? Să profităm de ospitalitate, spuse Ostap, aşezîndu-se alături de şofer. Văd că ai un caracter bun. Dar de ce îţi închipui că noi am fi capabili să dansăm în pielea goală ?

— Sînt aici destui din ăştia, răspunse şoferul luînd-o pe strada principală, vinovaţi de crime împotriva statului.

Era chinuit de dorința de a împărtăși cuiva durerea sa. Desigur că cel mai nimerit ar fi fost să vorbească despre aceste suferințe duioasei sale mame, o femeie cu obrazul plin de zbîrcituri. Ei i-ar fi fost milă de el. Dar *madame* Kozlevici murise de durere, încă de cînd aflase că fiul ei Adam începe să devină cunoscut ca hoț recidivist. Așa că șoferul povesti noilor săi clienți tot istoricul prăbușirii orașului Arbatov, sub ale cărui ruine se tîra acum mașina lui verde.

— Ce să mă mai fac ? încheie Kozlevici cu tristețe. Incotro s-o apuc ?

Ostap stătu cîteva clipe pe gînduri, aruncă o privire plină de înțeles roșcovanului său asociat și spuse :

— Toate nenorocirile dumitale vin de la faptul că ești un căutător al adevărului. Ești, pur și simplu, un mielușel, un baptist ratat. E trist să întîlnești printre șoferi asemenea stări de spirit demodate. Ai o mașină și nu știi unde să pleci. Noi stăm mult mai prost : nu avem mașină. În schimb, știm unde vrem să plecăm. Vrei să vii cu noi ?

— Unde ? întrebă șoferul.

— La Cernomorsk, spuse Ostap. Avem acolo o mică chestiune intimă de aranjat. Se va găsi de lucru și pentru dumneata. Și apoi, la Cernomorsk antichitățile sînt la preț și oamenii se îndeasă bucuroși să le vadă. Vino cu noi.

La început, Adam Kazimirovici se mulțumi numai să zîmbească, ca o văduvă pe care nimic n-o mai încîntă pe lume. Dar Bender nu-și precupeți paleta. El zugrăvi șoferului șovăielnic în culorile cele mai trandafirii și azurii perspectivele minunate, care îl așteaptă acolo.

— La Arbatov, tot ce mai ai de pierdut sînt, poate, lanțurile de rezervă. Pe drum n-o să rabzi foame. Răspund eu de asta. Dumneata cu benzina — noi cu ideile.

Kozlevici opri mașina și, încă nehotărît, spuse încruntat :

— Benzină nu mai am decît puțină.

— Pentru 50 de kilometri ajunge ?

— Ajunge și pentru 80.

— În cazul acesta, e în regulă. Ţi-am mai spus că nu duc lipsă de idei. Exact la 60 de kilometri de-aici, te va aştepta, chiar la marginea şoselei, un butoi mare de fier cu benzină de avion. Îţi place benzina de avion ?

— Îmi place, răspunse timid Kozlevici.

Deodată viaţa îi apăru uşoară şi veselă. Şi simţi numaidecît dorinţa de a pleca la Cernomorsk.

— Şi butoiul ăsta, spuse în încheiere Ostap, îl vei primi absolut gratuit. Ba îţi pot spune ceva mai mult. Vei fi rugat să accepţi această benzină.

— Care benzină ? întrebă în şoaptă Balaganov. Ce tot îndrugi baliverne ?

Ostap se uită, demn, la pistruii portocalii, presăraţi pe faţa fratelui de sînge, şi răspunse tot în surdină :

— Oamenii care nu citesc ziarele ar trebui, din punct de vedere moral, omorîţi pe loc. Îţi dăruiesc viaţa numai fiindcă sper să te reeduc.

Ostap nu explică ce legătură există între cititul ziarelor şi butoiul cel mare cu benzină care-i aşteaptă la margine de drum şi spuse foarte solemn :

— Declar deschisă marea cursă Arbatov-Cernomorsk... Comandor al echipajului şi al cursei mă numesc pe mine. Şofer al maşinii îl trecem pe... cum e numele dumitale ? Adam Kozlevici. Cetăţeanul Balaganov este numit mecanic de bord, avînd în plus şi obligaţiile de femeie la toate. Te rog însă un singur lucru, Kozlevici : să acoperi imediat inscripţia *Hai să te plimb !* cu vopsea. Nu avem nevoie de semne particulare.

După două ore, maşina care avea acum o pată proaspătă de culoare verde-închis pe una din portiere, ieşi greoi din garaj şi trecu pentru ultima oară pe străzile oraşului Arbatov. În ochii lui Kozlevici lucea speranţa. Alături de el şedea Balaganov, care freca sîrguincios cu o cîrpuliţă piesele de alamă, îndeplinindu-şi cu zel obligaţiile, noi pentru el, de mecanic de bord. Comandorul cursei stătea tolănit pe pernele roşcate din spate, uitîndu-se cu satisfacţie la proaspeţii săi subalterni.

— Adam ! strigă el, acoperind scrîşnetul motorului. Cum îi zice căruciorului dumitale ?

— *Lorain-Dietrich*, răspunse Kozlevici.

— Ce nume mai e şi ăsta ? O maşină, ca şi o navă de război, trebuie să aibă un nume propriu. *Lorain-Dietrich*-ul dumitale se distinge printr-o admirabilă viteză şi prin frumuseţea nobilă a liniilor. De aceea, propun să dăm maşinii numele de *Antilopa-Gnu*. Cine e contra ? Perfect ! S-a votat în unanimitate.

Scîrţîind din toate mădularele, *Antilopa* verde trecu în goană pe Bulevardul Tinerelor Talente şi intră în piaţă.

Aici, echipajul *Antilopei* văzu un tablou ciudat. Din piaţă fugea spre şosea un om încovoiat cu o gîscă albă sub braţ. Cu mîna stîngă îşi ţinea canotiera pe cap să nu-i zboare. El era fugărit de o mulţime de oameni care ţipau, şi se uita într-una înapoi, avînd întipărită, pe faţa lui venerabilă de actor, o expresie de groază.

— E Panikovski ! ţipă Balaganov.

— Asistăm la momentul doi al furtului unei gîşte, zise cu sînge rece Ostap. Momentul trei începe după prinderea vinovatului şi este însoţit de o bătaie zdravănă.

Panikovski bănuia pesemne că se apropie momentul trei, deoarece fugea cît îl ţineau picioarele. De teamă, nu dădea drumul gîştei, lucru care, în special, îi scotea din sărite pe urmăritori.

— Articolul 116, zise Kozlevici pe dinafară. Furtul, pe ascuns ca şi cel pe faţă, de vite mari de la populaţia agricolă şi crescătoare de animale.

Balaganov izbucni în hohote de rîs. Îl amuza grozav că violatorul faimoasei convenţii îşi va primi răsplata cuvenită.

Maşina trecu prin mulţimea zgomotoasă şi se îndreptă spre şosea.

— Ajutor ! strigă Panikovski cînd *Antilopa* ajunse în dreptul lui.

— Să te ajute Dumnezeu, îi răspunse Balaganov, aplecîndu-se peste bord.

Şi maşina îl împroşcă pe Panikovski cu un nor de praf roşiatic.

— Luaţi-mă şi pe mine ! urlă Panikovski cu ultimele lui forţe, alergînd lîngă maşină. Sînt om de treabă.

Glasurile urmăritorilor se contopeau într-un unic vuiet amenințător.

— Ce-ar fi să-l luăm pe șnapan cu noi ? întrebă Ostap.

— Nu, răspunse cu cruzime Balaganov. Să știe altă dată ce înseamnă să calci o convenție.

Dar hotărîrea lui Ostap era luată.

— Zvîrle pasărea ! îi strigă el lui Panikovski și, adresîndu-se șoferului, urmă : Micșorează viteza.

Panikovski se supuse imediat. Gîsca se ridică de jos înfoiată, își scutură penele și, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, o porni înapoi spre oraș.

— Urcă sus, spuse Ostap, lua-te-ar dracu ! Dar să nu mai păcătuiești, că altfel îți tai mîinile cu braț cu tot.

Panikovski se prinse de caroserie, se opri cu burta de bordul mașinii, se răsturnă în ea ca un înotător cînd se urcă în barcă și bocănind cu mansetele, căzu pe fund.

— Cu toată viteza, comandă Ostap. Ședința continuă.

Balaganov apăsă pe claxon și, din cornul de alamă, țîșniră niște sunete vesele, demodate, care se întrerupeau brusc :

Matciș e un dans minunat, ta-ra-ta...
Matciș e un dans minunat, ta-ra-ta...

Și *Antilopa-Gnu* se avîntă în cîmpul sălbatec, gonind ca să ajungă mai repede la butoiul cu benzină de avion.

Capitolul IV

O VALIZUȚĂ NEOBIȘNUITĂ

Un om fără pălărie, cu pantaloni de pînză cenușii, cu sandale de piele puse pe piciorul gol, așa cum poartă călugării, și în cămașă albă, fără guler, ieși, aplecînd puțin capul, pe portița scundă a casei cu numărul 16. Cînd ajunse pe trotuarul pavat cu dale de piatră albăstrii, se opri și zise încet :

— Azi e vineri. Prin urmare, trebuie să mă duc iar la gară.

După ce rosti aceste cuvinte, omul în sandale se uită repede în jur. Avusese impresia că în spatele lui se află un cetăţean cu mutra de zinc a unui copoi. Dar strada Malaia Kasatelnaia era absolut pustie.

Dimineaţa de iunie abia se înfiripa. Salcîmii tresăreau, lăsînd să cadă pe pietrele netede roua lor rece, de cositor. Păsărelele ciripeau vesel. La capătul uliţei, în vale, de cealaltă parte a acoperişurilor, sclipea, turnată parcă, marea cu apele-i grele. Uitîndu-se trist în jur şi zgîriind cu ghearele scîndura, nişte căţei se căzneau să se caţere pe lăzile de gunoi. Ora portarilor care fac curăţenie trecuse, iar ora lăptăreselor încă nu venise.

Era între 5 şi 6 dimineaţa, cînd portarii, după ce s-au săturat să-şi vînture măturile ţepoase, se retrag prin bîrlogurile lor, iar în oraş e lumină, curăţenie şi linişte, ca la Banca de Stat. În asemenea momente, îţi vine să plîngi şi să crezi că, într-adevăr, iaurtul este mai binefăcător şi mai gustos decît rachiul. Dar iată că, în depărtare, se aude un tunet : sînt lăptăresele, care coboară cu bidoanele lor din trenul local. Acuşi se vor repezi în oraş şi pe palierele scărilor de serviciu vor începe să răsune certurile obişnuite cu gospodinele. Pentru o clipă vor ieşi la lumină muncitori cu coşuleţe, ca să dispară de îndată pe porţile uzinelor. Din coşurile fabricilor vor ţîşni trîmbe de fum. Iar după asta, vor începe să zdrăngăne, pe noptiere, săltînd de furie, milioanele de deşteptătoare (mai încetişor, cele ale firmei *Pavel Bouret*, şi mai tare, cele ale trustului de mecanică de precizie), şi să mîrîie, din somn, funcţionarii sovietici, rostogolindu-se din paturile lor înalte de fecioară. Ora lăptăreselor se va termina. Va începe ora slujbaşilor.

Acum însă era încă devreme şi funcţionarii mai dormeau sub ficuşii lor. Omul în sandale străbătu tot oraşul fără să întîlnească aproape pe nimeni. Mergea pe sub saloîmii care, la Cernomorsk, aveau şi unele funcţii sociale : de unii atîrnau cutii poştale albastre, cu emblema departamentului (un plic şi un fulger pe ele), iar de alţii erau prinse nişte albii mici de tablă cu apă pentru cîini.

Omul în sandale ajunse în gara Primorski, în momentul în care ieşeau de acolo lăptăresele. După ce se lovi zdravăn, de cîteva ori, de umerii lor de oţel, ajunse la biroul de păstrare a bagajelor şi prezentă o chitanţă. Magazionerul se uită la chitanţă cu o asprime nefirească, obişnuită numai la căile ferate, şi îi trînti repede prezentatorului valiza. Prezentatorul deschise la rîndul său un mic portofel de piele, scoase dinăuntru, oftînd, o monedă de 10 copeici şi o puse pe tejgheaua făcută din şase şine, vechi şi lustruite de atîtea coate cîte s-au frecat de-a lungul vremii pe ele.

Ajuns în piaţa gării, omul în sandale puse valiza pe caldarîm, o cercetă atent cu privirea din toate părţile şi-i şi pipăi închizătoarea albă. Era o valiză obişnuită, lucrată grosolan din lemn şi îmbrăcată în fibră artificială.

În astfel de valizuţe pasagerii mai tineri ţin ciorapi de aţă *Skeci*, două bluze ruseşti, o plasă pentru păr, o pereche de chiloţi, broşura *Sarcinile comsomolului la sate* şi trei ouă tari strivite. În afară de acestea, se mai află — în mod obligatoriu într-un colţ — cîteva rufe murdare înfăşurate în ziarul *Ekonomiceskaia Jizn*. Pasagerii mai în vîrstă ţin în astfel de valize un costum întreg şi, separat, nişte pantaloni dintr-un material în carouri, cunoscut sub numele de *A 100-a aniversare a Odesei*, bretele, papuci cu limbă, un flacon cu apă de colonie şi o pătură albă de vară, cunoscută sub numele de pătură de Marsilia. Trebuie să menţionăm că şi în cazul acestora există într-un colţ al valizei ceva învelit în *Ekonomiceskaia Jizn*, numai că în loc de rufe murdare e o găină fiartă şi palidă.

Mulţumit de rezultatul sumarului control făcut, omul în sandale luă valiza, se urcă într-un vagon alb de tramvai şi plecă pînă la celălalt capăt al oraşului — la gara de Est — unde făcu, exact invers, cele făcute cu puţin timp înainte la gara Primorski. Depuse spre păstrare valiza şi luă, de la impunătorul magazioner, o chitanţă.

După toate aceste ciudate evoluţii, stăpînul valizei părăsi gara tocmai în momentul cînd pe străzi începură să apară funcţionarii cei mai sîrguincioşi. El se amestecă în rîndurile lor dezordonate şi îmbrăcămintea lui îşi

pierdu în mulţime pecetea de originalitate. Omul în sandale era funcţionar, iar la Cernomorsk aproape toţi funcţionarii se îmbrăcau după o modă ale cărei canoane nu erau scrise nicăieri, dar erau tradiţionale : cămaşă de noapte cu mînecile suflecate cît mai sus deasupra coatelor, pantaloni subţiri, din aceia care se dau la orfelinate, şi sandale sau pantofi de pînză. Nimeni nu purta pălărie sau şapcă. Rareori vedeai cîte o caschetă. În schimb, întîlneai adeseori o chică pe cît de neagră pe atît de nepieptănată, şi încă şi mai adeseori chelii arse de soare, care luceau ca bostanii şi pe care îţi venea o poftă grozavă să scrii ceva cu creionul chimic.

Instituţia la care lucra omul în sandale se numea *Hercules* şi îşi avea sediul într-un fost hotel. Uşa turnantă de sticlă, cu bare de alamă, ca pe vapor, îl împinse într-un vestibul mare din marmoră roz. În liftul aterizat pe vecie, se afla instalat biroul de informaţii, unde se şi găsea, la post, o femeie care zîmbea. După ce mai alergă în virtutea inerţiei cîţiva paşi, noul-venit se opri în faţa bătrînului portar care purta un chipiu cu un fulger de aur pe cozoroc şi îl întrebă cu un glas tineresc :

— Ei, ce zici, bătrîne, te pregăteşti pentru crematoriu ?

— Apăi, da, tată, răspunse portarul zîmbind bucuros — pentru columbarul sovietic, de ce nu ?

Ba îşi însoţi cuvintele şi cu un gest dezarmat al braţelor. Pe faţa lui blîndă se vedea de la o poştă că e dispus să fie înmormîntat în flăcări chiar şi în momentul acela.

La Cernomorsk se vîntura ideea de a se construi un crematoriu cu incinta respectivă rezervată urnele cu cenuşă, adică şi cu un columbar, şi această inovaţie, proiectată de subsecţia cimitirelor, îi amuza foarte mult, nu se ştie de ce, pe cetăţeni. Poate fiindcă găseau haz în noile cuvinte — crematoriu şi columbar — ori, poate, pentru că li se părea hazos însuşi gîndul că poţi arde un om, cum ai arde un butuc de lemn. Fapt e că se legau în tramvai şi pe stradă de toţi bătrînii şi de toate babele strigîndu-le : „Ce te bagi, bătrînico ? Te grăbeşti să ajungi mai repede la crematoriu ?“ sau : „Lăsaţi-l pe

bătrînel să treacă înainte, e aşteptat la crematoriu". Dar de mirare era altceva : că ideea incinerării plăcuse foarte mult bătrînilor şi că nu se supărau de loc de glumele pe tema aceasta. În general, discuţiile despre moarte — care pînă atunci fuseseră socotite nelalocul lor şi necuviincioase — începuseră să fie cotate, la Cernomorsk, tot atît de bine ca anecdotele evreieşti şi caucaziene şi să stîrnească interesul unanim.

După ce ocoli o fecioară goală de marmoră, care se afla la capătul de jos al scării şi ţinea în mîna ridicată în sus o făclie electrică, uitîndu-se supărată la afişul : *La Hercules încep comprimările. Jos conspiraţia tăcerii şi sistemul de acoperire reciprocă*, funcţionarul urcă la etaj. El lucra la secţia financiară şi de contabilitate. Pînă la începerea serviciului mai erau 15 minute, dar Sabarkov, Dreifus, Tezoimeniţki, Muzîkant, Cevajevskaia, Kukuşkind, Borisohlebski şi Lapidus-junior se şi aflau la birourile lor. Ei nu se temeau de fel de comprimări şi şi-o spuneau reciproc mereu, dar în ultimul timp, nu se ştie de ce, începuseră să vie la serviciu mai devreme. Profitînd de puţinele minute libere cîte mai aveau, conversau zgomotos. Glasurile vuiau în sala uriaşă, unde pe vremuri fusese restaurantul hotelului şi unde acum nu mai aminteau de asta decît tavanul, cu grinzi de stejar sculptate, şi pereţii, pe care se zvîrcoleau, zîmbind de vîrau groaza în tine, diverse menade, naiade şi driade.

— Ai auzit noutatea, Koreiko ? îl întrebă Lapidus-junior pe noul-venit. Serios, n-ai auzit ? Zău ? O să rămîi uimit.

— Ce noutate ?... Bună ziua, tovarăşi ! rosti Koreiko. Bună ziua, Anna Vasilievna !

— Nici prin gînd nu-ţi trece ! spuse cu satisfacţie Lapidus-junior. Contabilul Berlaga a ajuns la casa de nebuni.

— Ce vorbeşti ? Berlaga ? Da era cît se poate de normal !

— Pînă ieri a fost cît se poate de normal. Dar, începînd de azi, a devenit cît se poate de anormal, interveni în discuţie Borisohlebski. Asta e realitatea. Mi-a

telefonat cumnatu-său. Berlaga are o boală psihică gravă, un deranjament al nervului de la călcîi.

— Mă mir că nu avem încă cu toţii deranjat nervul ăsta, făcu, sumbru, bătrînul Kukuşkind, fixîndu-şi colegii prin ochelarii săi ovali, cu ramă de nichel.

— Nu mai cobi, zise Cevajevskaia. Omul ăsta nu face decît să te indispună.

— Totuşi mi-e milă de Berlaga, intră în vorbă şi Dreifus, răsucindu-se pe taburetul lui turnant, ca să se întoarcă cu faţa la toţi ceilalţi.

Toţi tăcură, declarîndu-se, prin tăcerea lor, de acord cu Dreifus. Numai Lapidus-junior zîmbi misterios. Începură să discute apoi despre nebuni ; vorbiră de maniaci, povestiră cîteva cazuri de nebuni celebri şi apoi trecură la intimi.

— Eu, de pildă, spuse Saharkov, am avut un unchi care îşi închipuia că e, în acelaşi timp, Avraam, Isaac şi Iacob ! Mamă, mamă, ce scandal făcea !

— Tot ce mă miră, spuse cu glas metalic bătrînul Kukuşkind, ştergîndu-şi încet ochelarii cu poala hainei, tot ce mă miră este că nu ne închipuim şi noi toţi că sîntem Avraam şi Isaac...

— Şi pe Iacob unde-l laşi ? întrebă ironic Saharkov.

— Da ! Şi Iacob ! ţipă deodată Kukuşkind cu glas ascuţit. Şi Iacob ! Şi Iacob. Că trăim nişte vremuri de nu mai ştii unde ţi-e capul... Uite, cînd lucram la Casa bancară *Sikomerski şi Ţesarevici*, nu existau nici un fel de comprimări.

La cuvîntul „comprimări", Lapidus-junior se sculă repede, îl luă pe Koreiko de braţ şi-l trase lîngă o fereastră imensă, pe geamurile căreia erau reprezentaţi, din bucăţele multicolore de sticlă, doi cavaleri medievali.

— Dar lucrul cel mai interesant despre Berlaga nu-l ştii încă, îi şopti el. Berlaga e zdravăn ca un taur.

— Cum aşa ? Prin urmare, nu e la casa de nebuni ?

— Ba da, e acolo.

Şi Lapidus zîmbi discret.

— Aici e tot merchezul. S-a speriat omul de comprimări şi s-a hotărît să stea acolo pînă se termină balamucul. Înţelegi ? S-a prefăcut că e nebun. Desigur că

acum urlă, aiurează, rîde în hohote. Al dracului! Pe cuvîntul meu că-i de invidiat!

— Dar ce-i cu el? N-are origine sănătoasă? A avut părinţi negustori? Elemente duşmănoase?

— Da, părinţii lui nu prea au fost ce trebuie, şi apoi, fie vorba între noi, chiar şi el a avut farmacie. Cine putea să ştie că o să vină revoluţia? Oamenii se aranjau care cum putea. Unul — farmacie, altul — o fabrică. La urma urmelor, nu văd nimic rău în asta. Cine putea să bănuiască?

— Trebuia să bănuiască, răspunse cu răceală Koreiko.

— Păi tocmai asta zic şi eu, o întoarse repede Lapidus. Oameni din ăştia n-au ce căuta într-o instituţie sovietică.

Şi după ce se uită la Koreiko cu ochi mari, se îndreptă spre biroul său.

Sala se umpluse de funcţionari. Fiecare începu să umble prin sertare şi să scoată: unul — o riglă de metal, cu solipiri argintii ca de scrumbie, altul — un abac; al treilea — un registru gros, cu rubricile trasate cu linii roz şi albastre, şi toţi — fel de fel de alte rechizite de birou mici şi mari. Tezoimeniţki rupse foaia din calendar — începea o zi nouă — şi cîţiva funcţionari se şi grăbiră să-şi înfigă dinţii tineri în sandviciurile lungi cu pateu de berbec.

Koreiko se instală şi el la biroul său. După ce-şi fixă pe masă coatele arse de soare, începu să scrie în registrul de conturi curente.

Alexandr Ivanovici Koreiko, unul dintre cei mai mărunţi funcţionari de la *Hercules*, era un bărbat la ultima tinereţe: avea 38 de ani. Pe faţa-i galbenă ca de ceară se vedeau nişte sprîncene gălbui ca spicul de grîu şi o pereche de ochi spălăciţi. Mustăcioara lui englezească aducea şi ea la culoare cu o cereală coaptă. Ar fi părut tînăr de tot la chip, dacă obrajii şi gîtul n-ar fi fost brăzdaţi de zbîrcituri din acelea grosolane, ca de catană bătrînă. La serviciu, Alexandr Ivanovici se purta ca un reangajat în armată: nu discuta, executa ceea ce i se cerea, era harnic şi cam mărginit.

— E tare sfios, spunea despre el şeful secţiei financiare şi de contabilitate, preá umil şi parcă din caleafară de devotat. Cum se anunţă o subscriere la împrumut, hop, el cel dintîi îşi dă leafa pe o lună. Şi toată leafa lui e de 46 de ruble. Tare sînt curios să ştiu cum o scoate la capăt cu banii ăştia...

Alexandr Ivanovici avea un talent uimitor. Putea să înmulţească şi să împartă într-o clipă în minte numere cu cîte 3 şi 4 cifre. Dar asta nu-i ştirbea din reputaţia de om mărginit.

— Ascultă, Alexandr Ivanovici, îl întreba colegul de alături : cît face 836 înmulţit cu 423 ?

— 353.628, răspundea Koreiko după cîteva clipe.

Şi colegul nici nu mai controla rezultatul înmulţirii, ştiind că mărginitul Koreiko nu greşeşte niciodată.

— Un altul în locul lui ar fi făcut carieră, spuneau şi Saharkov, şi Dreifus, şi Tezoimenitki, şi Muzîkant, şi Cevajevskaia, şi Borisohlebski, şi Lapidus-junior, şi chiar bătrînul prostănac Kukuşkind, ba pînă şi contabilul Berlaga, care se refugiase la casa de nebuni — dar ăsta e un bleg ! Toată viaţa lui o să stea în slujbă cu leafa asta de 46 de ruble...

Şi desigur că toţi colegii lui Alexandr Ivanovici, ba chiar şi şeful secţiei financiare şi de contabilitate, tovarăşul Arnikov, şi nu numai el, dar pînă şi Serna Mihailovna, secretara personală a tovarăşului Polîhaiev, directorul *Hercules*-ului — într-un cuvînt, toţi ar fi fost extrem de miraţi, dacă ar fi aflat că Alexandr Ivanovici Koreiko, cel mai potolit dintre funcţionarii instituţiei, se cărase, nu se ştie de ce, cu o oră mai înainte, de la o gară la alta, cu o valiză în care se aflau nu pantaloni tip *A 100-a aniversare a Odesei*, nici vreo găină fiartă şi nici cine ştie ce *Sarcini ale comsomolului la sate*, ci zece milioane ruble, în valută străină şi bancnote sovietice.

În 1915, micul burghez Saşa Koreiko era un trîntor în vîrstă de douăzeci şi trei de ani, unul dintre aceia care, pe bună dreptate, sînt numiţi liceeni în retragere. Nu terminase liceul real, n-avea nici o ocupaţie, se învîrtea pe bulevarde şi mînca la părinţi. De serviciul mi-

litar îl scăpase un unchi, funcţionar la comenduire şi, de aceea, asculta fără să tremure carnea pe el ţipetele unui vînzător de ziare, pe jumătate nebun, care repeta :

— Ultimele telegrame ! Ai noştri înaintează ! Bogdaproste ! Numeroşi morţi şi răniţi ! Bogdaproste !

Pe vremea aceea, Saşa Koreiko îşi închipuia viitorul cam în felul următor : merge pe stradă şi, deodată, lîngă un burlan presărat cu stele de zinc, găseşte lipit de zid un portofel vişiniu, care scîrţîie ca o şa. Portofelul e plin de bani : 2.500 de ruble... Ei, şi după asta, cuşma pe-o ureche şi să fim noi sănătoşi !...

Se gîndea la lucrul acesta atît de des, încît se vedea parcă cum găseşte banii. Ba ştia cu precizie şi unde îi va găsi : pe strada Poltavskaia Pobeda, la colţul acela asfaltat, lîngă burlanul cu steluţe. Acolo, dedesubt, lîngă un muc strivit cu piciorul, zace el, binefăcătorul de piele, acoperit puţin cu flori uscate de salcîm. Saşa trecea în fiecare zi pe strada Poltavskaia Pobeda, dar spre marea lui mirare nu găsea portofelul. Scormonea gunoiul cu bastonaşul său de licean şi se uita cu o mutră stupidă la plăcuţa smălţuită de pe uşa de la intrarea principală : „I. M. Soloveiski — Inspector fiscal". Şi Saşa se ducea năucit acasă, se trîntea pe o canapea roşie de pluş şi se gîndea la bogăţie, asurzit de bătăile inimii, bătăi repezi, furioase parcă şi nerăbdătoare.

Revoluţia din 1917 îl alungă pe Koreiko de pe canapeaua de pluş. El îşi zise atunci că ar putea deveni fericitul moştenitor al unor bogătaşi pe care nu-i cunoştea. Simţise că în întreaga ţară zac acum, aruncate fără nici o supraveghere, grămezi de aur, bijuterii, mobilă superbă, tablouri şi covoare, haine de blană şi servicii de masă. Trebuie numai să nu pierzi momentul şi să pui mîna pe toată această avere cît mai repede.

Dar pe atunci era încă tînăr şi prost. Se instală într-un apartament mare, al cărui proprietar înţelept plecase cu un vapor francez la Constantinopole, şi începu să-şi ducă viaţa la lumina zilei, sub ochii tuturor. Timp de o săptămînă căută să se încadreze în trenul de viaţă îmbelşugată a negustorului dispărut : bea muscatul găsit în bufet, cu scrumbia primită pe cartelă, căra şi vindea la

piaţă tot felul de bibelouri şi fu foarte mirat cînd se văzu într-o zi arestat.

Ieşi din închisoare după cinci luni. Nu renunţase la gîndul de a deveni bogat, dar pricepu că lucrul acesta trebuie făcut discret, fără publicitate şi treptat. Mai trebuia pentru asta să-şi pună şi nişte veşminte de protecţie, şi Alexandr Ivanovici se echipă cu o pereche de cizme înalte, portocalii, o pereche de pantaloni albaştri bufanţi fără fund şi o tunică lungă de lucrător în sectorul aprovizionării cu alimente.

In acele vremuri tulburi, tot ce era făurit de mîna omenească făcea omului un serviciu mai prost decît înainte : casele nu te apărau de frig, mîncarea nu te sătura, lumina electrică se aprindea numai cînd se făcea cîte o razie mare, ca să fie prinşi dezertorii şi banditii, apa ajungea numai pînă la parter, iar tramvaiele nu funcţionau de loc. Pe de altă parte, forţele naturii deveniseră mai aprige şi mai primejdioase : iernile erau mai friguroase decît înainte, vîntul mai pătrunzător şi o răceală care, înainte, îl vîra pe om în pat pe trei zile, acum, în aceleaşi trei zile, îl vîra în mormînt. Tineri fără ocupaţie precisă rătăceau în grupuri pe străzi, cîntînd cu nepăsare cuplete în legătură cu banii ce-şi pierduseră valoarea :

In bodegă, pentr-un ţap
Am plătit ieri, ca să scap,
Zece milioane-n cap.

Alexandr Ivanovici constată cu îngrijorare că banii pe care îi aduna prin numeroase subterfugii se transformau în nimic.

Tifosul dobora oamenii cu miile. Saşa făcea negustorie cu medicamente furate de la un depozit. Cîştigă la tifos cinci sute de milioane, dar din cauza devalorizării banului, survenită în decurs de o lună, cele cinci sute de milioane nu mai valorară decît cinci milioane. La zahăr, cîştigă un miliard, dar inflaţia făcu şi din banii ăştia praf şi pulbere.

Una dintre afacerile cele mai reuşite ale lui Koreiko, în timpul acela, fu răpirea unui tren cu alimente, în-

dreptat spre regiunea Volgăi. El fusese comandantul trenului, care plecase din Poltava ca să ajungă la Samara, dar la Samara nu ajunse şi la Poltava nu se mai întoarse. Dispăruse pe drum. O dată cu el, dispăru şi Alexandr Ivanovici.

Capitolul V
TAINICA ÎMPĂRĂŢIE

Cizmele portocalii reapărură la Moscova la sfîrşitul anului 1922. Cizmele erau dominate de o bekeşă [1] verzuie, căptuşită cu blană aurie de vulpe. Gulerul de blană de miel, care, pe dos, semăna cu o plapumă vătuită, stătea ridicat şi apăra de frig o mutră de voinic, cu favoriţi *à la* Sevastopol. Era acelaşi Alexandr Ivanovici pe capul căruia trona acum şi o straşnică căciulă miţoasă.

La Moscova apăruseră însă în acea vreme automobile noi, cu faruri de cristal, şi pe străzi circulau indivizi îmbogăţiţi peste noapte, care purtau tichiuţe de lutru şi paltoane căptuşite cu biber. Începuseră să fie la modă botinele gotice, cu vîrful ascuţit şi servietele cu curele şi mînere, ca geamantanele. Cuvîntul „cetăţean“ începuse să înlăture obişnuitul „tovarăş“, şi nişte tineri, care sesizară repede în ce constă bucuria vieţii, s-au lansat prin restaurante în dansuri ca *one step Dixi* şi chiar foxtrotul *Floarea-soarelui*. Tot oraşul răsuna de strigătele birjarilor de lux, iar în clădirea mare a Comisariatului poporului pentru afacerile externe croitorul Jurkevici cosea, zi şi noapte, fracuri pentru diplomaţii sovietici care plecau peste hotare.

Alexandr Ivanovici constată cu mirare că veşmintele lui, socotite în provincie ca un indiciu de bărbat bine şi avut, aici la Moscova apar ca un vestigiu al trecu-

[1] Haină strînsă în talie, încreţită.

tului şi aruncă o umbră compromiţătoare asupra posesorului lor.

După două luni, se deschise pe bulevardul Sretenski o nouă întreprindere cu firma *Artelul meşteşugăresc de produse chimice Revanş*. Artelul avea două odăi. În prima, atîrna portretul unuia dintre fondatorii socialismului — Friedrich Engels — sub care, în persoană, şedea zîmbind nevinovat Koreiko, într-un costum de stofă englezească gri cu dunguliţă roşie. Cizmele porocalii şi favoriţii anacronici dispăruseră. Alexandr Ivanovici avea obrazul complet şi bine ras. În odaia din fund se aflau instalaţiile de producţie : două butoaie de stejar cu manometre şi aparate de măsurat nivelul apei, unul din ele pe podea, iar celălalt la antresol. Butoaiele erau legate între ele printr-un tub subţire şi moale ca de clistir, şi prin el gîlgîia un lichid. După ce tot lichidul se scurgea din vasul de sus în cel de jos, apărea în încăperea de producţie un băieţaş cu pîslari în picioare. Oftînd ca un om mare, băieţaşul scotea cu găleata lichidul din butoiul de jos, îl căra sus şi-l turna în butoiul rămas gol. După ce termina acest complicat proces de producţie, băiatul trecea în birou să se încălzească, iar prin tubul moale ca de clistir se auzea din nou gîlgîitul lichidului, care-şi făcea drumul obişnuit, din rezervorul de sus în cel de jos.

Alexandr Ivanovici nu ştia nici el cu precizie ce fel de chimicale produce artelul *Revanş*. Nu-i ardea de chimicale. Era şi aşa ocupat pînă peste cap. Se ducea de la o bancă la alta, intervenind pentru credite în vederea măririi producţiei. Încheia cu diferite trusturi contracte pentru livrarea de produse chimice şi primea materii prime la preţurile fixate oficial. Căpăta de asemenea credite. Îi răpea o mulţime de vreme revînzarea la un preţ de zece ori mai mare a materiilor prime obţinute, pe care le cumpărau uzinele statului, iar pe de altă parte cheltuia o mulţime de energie cu afacerile de valută la bursa neagă, care-şi avea sediul lîngă monumentul eroilor de la Plevna.

După un an, băncile şi trusturile îşi manifestară dorinţa să vadă cît de binefăcător a fost rezultatul

dezvoltării artelului meşteşugăresc *Revanş*, datorită ajutorului în bani şi materii prime ce i s-a acordat, şi dacă nu cumva acest întreprinzător particular, cu scopuri sănătoase, mai are nevoie de vreun sprijin oarecare. O comisie, alcătuită din bărbi savante, sosi la artelul *Revanş* în trei trăsuri. Preşedintele comisiei intră în biroul gol, privi îndelung chipul nepăsător al lui Engels şi apoi bătu cu bastonul în tejgheaua de brad să vină conducătorii şi membrii artelului. În sfîrşit, uşa încăperii de producţie se deschise şi în faţa comisiei apăru un băieţaş cu ochii plînşi şi cu o găleată în mînă.

Din convorbirea cu tînărul reprezentant al artelului reieşi că producţia merge din plin, dar că patronul n-a mai venit de vreo săptămînă. Comisia nu zăbovi multă vreme în camera de producţie. Lichidul care gîlgîia atît de serios în tubul moale ca de clistir amintea prin gust, culoare şi compoziţie chimică apa obişnuită, ceea ce de fapt şi era. După ce constată acest fapt de necrezut, preşedintele comisiei spuse „hm" şi se uită la membrii ei, care făcură şi ei „hm". Apoi, cu un zîmbet fioros, preşedintele se uită la băieţaş şi îl întrebă :

— Cîţi ani ai ?

— Am împlinit 12, răspunse băieţaşul.

Şi începu să plîngă atît de tare, încît membrii comisiei fugiră în stradă înghiontindu-se, se urcară în trăsuri şi plecară complet zăpăciţi. Cît priveşte artelul *Revanş*, toate operaţiunile efectuate cu el fură trecute în registrele băncilor şi trusturilor respective la *Contul de profit şi pierdere* şi anume la capitolul din acest cont unde nu se pomeneşte nici o vorbă despre profituri, fiind în întregime consacrat pierderilor.

Chiar în ziua cînd comisia avea edificatoarea convorbire cu băieţaşul plîngăreţ în biroul artelului *Revanş*, Alexandr Ivanovici Koreiko descinse dintr-un vagon de dormit într-o mică republică viticolă, situată la trei mii de kilometri de Moscova.

Cînd mai tîrziu deschise fereastra camerei de hotel, văzu un orăşel situat într-o oază, cu conducte de apă făcute din bambus, cu o cetăţuie mizerabilă de lut, un orăşel ferit de nisipuri prin şiruri de plopi, dar plin de zgomot asiatic.

Chiar în ziua următoare, află că republica a început să construiască o centrală electrică. Află de asemenea că banii lipsesc în permanenţă şi construcţia aceasta, de care depinde viitorul republicii, ar putea să fie întreruptă.

Şi întreprinzătorul particular cu scopuri sănătoase hotărî să ajute republica. Se înfundă din nou în cizmele portocalii, îşi puse o tichie brodată şi luînd cu el o servietă pîntecoasă se duse la direcţia şantierului.

Fu primit nu prea prietenos. Dar se purtă foarte demn, nu ceru nimic pentru el şi puse accentul în special pe faptul că ideea electrificării regiunilor periferice înapoiate îi este foarte scumpă.

— Şantierului vostru, spunea el, îi lipsesc banii. Vi-i procur eu.

Şi propuse să se înfiinţeze pe lîngă şantierul centralei electrice o întreprindere auxiliară rentabilă.

— Ce poate fi mai simplu ?! O să vindem cărţi poştale cu vederi ale şantierului şi asta va produce fondurile de care are atîta nevoie construcţia. Să nu uitaţi un lucru : nu veţi da nimic, veţi primi numai.

Alexandr Ivanovici gesticula foarte elocvent, cuvintele lui sunau convingător, proiectul părea o afacere sigură şi avantajoasă. După ce încheie un contract prin care obţinea un sfert din totalul beneficiilor întreprinderii de cărţi poştale, Koreiko începu să lucreze.

Mai întîi avu nevoie de un fond de rulment. Şi-l procură din banii alocaţi pentru construirea centralei. Alţi bani nu existau în republică.

— Nu-i nimic, îi consola el pe constructori, nu uitaţi : din această clipă nu veţi face decît să primiţi bani.

Alexandr Ivanovici inspectă călare defileul unde se înălţau paralelipipedele de beton ale viitoarei centrale şi dintr-o singură privire îşi dădu seama de tot pitorescul stîncilor de porfir. După el sosiră tot acolo, într-o trăsură, fotografii. Ei înconjurară şantierul cu trepiedele lor, îşi vîrîră capul sub pînzele negre ale aparatelor, se apucară să ţăcănească cu declanşatoarele şi ţăcăniră aşa vreme îndelungată. După ce totul fu fotografiat, unul dintre fotografi îşi dădu pînza deoparte şi spuse cu multă judecată :

— Ar fi mai bine, fără îndoială, să se construiască centrala mai la stînga, ca să aibă ca fond ruinele mînăstirii. Ar fi mult mai pitoresc.

Pentru tipărirea cărţilor poştale se hotărî să se construiască, cît mai repede, o tipografie proprie. Ca şi prima dată, banii fură luaţi din fondurile construcţiei. De aceea fu nevoie să se reducă unele lucrări de pe şantierul centralei electrice. Toată lumea se consola însă cu gîndul că beneficiile realizate de noua întreprindere vor permite să se recupereze timpul pierdut.

Pentru clădirea tipografiei se alese un loc în acelaşi defileu, peste drum de centrală. Şi curînd, în apropiere de paralelipipedele de beton ale centralei, se înălţară paralelipipedele de beton ale tipografiei. Stabilindu-se aceste paralele, n-a mai fost greu ca, printr-o simplă mişcare de translaţie, să fie deplasate treptat şi butoaiele cu ciment, vergelele de fier, cărămizile şi pietrişul de la un capăt al defileului la celălalt. După aceea, trecură şi muncitorii mai uşor de partea cealaltă a defileului : pe noul şantier se plătea mai bine.

Şase luni mai tîrziu, în toate gările de cale ferată se iviră agenţi plasatori, în pantaloni vărgaţi, care vindeau cărţi poştale înfăţişînd stîncile republicii viticole, în inima cărora se desfăşurau lucrări grandioase. În grădinile de vară, la teatre şi cinematografe, pe vapoare şi în staţiunile balneare, domnişoare încreţite ca oiţele învîrteau tobele de sticlă ale unei loterii. Loteria aceasta era fără pierdere : cu orice număr cîştigai o carte poştală cu o vedere a defileului electric.

Profeţia lui Koreiko se îndeplini : veniturile curgeau din toate părţile. Alexandr Ivanovici nu le lăsa din mînă. Un sfert îşi lua el, în baza contractului. Tot atîta îşi însuşea, susţinînd că n-a primit încă situaţiile de la toate caravanele de agenţi, iar celelalte fonduri le folosea pentru mărirea combinatului de sprijin şi ajutor.

— Trebuie să ştii să gospodăreşti, spunea el încet. Mai întîi ne îngrijim ca temelia să fie cum trebuie şi, după aceea, o să-nceapă să curgă adevăratele venituri.

Aşa că deocamdată escavatorul *Marion*, împrumutat de la centrala electrică, săpa o groapă adîncă de fundaţie pentru o nouă clădire a tipografiei. Munca la centrala electrică încetă. Şantierul era pustiu. Se învîrteau pe acolo numai fotografi şi fluturau numai pînze negre.

Afacerea înflorea şi Alexandr Ivanovici, de pe faţa căruia nu dispărea nici o clipă un cinstit zîmbet sovietic, începu să tipărească cărţi poştale cu fotografii ale artiştilor de cinema.

Dar, după cum e obiceiul, într-o bună zi, pe la chindie, sosi într-o maşină hodorogită o comisie. Alexandr Ivanovici nu stătu mult pe gînduri. Aruncă o privire de adio fundaţiei crăpate a centralei electrice şi îmbrăţişă cu o alta clădirea grandioasă şi plină de lumină a întreprinderii anexe, după care o şterse.

— Hm ! făcu preşedintele, scormonind cu bastonul în crăpăturile fundaţiei. Dar unde e centrala electrică ?

Şi se uită la membrii comisiei, care, la rîndul lor, făcură „hm". Centrala electrică nu exista.

In schimb, în clădirea tipografiei comisia găsi munca în toi. Lămpile violete ardeau, iar maşinile plane, de tipar, îşi fluturau neîncetat aripile. Trei dintre ele scoteau defileul într-o culoare, iar dintr-a patra — care tipărea în mai multe culori — zburau cu iuţeală, ca nişte cărţi de joc din mîneca unui scamator, cărţi poştale înfăţişîndu-l pe artistul Douglas Fairbanks cu o mască neagră pe mutra-i grasă, lucioasă ca un samovar, pe fermecătoarea Lia de Putti, şi pe simpaticul june cu ochi bulbucaţi, cunoscut sub numele de Monty Banks.

Şi multă vreme încă, după această seară memorabilă, se desfăşurară în defileu sub cerul liber procese exemplare. Iar Alexandr Ivanovici adăugă la capitalul său o jumătate de milion de ruble.

Pulsul lui repede continua să bată nerăbdător. Simţea că acum, cînd vechiul sistem economic a pierit, iar cel nou abia începe să trăiască, e rost de făcut mare avere. Dar ştia de asemenea că în Ţara Sovietică nu se poate lupta deschis pentru îmbogăţire. Şi privea

cu un zîmbet de superioritate pe nepmenii care, ici-colo, îşi mai trăgeau zilele, putrezind în spatele firmelor :

Aici se vînd produsele trustului de stofă fină B. A. Leibedev, Brocart şi obiecte pentru biserici şi cluburi sau *Coloniale H. Robinson şi M. Vineri.*

Sub presiunea statului, pîrîia şi baza financiară a lui Leibedev şi cea a lui Vineri şi cea a proprietarilor pseudoarteluluí muzical *Clinchet de zurgălăi.*

Koreiko pricepu că acum e cu putinţă numai un comerţ clandestin, bazat pe cel mai strict secret. Toate crizele care zguduiau tînăra economie îi aduceau lui profituri ; la toate obiectele la care statul pierdea, el cîştiga. Koreiko profita de orice lipsă de mărfuri, scoţîndu-şi cu fiecare prilej suta lui de miişoare. Făcea negoţ cu produse de brutărie, postavuri, zahăr, textile, cu orice. Şi era singur, absolut singur, cu milioanele sale. În diferite colţuri ale ţării lucrau pentru el escroci mai mari şi mai mici, dar nici unul nu ştia pentru cine lucrează. Koreiko acţiona numai prin persoane interpuse. Şi numai el singur cunoştea lungimea reţelei pe care-i veneau banii.

Exact la ora 12, Alexandr Ivanovici dădu deoparte registrul de conturi curente ca să mănînce ceva. Scoase din sertar un nap crud, dinainte curăţat şi, cu ochii aţintiţi drept înainte, îl mînca cu multă demnitate. Apoi înghiţi un ou moale, rece. Ouăle moi, reci, nu sînt de loc gustoase şi un om n-o să mănînce niciodată aşa ceva de bunăvoie. Dar Alexandr Ivanovici nu mînca, ci se hrănea. El nu-şi lua dejunul, ci îndeplinea procesul fiziologic de introducere, în organism a cantităţii necesare de grăsimi, hidraţi de carbon şi vitamine.

Toţi funcţionarii *Hercules*-ului îşi încheiau dejunul cu un ceai. Alexandr Ivanovici bea un pahar de apă fiartă, cu o bucăţică de zahăr din care muşca. Ceaiul intensifică activitatea inimii, iar Koreiko ţinea la sănătatea sa.

Posesorul celor zece milioane semăna cu un boxer care se pregăteşte cu grijă pentru victorie. Boxerul ţine un regim special, nu bea, nu fumează, caută să

evite emoţiile, se antrenează şi se culcă devreme, făcînd totul pentru ca în ziua fixată să apară pe ringul scăldat de lumină ca un învingător fericit. Alexandr Ivanovici vrea să se menţie tînăr şi proaspăt, să-şi conserve sănătatea pentru ziua cînd vechiul regim va reveni şi el va putea să iasă din ilegalitate şi să-şi deschidă fără frică valiza. Că vechiul regim se va întoarce era un lucru de care Koreiko nu se îndoia cîtuşi de puţin. Şi el se rezerva pentru capitalism.

Dar pentru ca nimeni să nu poată ghici această a doua existenţă a sa, în cea principală ducea o viaţă de mizerie, căutînd să nu depăşească leafa de 46 de ruble pe care o primea pentru munca, nevrednică şi plicticoasă, pe care o făcea la secţia financiară şi de contabilitate, între pereţii pictaţi cu menade, driade şi naiade.

Capitolul VI
ANTILOPA-GNU

Hodoroaga verde cu cei patru escroci gonea, săltînd pe drumul învăluit în fum.

Maşina era mereu supusă la presiunea forţelor elementare cu care are de luptat un înotător care se scaldă pe furtună. Ba era azvîrlită în sus de cîte un hîrtop, ba cădea într-o groapă, ba se vedea fără voie lăsată într-o parte, ba în cealaltă şi era învăluită de razele amurgului într-un praf colorat în roşu.

— Ascultă, studentule, se adresă Ostap noului pasager, care îşi revenise din recenta zguduire şi şedea acum, senin, alături de comandor. Cum ai îndrăznit să calci convenţia de la Suharev, acest onorabil pact, confirmat de Tribunalul Ligii Naţiunilor ?

Panikovski se prefăcu că nu aude, ba chiar întoarse capul într-o parte.

— Şi, în general, continuă Ostap, ai apucături cam ordinare. Am fost adineauri martorii unei scene dezgustătoare. Erai urmărit de cetăţenii din Arbatov, cărora le furaseşi o gîscă.

— Nişte meschini ! mormăi supărat Panikovski.

— Ia te uită ! făcu Ostap. Şi dumneata te consideri, probabil, medic, activist pe tărîm social sau un *gentleman ?* Şi fiindcă veni vorba de *gentleman,* uite ce vreau să-ţi spun : dacă dumitale, ca unui adevărat *gentleman,* îţi va veni poate ideea să-ţi însemni ceva pe manşetă, să ştii că o să trebuie să foloseşti creta.

— De ce ? întrebă enervat noul pasager.

— Fiindcă manşetele dumitale sînt negre de murdărie.

— Eşti o stîrpitură, se grăbi să răspundă Panikovski.

— Cum ? Şi asta mi-o spui mie, salvatorul dumitale ? întrebă pe un ton blînd Ostap. Adam Kazimirovici, opreşte o clipă maşina. Îţi mulţumesc. Şura, dragul meu, restabileşte, te rog, *statu quo*-ul.

Balaganov nu pricepu ce va să zică *statu quo.* Dar se orientă după tonul cu care fuseseră rostite aceste cuvinte. Zîmbind şi plin de scîrbă îl luă pe Panikovski de subţiori, îl scoase din maşină şi-l lăsă în drum.

— Studentule, du-te înapoi la Arbatov, spuse rece Ostap. Te aşteaptă acolo, cu nerăbdare, proprietarii gîştei. Noi nu avem nevoie de mîrlani. Mîrlani sîntem şi noi. Dă-i drumul.

— Nu mai fac ! începu să se roage Panikovski. Sînt un om foarte nervos.

— Cere iertare în genunchi, zise Ostap.

Panikovski se lăsă atît de grăbit în genunchi, de parcă îi retezase cineva picioarele.

— Bine ! zise Ostap. Poziţia dumitale mă satisface. Eşti primit condiţionat, pînă la prima încălcare a disciplinei şi cu obligaţia să îndeplineşti sarcinile unei femei la toate.

Antilopa-Gnu îl reprimi pe mîrlanul cumineţel şi porni mai departe, clătinîndu-se ca un car funebru.

După o jumătate de oră, maşina intră pe şoseaua naţională, care duce la Novozaiţevo şi, fără a micşora viteza. pătrunse într-un sat. Lîngă o casă din

bîrne, pe al cărei acoperiş se înălţa o antenă strîmbă şi noduroasă de radio, era adunată lume. Din mulţime ieşi înainte, cu un pas hotărît, un bărbat spîn care avea în mînă o foaie de hîrtie.

— Tovarăşi, strigă el răstit, declar şedinţa solemnă deschisă. Daţi-mi voie, tovarăşi, să socot aceste aplauze...

Pregătise discursul dinainte şi se uita pe hîrtiuţă, dar băgînd de seamă că maşina nu se opreşte nu-l mai continuă.

— Să ne înscriem cu toţii în organizaţia constructorilor de autostrăzi ! zise el repede, uitîndu-se la Ostap, care ajunsese în dreptul lui. Să punem pe roate producţia de automobile sovietice în serie. Armăsarul de fier trebuie să ia locul gloabei ţărăneşti.

Şi în timp ce maşina se îndepărta, trînti ultima lozincă acoperind vuietul mulţimii care aclama :

— Automobilul nu e un lux, e un mijloc de transport.

Cu excepţia lui Ostap, toţi membrii echipajului de pe *Antilopa* fură întrucîtva neliniştiţi de această primire solemnă. Neînţelegînd nimic, se învîrteau în maşină ca nişte pui de vrabie în cuib. Panikovski, căruia în general nu-i plăceau aglomerările mari de oameni cinstiţi, se lăsă speriat pe vine, aşa încît sătenii nu putură să-i vadă decît fundul murdar al pălăriei de pai. Ostap însă nu era cîtuşi de puţin tulburat. El îşi scoase chipiul cu fundul alb şi răspundea la saluturi, înclinînd mîndru capul, cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

— Îmbunătăţiţi drumurile ! strigă el la despărţire. *Merci* pentru primire !

Şi maşina ieşi din nou pe şoseaua albă, care străbătea un cîmp întins, liniştit.

— N-or să se ia după noi ? întrebă îngrijorat Panikovski. Ce-a fost cu mulţimea asta ? Ce s-a întîmplat ?

— Probabil că oamenii n-au mai văzut niciodată un automobil, zise Balaganov.

— Schimbul de impresii continuă, zise Bender.

— Are cuvîntul şoferul. Care-i părerea dumitale, Adam Kazimirovici ?

Şoferul stătu puţin pe gînduri, sperie cu claxonul un cîine care ieşise zăpăcit în drum şi îşi exprimă presupunerea că mulţimea se adunase cu prilejul vreunei sărbători bisericeşti.

— La săteni sărbătorile de felul ăsta sînt destul de dese, explică şoferul *Antilopei*.

— Da, zise Ostap. Acum văd limpede că am nimerit în societatea unor inculţi, adică a unor golani fără studii superioare. Of, of, copii, dragi copii ai locotenentului Schmidt, de ce nu citiţi ziarele ? Ziarele trebuie citite. Ele difuzează destul de des idei sănătoase, bine judecate şi eterne.

Şi Ostap scoase din buzunar un număr din *Izvestia* şi citi cu glas tare echipajului *Antilopei* o informaţie prin care se anunţa cursa de automobile Moscova-Harkov-Moscova.

— În momentul de faţă, spuse el, încîntat de sine, ne aflăm pe ruta cursei automobilistice, cam cu o sută cincizeci de kilometri înaintea maşinii din cap. Cred că acum vă daţi seama despre ce vorbesc ?

Gradele inferioare de pe *Antilopa* tăceau. Panikovski îşi deschise haina şi se scărpină pe pieptu-i gol, sub cravata murdară, de mătase.

— Care va să zică, n-aţi înţeles ? Precum se vede, în unele cazuri, nici măcar cititul ziarelor nu ajută. Ei bine, vă voi expune chestiunea mai amănunţit, deşi nu stă în obiceiul meu. Punctul unu : ţăranii au luat *Antilopa* drept prima maşină din cursă. Punctul doi : noi nu renunţăm la această calitate, ba ceva mai mult, ne vom adresa tuturor instituţiilor şi persoanelor din drum, rugînd să ni se dea sprijinul cuvenit şi punînd accentul tocmai pe faptul că deţinem locul întîi în cursă. Punctul trei... De altfel, hai să mă opresc aici pentru că nu vreau să vă încarc mintea. Pentru voi, ajung şi primele două puncte, din care rezultă clar că pentru cîtva timp vom reuşi să fim înaintea maşinilor din cursă şi vom putea lua deci caimacul, frişca şi alte derivate din smîntînă de pe urma acestei iniţiative de înalt nivel cultural.

Discursul marelui maestru al combinaţiilor făcu asupra auditoriului o impresie colosală. Kozlevici îi arunca comandorului priviri în care se citea un devotament fără margini. Balaganov îşi netezea cu mîna chica roşcovană şi rîdea cu hohote. Adulmecînd un ciubuc fără riscuri, Panikovski ţipa „Ura".

— Ei, destule efuziuni ! zise Ostap. Dat fiind că s-a făcut întuneric, declar festivitatea deschisă. Stop !

Maşina se opri şi membrii obosiţi ai echipajului coborîră. În grînele ce se coceau, greierii îşi organizau mica lor fericire. Pasagerii apucaseră să se aşeze pe jos, în cerc, chiar lîngă drum, dar bătrîna *Antilopa* încă nu se liniştise : din cînd în cînd, caroseria îi scîrţîia singură, iar cînd tăcea, se auzeau scurte gîlgîituri de motor.

Neexperimentatul Panikovski făcuse un foc atît de mare, încît aveai impresia că arde un sat întreg. Scînteile săreau şuierînd în toate părţile. În timp ce călătorii luptau cu coloana de foc, Panikovski alergă parcă, mergînd de-a buşilea, pe cîmp şi se întoarse ţinînd în mînă un castravete strîmb, răscopt la soare. Ostap i-l smulse repede, spunînd :

— Să nu faci din mîncare un cult.

După care mîncă singur castravetele. Cinară cu salamul pe care, fire de gospodar, Kozlevici îl luase de-acasă şi adormiră sub coviltirul astral.

— Ei, spuse în zori Ostap lui Kozlevici, pregăteşte-te cu grijă. O zi ca cea de astăzi, copaia dumitale mecanică n-a văzut încă şi n-o să mai vadă niciodată.

Balaganov luă o găleată cilindrică cu inscripţia *Maternitatea din Arbatov* şi fugi la pîrîu să aducă apă.

Adam Kazimirovici ridică, fluierînd, capota maşinii, îşi vîrî mîinile în motor şi începu să scormonească printre măruntaiele lui de aramă.

Panikovski se sprijini cu spatele de o roată şi, făcîndu-se mic, se uita trist, fără să clipească, la bucăţica de soare, roşu ca dulceaţa de coarne, ce apăruse la orizont. Panikovski avea o faţă brăzdată de zbîrcituri şi plină cu tot felul de mici podoabe bătrîneşti : punguţe, vîne care zvîcnesc şi pete roşii ca de căpşună. O faţă cum arată, de obicei, aceea a unui om care a

trăit o viaţă lungă şi cumsecade, are acum copii mari, bea dimineaţa cafeaua sănătoasă *Ghindin* şi scrie, din cînd în cînd, la gazeta de perete a instituţiei, sub pseudonimul *Anticrist*.

— Panikovski, vrei să-ţi spun cum o să mori ? i se adresă pe neaşteptate Ostap.

Bătrînul tresări şi întoarse capul.

— Iată cum o să mori : într-o zi, cînd te vei întoarce în odaia dumitale goală şi rece de la hotelul *Marsilia* (dintr-un orăşel de provincie, unde te va aduce profesiunea dumitale), te vei simţi prost. Nu vei mai putea mişca un picior. Flămînd şi nebărbierit, vei zăcea pe patul de scînduri şi nimeni nu va veni să te vadă. Nimeni nu va avea lacrimi pentru dumneata, Panikovski. Copii n-ai făcut din economie, nevestele le-ai părăsit. Te vei chinui o săptămînă întreagă. Agonia dumitale va fi îngrozitoare. Vei muri greu şi asta va plictisi pe toată lumea. Nici nu vei închide bine ochii şi un birocrat, responsabilul hotelului, se va grăbi să trimită repede o adresă la secţia comunală ca să se elibereze un coşciug gratuit... care ţi-e numele mic şi care-i cel după tată ?

— Mihail Samuelevici, răspunse Panikovski uluit.

— ...ca să se elibereze un coşciug gratuit pentru cetăţeanul M. S. Panikovski. Dar nu e cazul încă să vărsăm lacrimi, că vreo doi ani tot o mai duci. Acum să trecem la treabă. Trebuie să avem grijă de latura culturală şi agitatorică a cursei noastre.

Ostap scoase din automobil valijoara sa de moaşă şi o puse pe iarbă.

— Asta-i mîna mea dreaptă, spuse marele maestru al combinaţiilor, mîngîind valijoara umflată. Aici se găseşte tot ce este necesar şi de care poate avea nevoie un cetăţean elegant de vîrsta şi anvergura mea.

Bender se ciuci în faţa valijoarei, ca un scamator chinez ambulant în faţa sacului său fermecat, şi începu să scoată, unul după altul, diferite obiecte. Mai întîi o brasardă roşie pe care erau brodate cu litere de aur cuvintele „responsabil cu ordinea". Apoi puse pe iarbă o şapcă de miliţian, cu stema oraşului Kiev, patru pe-

rechi de cărţi de joc cu reversul de aceeaşi culoare şi un teanc de acte cu ştampile rotunde, violacee.

Tot echipajul *Antilopei* se uita cu respect la valiză. Iar de acolo apăreau mereu alte obiecte.

— Voi sînteţi nişte guguştiuci, zise Ostap, şi nu veţi înţelege, desigur, niciodată, cîi un pelerin sovietic, cinstit ca mine, nu se poate lipsi de un halat de doctor.

In afară de halat se mai găsea în valiză şi un stetoscop.

— Nu sînt chirurg, spuse Ostap. Sînt neuropatolog, psihiatru. Studiez psihicul pacienţilor mei. Şi nu ştiu de ce dau totdeauna de cîte un psihic idiot.

Apoi apărură la lumină : un abecedar pentru surdo-muţi, ilustrate filantropice, insigne de email şi un afiş cu fotografia lui Bender în persoană, în şalvari şi cu turban. Pe afiş scria :

A sosit marele preot
(Celebru brahman yogist din Bombay)
fiul lui Voinicilă
Favoritul lui Rabindranath Tagore

IOCANAANMARUSIDZE

(Artist emerit al republicilor unionale)
Numere bazate pe experienţa lui Sherlock Holmes.
Fachirul indian. Găinuşa invizibilă.
Lumînări din Atlantida. Cortul infernal.
Proorocul Samuil răspunde la întrebările publicului.
Materializarea spiritelor şi împărţirea elefanţilor.

Preţul biletelor de la 50 de copeici la 2 ruble.

După afiş apăru un turban murdărit de amprente digitale.

— Distracţia asta o folosesc foarte rar. Închipuiţi-vă că trucul cu marele preot prinde cel mai uşor la oameni înaintaţi, ca responsabilii cluburilor feroviare. Munca e uşoară, dar scîrboasă. Mie personal mi-e greaţă să fiu favoritul lui Rabindranath Tagore. Iar proorocului Samuil i se pun mereu aceleaşi întrebări : „De ce nu se găseşte unt la băcănie ?“ sau : „Dumneata eşti evreu ?“

În sfîrşit, Ostap găsi ceea ce căuta : o cutie de tablă lăcuită, cu acuarele în băiţe de porţelan şi cu două pensule.

— Maşina care merge în capul coloanei trebuie împodobită măcar cu o lozincă, spuse Ostap.

Şi, pe o fîşie lungă de pînză gălbuie, scoasă din aceeaşi valiză, desenă cu litere de tipar, de culoare cafenie :

Cu cursa automobilistică —
Să lovim în drumurile proaste şi în neglijenţă

Lozinca fu fixată deasupra automobilului pe două beţe. De îndată ce maşina porni, fîşia de pînză se umflă de vînt, căpătînd un aspect atît de impetuos, încît nimeni n-ar mai fi putut pune la îndoială că este absolut necesar ca o cursă de automobile să lovească în drumurile proaste, în neglijenţă şi totodată poate şi în birocratism. Pasagerii *Antilopei* îşi luară, la rîndul lor, o ţinută mai demnă. Balaganov îşi garnisi capul roşcovan cu o şapcă pe care o purta totdeauna în buzunar. Panikovski îşi întoarse manşetele pe dos, lăsîndu-le să iasă cu doi centimetri afară din mînecă. Kozlevici avu grijă mai mult de maşină decît de persoana lui. Înainte de a porni în cursă, o spălă cu apă şi, ca prin farmec, pe coastele cam încreţite ale *Antilopei* începură să strălucească razele soarelui. Comandorul vesel îşi făcea ochii mici şi îşi necăjea tovarăşii de drum.

— La babord se vede un sat ! strigă Balaganov cu palma streaşină la frunte. Ne oprim ?

— În urma noastră, zise Ostap, vin cinci automobile de prim rang. Planul nostru nu prevede o întîlnire cu ele. Trebuie să luăm cît mai repede caimacul. De aceea fixez oprirea în oraşul Udoevo. De altfel, acolo trebuie să ne aştepte şi butoiul cu carburanţi. Dă-i bătaie, Kazimirovici.

— Răspundem la saluturi ? întrebă preocupat Balaganov.

— Răspundeţi înclinîndu-vă şi zîmbind. Vă rog să nu deschideţi gura, că altfel dracu ştie ce vă mai scapă.

Satul întîmpină cu prietenie prima maşină. Dar ospitalitatea obişnuită avea aici un caracter destul de ciudat. Pe cît se părea, oamenii din sat fuseseră înştiinţaţi că va trece cineva, dar nu ştiau nici cine, nici în ce scop. De aceea, pentru orice eventualitate, scoaseră la lumină toate lozincile şi devizele confecţionate în ultimii ani. De-a lungul uliţei erau înşiraţi elevi cu placarde de modă veche, de diferite calibre : *Salut Ligii Timpului şi întemeietorului ei, scumpul tovarăş Kerjenţev, Nu ne temem de-al burgheziei zvon ; vom da răspunsul cuvenit ultimatumului lui Curson.*

Ca pruncii noştri să nu zacă, cerem o creşă să se facă.

In afară de acestea mai erau o mulţime de pancarte scrise cu caractere slavone bisericeşti şi cuprinzînd acelaşi salut : *Bine-aţi venit !*

Toate acestea trecură în goană pe lîngă automobiliştii noştri. De data aceasta, siguri pe ei, îşi fluturau pălăriile. Panikovski nu se putu stăpîni şi, în ciuda interdicţiei, se ridică în picioare şi strigă un salut inteligibil şi de un slab nivel politic. Dar din pricina zgomotului maşinii şi a strigătelor mulţimii, nimeni nu desluşi nimic.

— Hip-hip-ura ! strigă Ostap.

Kozlevici deschise eşapamentul şi maşina lăsă în urmă un nor de fum albastru, care făcu să strănute cîinii ce alergau după automobil.

— Cum stăm cu benzina ? întrebă Ostap. O să ne ajungă pînă la Udoevo ? Nu mai avem pînă acolo decît 30 de kilometri. Iar acolo, punem mîna pe tot ce ne trebuie.

— Trebuie să ne ajungă, răspunse Kozlevici cam cu îndoială.

— Să aveţi în vedere că nu admit nici un fel de acte de brigandaj, zise Ostap, învăluindu-şi, cu o privire aspră, oastea. Nici un fel de călcări ale legii. Parada o comand eu.

Panikovski şi Balaganov priviră în jos stînjeniţi.

— Cei din Udoevo ne vor da singuri tot ce avem nevoie. O să vedeţi imediat. Pregătiţi loc pentru pîine şi sare.

Antilopa străbătu cei 30 de kilometri într-o oră şi jumătate. Pe parcursul ultimului kilometru Kozlevici se chinui foarte mult, apăsa mereu pe accelerator şi clătina dezolat din cap. Dar toate eforturile şi chiar şi ţipetele şi îndemnurile lui Balaganov nu dădură nici un rezultat. Finişul strălucit, plănuit de Adam Kazimirovici, nu reuşi din lipsă de benzină. Maşina se opri în mod ruşinos în mijlocul străzii cu o sută de metri înainte de tribuna împodobită cu crengi de brad, în cinstea curajoşilor automobilişti.

Oamenii adunaţi se repeziră ţipînd în întîmpinarea *Lorain-Dietrich*-ului, venit din negura veacurilor. Laurii gloriei încununară pe dată frunţile nobile ale automobiliştilor. Ei fură traşi brutal afară din maşină şi săltaţi pe braţe cu atîta înverşunare, de parcă ar fi fost nişte înecaţi care trebuiau, cu orice preţ, readuşi la viaţă.

Kozlevici rămase lîngă maşină, iar toţi ceilalţi fură conduşi spre tribună, unde se prevăzuse, după plan, să aibă loc un miting fulger de trei ore. Un tînăr, cu o înfăţişare de şofer, îşi croi drum spre Ostap şi-l întrebă :

— Ce-i cu celelalte maşini ?

— Au rămas în urmă, răspunse nepăsător Ostap. Pene de cauciuc, pene la motor, entuziasmul populaţiei. Toate astea te întîrzie.

— Dumneavoastră sînteţi prima maşină ? nu se lăsă şoferul amator. Kleptunov e cu voi ?

— Pe Kleptunov l-am scos din cursă, făcu Ostap acru.

— Dar profesorul Pesocinikov ? E cu *Packard*-ul ?

— Cu *Packard*-ul.

— Dar scriitoarea Vera Crutz ? continuă să întrebe şoferul. Ah, dacă aş vedea-o ! Pe ea şi pe tovarăşul Neîinski. E şi el cu dumneavoastră ?

— Ştii, sînt cam obosit de cursă, zise Ostap.

— Dumneavoastră sînteţi cu un *Studebaker* ?

— Poţi să consideri maşina noastră un *Studebaker* dacă doreşti, răspunse Ostap furios, dar pînă acum ea s-a numit *Lorain-Dietrich.* Eşti satisfăcut ?

Dar şoferul amator nu era satisfăcut.

— Daţi-mi voie, exclamă el cu o stăruinţă tinerească, dar în cursă nu figurează nici un *Lorain-Dietrich !* Am citit în ziar că participă două *Packard*-uri, două *Fiat*-uri şi un *Studebaker.*

— Du-te la dracu cu *Studebaker*-ul dumitale, urlă Ostap. Cine-i *Studebaker*-ul ăsta ? Eşti rudă cu *Studebaker* ? E tatăl dumitale ? Ce te ţii scai de om ? Doar

ţi-am spus lămurit că în ultimul moment *Studebaker*-ul a fost înlocuit cu un *Lorain-Dietrich* şi el mă tot bate la cap cu *Studebaker !*

Tînărul fusese de mult dat deoparte de oamenii din serviciul de ordine, dar Ostap mai continuă multă vreme să-şi agite braţele şi să bombăne.

— Cunoscători ! Cunoscători ca ăştia trebuie omorîţi ! Vrea morţiş să-i dau un *Studebaker !*

Preşedintele comisiei pentru primirea cursei băgă în discursul său de salut un şir atît de lung de propoziţiuni incidentale, încît nu izbuti să mai iasă din ele vreme de jumătate de ceas. În tot acest timp, comandorul cursei era stăpînit de o mare nelinişte. De la

înălţimea tribunei, urmărea mişcările suspecte ale lui Balaganov şi Panikovski, care se învîrteau prea ager, de colo pînă colo prin mulţime. Bender holbă la ei nişte ochi ameninţători, pînă cînd izbuti prin semnalele lui să-i facă pe copiii locotenentului Schmidt să se potolească şi să stea locului.

— Mă bucur, tovarăşi, declară Ostap în discursul său de răspuns, să tulbur cu claxonul automobilului meu liniştea patriarhală a oraşului Udoevo. Automobilul, tovarăşi, nu e un lux, ci un mijloc de transport. Armăsarul de fier vine să ia locul mîrţoagei ţărăneşti. Să punem la punct producţia de automobile sovietice în

serie. Cursa noastră trebuie să constituie o lovitură dată drumurilor proaste şi neglijenţei. Închei, tovarăşi. După ce vom lua o gustare, ne vom continua drumul.

În timp ce mulţimea asculta, nemişcată, în jurul tribunei cuvintele comandorului, Kozlevici desfăşura o vie activitate. Umplu rezervorul cu benzină, care, după cum spusese Ostap, se dovedi a fi de cea mai bună calitate şi, fără nici o jenă, mai luă ca rezervă trei bidoane mari ; schimbă camerele şi anvelopele la toate cele patru roţi, apoi mai puse mîna pe o pompă şi chiar pe un cric. Cu aceste ravitaieri şi reechipări, goli complet depozitele filialei organizaţiei de drumuri auto din Udoevo.

Aveau acum tot ce trebuia şi mai mult decît le trebuia pentru a ajunge la Cernomorsk. E drept că nu aveau bani. Dar pe comandor acest lucru nu-l îngrijora. Luaseră la Udoevo şi un prînz admirabil.

— La bani de cheltuială nu trebuie să ne gîndim, spuse Ostap. Zac pe toate drumurile şi îi vom culege pe măsură ce vom avea nevoie.

Între străvechiul Udoevo, întemeiat în anul 794, şi oraşul Cernomorsk, care luase fiinţă în anul 1794, era o distanţă de o mie de ani şi o mie de kilometri de şosea şi drum de ţară.

În aceşti o mie de ani, pe drumul de la Udoevo pînă la Marea Neagră se perindaseră figuri de tot felul.

Circulaseră agenţi cu mărfuri ale firmelor comerciale bizantine, cărora le ieşea înainte din codrul fremătător tîlharul Solovei, un bărbat brutal, cu căciulă de astrahan, care punea mîna pe mărfuri şi omora pe agenţi. Pe acelaşi drum au trecut cuceritori cu oştile lor, ţărani, drumeţi cîntînd.

Viaţa ţării suferea, veac de veac, schimbări mari. S-au schimbat veşmintele, s-au perfecţionat armele, s-au înăbuşit răscoalele înfometaţilor. Oamenii au învăţat să-şi radă bărbile. A apărut primul balon. Au fost inventaţi gemenii de fier : vaporul şi locomotiva. Au început să claxoneze automobilele.

Dar drumul a rămas la fel cum a fost şi pe vremea tîlharului Solovei.

Cocoşat, acoperit cu noroi vulcanic sau cu praf otrăvitor, ca cel pentru stîrpirea ploşniţelor, drumul rusesc trece pe lîngă sate, orăşele, fabrici şi colhozuri, întinzîndu-se ca o capcană, lungă de o mie de verste. Pe marginile lui zac, în iarba îngălbenită şi pîngărită, schelete de căruţe şi automobile care şi-au dat sfîrşitul în chinuri.

Se prea poate ca vreun emigrant, înnebunit de a tot vinde ziare pe cîmpiile asfaltate ale Parisului, să-şi aducă aminte de drumul de ţară rusesc, ca de un amănunt fermecător al peisajului din patrie şi să vadă, cu nostalgie, cum luna se oglindeşte într-o băltoacă, cum greierii se roagă lui Dumnezeu cu glas tare şi cum

o găleată se bălăbăneşte zdrăngănind goală, legată de un car ţărănesc.

Dar lumina lunii are acum o altă menire. Luna ar putea să se oglindească perfect de bine şi pe şoselele gudronate. Claxoanele ar putea înlocui avantajos zdrăngănitul simfonic al găleţilor ţărăneşti. Iar greierii vor putea fi ascultaţi încă şi mai bine în parcuri speciale, unde, dacă s-ar construi tribune, cetăţenii pregătiţi de cuvîntul introductiv al unui specialist încărunţit în studiul greierilor ar putea să se desfete cît ar pofti cu cîntecul acestor insecte preferate.

Capitolul VII
DULCEA POVARĂ A GLORIEI

Comandorul cursei, şoferul, mecanicul de bord şi femeia la toate se simţeau admirabil.

Era o dimineaţă răcoroasă. Un soare palid hoinărea pe cerul de mărgăritar. Prin iarbă ciripeau tot felul de păsărele mărunte.

Păsările călătoare traversau încet şoseaua, chiar prin faţa porţilor automobilului. Stepa răspîndea mirosuri atît de înviorătoare, încît dacă în locul lui Ostap ar fi fost vreun scriitoraş rustic din grupul *Ugerul de oţel*, el n-ar fi rezistat, s-ar fi dat jos din maşină, s-ar fi aşezat pe iarbă şi, pe loc, s-ar fi apucat să scrie în carnetul său de călătorie o nouă schiţă ce ar fi început cu cuvintele: „Amu s-au pîrguit grînele de toamnă. Soarele o pogorît şi şi-o zvîrlit razele prin lumea mare. Moş Romualdici şi-o mirosit obiala sa şi era cît p-acilea să dea ortul popii...“

Dar lui Ostap şi tovarăşilor lui de drum nu le ardea de impresii poetice. De douăzeci şi patru de ore goneau înaintea maşinilor participante la cursă. Erau primiţi cu muzică şi discursuri. Copiii băteau tobele în cinstea lor. Adulţii le ofereau prînzuri şi cine, îi aprovizionau cu piese de automobil dinainte pregătite,

lar la intrarea într-un oraş li se aduse pîine şi sare pe o tavă de stejar şi acoperită cu un ştergar brodat cu cruciuliţe. Pîinea şi sarea se aflau pe jos, în maşină, între picioarele lui Panikovski, care ciupea tot timpul din pîine, pînă cînd făcu în ea o gaură ca de şoarece. Ostap, căruia i se aplecase văzînd aceasta, aruncă pîinea şi sarea pe drum. Noaptea, echipajul *Antilopei* şi-o petrecu într-un sat, bucurîndu-se de toată atenţia activului local. La plecare luară cu ei o cană mare cu lapte şi amintirea dulce a mirosului de apă de colonie a fînului pe care dormiseră.

— Lapte şi fîn, spuse Ostap, cînd în zori *Antilopa* părăsea satul. Ce poate fi mai bun ? Totdeauna îţi zici : „Las' că mai apuc eu asta. O să mă mai întîlnesc eu de multe ori, în viaţă, cu lapte şi fîn." Dar în realitate nu mai dai de ele niciodată. Să ştiţi, bieţii mei prieteni, că asta a fost cea mai frumoasă noapte din viaţa noastră. Şi voi nici măcar n-aţi băgat de seamă.

Tovarăşii de drum ai lui Bender îl priveau cu respect. Erau încîntaţi la culme de perspectiva vieţii uşoare care li se deschidea în faţă.

— Ce bine-i să trăieşti ! zise Balaganov. Mergem cu maşina, sîntem sătui, poate că ne aşteaptă fericirea...

— Eşti ferm convins de asta ? îl întrerupse Ostap. Fericirea ne aşteaptă în drum, da ? Poate că mai şi flutură din aripioare de nerăbdare. „Unde e amiralul Balaganov ? se întreabă. De ce întîrzie atîta ?" Eşti un aiurit, Balaganov ! Fericirea nu aşteaptă pe nimeni. Ea rătăceşte prin ţară în veşminte lungi, albe şi cîntă ca o copilă : „Ah, America, asta zic şi eu ţară ! Oamenii beau, petrec şi mănîncă. Dar această copilă naivă trebuie cucerită, trebuie să-i placi, să-i faci curte. Dumneata, Balaganov, nu vei izbuti niciodată să înfiripi o idilă cu această dulce copilă. Eşti un zdrenţăros. Uită-te în oglindă să vezi cum arăţi ! Un om cu haine ca ale dumitale nu va obţine niciodată audienţă la fericire. De altfel tot personalul *Antilopei* este echipat oribil. Mă mir că mai sîntem luaţi drept participanţi la cursa automobilistică !

Ostap îşi privi cu durere în suflet tovarăşii şi continuă :

— Pălăria lui Panikovski mă face, pur şi simplu, să ameţesc. In general, el e de un lux provocator. Cu dintele ăsta de metal preţios, cu aceste şireturi de la izmene şi cu pieptul ăsta păros de sub cravată... Trebuie să te îmbraci mai simplu, Panikovski. Eşti un bătrîn stimabil. Îţi trebuie o haină neagră, lungă şi o pălărie pluşată. Lui Balaganov i s-ar potrivi o cămaşă de *cow-boy* cadrilată şi moletiere de piele. Ar avea imediat aerul unui student care practică sportul, pe cînd acum seamănă cu un marinar din flota comercială dat afară pentru beţie. Despre multstimatul nostru şofer nici nu mai vorbesc. Încercările grele ce i-au fost hărăzite de soartă l-au împiedicat să se îmbrace potrivit funcţiei sale. Nu vă daţi seama ce bine i-ar sta acestui om cu faţa inspirată, puţin cam murdară de ulei, o salopetă de piele şi o haină neagră tot de piele ? Da, copii, trebuie să vă echipaţi.

— Nu e bani, spuse Kozlevici întorcînd capul.

— Şoferul a pus just problema, declară binevoitor Ostap. Într-adevăr, nu sînt bani. N-avem aceste mici disculeţe de metal, pe care le ador.

Antilopa-Gnu lunecă uşor de pe deal. Pe ambele părţi ale drumului se întindea lin cîmpul. O bufniţă mare, roşcovană, şedea chiar la marginea drumului, cu capul plecat pe o parte şi cu ochii galbeni şi orbi holbaţi prosteşte. Tulburată de scîrţîitul *Antilopei*, pasărea îşi întinse aripile, se roti deasupra maşinii şi se duse să-şi vadă de treburile ei plicticoase, ca orice bufniţă care se respectă. Altceva nu se mai petrecu care să merite atenţie.

— Priviţi ! strigă deodată Balaganov. Un automobil !

Pentru orice eventualitate, Ostap porunci să se scoată lozinca ce vestea pe cetăţeni că această cursă de automobile loveşte în neglijenţă. În timp ce Panikovski executa ordinul, *Antilopa* se apropie de maşina întîlnită în drum.

Un *Cadillac* cenuşiu, tip limuzină, stătea uşor aplecat într-o rînă, la marginea drumului. Natura acestei

regiuni din Rusia centrală aşa cum se oglindea în geamurile, groase şi lustruite, ale elegantei maşini părea mai curată şi mai frumoasă decît era în realitate. Şoferul îngenuncheat scotea anvelopa de pe una din roţile din faţă. Lîngă el stăteau, plictisite, aşteptînd, trei siluete, în mantale de voiaj de culoarea nisipului.

— Aveţi o pană ? întrebă Ostap, scoţîndu-şi politicos chipiul.

Şoferul ridică fruntea încruntată, nu răspunse nimic şi se cufundă din nou în lucru.

Membrii echipajului *Antilopei* coborîră din căruţa lor verde. Kozlevici ocoli de cîteva ori minunata maşină, oftînd invidios, apoi se aşeză pe vine lîngă şofer, şi peste cîteva minute începu cu el o discuţie de specialitate. Panikovski şi Balaganov cercetau, între timp, cu o curiozitate copilărească pe pasageri, dintre care doi aveau un aer foarte înfumurat, de străini, iar al treilea, judecînd după mirosul înnebunitor de galoşi, pe care-l răspîndea mantaua lui confecţionată de Trustul cauciucului, trebuia să fi fost un compatriot.

— Aveţi o pană ? repetă Ostap, atingînd cu delicateţe umărul de cauciuc al compatriotului şi îndreptîndu-şi totodată privirea grijulie spre cei doi străini.

Compatriotul începu să-i vorbească enervat despre cauciucul care plesnise, dar bombănelile lui îi intrară lui Ostap pe-o ureche şi-i ieşiră pe alta. Pe el îl frămînta un alt gînd : aici, pe drumul mare, la o sută treizeci de kilometri de cel mai apropiat centru judeţean, aici, în inima Rusiei europene, se plimbau pe lîngă automobilul lor două gîşte grase din străinătate. Cum să mai fii liniştit ?

— Spune-mi, îl întrerupse pe omul care mirosea a cauciuc, ăştia doi nu sînt din Rio de Janeiro ?

— Nu, răspunse acesta, sînt din Chicago. Iar eu îi însoţesc : sînt tălmaci la *Inturist*.

— Dar ce fac ei aici, pe drumul ăsta mizerabil, în cîmpul acesta străvechi, ocolit de civilizaţie, departe de Moscova, de baletul *Macul roşu*, de anticării şi de celebrul tablou al pictorului Repin, *Ivan cel Groaznic ucigîndu-şi fiul ?* Nu pricep ! De ce i-aţi adus aici ?

— Dracu să-i ia ! exclamă amărît translatorul. De trei zile gonim cu maşina prin sate, ca nişte nebuni. Mi-au scos sufletul de tot. Am avut de-a face cu mulţi străini pînă acum, dar ca ăştia — şi făcu un semn spre cei doi pasageri rumeni — n-am mai văzut. Toţi turiştii aleargă prin Moscova şi cumpără tot felul de ulcioare de lemn de la magazinele de artizanat. Da ăştia doi s-au rupt de grup şi au început să cutreiere satele.

— Asta-i lăudabil, spuse Ostap. Masele largi de miliardari vin să cunoască traiul din noul sat sovietic.

Cetăţenii din Chicago urmăreau demni cum se repară maşina. Purtau pălării *gris-perle*, gulere tari şi pantofi roşii de piele mată.

Translatorul se uită indignat la Ostap şi exclamă :

— O brodişi ! Nu mai pot ei de noul sat sovietic ! Pe ei îi interesează samagonul sătesc, nu satul !

La auzul cuvîntului „samagon", pe care translatorul îl rostise mai tare, *gentlemenii* schimbară între ei priviri neliniştite şi se apropiară de cei doi care stăteau de vorbă.

— Vezi ? spuse translatorul. Nici măcar cuvîntul nu pot să-l audă fără să tresară.

— Da. Aici trebuie să fie la mijloc cine ştie ce mister, sau poate cine ştie ce gusturi perverse, zise Ostap. Nu ştiu cum poate să placă cuiva samagonul ţărănesc, cînd în patria noastră există un atît de mare sortiment de băuturi tari, nobile.

— Lucrurile stau mult mai simplu decît ţi se pare dumitale, zise translatorul. Ei vor să afle reţeta preparării unui bun samagon ţărănesc.

— Clar ! strigă Ostap. Am uitat că la ei e *Legea prohibiţiei*. Acum am priceput totul... Şi aţi făcut rost de reţetă ? Aha, n-aţi făcut ? Firește ! De ce n-aţi venit cu trei automobile, nu cu unul ? Cum se poate aşa ceva ? Păi oamenii cred că sînteţi de la cine ştie ce autoritate. Vă asigur că aşa puteţi să umblaţi mult şi bine şi tot n-o să aflaţi reţeta.

Translatorul începu să se plîngă de străini :

— Mă crezi, nu mă slăbesc nici o clipă : îmi cer într-una să le spun secretul fabricării samagonului. Or eu n-am fabricat în viaţa mea samagon. Sînt membru al

sindicatului lucrătorilor din învăţămînt şi am la Moscova o mamă bătrînă.

— Şi ai vrea tare mult să te întorci la Moscova ? La mama ?

Translatorul oftă să ţi se rupă inima, nu altceva.

— În cazul acesta, şedinţa continuă, zise Bender. Cît sînt dispuşi patronii dumitale să dea pentru o asemenea reţetă ? O sută cincizeci ar da ?

— Cred că ar da şi două sute, spuse translatorul în şoaptă. Dumneata ai, într-adevăr, reţeta ?

— Ţi-o dictez imediat dacă vrei. Adică imediat după primirea banilor. Şi am orice reţetă vrei : de rachiu de cartofi, de grîu, de caise, de orz, de dud, din caşă de hrişcă. Chiar şi dintr-un taburet obişnuit, că unora le place *taburetovka*. Mai am şi o reţetă de samagon din stafide, sau din prune. Ce mai vorbă multă, vă pot pune la dispoziţie oricare din cele o sută cincizeci de reţete de samagon pe care le cunosc.

Ostap fu prezentat americanilor. Prin aer fluturară de cîteva ori pălăriile, scoase cum cere politeţea. Apoi se trecu la afaceri.

Americanii aleseră samagonul din grîu, care-i atrăsese prin metoda lui simplă de fabricare. Reţeta fu trecută cu de-amănuntul în carnete. Sub formă de premiu gratuit, Ostap le mai explică solilor americani cum se poate face cel mai bun aparat de distilat samagon şi care poate fi ascuns uşor de privirile indiscrete, în sertarul unui birou. Călătorii îl încredinţară că, avînd în vedere nivelul atins de tehnica americană, confecţionarea unui asemenea aparat nu prezintă nici o dificultate. Ostap îi asigură la rîndul său că aparatul de tipul indicat de el dă pe zi o vadră de admirabil *pervaci* [1] aromat.

— O-o-o ! exclamară americanii.

Ei mai auziseră acest cuvînt într-o familie onorabilă din Chicago. Şi acolo se dădeau referinţe minunate despre *pervatsh*. Capul acestei familii fusese mai demult cu corpul american de ocupaţie la Arhanghelsk, băuse

[1] Rachiu distilat o singură dată.

acolo *pervatsh* şi de atunci nu mai putea uita senzaţia fermecătoare pe care o încercase.

Pe buzele turiştilor încîntaţi, cuvîntul acesta grosolan de *pervaci* suna gingaş şi ispititor.

Americanii scoaseră uşor cele două sute de ruble şi-i scuturară lui Bender mîna îndelung. Panikovski şi Balaganov reuşiră să strîngă şi ei, la plecare, mîna cetăţenilor din republica de peste ocean, apăsaţi de *Legea prohibiţiei*. De bucurie, tălmaciul îl sărută pe Ostap pe obraz şi-l rugă să-l viziteze, adăugînd că bătrîna sa mamă va fi foarte bucuroasă. Dar nu se ştie de ce, nu-i dădu adresa.

Călătorii, despărţindu-se în cei mai buni termeni de prietenie, se instalară în maşinile respective. La plecare, Kozlevici intonă din claxon cîntecul său şi în sunetele lui vesele automobilele porniră în direcţii opuse.

— Vedeţi, zise Ostap, după ce maşina americană dispăru într-un nor de praf. Totul s-a petrecut aşa cum v-am spus. Mergeam cu maşina, pe drum zăceau aruncaţi nişte bani şi eu i-am ridicat. Uitaţi-vă, nici măcar nu s-au prăfuit.

Şi flutură teancul de bancnote.

— De fapt, nici n-avem cu ce ne lăuda, căci combinaţia a fost cît se poate de simplă. Dar curăţenia, cinstea cu care a fost făcută — astea au valoare. Două sute de ruble. În cinci minute. Şi nu numai că n-am călcat legea, dar am şi făcut un triplu bine. Am obţinut pentru echipajul *Antilopei* banii care-i lipseau. Şi, în sfîrşit, am potolit setea de a cunoaşte a cetăţenilor unei ţări cu care avem totuşi legături comerciale.

Se apropia ora mesei. Ostap se cufundă în harta cursei, pe care o rupsese dintr-o revistă automobilistică, şi anunţă că se apropie Luceansk.

— E un oraş foarte mic, zise Bender, şi asta e prost. Cu cît oraşul e mai mic, cu atît discursurile de salut sînt mai lungi. De aceea, o să-i rugăm pe amabilii părinţi ai oraşului să ne dea mai întîi masa, iar pe urmă discursurile. În pauză, vă voi echipa. Panikovski ! Ai început să-ţi uiţi îndatoririle. Pune lozinca la loc.

Avînd acum experienţă în finişuri ceremonioase, Kozlevici opri cu mînă sigură maşina chiar în faţa tri-

bunei. Aici Bender se mărgini la un scurt cuvînt de salut. Se stabili ca mitingul să aibă loc două ore mai tîrziu. După prînzul gratuit, automobiliştii, cît se poate de bine dispuşi, se duseră la un magazin de confecţiuni. Curioşii se ţineau gaie după ei. Membrii echipajului *Antilopei* purtau însă cu demnitate dulcea povară a gloriei. Mergeau prin mijlocul străzii, la braţ, clătinîndu-se ca marinarii într-un port străin. Roşcovanul Balaganov, care semăna într-adevăr cu un tînăr şef de echipaj, intonă un cîntec marinăresc.

Magazinul *Îmbrăcăminte pentru bărbaţi, dame şi copii* se afla sub o firmă uriaşă, care acoperea tot edificiul cu un singur cat. Pe firmă erau zugrăvite zeci de siluete : bărbaţi cu feţe galbene şi mustăcioare subţiri, în haine îmblănite cu poalele răsfrînte, doamne cu manşoane, copii cu picioare scurte, în costumaşe de marinar, comsomoliste cu basmale roşii şi ştabi încruntaţi, din sectorul economic, înfundaţi pînă la şold în cizme de pînză.

Toată această măreţie era însă umbrită de hîrtiuţa lipită pe uşa de la intrare şi pe care scria :

Nădragi lipseşte

— Fui, ce vulgar ! zise Ostap intrînd. Imediat îţi dai seama că te afli în provincie. Să fi scris aşa ca la Moscova : *Pantaloni nu avem*. E cuviincios şi nobil. Şi cînd cetăţenii citesc asta sînt mulţumiţi şi pleacă la casele lor !

Automobiliştii nu întîrziară mult în magazin. Se găsi pentru Balaganov o cămaşă de *cow-boy* cu carouri mari, galbene şi o pălărie *stetson* cu găurele. Kozlevici fu nevoit să se mulţumească cu şapca de piele promisă şi cu o scurtă la fel, care avea un luciu ca de icre tescuite. Mai multă bătaie de cap avură cu Panikovski. Din prima clipă se văzură constrînşi să renunţe la haina lungă de pastor şi la pălăria moale, care, aşa cum proiectase Bender, urmau să înnobileze aspectul violatorului de convenţie. Magazinul nu putea să ofere decît un costum de pompier : o haină cu furtunuri aurite la

petlițe, pantaloni păroşi de dimie şi un chipiu cu panglică albastră. Panikovski se învîrti mult în faţa oglinzii care te arăta cînd lung, cînd scurt, ca în oglinzile de la bîlci.

— Nu pricep de ce nu-ţi place costumul de pompier, zise Ostap. E totuşi mai frumos decît costumul de rege în exil, pe care-l porţi acum. Ia întoarce-te, fiule ! Perfect ! Trebuie să-ţi spun că-ţi vine mai bine decît haina şi pălăria la care mă gîndisem eu.

Ieşiră în stradă îmbrăcaţi în straiele noi.

— Eu am nevoie de un smoching, spuse Ostap. Dar aici nu se găseşte. Voi aştepta vremuri mai bune.

Ostap deschise mitingul, într-o dispoziţie excelentă, fără să presimtă cîtuşi de puţin ce furtună se apropie pentru echipajul *Antilopei*. Glumea, povestea întîmplări. cu haz de pe drum, anecdote evreieşti, cucerind simpatiile publicului. La sfîrşitul discursului, analiză problema automobilismului, care era de mult arzătoare.

— Automobilul, exclamă el cu un glas ca de trîmbiţă, nu e un lux, ci...

Şi cînd să continue, văzu că preşedintele comitetului de primire ia din mîna unui băieţaş, care venise alergînd, o telegramă.

Rostind cuvintele : „Nu e un lux, ci un mijloc de locomoţie", Ostap se aplecă spre stînga şi, peste umărul preşedintelui, îşi aruncă ochii pe telegramă. Ceea ce citi îl năuci. Crezuse că mai au înaintea lor o zi întreagă. In mintea lui apărură într-o clipă satele şi oraşele de unde cei de pe *Antilopa* trăseseră profit din materialele şi fondurile care nu-i erau destinate.

Preşedintele îşi mai mişca încă mustăţile, căznindu-se să priceapă conţinutul telegramei, cînd Ostap îşi şi întrerupse la jumătate cuvîntul ce-l rostea, sărise jos din tribună, începînd să se furişeze prin mulţime spre *Antilopa* care se zărea, verde, la răspîntie. Din fericire, echipajul şedea la locul lui şi aştepta plictisit momentul cînd Ostap îi va porunci să care la maşină darurile oraşului, aşa cum se întîmpla de obicei după fiecare miting.

In sfîrşit, preşedintele se dumiri ce-i cu telegrama.

Ridică ochii şi-l văzu pe comandant fugind.

— Sînt nişte escroci ! strigă el cu glas plîngător.

Muncise, sărmanul, toată noaptea, ca să întocmească discursul de salut şi se simţea acum lovit în orgoliul său de autor.

— Puneţi mîna pe ei, băieţi !

Ţipetele preşedintelui ajunseră pînă la urechile echipajului de pe *Antilopa*. Escrocii începură să se agite nervoşi. Kozlevici porni motorul şi, dintr-un salt, se instală la locul său. Maşina o zbughi fără să-l mai aştepte pe Ostap. În grabă, ceilalţi nici nu-şi dădură seama că-şi părăsesc comandorul în primejdie.

— Stai ! ţipa Ostap alergînd în salturi uriaşe. Pun eu mîna pe voi şi vă dau afară pe toţi.

— Stai ! ţipa şi preşedintele.

— Stai, dobitocule ! ţipa, la rîndul său, Balaganov lui Kozlevici. Nu vezi că a rămas şeful pe jos ?

Adam Kazimirovici apăsă pe frînă. *Antilopa* scrîşni şi se opri. Comandorul se aruncă în maşină, ţipînd disperat : „Cu toată viteza, înainte !“ Deşi avea multiple talente şi mult sînge rece, Ostap nu putea să sufere bătaia. Kozlevici, înnebunit, schimbă brusc în viteza a treia, maşina se smuci şi Balaganov căzu pe portiera care se deschisese. Totul se produsese cît ai clipi. In timp ce Kozlevici frîna din nou, peste Balaganov începu să cadă umbra mulţimii ce se apropia. Şi braţe zdravene

erau gata-gata să-l înşface cînd *Antilopa* veni în dreptul lui în *marche-arrière* şi mîna de fier a comandorului îl apucă de cămaşa de *cow-boy*.

— Cu cea mai mare viteză înainte ! urlă Ostap. Abia atunci locuitorii Luceanskului pricepură pentru prima oară în ce constă superioritatea transportului mecanic faţă de tracţiunea animală. Zdrăngănind din toate mădularele, maşina dispăru ca vîntul, salvînd de la cuvenita pedeapsă pe cei patru infractori.

Pe parcursul primului kilometru, escrocii se căzniră să-şi recapete răsuflarea. Balaganov, care ţinea la frumuseţea sa, îşi examina într-o oglinjoară zgîrieturile zmeurii cu care se alesese pe obraz cu prilejul căderii. Panikovski tremura în costumul său de pompier. Se temea de răzbunarea comandorului, care nu întîrzie să vie.

— Dumneata ai spus să pornească maşina înainte ca eu să fi apucat să mă urc ? întrebă comandorul pe un ton ameninţător.

— Pe cuvîntul meu... începu Panikovski.

— Nu, nu nega ! Astea-s figurile dumitale. Prin urmare, mai eşti şi laş ? Hoţ şi laş ! În bună societate am nimerit ! Bine ! Te degradez. Pînă acum ai fost în ochii mei şef de pompieri. De aici încolo eşti pompier de rînd.

Şi Ostap rupse ceremonios, de pe petliţele roşii ale lui Panikovski, furtunurile de aur.

După această procedură, Ostap comunică tovarăşilor săi conţinutul telegramei.

— E cam albastru. S-au dat dispoziţii prin telegramă să fie oprită maşina verde care merge înaintea cursei automobilistice. Trebuie s-o cotim imediat pe un drum lateral. S-a isprăvit cu triumfurile, ramurile de palmier şi mesele gratuite gătite cu untdelemn. Ideea a dat tot ce-a putut da. Putem s-o cotim numai pe şoseaua spre Greajsk. Dar, pînă acolo, mai avem trei ore de drum şi sînt convins că în toate centrele locuite de pe parcurs ni se pregăteşte o primire călduroasă. Blestematul de telegraf şi-a vîrît pretutindeni stîlpii şi sîrmele.

Comandorul nu greşea.

Întîlniră mai departe un orăşel al cărui nume nu-l aflară niciodată, dar ar fi vrut să-l afle ca să-l poată pomeni cu cîte o înjurătură, ori de cîte ori s-ar fi ivit ocazia.

La intrarea în acest orăşel găsiră drumul barat cu o bîrnă groasă. *Antilopa* întoarse şi, ca un căţel care n-a făcut încă ochi, începu s-o ia ba la dreapta, ba la stînga, în căutarea unui drum lăturalnic. Dar un asemenea drum nu exista.

— Înapoi ! comandă Ostap, care devenise foarte grav.

In clipa aceea, escrocii auziră un zumzet îndepărtat de motoare, aidoma bîzîitului unui ţînţar. Veneau, pesemne, maşinile din adevărata cursă. Înapoi, prin urmare, nu se mai putea merge şi atunci *Antilopa* îşi făcu din nou vînt înainte.

Încruntat, Kozlevici se apropie cu maşina în plină viteză de bîrnă. Cetăţenii care stăteau în jur săriră speriaţi, care încotro, aşteptînd să se producă catastrofa. Dar Kozlevici micşoră brusc viteza şi trecu încet peste obstacol. După asta *Antilopa* străbătu orăşelul printre înjurăturile trecătorilor, la care Ostap nici măcar nu răspundea.

Antilopa se apropie de şoseaua care ducea la Greajsk, în zumzetul tot mai puternic al automobilelor, care deocamdată nu se zăreau. Dar îndată chiar după ce izbutiră să cotească de pe blestemata de şosea principală şi să ascundă maşina după un dîmb, în întunericul ce se lăsase, se auzi mai desluşit păcănitul motoarelor şi

puţin după asta învăluită în lumină se ivi prima maşină. Escrocii se ascunseră în iarbă, la marginea drumului, de unde, pierzîndu-şi subit obişnuita obrăznicie, priveau în tăcere coloana care trecea.

Dîre de lumină orbitoare scăldau drumul. Maşinile abia fîsîiau, trecînd în goană pe lîngă echipajul *Antilopei* culcat la pămînt. De sub roţile lor se ridicau nori de praf. Claxoanele sunau prelung. Se stîrnise un vînt puternic. Într-o clipă, năvala trecu şi numai farul rubiniu din spatele ultimei maşini mai clipi un timp în întuneric.

Viaţa adevărată trecuse în zbor pe lîngă ei, trîmbiţînd de bucurie şi sclipind cu aripile-i de lac.

Aventurierilor le lăsase numai coada de cometă cu miros de benzină. Şi ei rămaseră încă multă vreme în iarbă, strănutînd şi scuturîndu-se de praf.

— Da, spuse Ostap, acum văd şi eu că automobilul nu e un lux, ci un mijloc de transport. Nu te roade invidia, Balaganov ? Pe mine, da.

Capitolul VIII
CRIZA GENULUI

Puţin după ora trei, *Antilopa* hăituită se opri la marginea unei rîpe. În vale se întindea, ca pe o farfurioară, un oraş necunoscut, împărţit în felii regulate ca o tortă. Deasupra lui, plutea pîcla multicoloră a dimineţii. Membrilor echipajului, care coborîseră din maşină, li se păru că aud un păcănit abia perceptibil şi un fluierat uşor. Sforăiau, pesemne, cetăţenii din oraş. O pădure crenelată se întindea chiar pînă la marginea oraşului. Drumul cobora în serpentină printre rîpe.

— O vale paradisiacă, zise Ostap. Astfel de oraşe e plăcut să le jefuieşti dimineaţa devreme, cînd soarele încă nu dogoreşte. Oboseşti mai puţin.

— Păi acum e chiar dimineaţa devreme, zise Panikovski, uitîndu-se linguşitor în ochii comandorului.

— Gura, bandă de tîlhari ! strigă Ostap. Ia te uită ce bătrîn neastîmpărat ? ! Nu ştie de glumă.

— Ce facem cu *Antilopa ?* întrebă Kozlevici.

— Da, răspunse Ostap. Acum nu mai putem intra în oraş cu copaia asta verde. O să ne aresteze. Trebuie să urmăm exemplul ţărilor celor mai înaintate. La Rio de Janeiro, de pildă, automobilele furate sînt vopsite în altă culoare. Aceasta din consideraţiuni pur umanitare, pentru ca vechiul proprietar să nu-şi facă sînge rău văzînd că în maşina lui se plimbă un om străin. *Antilopa* şi-a cîştigat o faimă cam tristă, aşa că trebuie revopsită.

Hotărîră să meargă pînă în oraş, pe jos, să facă acolo rost de vopsea şi, pînă atunci, să lase maşina la adăpost, undeva la loc sigur, în afara oraşului.

Ostap o porni repede pe drum, de-a lungul rîpei, şi peste cîtva timp zări o căsuţă strîmbă din bîrne, ale cărei geamuri mici aveau reflexe albastre ca apa unui rîu. În spatele căsuţei, se vedea o magazie care părea să fie potrivită ca adăpost pentru *Antilopa.*

În timp ce marele maestru al combinaţiilor se gîndea sub ce pretext ar fi mai bine să intre în casa acestor oameni şi să se împrietenească cu ei, uşa se deschise şi în prag apăru un domn de o vîrstă respectabilă, îmbrăcat în izmene soldăţeşti cu nasturi negri de tinichea. Pe obrajii lui palizi ca de parafină se zburleau nişte favoriţi cît toate zilele, cărunţi şi stufoşi. La sfîrşitul

secolului trecut, era cît se poate de obişnuit să vezi asemenea mutre. Pe atunci, majoritatea bărbaţilor lăsau să le crească apendice din astea păroase şi cazone ca semn că sînt supuşi devotaţi. Dar acum, cînd sub favoriţi nu se vedea nici uniforma albastră, nici vreo decoraţie civilă cu panglică de moar, nici petliţe cu stele de aur de consilier secret, figura aceasta părea din altă lume.

— O, Doamne, bombăni locatarul căsuţei de bîrne, ridicînd braţele spre soarele ce răsărea. Doamne, Doamne ! Mereu aceleaşi vise ! Aceleaşi vise !

După ce se văită astfel, bătrînul începu să plîngă şi, tîrşîindu-şi picioarele, o luă la fugă pe cărarea din jurul casei. Un cocoş ca toţi cocoşii, care în clipa aceea se pregătea să cînte pentru a treia oară şi înaintase, în

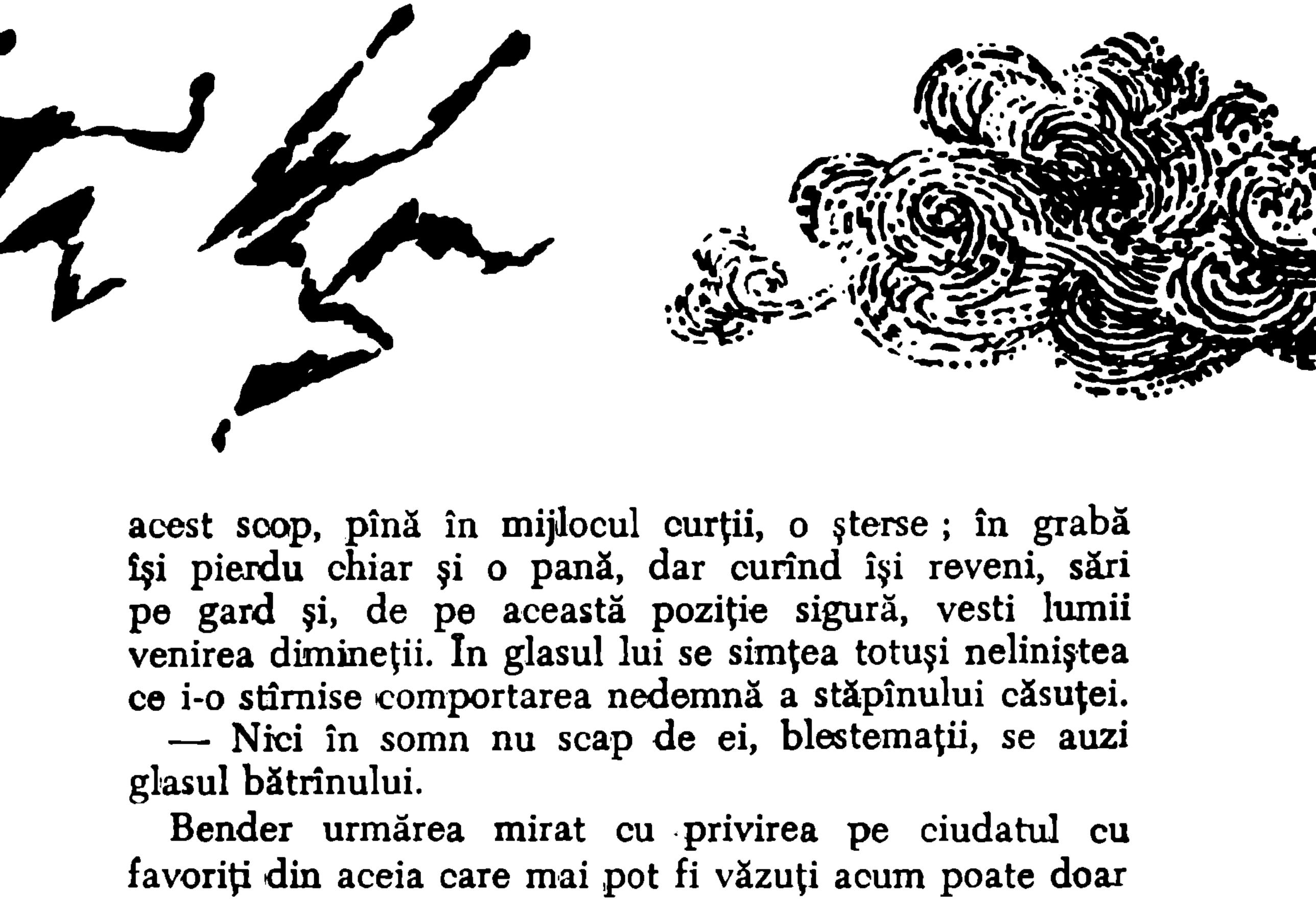

acest scop, pînă în mijlocul curţii, o şterse ; în grabă îşi pierdu chiar şi o pană, dar curînd îşi reveni, sări pe gard şi, de pe această poziţie sigură, vesti lumii venirea dimineţii. În glasul lui se simţea totuşi neliniştea ce i-o stîrnise comportarea nedemnă a stăpînului căsuţei.

— Nici în somn nu scap de ei, blestemaţii, se auzi glasul bătrînului.

Bender urmărea mirat cu privirea pe ciudatul cu favoriţi din aceia care mai pot fi văzuţi acum poate doar pe figura ministerială a portarului de la conservator.

Între timp, ciudatul personaj îşi termină cursa şi apăru iarăşi în faţa uşii de intrare. Aici rămase cîteva

clipe, şi după ce spuse : „Mă duc să mai încerc o dată", dispăru în casă.

— Îmi plac bătrînii, şopti Ostap. Cu ei nu te plictiseşti niciodată. O să trebuie să aşteptăm rezultatele misterioasei încercări.

Ostap nu avu mult de aşteptat. Curînd se auziră din casă urlete şi plînsete şi bătrînul apăru în prag cu spatele, ca Boris Godunov în ultimul act din opera lui Mussorgski.

— Piei din faţa mea, piei ! exclamă el cu intonaţii de-ale lui Şaleapin în glas. Mereu acelaşi vis ! Of !

Se întoarse cu faţa şi, împiedicîndu-se de propriile lui picioare, o porni drept spre Ostap. Chibzuind că a venit vremea să acţioneze, marele maestru ieşi de după pom şi-l prinse pe purtătorul de favoriţi în braţele-i viguroase.

— Ce ? Cine e ? Ce-i asta ? strigă bătrînul speriat. Ce vrei ?

Ostap îşi desprinse încet braţele, îi luă bătrînului mîna şi i-o scutură cu căldură.

— Nici nu ştii cît de bine te-nţeleg ! exclamă el.

— Zău ? făcu stăpînul căsuţei, plecîndu-şi capul spre umărul lui Bender.

— Sigur că da, răspunse Ostap. Şi eu visez des.

— Şi ce anume visezi ?

— Tot felul de lucruri.

— Dar ce anume ? stărui bătrînul.

— Ei, fel de fel ! Un talmeş-balmeş. Cam ceea ce se intitulează în ziare *De pretutindeni şi despre toate* sau *Din lumea largă*. Alaltăieri, de pildă, am visat înmormîntarea mikadoului. Iar ieri, jubileul unităţii de pompieri din Suscevsk.

— Doamne ! rosti bătrînul. Doamne ! Ce om fericit eşti ! Ce fericit ! Spune-mi, te rog, dar vreun guvernator general sau... chiar un ministru ai visat vreodată ?

Bender nu se împotrivi.

— Am visat, zise el vesel. Cum să nu. Un guvernator general. Vinerea trecută. Toată noaptea l-am visat. Şi ţin minte că alături de el stătea şi un poliţai cu şalvari brodaţi.

— Vai, ce frumos ! exclamă bătrînul. Dar pe împărat, pe împărat sosind în oraşul Kostroma l-ai visat vreodată ?

— La Kostroma ? Cum să nu ! Un moment, stai, cînd a fost asta ?... Da, anul acesta, la 3 februarie. L-am văzut în vis pe împărat, iar alături de el, ţin minte. se afla contele Frederiks, ştii, ministrul curţii.

— O, Doamne ! făcu emoţionat bătrînul. Dar de ce stăm în curte ? Te rog, poftește înăuntru. Iartă-mă, nu cumva eşti socialist ? Nu eşti membru de partid ?

— Vai de mine, cum poţi să te gîndeşti la una ca asta ? răspunse blînd Ostap. Cum aş putea să fiu eu membru de partid ? Sînt monarhist fără partid. Sluga ţarului, părintele soldaţilor. Cu alte cuvinte : *Vultureşte-atingeţi slava, şoimilor ! Destul suspin !...* [1]

— Un ceai, nu vrei să bei un ceai ? murmură bătrînul, îmbiindu-l pe Bender să intre în casă.

Căsuţa era alcătuită dintr-o odaie şi un antreu. Pe pereţi atîrnau portretele unor domni în uniformă. Judecînd după petlițe, aceşti domni trebuie să fi făcut parte, la vremea lor, din personalul Ministerului Învăţămîntului Public. Patul era în dezordine şi dovedea că stăpînul lui îşi petrece acolo orele cele mai agitate ale vieţii.

— De mult stai aici ca un anahoret ? îl întrebă Ostap.

— Din primăvară, răspunse bătrînul. Numele meu e Hvorobiev. Credeam că voi începe aici o viaţă nouă. Şi cînd colo... nu ştiu dacă mă-nţelegi...

Feodor Nikitici Hvorobiev era monarhist şi ura Puterea sovietică. Această putere îi făcea greaţă. El, care fusese pe vremuri inspector regional şcolar, s-a văzut nevoit să lucreze ca responsabil în sectorul metodologic şi pedagogic al Proletkultului local. Acest lucru îl dezgusta.

Cît timp a avut slujba, n-a ştiut să înţeleagă ce înseamnă cuvîntul *Proletkult* şi de aceea îl dispreţuia şi mai mult. Afară de asta, tremura de silă numai dacă îi vedea pe membrii comitetului sindical, pe colegii de birou şi pe cei care veneau cu treabă la sectorul meto-

[1] Dintr-un vechi cîntec rusesc.

dologic şi pedagogic. Începuse să urască şi cuvîntul „sector". Of, sectorul ăsta ! Niciodată Feodor Nikitici, care preţuia tot ce era graţios şi elegant, inclusiv geometria, nu se gîndise că această superbă noţiune matematică, prin care se desemnează o parte din suprafaţa unei figuri curbilinii, va fi în halul ăsta de vulgarizată.

De altfel multe îl făceau pe Hvorobiev să turbeze la serviciu : şi şedinţele, şi gazetele de perete, şi împrumuturile de stat. Dar nici acasă nu găsea liniştе pentru sufletul lui mîndru. Şi-acasă erau gazete de perete, împrumuturi de stat, şedinţe. Cunoscuţii lui vorbeau exclusiv despre lucruri, după părerea lui Hvorobiev, mîrlăneşti : despre leafă, pe care o numeau salariu, despre luna de ajutorare a copiilor şi despre semnificaţia socială a piesei *Trenul blindat*.

Nu puteai să scapi nicăieri de regimul sovietic. Chiar cînd se plimba, amărît şi singuratic, pe străzile oraşului, Hvorobiev auzea o mulţime de fraze de care era sătul pînă în gît :

— ...Şi atunci am hotărît să-l scoatem din consiliul de conducere...

— ...Şi eu i-am spus răspicat : pentru Comisia voastră de litigii există leac — camera de reconcilieri.

Şi uitîndu-se plictisit la afişele care îmboldeau cetăţenii să îndeplinească planul cincinal în patru ani, Hvorobiev repeta enervat :

— Să-l scoată ! Din consiliu ! Camera de reconcilieri ! In patru ani ! Puterea mîrlanilor !

Cînd sectorul metodologic-pedagogic începu să lucreze toată săptămîna şi, în locul duminicilor, zilele de odihnă ale lui Hvorobiev deveniră nişte date oarecare, trecute cu violet în calendar, el îşi făcu dezgustat rost de o pensie şi se mută departe de oraş. Procedase astfel spre a scăpa de noua putere care pusese stăpînire pe viaţa lui şi îi răpise liniştea.

Zile întregi monarhistul individualist sta pe marginea rîpei şi, privind oraşul, căuta să se gîndească la lucruri plăcute : la Tedeumurile oficiale cu prilejul onomasticii vreunui membru al familiei imperiale, la examenele de la liceu şi la rudele care lucraseră la Ministerul Invă-

ţământului Public. Dar, spre mirarea lui, gîndurile îi fugeau imediat spre neplăcutele treburi sovietice.

„Ce s-o fi petrecînd acum la blestematul acela de Proletkult ?“ se gîndea el.

După Proletkult îşi amintea de tablouri cu totul şi cu totul revoltătoare : demonstraţiile de 1 Mai şi 7 Noiembrie, şezătorile intime de la club, cu conferinţe şi bere, bugetul pe şase luni al sectorului metodologic.

„Puterea sovietică mi-a luat tot : gradul, rangul, decoraţiile, stima şi banii de la bancă, se gîndea fostul inspector regional şcolar. Mi-a substituit şi gîndurile. Dar există o lume în care bolşevicii nu pot să pătrundă : visele, dăruite omului de Dumnezeu. Noaptea îmi va aduce liniştea sufletească. În vise voi vedea tot ceea ce mi-ar fi plăcut să văd.“

Dar chiar în prima noapte, Dumnezeu îi trimise lui Feodor Nikitici un vis îngrozitor. Se făcea că şade pe coridorul unei instituţii, luminat de o lampă cu petrol. Şade ştiind că dintr-un moment într-altul trebuie să fie scos din consiliul de conducere. Deodată, se deschide o uşă de fier şi nişte funcţionari ies de acolo fuga, strigînd : „Trebuie să-i dăm sarcini mai multe lui Hvorobiev !“ Şi el vrea s-o ia la goană, dar nu poate.

Feodor Nikitici se trezi în toiul nopţii. Se rugă lui Dumnezeu, arătîndu-i că trebuie să fie o confuzie regretabilă la mijloc şi că un vis destinat probabil unui tovarăş cu munci de răspundere, ori poate chiar unui membru de partid, s-a rătăcit la el care ar dori să vadă în vis — aşa, ca început — pe ţar ieşind din catedrala Uspenski.

După ce se mai linişti, adormi din nou, dar în loc de chipul adoratului monarh văzu pe preşedintele comitetului sindical, tovarăşul Surjikov.

Şi astfel, noapte de noapte, Feodor Nikitici era metodic vizitat de aceleaşi vise net sovietice. Vedea în vis : plata cotizaţiilor la sindicat, gazete de perete, sovhozul *Gigant*, inaugurarea solemnă a primei fabrici-bucătărie, pe preşedintele Asociaţiei prietenilor incinerării şi marile zboruri ale aviaţiei sovietice.

Monarhistul plîngea în somn cu hohote. Nu voia să-i vadă pe prietenii incinerării. Ar fi vrut să-l viseze pe

Purişkevici, cunoscutul deputat de extremă dreaptă din Duma de stat, pe patriarhul Tihon, pe primarul Dumbadze al Ialtei, sau măcar pe vreun revizor de şcoală primară. Dar nimic din toate astea nu i se arătă. Regimul sovietic pătrunsese pînă şi în visele monarhistului.

— Mereu aceleaşi vise ! încheie Hvorobiev pe un ton plîngăreţ. Blestematele vise !

— Stai prost, îi spuse Ostap cu compătimire. După cum se spune, existenţa determină conştiinţa. Din moment ce trăieşti în ţară sovietică, visele pe care le ai trebuie să fie şi ele sovietice.

— N-am o clipă de odihnă, se tînguia Hvorobiev. Să-mi fie dat să visez măcar ceva, cît de cît. Accept orice. Mă rog, să nu fie Purişkevici. Da barem Miliukov [1]. Oricît, e un om cu studii superioare şi monarhist în sufletul lui. Dar nu şi nu ! Nu-mi apar decît antihriştii ăştia sovietici.

— Te voi ajuta eu, îi zise Ostap. Am mai avut prilejul să-mi tratez prietenii şi cunoscuţii după metoda lui Freud. Visul e un fleac. Principalul e să înlături cauza visului. Şi cauza principală este existenţa însăşi a Puterii sovietice. În momentul de faţă, însă, nu pot s-o înlătur, pentru simplul motiv că n-am timp. Ştii, sînt un turist sportiv şi trebuie să fac acum o mică reparaţie la maşina mea, aşa că dă-mi voie, te rog, s-o bag în magazie la dumneata. Cît priveşte cauzele, poţi să fii liniştit, le voi înlătura cînd mă întorc. Lasă-mă numai să termin cursa.

Monarhistul, buimac din pricina visurilor apăsătoare, îngădui bucuros simpaticului şi stăruitorului tînăr să folosească magazia. Îşi puse peste cămaşă paltonul, îşi vîrî picioarele goale în nişte galoşi şi ieşi după Bender în curte.

— Aşadar, pot să am speranţe ? întrebă el, alergînd cu paşi mărunţi după oaspetele picat aşa din senin în zori.

[1] *Miliukov P.N.* (1859—1943) — istoric, şef al partidului cadeţilor.

— Să nu te îndoieşti, răspunse nepăsător comandorul. De îndată ce va dispărea Puterea sovietică, te vei mai uşura. O să vezi!

După o jumătate de oră, *Antilopa* era ascunsă la Hvorobiev şi lăsată sub paza lui Kozlevici şi Panikovski. Bender, însoţit de Balaganov, plecă în oraş după vopsea.

Fraţii de sînge mergeau în întîmpinarea soarelui, îndreptîndu-se către centrul oraşului. Pe cornişele caselor se plimbau porumbei cenuşii. Trotuarele de lemn, stropite cu apă, erau curate şi răcoroase.

Într-o dimineaţă ca asta, unui om cu conştiinţa curată i-ar fi făcut plăcere să iasă din casă, să zăbovească un minut la poartă, să scoată din buzunar o cutie de chibrituri pe care e lipită poza unui avion cu o tiflă în loc de elice şi pe care scrie *Răspuns lui Curzon*, să admire un pachet nou de ţigări, să ia o ţigară din el, s-o aprindă şi să sperie, cu fumul ei de tămîie, o albină cu firetiuri de aur pe burtă.

Bender şi Balaganov se lăsară vrăjiţi de farmecul dimineţii, al străzilor curate şi al porumbeilor puri la suflet. O vreme li se păru că nimic nu le apasă conştiinţa, că toată lumea îi iubeşte, că sînt nişte logodnici care se duc la întîlnire cu logodnicele lor.

Deodată, le ieşi în drum un om care ţinea într-o mînă un şevalet pliant şi într-alta o cutie lustruită pentru vopsele. Avea o mutră atît de speriată de parcă sărise, cu o clipă înainte, dintr-o clădire cuprinsă de flăcări, izbutind să salveze de la foc numai şevaletul şi cutia.

— Vă rog să mă iertaţi, zise el cu glas tare, trebuia să treacă chiar acum pe aici tovarăşul Plotski-Poţeluev. Nu l-aţi întîlnit cumva? Nu l-aţi văzut trecînd?

— Noi nu întîlnim niciodată astfel de oameni, răspunse grosolan Balaganov.

Pictorul îi dădu cu cotul în piept lui Bender, spuse *pardon* şi fugi mai departe.

— Plotski-Poţeluev! bombănea marele maestru, care încă nu-şi luase micul dejun, şi eu am cunoscut o moaşă

pe care o chema Meduza-Gorgoner [1], dar n-am făcut tapaj pe chestia asta, n-am alergat pe stradă ţipînd: „N-aţi văzut-o cumva pe cetăţeanca Meduza-Gorgoner ? Trebuia să se plimbe pe aici.“ Auzi, domnule, ce grozăvie ! Plotski-Poţeluev !

Nici nu apucă bine să-şi termine tirada şi i se iviră înainte alţi doi indivizi cu şevalete negre şi cutii lustruite, dar cu o înfăţişare cu totul deosebită. Unul dintre ei era pesemne de părere că un pictor trebuie să fie neapărat păros şi, prin cantitatea de vegetaţie de pe faţă, ţinea în U.R.S.S. locul lui Henric de Navara. Mustăţile, pletele şi bărbuţa animau foarte mult figura lui turtită. Celălalt era chel şi avea tidva atît de netedă şi de lucioasă, încît părea un abajur de sticlă.

— Pe tovarăşul Plotski... zise locţiitorul lui Henric de Navara gîfîind.

— Poţeluev, adăugă abajurul.

— Nu l-aţi văzut ? strigă Henric de Navara.

— Trebuie să se plimbe pe undeva pe aici, explică abajurul.

Bender îl dădu la o parte pe Balaganov, care era gata să deschidă gura să înjure şi, cu o politeţe jignitoare, spuse :

— Pe tovarăşul Plotski nu l-am văzut, dar dacă acest tovarăş vă interesează într-adevăr, grăbiţi-vă. Îl mai caută pe aici un om al muncii, după aspect, specialist în tablouri cu bătălii.

Agăţîndu-şi şevaletele şi împingîndu-se unul pe celălalt, pictorii fugiră mai departe. În timpul acesta, apăru de după colţ o birjă. În ea şedea un grăsan la care se putea uşor ghici că sub cutele bluzei albastre are un pîntece asudat. Aspectul general al pasagerului îţi reamintea vechea reclamă a unei creme brevetate, care începea cu cuvintele : „Spectacolul unui trup gol, acoperit cu păr, face o impresie dezgustătoare“. Nu era greu nici să ghiceşti ce profesie are grăsanul. Cu

[1] Aluzie la gorgona — monstru mitologic închipuit ca o femeie cu şerpi în loc de păr.

o mînă ţinea un mare şevalet, iar la picioarele birjarului se afla o cutie lustruită în care erau, fără îndoială, vopsele.

— Alo ! strigă Ostap. Îl cauţi pe Poţeluev ?

— Exact, confirmă pictorul gras, uitîndu-se la Ostap de ţi se făcea milă.

— Grăbeşte-te ! Grăbeşte-te ! Grăbeşte-te ! striga Ostap. Ţi-au luat-o trei pictori înainte. Ce este ? Ce s-a întîmplat ?

Dar calul, tropăind cu potcoavele pe caldarîm, îl duse mai departe pe cel de-al patrulea reprezentant al artelor plastice.

— Ce cultură în oraşul ăsta ! făcu Ostap. Ai băgat probabil de seamă, Balaganov, că din patru cetăţeni pe care i-am întîlnit toţi patru erau pictori. Interesant !

Cînd fraţii se opriră în faţa unei prăvălii cu vopsele, Balaganov îi şopti lui Ostap.

— Nu ţi-e ruşine ?

— De ce ? întrebă Ostap.

— Păi cum ! Chiar ai de gînd să dai bani gheaţă pe ele ?

— A, la asta te gîndeşti ? zise Ostap. Într-adevăr e o situaţie cam tîmpită şi mi-e destul de ruşine. Dar ce să-i faci ? Doar n-o să ne ducem la comitetul executiv să cerem vopsele pentru organizarea *zilei ciocîrliei*... Nici vorbă că vopsele ne-ar da ei, dar ar trebui să pierdem pentru asta o zi întreagă.

Vopselele uscate din borcane, cilindri de sticlă, saci, butoiaşe şi pachete învelite în hîrtie ruptă aveau culori atrăgătoare, ca la circ, şi dădeau prăvăliei un aer sărbătoresc.

Comandorul şi mecanicul de bord începură să aleagă, pretenţioşi, culorile.

— Negrul e prea de doliu, zicea Ostap. Verdele nu ne convine : e culoarea speranţelor spulberate. Violetul nu merge. N-are decît să umble, în picioare, în maşină violetă, şeful miliţiei ! Rozul e vulgar. Albastrul e banal, roşul prea miroase a supus credincios. Va trebui să vopsim *Antilopa* în galben. Culoare cam ţipătoare dar frumoasă.

— Dar cine sînteţi dumneavoastră ? Pictori ? întrebă vînzătorul, a cărui bărbie era puţintel mînjită de chinovar.

— Pictori, răspunse Bender, de bătălii şi de marine.

— Atunci nu trebuia să veniţi aici, zise vînzătorul, strîngînd pachetele şi borcanele de pe tejghea.

— Cum nu aici ? ! exclamă Ostap. Dar unde ?

— Peste drum.

Vînzătorul merse cu cei doi clienţi pînă la uşă şi le arătă cu mîna firma de peste drum, pe care era zugrăvit un cap de cal cafeniu şi pe care scria cu litere negre pe fond albastru ca cerul : *Ovăz şi fîn.*

— Perfect, zise Ostap. Nutreţuri tari şi moi pentru vite. Dar ce legătură avem noi cu ele ? Nu văd nici o legătură.

Dar legătura exista şi chiar una foarte importantă. Ostap o descoperi încă de la începutul explicaţiilor date de vînzător.

— În oraş pictura era apreciată dintotdeauna, şi cei patru pictori care locuiau aici de mulţi ani întemeiaseră un grup numit *Portretistul dialectic.* Ei făceau portrete de-ale activiştilor cu munci de răspundere şi le vindeau la galeria locală de pictură. Cu timpul, numărul activiştilor cu munci de răspundere, cărora nu li se făcuse portretul, scăzu considerabil, ceea ce redusese mult cîştigurile portretiştilor dialectici. Dar treburile mai mergeau încă. Anii de suferinţe începură cînd în oraş a sosit un nou pictor, Feofan Muhin.

Prima lucrare a acestuia stîrni mare senzaţie în oraş. Era portretul directorului trustului de hoteluri. Feofan Muhin îi lăsă mult în urmă pe dialectici. Făcuse portretul directorului trustului de hoteluri nu în ulei şi nici în acuarelă, cărbune, peniţă, acvaforte, guaşă sau creion. Nu ! Îl făcuse din ovăz. Şi cînd pictorul Muhin transportă tabloul, cu birja, la muzeu, calul de la trăsură se uita nervos înapoi şi necheza.

Cu timpul, Muhin începu să folosească şi alte cereale. Portretele sale din mei, grîu sau mac, schiţele îndrăzneţe din porumb şi hrişcă, peisajele sale din

orez şi naturile moarte din mei cunoscură un succes răsunător.

Acum lucra la un portret în grup. Pînza — o pînză mare — reprezenta o şedinţă a Direcţiei districtuale de planificare. Feofan făcea acest tablou din fasole şi mazăre. Dar, în adîncul inimii sale, rămăsese credincios ovăzului, căruia îi datora cariera sa şi graţie căruia le dăduse la cap portretiştilor dialectici.

— Desigur, cu ovăz e mai interesant ! exclamă Ostap. Tîmpiţii ăia de Rubens şi Rafael zugrăveau în ulei. Dar şi noi sîntem nişte prostănaci *à la* Leonardo da Vinci. Dă-ne vopsea galbenă de email.

Plătind vînzătorului vorbăreţ, Ostap îl întrebă :

— Dar fiindcă veni vorba, spune-mi, te rog, cine e Plotski-Poţeluev ? Că noi nu sîntem de pe aici şi habar n-avem.

— Tovarăşul Poţeluev este un cunoscut activist de la centru, concetăţean de-al nostru, care se află acum aici, venit de la Moscova în concediu.

— Am înţeles, zise Ostap. Mulţumesc pentru informaţii. La revedere !

În stradă fraţii de sînge îi văzură pe portretiştii dialectici stînd toţi patru la o răspîntie cu feţe triste şi melancolice ca ale ţiganilor. Lîngă ei zăceau şevaletele puse în piramidă, ca nişte puşti.

— Ce-i, fraţilor, e prost ? întrebă Ostap. L-aţi scăpat pe Plotski-Poţeluev ?

— L-am scăpat, se văitară pictorii. Şi cînd te gîndeşti că l-am avut aproape în mînă.

— Vi l-a suflat Feofan ? întrebă Ostap, arătînd că cunoaşte bine cum stau lucrurile.

— A şi început să picteze, cîrpaciul, răspunse sosia lui Henric al II-lea de Navara. Cu ovăz ! Zice că trece din nou la maniera veche. Se plînge, negustorul, de criza genului.

— Dar unde e atelierul afaceristului ăstuia ? se interesă curios Ostap. Aş vrea să arunc şi eu o privire pe acolo.

Pictorii, care aveau timp liber berechet, îi conduseră pe Ostap şi pe Balaganov la Feofan Muhin. Feofan lucra în aer liber, în grădiniţa sa. În faţa lui,

şedea pe un taburet tovarăşul Plotski, care părea un om sfios. Fără măcar să respire, se uita la pictor care, asemenea semănătorului de pe bancnota de trei cervoneţi, lua pumni de ovăz dintr-o legăturică şi-i arunca pe pînză. Muhin se încrunta mereu, căci îl supărau vrăbiile care se apropiau obraznice de tablou şi ciuguleau diferite detalii din el.

— Cît vei lua pe tabloul ăsta ? îl întrebă sfios Plotski.

Feofan se opri din semănat, aruncă o privire critică asupra tabloului său şi răspunse îngîndurat :

— Ştiu eu ? Cred că muzeul îmi va da vreo 250 de ruble.

— Da e scump, nu glumă.

— Ce ? Parcă mai poţi cumpăra astăzi ovăz ? răspunse Muhin cu o voce cîntată. E scump că nici nu poţi să te apropii de el !

— Ei, cum merge însămînţarea de primăvară ? întrebă Ostap, vîrîndu-şi capul prin grilajul grădiniţei. După cîte văd, campania de însămînţări se desfăşoară cu succes. Se realizează planul 100% ! Toate astea sînt fleacuri, însă, în comparaţie cu ceea ce am văzut eu la Moscova. Acolo, un pictor a făcut un tablou din fire de păr. O compoziţie mare, cu personaje multe şi — ţin să subliniez — perfect orientat ideologic, cu toate că pictorul a păcătuit, e drept, folosind fire de păr de la nemembri de partid. Repet însă că, din punct de vedere ideologic, tabloul era admirabil. Se chema *Unchiaşul Pahom şi tractorul, în schimb de noapte*. Era un tablou atît de nărăvaş, că oamenii nici nu ştiau ce să mai facă cu el. Uneori părul se ridica măciucă. Dar, într-o bună zi, a încăruntit de tot şi n-a mai rămas nici urmă din unchiaşul Pahom şi din tractorul lui. Noroc că pictorul apucase să ciupească pentru ideea asta o mie cinci sute de ruble. Aşa că să nu-ţi faci prea mari speranţe, tovarăşe Muhin ! Ovăzul ar putea să încolţească brusc, tablourile dumitale vor da în spic şi nu vei mai apuca niciodată să strîngi recolta.

Portretiştii dialectici rîseră satisfăcuţi. Dar Feofan nu se tulbură.

— Asta sună a paradox, zise el reluînd semănatul.

— Bine, spuse Ostap, luîndu-şi rămas bun. Seamănă ceea ce e raţional, bun, veşnic, şi-om vedea noi pe urmă ! Rămîneţi cu bine, şi voi, fraţilor, lăsaţi draculuı culorile voastre în ulei. Treceţi la mozaicul din piuliţe, piroane şi şuruburi. Un portret din piuliţe ! Grozavă idee !

Toată ziua membrii echipajului *Antilopei* şi-o pierdură vopsind maşina. Pînă seara ea deveni de nerecunoscut şi lucea în toate nuanţele gălbenuşului de ou.

În zorii zilei următoare *Antilopa*, perfect deghizată, părăsi magazia ospitalieră şi o porni spre sud.

— Păcat că n-am putut să-mi iau rămas bun de la stăpînul casei. Dormea atît de dulce, încît n-am vrut să-l trezesc. Poate că, în sfîrşit, visează ceea ce dorea de atîta amar de vreme : pe mitropolitul Dvuloghi binecuvîntînd pe ştabii Ministerului Învăţămîntului Public, cu prilejul tricentenarului înscăunării dinastiei Romanovilor.

Dar tocmai cînd Ostap isprăvi fraza, se auzi din căsuţa de bîrne urletul plîngăreţ care îi devenise cunoscut.

— Mereu acelaşi vis ! urla bătrînul Hvorobiev. Doamne, Doamne !

— Am greşit, recunoscu Ostap. Probabil că nu l-a visat pe mitropolitul Dvuloghi, ci plenara lărgită a cenaclului literar *Fierăria şi conacul*. Dar, în definitiv, dă-l draculuı ! Treburile ne cheamă la Cernomorsk.

Capitolul IX
DIN NOU CRIZA GENULUI

De cîte lucruri nu se apucă oamenii !

Paralel cu lumea mare în care trăiesc oamenii mari şi se fac lucruri mari, există o lume mică, cu oameni mici şi lucruri mici. În lumea mare s-a inventat motorul Diesel, s-a scris cartea *Suflete moarte*, s-a con-

struit hidrocentrala de pe Nipru şi s-a înfăptuit un zbor în jurul lumii. În lumea mică s-a inventat balonaşul cu ţignal *Dor de ducă,* s-a scris cîntecul *Cărămizile* şi s-au făcut pantalonii tip *plenipotenţiar*. În lumea mare, oamenii sînt mînaţi de dorinţa de a ferici omenirea. Lumea mică este departe de asemenea preocupări înalte. Locuitorii ei au o singură dorinţă : să-şi ducă de azi pe mîine zilele, fără să sufere de foame.

Oamenii mici se grăbesc să-i ajungă din urmă pe cei mari. Ei îşi dau seama că trebuie să meargă în pas cu vremea, căci numai atunci îşi vor putea desface marfa lor măruntă. În era sovietică, eră în care în lumea mare s-au clădit fortăreţe ideologice, se observă în lumea mică o înviorare. Oricărei invenţii nărunte din această lume a furnicilor i se dă baza de granit a ideologiei „comuniste". Pe balonaşul *Dor de ducă* s-a desenat un Chamberlain, care seamănă foarte mult cu cel ce apare mereu în *Izvestia*. Într-un cîntec de muzică uşoară, un lăcătuş isteţ, ca să cîştige dragostea unei comsomoliste, îndeplineşte şi chiar depăşeşte, în trei refrene, planul industrial şi financiar. Şi în timp ce în lumea mare au loc discuţii aprige asupra organizării vieţii noi, în lumea mică, înnoirea e gata : există cravata *Visul udarnicului,* bluză tip Tolstoi-Gladkov, statueta în ghips *Colhoznica făcînd baie* şi subraţuri de plută pentru femei : *Dragostea albinelor muncitoare.*

Tot aşa s-a simţit un suflu nou şi în domeniul rebusurilor, şaradelor, cuvintelor încrucişate etc. Lucrul după metodele vechi a încetat să mai fie la modă. Secretarii rubricilor *În orele de odihnă* sau *Puneţi în mişcare circumvoluţiunile cerebrale* încetară categoric să mai primească la ziarele şi revistele unde funcţionau marfă fără ideologie. Şi în timp ce ţara fremăta de la un capăt la altul al vastelor ei întinderi, în timp ce se construiau uzine de tractoare şi se creau grandioase fabrici de grîne, bătrînul Siniţki, de profesie autor de rebusuri, şedea în odaia sa şi, privind cu ochi sticloşi tavanul, compunea o şaradă cu cuvîntul la modă „industrializare".

Siniţki avea înfăţişarea unui gnom. De obicei, zugravii desenează asemenea gnomi pe firmele magazinelor de umbrele. Gnomii de pe firme au tichii roşii pe cap şi fac prietenos cu ochiul trecătorilor, îmbiindu-i parcă să cumpere cît mai repede o umbrelă de mătase sau un baston cu măciulie de argint în formă de cap de cîine. Barba lungă, gălbuie, a lui Siniţki cobora pînă sub masă, în coşul de hîrtii.

— Industrializarea, şoptea el amărît, mişcînd din buzele lui bătrîneşti şi palide ca nişte chiftele neprăjite.

Şi împărţi cuvîntul în particule, cum se obişnuieşte la şarade :

— Indus. Tri. Ali. Za. Rea.

Totul era în perfectă regulă. Siniţki vedea de pe acuma efectul acestei şarade ingenioase, cu un conţinut plin de miez, uşoară de citit şi grea de ghicit. Îl încurca numai particula „za".

— Ce explicaţie să dau pentru „Za" ? se căznea bătrînul. Ei, aş putea-o eu împărţi în „Zar" şi „Ea" şi ar ieşi perfect, dar „zar" e antiideologic.

După ce se frămîntă vreo jumătate de oră, Siniţki hotărî că dezlegarea sfîrşitului va veni de la sine şi se apucă de lucru. Începu să-şi scrie poemul pe o foaie ruptă dintr-un registru contabil, cu inscripţia *Debit*.

Pe uşa albă, cu geamuri, a balconului, se vedeau salcîmii în floare, acoperişurile peticite ale caselor şi dunga de la albastrul tare al mării, în zare. Amiaza învăluia oraşul Cernomorsk într-o pîclă fierbinte.

Bătrînul se mai gîndi puţin şi aşternu pe hîrtie primele versuri :

Prima parte poartă pe capul ei turban,
Şi-are reşedinţa în Orientul...

— Şi-are reşedinţa în Orientul... repetă bătrînul satisfăcut.

Îi plăcuse ceea ce compusese, dar îi era greu să găsească cuvîntul care să rimeze cu „turban" şi care

să meargă şi cu „Orientul". Rebusistul se plimba, prin odaie, scărpinîndu-se în barbă. Deodată îi veni inspiraţia şi scrise :

Prima parte poartă pe capul ei turban
Şi în suflet veşnic credinţă de brahman.

Cu următoarele două părţi ale cuvîntului o rezolvă uşor :

Partea doua este ceva din trei părţi,
Şi-a treia se află povestită în cărţi
Unde este eroul unui basm cu hoţi
Ce, din pruncie, l-am ştiut cu toţi.

Obosit de acest ultim efort, Siniţki se lăsă pe speteaza scaunului şi închise ochii. Împlinise şaptezeci de ani. Cincizeci de ani, din aceşti şaptezeci, compusese rebusuri, şarade, cimilituri şi anagrame, dar niciodată încă nu-i venise venerabilului rebusist atît de greu să lucreze ca acum. Rămăsese în urma vieţii, nu avea de loc nivel politic şi concurenţii tineri i-o luau uşor înainte. Aceştia aduceau la redacţie probleme cu o orientare ideologică atît de impresionantă, încît, citindu-le, bătrînul plîngea de invidie. Cum ar fi putut el bunăoară să compună o problemă ca aceasta :

PROBLEMA-ARITMOID

Avem trei gări : Vorobiov, Graciovo şi Drozdovo, cu un număr egal de funcţionari fiecare. În gara Drozdovo sînt de şase ori mai puţini comsomolişti decît în celelalte două, luate la un loc ; iar în gara Vorobiovo, doisprezece membri de partid mai mult decît în gara Graciovo, unde numărul celor fără partid e mai mare cu şase decît în primele două. Cîţi funcţionari avem în fiecare gară şi care e, dintre toţi, numărul membrilor de partid şi al comsomoliştilor ?

Trezindu-se din gîndurile sale amare, bătrînul luă o altă filă cu menţiunea *Debit*, dar cînd să înceapă a

scrie, intră în odaie o fată cu părul tuns scurt, ud, şi cu un costum de baie negru pe umăr.

Fata ieşi în tăcere pe balcon, atîrnă costumul jilav pe balustrada scorojită şi se uită în jos. În curtea sărăcăcioasă pe care o cunoştea de atîţia ani, zăceau aceleaşi lăzi sparte, se plimbau aceiaşi cotoi murdari de cărbune şi un tinichigiu repara o găleată, făcînd un zgomot infernal. La parter nişte gospodine discutau ce grea e viaţa.

Fata auzea aceste discuţii pentru a nu ştiu cîta oară ; pe fiecare cotoi îl ştia pe nume, iar tinichigiul îi făcea impresia că stă şi repară găleata aceea de ani de zile. Zosia Siniţkaia se întoarse în odaie.

— Ideologia asta mi-a mîncat sufletul, îl auzi ea pe bunicu-său bombănind. Şi ce ideologie poate să existe în materie de rebusuri ? Rebusurile...

Zosia aruncă o privire asupra mîzgăliturilor de pe foaia de hîrtie a bătrînului şi sări imediat cu gura :

— Ce-ai scris aici ? Ce-i asta ? *Şi în suflet veşnic credinţă de brahman ?* De ce pomeneşti de credinţă ? N-ai spus chiar tu că nu se mai primesc la redacţie şarade cu aluzii la religie ?

Siniţki rămase cu gura căscată. Şi începu să strige : „Unde vezi că e vorba de credinţă ? N-am vorbit de nici o credinţă !“ şi punîndu-şi pe nas cu mînă tremurîndă ochelarii de modă veche, reciti cele scrise pe fila de hîrtie.

— Ai dreptate ! zise el trist. Aşa e ! Iar am sfeclit-o. Şi ce păcat ! Am avut o rimă atît de frumoasă !

— Pune în loc de „credinţă“, „sămînţă“, îl sfătui Zosia.

Dar Siniţki, speriat, refuză „sămînţa“.

— Nu, că iese ceva rasial. Ştiu eu. Am mai păţit. Of ! Ce mă fac, Zosenka ?

Zosia se uită indiferentă la bunicul ei şi-l sfătui s-o ia de la capăt.

— N-ai explicat de-ajuns partea a doua, spuse ea.

— Sînt mîncat ! îşi urmă bătrînul gîndul, şi tot n-am învăţat. Îţi aduci aminte de şarada mea cu „panificaţie“ ? Împărţisem cuvîntul în pani-fi-caţ şi ie.

Şi cînd am ajuns la „caţ", am scris : „Iar cea de-a treia parte, de voiţi, nu e greu ca s-o găsiţi : ea reprezint-adesea un nume de evreu". Nu mi-au primit şarada. Mi-au spus : „E slabă, nu merge". Şi acum iar am buclarisit-o.

Şi bătrînul se reaşează la masă şi începu să compună un rebus mare cu o solidă orientare ideologică. În primul rînd, desenă cu creionul un lup care ţinea în bot un T, mare şi masiv ca o dublă spînzurătoare. Lucrul începu să meargă.

Zosia se apucă să pună masa. Se mişca mereu între bufetul cu geamuri de cristal şi masă, aducînd tacîmurile. Mai întîi o supieră de faianţă cu urechile sparte, apoi nişte farfurii cu şi fără floricele, pe urmă nişte furculiţe îngălbenite şi chiar o compotieră, deşi la masă nu era prevăzut nici un fel de compot.

În general, familia Siniţki sta prost cu finanţele. Rebusurile şi şaradele aduceau în casă mai multe emoţii decît bani. Pensiunea, pe care bătrînul rebusist o oferea cîtorva cetăţeni dintre cunoştinţele lui şi care reprezenta principalul capitol de venituri al familiei, mergea şi ea prost. Podvîsoţki şi Bomze plecaseră în concediu. Stulian se însurase cu o grecoaică şi începuse să mănînce acasă, iar Pobiruhin fusese comprimat, conform articolului 2, din instituţia unde lucra şi, de emoţie, îşi pierduse pofta de mîncare şi renunţase la mese. Acum umbla prin oraş, îşi oprea cunoscuţii şi rostea aceeaşi frază, plină de sarcasm ascuns : „Aţi auzit ultima noutate ? Am fost dat afară conform articolului 2". Unii îi răspundeau compătimitor : „Frumos ne-au mai aranjat Marx şi Engels ăştia !" Alţii însă, nu-i răspundeau nimic, se uitau pieziş la el şi treceau repede mai departe, bălăbănindu-şi servietele. În cele din urmă, dintre toţi care mîncau la pensiune rămăsese unul singur, dar nici acesta nu mai plătise de o săptămînă, susţinînd că s-a întîrziat cu leafa.

Dînd supărată din umeri, Zosia se duse la bucătărie, iar cînd se întoarse, găsi la masă pe ultimul pensionar : Alexandr Ivanovici Koreiko.

În afara serviciului, Alexandr Ivanovici nu părea a fi un om sfios şi umil. Totuşi, prudenţa i se citea întotdeauna pe figură. De data aceasta, examină foarte atent noul rebus al lui Siniţki. Printre alte desene misterioase, era unul reprezentînd un cer, un peşte fără cap şi un picior stingher, desculţ, cu degetul gros foarte precis reliefat în dreapta. Rebusul se încheia cu o lumînare topită.

— Greu să dezlegi rebusul ăsta, spuse Siniţki lui Koreiko, plimbîndu-se în jurul lui. O să trebuiască să te cazneşti mult cu el!

— Desigur, desigur, o să trebuiască să mă caznesc mult, răspunse Koreiko batjocoritor. Numai lupul mă încurcă. Ce-i cu lupul ăsta? Aha! Am înţeles! Gata! „Prin lup-tă fiecare-şi cu-cer-este dreptul său“?

— Exact, făcu dezamăgit bătrînul. Cum l-ai dezlegat aşa de repede? Ai aptitudini mari. Se vede imediat contabilul de categoria întîi.

— Categoria a doua, îl corectă Koreiko. Pentru ce ai compus rebusul? Pentru a fi publicat?

— Da, pentru a fi publicat.

— L-ai făcut degeaba, zise Koreiko, uitîndu-se curios la ciorba deasupra căreia pluteau stele de grăsime, ca nişte medalii de aur. Ciorba asta avea ceva deosebit, ceva piept acoperit cu decoraţii sclipitoare. „Prin luptă îţi cucereşti dreptul“ este o lozincă a socialiştilor-revoluţionari. N-o să meargă în presă.

— Of, Dumnezeule! gemu bătrînul. Maică precistă! Iar am feştelit-o. Auzi, Zosenka, iar am greşit. Ce să fac acum?

Amîndoi începură să-l liniştească. După ce mîncă în pripă, bătrînul se sculă, îşi strînse tot ce compusese într-o săptămînă, îşi puse o pălărie de pai ca pentru cai şi spuse:

— Ei, Zosenka, mă duc la *Molodioînîie vedomosti*. Mi-e cam teamă pentru algebroid, dar cred că o să fac acolo rost de ceva bani.

La revista comsomolistă *Molodioînîie vedomosti* rebusurile bătrînului erau de foarte multe ori respinse, făcîndu-i-se observaţii că e înapoiat, totuşi, cei de-acolo

nu se purtau rău cu el şi această revistă era singurul loc de unde-i venea un pîrîiaş subţirel de bănişori. Siniţki luă cu el o şaradă care începea cu cuvintele *Partea întîi de v-adînciţi, Pe fundul mării o găsiţi,* două lotogrife colhoznice şi un algebroid, în care prin înmulţiri şi împărţiri foarte complicate se demonstra superioritatea Puterii sovietice faţă de oricare altă putere.

După ce rebusistul plecă, Alexandr Ivanovici începu să o examineze încruntat pe Zosia. La început, Alexandr Ivanovici lua masa la Siniţki, fiindcă la el se mînca ieftin şi bine. În afară de aceasta, îşi propusese ca normă principală de conduită să nu uite nici o clipă că e un mic funcţionar şi îi plăcea să vorbească despre greutăţile vieţii într-un oraş mare, cînd ai o leafă de mizerie. De cîtva timp, însă, preţul şi gustul meselor luate la Siniţki pierduseră pentru el semnificaţia abstractă pe care i le-o dădea. Dacă i s-ar fi cerut, şi ar fi putut s-o facă fără să fie nevoit să se ferească de ochii lumii, ar fi plătit pentru o masă nu şaizeci de copeici ca acum, ci trei sau chiar cinci mii de ruble.

Alexandr Ivanovici, martirul care se tortura cu bună ştiinţă purtînd cătuşe financiare, el, omul care-şi interzisese să se atingă de orice costă mai scump de cincizeci de copeici, şi care de frică să nu-şi piardă milioanele nu-şi permitea să cheltuiască, pe faţă, nici o sută de ruble, se îndrăgostise, cu toată pasiunea de care e în stare un om tare, aspru şi înrăit de o aşteptare fără sfîrşit.

Astăzi se hotărîse, în fine, să declare Zosiei sentimentele sale şi să-i ofere mîna în care bătea un puls mic şi meschin ca un dihor şi inima sa, strînsă în obezi fabuloase.

— Da, zise el, asta e situaţia, Zosia Viktorovna.

După ce făcu această comunicare, cetăţeanul luă de pe masă o scrumieră pe care scria lozinca prerevoluţionară : *Bărbate, nu-ţi supăra nevasta !* şi începu s-o examineze cu adîncă luare-aminte.

Trebuie să facem aici o paranteză şi să arătăm că nu există pe lume fată care să nu ştie, cel puţin cu o săptămînă înainte, că i se va face o declaraţie. De aceea,

Zosia Viktorovna oftă preocupată, oprindu-se în faţa oglinzii. Avea alura sportivă pe care o dobîndiseră, în ultimii ani, toate fetele frumoase. După ce verifică acest lucru, se aşează în faţa lui Alexandr Ivanovici şi se pregăti să-l asculte. Dar Alexandr Ivanovici nu mai zise nimic. Nu cunoştea decît două roluri : acela de funcţionar şi acela de milionar clandestin. Un al treilea rol nu cunoştea.

— Ai auzit ultima noutate ? întrebă Zosia. Pobiruhin a fost comprimat.

— Şi la noi au început comprimările, răspunse Koreiko. Or să zboare mulţi. De pildă, Lapidus-junior. De altfel şi Lapidus-senior e un păcătos...

În acest moment, Koreiko îşi dădu seama că o ia pe tonul slujbaşului sărac şi se lăsă cuprins de îngîndurare, o îngîndurare apăsătoare ca de plumb.

— Da, da, zise el, trăieşti aşa, în singurătate, fără să cunoşti plăceri.

— Ce să cunoşti ? prinse suflet Zosia.

— Ataşamentul unei femei, făcu Koreiko cu o voce sugrumată.

Nemaicăpătînd nici un sprijin de la Zosia, el îşi dezvoltă ideea.

E deja bătrîn. Adică, nu propriu-zis bătrîn, dar nu mai e tînăr. Şi nu atît că nu mai e tînăr, dar vremea trece, anii se duc, zboară. Şi fuga aceasta a timpului abate asupra lui tot felul de gînduri. Despre căsătorie, de pildă. Greşit s-ar crede despre el că ar fi nu ştiu cum şi nu ştiu mai cum. Ba cînd te gîndeşti bine, nu-i de loc de aruncat. Nu face nimănui nici un rău. Ar trebui să fie compătimit. Are chiar impresia că ar putea fi iubit. Nu e un filfizon ca alţii şi nu-i place să arunce vorbe în vînt. De ce o anumită fată nu s-ar mărita cu el ?

După ce îşi exprimă sentimentele într-o formă atît de sfioasă, Alexandr Ivanovici se uită pătrunzător la Zosia.

— Crezi, într-adevăr, că s-ar putea să-l comprime pe Lapidus-junior ? întrebă nepoata rebusistului.

Şi fără a mai aştepta răspunsul, trecu la fondul chestiunii.

Înţelege totul perfect de bine. Timpul trece, într-adevăr, îngrozitor de repede. Parcă ieri a avut nouăsprezece ani. Acum are douăzeci şi, peste un an, o să aibă douăzeci şi unu. Ea n-a crezut niciodată că Alexandr Ivanovici ar fi nu ştiu cum şi nu ştiu mai cum. Dimpotrivă, a fost întotdeauna încredinţată că e un om de treabă. Mai de treabă decît mulţi alţii. Şi desigur că merită să-i meargă toate din plin. Dar tocmai acum ea caută ceva, ce anume nu ştie nici ea. Într-un cuvînt, în momentul de faţă nu poate să se mărite. Şi apoi, ce fel de viaţă ar putea să ducă împreună ? Ea, cu căutările ei, el — ca să vorbim cinstit şi sincer — cu numai patruzeci şi şase de ruble pe lună. Şi apoi, deocamdată, ea încă nu-l iubeşte, ceea ce, lăsînd celelalte deoparte, este foarte important.

— Care patruzeci şi şase de ruble ? exclamă deodată Alexandr Ivanovici cu o voce de tunet, sculîndu-se în picioare. Eu am... eu... am...

Dar nu mai spuse nimic. Se speriase. Începea rolul de milionar şi aceasta nu se putea termina decît cu pieirea lui. De spaimă se şi îndepărtă de ochiul dracului şi începu să îngaime că fericirea nu stă în bani. Dar cînd să intre mai adînc în acest subiect, se auzi de afară un gîfîit. Zosia ieşi repede pe coridor.

Dădu peste bunicul ei care sta cu pălăria lui mare de pai, cu bumburuţe lucind ca cristalele, şi nu îndrăznea să intre. De amărăciune, barba i se desfăcuse ca o mătură.

— Cum de te-ai întors aşa de repede ? strigă Zosia. Ce s-a întîmplat ?

Bătrînul îşi ridică spre ea ochii plini de lacrimi.

Speriată, ea îl cuprinse de umerii numai oase şi-l trase repede în odaie. Timp de o jumătate de oră, Siniţki zăcu pe canapea tremurînd.

După multe rugăminţi bunicul începu să povestească.

Totul mersese de minune. Ajunsese cu bine la redacţia revistei *Molodiojnîie vedomosti*. Acolo, şeful secţiei *Exerciţii mintale* îl primise foarte politicos.

— Mi-a dat mîna, Zosenka, suspină bătrînul. Mi-a zis : ia loc, tovarăşe Siniţki. Şi apoi mi-a dat cu leuca în cap. Mi-a spus că secţia lor se desfiinţează. Le-a venit un nou redactor-şef, care a declarat că cititorii nu mai au nevoie de exerciţii mintale, ci le trebuie, Zosenka, o secţie specială pentru jocul de dame. Şi ce-o să fie acum ? l-am întrebat eu. Nimic, mi-a spus el. Materialul dumitale n-o să intre şi asta-i tot. Şi unde pui că mi-a lăudat şarada cum nici nu poţi să-ţi închipui. Mi-a spus că sînt nişte versuri ca ale lui Puşkin, în special pasajul : *Partea-ntîi de v-adînciţi / Pe fundul mării o găsiţi, / Şi de căutaţi profund / Daţi de-a doua, tot la fund.*

Bătrînul rebusist mai tremură îndelung pe canapea, plîngîndu-se de presiunea ideologiei sovietice.

— Iar o dramă ! exclamă Zosia.

Apoi îşi arboră pălăria şi porni spre uşă. Alexandr Ivanovici se luă după ea, deşi îşi dădea seama că n-ar trebui s-o facă.

Pe stradă, Zosia îl luă pe Koreiko la braţ.

— O să fim totuşi prieteni. Nu-i aşa ?

— Ar fi mai bine dacă te-ai mărita cu mine, mormăi sincer Koreiko.

In faţa gheretelor de răcoritoare se îmbulzeau tineri fără pălării şi cu cămăşi albe, cu mînecile suflecate pînă peste coate. Pe rafturi, se vedeau sifoanele albastre cu capişoane metalice. Şi, în faţă, aşezaţi pe un suport rotativ, cilindri înalţi de sticlă plini cu sirop, dînd gheretei un aer sclipitor de farmacie. Nişte persani cu feţe triste prăjeau nuci pe cărbuni, atrăgînd cu mirosul lor pe cei ieşiţi la plimbare.

— Aş vrea să mă duc la cinematograf, spuse Zosia, alintîndu-se. Aş vrea nuci prăjite curăţate şi sirop cu sifon.

Koreiko ar fi fost gata să facă pentru Zosia orice. Ar fi fost chiar hotărît să rupă puţin cu comportarea lui conspirativă şi să cheltuiască pînă la vreo cinci ruble,

pentru un chef. Avea, în momentul acela, în buzunar, într-o cutie plată de tablă, în care înainte fuseseră ţigări *Kaukaz*, zece mii de ruble, în hîrtii de cîte 250 de ruble fiecare. Dar chiar dacă ar fi înnebunit şi s-ar fi hotărît să scoată la lumină una din bancnote, tot nu i-ar fi putut-o schimba la nici un cinematograf.

— Mereu întîrzie cu plata salariului, spuse el complet disperat. Ni se plăteşte foarte neregulat.

Abia rosti aceste cuvinte şi din mulţimea celor ce se plimbau se desprinse un tînăr cu nişte sandale minunate pe piciorul gol şi-o salută pe Zosia cu braţul în aer.

— Salut, salut, spuse el. Am două bilete de favoare la cinematograf. Vrei să mergi ? Hotărăşte-te imediat.

Şi tînărul cu sandalele superbe dispăru cu Zosia, sub firma ştearsă a cinematografului *Încotro-ţi porţi paşii*, fost *Quo vadis*.

În noaptea aceea funcţionarul milionar nu dormi acasă. Cutreieră oraşul pînă în zori, uitîndu-se cu o privire fixă la pozele din vitrinele fotografilor, unde se vedeau prunci în pielea goală. Apoi scormoni cu picioarele pietrişul din parc şi contemplă cu privirea fixă prăpastia întunecoasă a portului, unde vapoare invizibile îşi dădeau unul altuia semnale, unde răsunau fluieraturile miliţienilor şi se învîrtea ochiul roşu al farului.

— Blestemată ţară ! bombănea Koreiko. Ţară în care un milionar nu-şi poate duce logodnica la cinema.

Acum i se părea că Zosia îi şi este logodnică.

Spre dimineaţă, Alexandr Ivanovici, galben de nesomn, ajunse la marginea oraşului. Pe cînd trecea pe strada Basarabskaia, auzi nişte sunete de claxon. Uimit, se opri.

Din deal cobora, drept spre el, un automobil galben. La volan şedea încovoiat un şofer obosit, cu o scurtă de piele. Alături de el, moţăia un tînăr lat în umeri, ţinînd aplecat într-o parte capul pe care purta o cască colonială cu găurele. Pe pernele din fund stăteau tolăniţi alţi doi pasageri : un pompier în uniformă completă de gală şi un bărbat cu o figură de atlet, care purta un chipiu de marinar cu fundul alb.

— Salutăm pe primul locuitor al Cernomorskului ! strigă Ostap, cînd, duduind ca un tractor, maşina ajunse în dreptul lui Koreiko. Băile calde cu apă de mare mai funcţionează ? Teatrul oraşului e deschis ? Cernomorskul a fost, sau încă nu, proclamat porto-franco ?

Dar Ostap nu primi nici un răspuns. Kozlevici deschise eşapamentul şi *Antilopa* înecă pe primul locuitor al Cernomorskului într-un nor de fum albăstrui.

— Ei, spuse Ostap lui Balaganov care se trezise. Şedinţa continuă. Adu-l încoace pe Rockefellerul dumitale clandestin să ţi-l dezbrac pe loc. Of, ce ţi-e şi cu atîţia prinţi şi cerşetori !

PARTEA A DOUA • Cei doi maeştri

Capitolul X

TELEGRAMA FRAŢILOR KARAMAZOV

De cîtva timp, milonarul clandestin simţea aţintită asupra lui atenţia neobosită a cuiva. La început n-ar fi putut spune nimic precis. Doar că-i dispăruse sentimentul acela, obişnuit şi liniştitor, al singurătăţii. Apoi însă începură să apară simptome mai îngrijorătoare.

Într-o zi, pe cînd Koreiko mergea ca de obicei cu pasul său măsurat la serviciu, chiar lîngă *Hercules* fu oprit de un cerşetor obraznic, cu un dinte de aur. Călcînd pe şireturile de la indispensabili, care îi atîrnau la spate, cerşetorul îl prinse pe Alexandr Ivanovici de braţ şi mormăi repede :

— Dă-mi un milion, dă-mi un milion, dă-mi un milion !

După aceea, cerşetorul scoase o limbă groasă şi murdară şi începu să aiureze. Era un cerşetor obişnuit, pe jumătate idiot, cum se întîlnesc adesea în oraşele din sud. Totuşi Koreiko se simţi adînc tulburat cînd veni sus, în biroul său de la serviciul financiar.

După această întîlnire începură să se petreacă tot soiul de drăcovenii.

Într-o noapte la ora trei, Alexandr Ivanovici fu trezit din somn de o telegramă. Clănţănind din dinţi de frigul care îl apucase în răcoarea zorilor, milionarul desfăcu depeşa şi citi :

„Schimbată faţă contesa fuge iaz".

— Care contesă ? şopti buimac Koreiko, stînd cu picioarele goale pe coridor.

Dar nu-i răspunse nimeni. Poştaşul plecase. În grădiniţa din curte nişte porumbei gungureau pasional. Ceilalţi locatari dormeau. Alexandr Ivanovici suci şi învîrti telegrama pe o parte şi pe alta. Da, adresa era exactă. Numele la fel.

„Alexandr Koreiko Malaia Kasatelnaia 16. Schimbată față contesa fuge iaz."

Alexandr Ivanovici nu pricepu nimic, dar se neliniști atît de tare, încît arse telegrama la flacăra lumînării.

În aceeași zi, la ora șaptesprezece și treizeci și cinci de minute, sosi a doua telegramă :

„Ședința continuă stop un milion de sărutări".

Alexandr Ivanovici păli de furie și rupse telegrama bucățele-bucățele. Dar, în aceeași noapte, mai primi încă două telegrame, fulger.

Prima :

„Încărcați portocalele butoaie, frații Karamazov".

Și a doua :

„Spart gheața stop parada o comand eu".

După aceasta i se întîmplă lui Alexandr Ivanovici ceva foarte supărător la serviciu. Rugat de Cevajevskaia să înmulțească în gînd nouă sute optzeci și cinci cu treisprezece, greși, ceea ce nu i se întîmplase încă niciodată în viață. Dar acum nu-i mai ardea de exerciții aritmetice. Telegramele acelea trăsnite nu-i mai ieșeau din cap.

— În butoaie, șoptea el, privindu-l fix pe bătrînul Kukușkind. Frații Karamazov. Curată porcărie !

Căuta să se liniștească cu gîndul că e vorba de glumele nevinovate ale unor prieteni, dar fu nevoit să abandoneze repede această ipoteză. Nu avea prieteni. Cît despre colegii de birou, aceștia erau oameni serioși care își permiteau glume numai o dată pe an : de 1 aprilie. De altfel, chiar și în această zi a farselor amuzante, a păcălelilor nevinovate, făceau veșnic aceeași glumă sinistră : băteau la mașină o scrisoare falsă de concediere a lui Kukușkind și i-o puneau pe birou. Și de șapte ani în șir, bătrînul își ducea repede, de fiecare dată, mîna la inimă, ceea ce-i amuza grozav pe toți. În afară de aceasta, ei nu erau bogați, ca să-și permită să trimită telegrame.

După telegrama în care cetățeanul necunoscut înștiința că parada o va comanda el și nimeni altul, veni o perioadă de acalmie. Alexandr Ivanovici nu mai fu tulburat timp de trei zile. Începuse chiar să se obiș-

nuiască cu ideea că tot ce se întîmplase nu-l priveşte, cînd iată că-i sosi un plic gros, recomandat. Plicul cuprindea o carte intitulată *Rechinii capitalişti* cu subtitlul : *Biografii ale milionarilor americani.*

Altă dată Koreiko ar fi cumpărat şi singur o carte atît de interesantă, dar acum se strîmbă de groază. Prima frază era subliniată cu creion albastru şi suna astfel :

„Toate marile averi din zilele noastre au fost strînse prin mijloace dintre cele mai necinstite".

Pentru orice eventualitate, Alexandr Ivanovici hotărî să întrerupă deocamdată vizitele la gară, unde îşi avea scumpa lui valiză. Era extrem de neliniştit.

— Principalul este să provoci derută în lagărul inamic, spunea Ostap, plimbîndu-se prin odaia sa spaţioasă de la hotelul *Karlsbad.* Duşmanul trebuie să-şi piardă echilibrul sufletesc. Acest lucru nu e chiar atît de greu de făcut. În definitiv, oamenii se sperie cel mai mult de ceea ce nu înţeleg. Şi eu am fost cîndva un mistic individualist şi ajunsesem în asemenea hal, încît oricine ar fi putut să mă sperie cu un simplu pumnal finlandez. Da, da. Cît mai multe lucruri de neînţeles. Sînt convins că ultima mea telegramă : „Alături de tine, în toate gîndurile mele", i-a produs omului nostru o impresie zguduitoare. Toate acestea sînt un fel de superfosfat, îngrăşăminte. Lasă-l să se neliniştească. Victima trebuie obişnuită cu ideea că va fi nevoită să dea bani. Ea trebuie dezarmată din punct de vedere moral, trebuie înăbuşite în ea instinctele reacţionare de individualist.

După ce rosti acest discurs, Bender se uită sever la subalternii săi. Balaganov, Panikovski şi Kozlevici şedeau cuviincios în fotolii roşii de pluş, cu franjuri şi ciucuri. Se simţeau intimidaţi. Viaţa, pe picior mare, pe care o ducea comandorul, îi zăpăcea, după cum îi tulburau lambrechinele aurite, covoarele în culori vii de chimicale şi gravura *Cristos în mijlocul poporului.*

Trăseseră tustrei şi cu *Antilopa* patru la un han şi veneau la hotel numai ca să primească instrucţiuni.

— Panikovski, spuse Ostap, ai avut sarcina să te întîlneşti astăzi, pentru a doua oară, cu clientul nostru

şi să-i ceri un milion, însoţind această cerere cu un rîs de idiot.

— De cum m-a văzut, a trecut pe trotuarul celălalt, răspunse Panikovski, încîntat de sine.

— Bine. Înseamnă că totul merge cum trebuie. Clientul începe să fie nervos. Acum trece la nedumerirea tîmpă, la frica fără motiv. Sînt convins că noaptea sare din pat şi geme de ţi-e mai mare mila : „Mamă, mamă". Încă puţin, o picătură, o ultimă atingere de penel şi va fi mort, copt. Se va duce plîngînd la bufet şi va scoate de acolo farfurioara cu chenar albastru...

Ostap îi făcu cu ochiul lui Balaganov. Balaganov îi făcu cu ochiul lui Panikovski. Panikovski îi făcu cu ochiul lui Kozlevici şi, deşi cinstitul Kozlevici nu pricepuse absolut nimic, începu, la rîndul lui, să clipească. Şi nu numai cu un singur ochi, ci cu amîndoi. Amicalele semne cu ochiul continuară încă multă vreme în camera de la hotelul *Karlsbad*, însoţite de rîsete, plescăituri cu limba şi chiar de hîţîneli în fotoliile roşii de pluş.

— Destul cu veselia, porunci Ostap. Deocamdată farfurioara cu bani se află în mîinile lui Koreiko, dacă într-adevăr această farfurioară miraculoasă există.

După aceste cuvinte, Bender îi expedie pe Panikovski şi Kozlevici la han, poruncindu-le ca *Antilopa* să fie gata de plecare în orice moment.

— Aşadar, Şura, spuse el, cînd rămase singur cu Balaganov, de telegrame nu mai e nevoie. Munca pregătitoare poate fi considerată terminată. Începe lupta activă. Ne ducem acuşica să-l vedem pe preţiosul nostru viţeluş îndeplinindu-şi obligaţiile de serviciu.

Căutînd să meargă la umbra dinţată a salcîmilor, fraţii de lapte trecură prin grădina oraşului, unde jerba groasă a unei fîntîni arteziene se îndoia ca o lumînare, trecură pe lîngă cîteva berării cu vitrine de cristal şi se opriră în colţul străzii Mehring. Nişte florărese cu feţe roşii ca de marinari îşi scăldau marfa delicată în nişte lighene smălţuite. Asfaltul încins de soare sfîrîia sub picioare. Dintr-o lăptărie cu pereţii căptuşiţi cu plăci albastre de faianţă ieşeau cîţiva cetăţeni, ştergîndu-şi în mers buzele mînjite de chefir.

Literele groase ca niște macaroane de lemn aurit, care alcătuiau cuvîntul *Hercules*, sclipeau atrăgător. Razele soarelui sclipeau și ele în geamurile uriașe ale ușii turnante. Ostap și Balaganov intrară în hol și se amestecară în mulțimea de oameni aferați.

Capitolul XI
CEI DE LA *HERCULES*

Oricît se străduiau șefii ce se schimbau des la conducerea *Hercules*-ului să facă să dispară din clădirea lui izul de hotel, nu izbuteau și pace. Oricît încercau administratorii să acopere vechile inscripții, ele tot ieșeau la suprafață. Ba vedeai la secția comercială cuvîntul *Separeuri*, ba întrezăreai pe ușa de sticlă mată a biroului unde lucrau dactilografele inscripția *Madamă de serviciu*, ba apărea, pe pereți, cîte o mînă cu arătător de aur îndreptat spre o firmuliță cu textul francez *Pour dames* etc. Cu un cuvînt, se simțea hotelul în toate și peste tot.

Funcționarii mai mărunți lucrau în camerele de cîte o rublă pe noapte de la etajul trei, unde trăgeau, pe vremuri, preoții de la țară, veniți la congresele eparhiale, sau comis-voiajorii de mîna a doua, cu mustăcioare *à la* Varșovia. Mai mirosea încă și acum acolo a sudoare la subțiori și mai erau instalate încă niște lavoare roz, din tablă. În camerele mai bunișoare, unde stăteau altădată regii biliardului și artiștii dramatici din provincie, se instalaseră șefii de secții, ajutoarele lor și administratorul. În odăile acestea era ceva mai fru-mos : existau garderobe cu oglinzi, iar pe jos — linoleum roșu. În camerele cele luxoase, cu baie și alcovuri, se aciuaseră șefii cei mari. În băile albe erau depozitate dosarele, iar în alcovurile întunecoase atîrnau diagrame și scheme, care arătau plastic structura *Hercules*-ului, precum și legăturile sale cu unitățile din regiunile periferice. Aici se păstraseră idioatele

canapeluţe aurite, covoarele şi noptierele cu plăci de marmoră. În unele alcovuri se aflau chiar nişte paturi mari, cu tăbliile nichelate şi cu bile, pe care de asemenea domneau dosare şi zăcea corespondenţa, ceea ce prezenta o mare comoditate, căci aveai astfel întotdeauna hîrtiile la îndemînă.

Într-una din aceste odăi, la numărul 5, stătuse în 1911 celebrul scriitor Leonid Andreev. Toţi salariaţii *Hercules*-ului ştiau acest lucru şi n-am putea spune din ce motiv numărul 5 avea în instituţie o faimă proastă.

Tuturor salariaţilor cu funcţii de răspundere, care îşi instalaseră biroul la numărul 5, li se întîmplase, matematic, cîte un bucluc. Nu apuca bine omul să se familiarizeze cu munca, şi era scos şi mutat în altă parte. Şi încă era bine cînd scăpa numai cu atît, căci de multe ori se mai adăugau mustrări şi bobîrnace prin presă şi lucruri şi mai şi, de care te ia cu frig numai dacă le pomeneşti.

— O cameră demoniacă, afirmau într-un glas cei loviţi. Cine ar fi putut să bănuiască ?

Şi pe capul scriitorului, autorul înfiorătoarei *Poveşti a celor şapte spînzuraţi* cădeau cele mai groaznice acuzaţii, de parcă el ar fi fost vinovat că tov. Lapşin angajase în slujbă şase voinici ca din poveşti, fraţi buni cu el, că tov. Spravcenko se bizuise în colectarea scoarţei de pe copaci pe mersul de la sine, din care pricină colectările n-au izbutit, că tov. Indokitaiski pierduse la cărţi 7.384 ruble şi 3 copeici din banii statului. Oricît s-a

dat peste cap Indokitaiski şi oricît a căutat el să dovedească în instanţele respective că cele 3 copeici le-a cheltuit pentru stat şi că poate prezenta piese justificative pentru această sumă, nimic nu i-a ajutat. Umbra răposatului scriitor era neîndurătoare şi într-o seară de toamnă Indokitaiski fu dus la repaus. Într-adevăr, camera aceasta numărul 5 era cu totul nefastă.

Şeful cel mare peste tot *Hercules*-ul, tov. Polîhaiev, era instalat în fosta grădină de iarnă şi puteai mereu s-o vezi pe secretara lui, Serna Mihailovna, alergînd printre palmierii şi sicomorii rămaşi intacţi. Tot în fosta grădină se afla şi o masă lungă, ca un peron de gară, acoperită cu postav zmeuriu, la care aveau loc şedinţele dese şi lungi ale conducerii. Iar de cîtva timp, în camera nr. 262, unde odinioară fusese un mic oficiu, se instalase comisia de comprimări, alcătuită din 8 tovarăşi cu ochi cenuşii, care nu se remarcau prin nimic deosebit. Ei veneau regulat în fiecare zi şi citeau mereu nişte hîrtii de serviciu.

În timp ce Ostap şi Balaganov urcau scara, se auzi o sonerie de alarmă şi dintr-o dată ţîşnină, din toate odăile, funcţionarii. Viteza cu care fu efectuată această manevră amintea de ceea ce se întîmplă pe un vas cînd se comandă : „Toată lumea pe punte !“ Dar aici nu era vorba de o salvare de la naufragiu, ci de pauza pentru micul dejun. Unii dintre funcţionari dădură fuga să ajungă mai repede la bufet, ca să mai apuce sandvişurile cu icre de Manciuria. Alţii se şi plimbau pe coridoare, mestecînd.

De la secţia de planificare ieşise un funcţionar cu un chip deosebit de distins. Pe faţa-i palidă şi amabilă atîrna o bărbuţă rotundă, lăsată de curînd să crească. Ţinea în mînă o chiftea rece, pe care o ducea mereu la gură, după ce mai întîi o examina atent, de fiecare dată.

Funcţionarul fu tulburat din această ocupaţie de Balaganov, care dorea să afle la ce etaj se află secţia financiară şi de contabilitate.

— Nu vezi, tovarăşe, că îmi iau gustarea ? îl repezi funcţionarul, întorcîndu-i indignat spatele.

Şi fără a mai da nici cea mai mică atenţie fraţilor Schmidt, îşi fixă ochii asupra ultimei bucăţele de chiftea. După ce o privi cu luare-aminte din toate părţile şi o mirosi în semn de adio, funcţionarul o vîrî în gură, îşi bombă pieptul, îşi scutură firimiturile de pe haină şi se apropie încet de un alt funcţionar, care stătea lîngă uşa biroului său.

— Ei, ce se aude ? îl întrebă el, uitîndu-se în jur. Cum te simţi ?

— Mai bine nu mă mai întreba, tovarăşe Bomze, răspunse colegul şi, după ce se uită şi el în jur, adăugă : Viaţă e asta ? Nici o posibilitate de manifestare pentru individ. Mereu acelaşi lucru : planul cincinal în patru ani, planul cincinal în trei ani.

— Da, da, răspunse în şoaptă Bomze, e pur şi simplu îngrozitor ! Sînt în totul de acord cu dumneata. Nici un fel de posibilităţi pentru individ, nici un stimulent, nici o perspectivă personală. Ştii, pînă şi nevastă-mea, care e gospodină, spune că n-ai nici un stimulent, nici o perspectivă personală.

Oftînd, Bomze se îndreptă spre un alt funcţionar.

— Ei, ce se mai aude ? întrebă el, arborînd mai dinainte un zîmbet amar. Cum o duci ?

— Păi, uite, m-am întors azi-dimineaţă din deplasare, îi răspunse cel întrebat. Am avut norocul să vizitez un sovhoz. E ceva grandios. O adevărată fabrică de cereale ! Nici nu-ţi închipui, dragul meu, ce înseamnă planul cincinal, ce înseamnă voinţa colectivului !

— Cu alte cuvinte, exact ceea ce spuneam eu adineaori ! exclamă cu entuziasm Bomze. Voinţa colectivului ! Planul cincinal în patru ani, chiar în trei, iată stimulentul care... Uite, s-o luăm, de pildă, chiar pe nevastă-mea. Deşi e gospodină, se închină şi ea în faţa industrializării. Putem spune că sub ochii noştri creşte o viaţă nouă ! Pe cinstea mea.

Şi se îndepărtă clătinînd vesel din cap. După un minut îl ţinea de mînecă pe blîndul Borisohlebski şi-i spunea :

— Ai dreptate ! Şi eu sînt de aceeaşi părere. Ce rost are să construieşti Magnitogorskuri, sovhozuri, tot

felul de combine, cînd nu dai omului viaţă personală, cînd individualitatea este oprimată ?

Iar peste un alt minut vocea lui puţin cam surdă se auzea pe palierul scării :

— Chiar asta spuneam şi eu adineaori tovarăşului Borisohlebski. Ce rost are să ne văităm că individualitatea omului, viaţa personală sînt lăsate deoparte, cînd în faţa ochilor noştri se ridică fabrici de cereale, Magnitogorskul, tot felul de combine, betoniere, cînd colectivul...

În timpul pauzei, Bomze, căruia îi plăceau contactele spirituale, reuşi să stea de vorbă cu vreo zece colegi. Subiectul fiecărei convorbiri putea fi uşor ghicit după expresia feţei sale, care de la amărăciunea ce i-o întipărea oprimarea individualităţii trecea repede la zîmbetul luminos al entuziastului. Dar indiferent de sentimentele care îl stăpîneau pe dinăuntru, de pe faţa lui Bomze nu dispărea nici un moment distincţia înnăscută. Şi toată lumea, începînd cu tovarăşii conştienţi din comitetul sindical şi terminînd cu Kukuşkind, care nu ajunsese încă la o maturitate politică, toţi îl socoteau pe Bomze un om corect şi mai ales principial. De altfel, asta era şi propria lui părere despre sine însuşi.

Soneria zbîrnîi din nou, anunţînd sfîrşitul manevrei. Funcţionarii se întoarseră în camere. Munca fu reluată.

La drept vorbind, cuvintele „munca fu reluată“ nu aveau nici o legătură cu activitatea directă a *Hercules*-ului, care, potrivit statutului de organizare, consta în diferite operaţiuni comerciale din domeniul materialelor lemnoase şi al cherestelei. În ultimul an, personalul *Hercules*-ului, renunţînd să se mai ocupe de plicticoasele bîrne, foi de placaj, cedri de export şi alte lucruri neinteresante, avea o altă preocupare pasionantă : lupta pentru local, pentru iubitul hotel unde îşi avea sediul.

Preocuparea a început de la o hîrtiuţă pe care o adusese într-o zi, într-un registru de adrese legat în pînză, un curier leneş de la secţia gospodăriei comunale.

„O dată cu primirea prezentei, scria în acea hîrtiuţă, *vi se pune în vedere* să eliberaţi, în termen de o săptămînă, clădirea fostului hotel *Cairo* şi s-o predaţi, împreună cu tot inventarul fostului hotel, trustului hotelurilor. Vi se pune, în schimb, la dispoziţie, sediul fostei societăţi pe acţiuni *Tabla şi jetonul. Motivul:* hotărîrea Sovietului orăşenesc din 12/1929."

Seara, hîrtiuţa ajunse pe biroul tovarăşului Polîhaev, care şedea la umbra electrică a palmierilor şi sicomorilor.

— Cum ? strigă nervos directorul *Hercules*-ului. Îmi scriu „Vi se pune în vedere" ! Mie, care sînt subordonat direct centrului ! Ce, au înnebunit ? Sau cum ?

— Mai lipsea încă să fie scris „Vi se ordonă", turnă gaz peste foc Serna Mihailovna. Bădăranii !

— Are haz chestia asta ! spuse Polîhaev, zîmbind sumbru.

Şi răspunsul fu dictat imediat în termenii cei mai categorici. Directorul *Hercules*-ului refuza să elibereze localul.

— Să ştie altă dată că eu nu-s ordonanţa lor şi că mie nu mi se poate scrie „Vi se pune în vedere", bombăni tovarăşul Polîhaev, care scoase din buzunar o ştampilă de cauciuc cu parafa sa şi, de emoţie, aplică semnătura de-a-ndoaselea.

Şi din nou un curier molîu, de data asta al *Hercules*-ului, o porni agale pe străzile scăldate în soare, oprindu-se lîngă gheretele cu cvas, vîrîndu-şi nasul în toate scandalurile de pe stradă şi agitînd, cu disperare, registrul cu corespondenţă.

O săptămînă după asta funcţionarii *Hercules*-ului dezbătură situaţia. Erau cu toţii de acord că Polîhaev nu va admite să i se ştirbească în felul acesta autoritatea.

— Nu-l cunoaşteţi încă pe Polîhaev al nostru, spuneau vitejii de la secţia financiară. Ăsta nu-i dus la biserică. Pe el nu-l iei la sigur cu o simplă hotărîre.

Curînd după asta, tovarăşul Bomze ieşi din biroul şefului, ţinînd în mînă o listă mică de funcţionari aleşi pe sprînceană. Se ducea dintr-o secţie în alta, se apleca

la urechea persoanelor trecute pe listă şi le şoptea pe un ton misterios :

— O mică agapă. Cîte trei ruble de căciulă. În cinstea lui Polîhaev care pleacă.

— Cum asta ? săreau speriaţi funcţionarii. Pleacă Polîhaev ? Îl scoate ?

— Nu, vai de mine. Pleacă pentru o săptămînă la centru, să intervină în legătură cu localul. Ai grijă să nu vii tîrziu. Exact la ora opt, la mine.

Agapa fu foarte veselă. Funcţionarii se uitau cu devotament la Polîhaev care şedea cu paharul de vin în mînă, băteau scandat din palme şi cîntau :

— Pîn' la fund, pîn' la fund, pîn' la fund, pîn' la fund, pîn' la fund, pîn' la fund.

Băură pînă cînd iubitul director goli un număr zdravăn de pahare cu vin şi de păhărele pentru rachiu, după care începu şi el, cu o voce nesigură, cîntecul : *Pe vechiul drum înspre Kaluga, la versta patruzeci şi nouă*. Dar nimeni nu află ce s-a întîmplat la această verstă, căci pe neaşteptate Polîhaev trecu la un alt cîntec :

Trece, haida-hai
Un tramvai cu cai
Şi-opintind la deal
I-a murit un cal.

Călătorii acum
Au sărit pe loc
Să-l tragă din drum
Ca să facă loc.

Să-l tragă niţel
Alţii şi pe el
Calul mort în ham
Tram, taram, taram !

După plecarea lui Polîhaev, productivitatea muncii la *Hercules* scăzu întrucîtva. N-avea nici un chichirez să lucrezi din plin fără să ştii dacă vei rămîne în local, sau dacă nu va trebui să te cari cu toate obiectele de

birou la *Tabla şi jetonul*. Dar şi mai fără chichirez ar fi fost să lucrezi din plin după reîntoarcerea lui Polîhaev. După expresia lui Bomze, el se întoarse călare pe situaţie, clădirea rămase a *Hercules*-ului şi în orele de lucru funcţionarii trudeau din greu la scornitul anecdotelor pe seama secţiei gospodăriei comunale.

Instituţia înfrîntă ceru să i se dea cel puţin lavoarele şi paturile blindate, dar Polîhaev, ameţit de succes, nici nu catadicsi să răspundă. Bătălia reîncepu atunci cu o nouă vigoare. Plîngeri peste plîngeri zburau la centru. Polîhaev pleca personal să obţină respingerea lor. Tot mai des se auzea acasă la Bomze triumfătorul „pîn' la fund" şi pături din ce în ce mai largi de salariaţi erau antrenaţi în lupta pentru local. Materialul lemnos şi cheresteaua fură treptat uitate. Cînd Polîhaev găsea inopinat pe biroul său o hîrtie în legătură cu cedrii de export, sau cu foile de placaj, era atît de uimit, încît trebuia să lase să treacă o bucată de vreme pînă să priceapă ce i se cere. Acum era preocupat cu îndeplinirea unei sarcini extrem de importante : căuta să atragă, ispitindu-i cu o leafă mai mare, doi dintre funcţionarii deosebit de primejdioşi de la secţia gospodăriei comunale.

— Ai avut noroc, îi spuse Ostap însoţitorului său. Asişti la un eveniment nostim. Ostap Bender păşeşte pe urmele calde. Învaţă ! Un purice penal ca prietenul dumitale Panikovski i-ar fi scris lui Koreiko : „Pune în curte, sub lada de gunoi, şase sute de ruble, că altfel va fi rău de tine", iar în loc de semnătură ar fi desenat o cruce, un craniu şi o lumînare. Sonia Mînuţă de Aur, ale cărei merite nu vreau de loc să le minimalizez, ar fi recurs în cele din urmă la o hoţie ordinară, care i-ar fi adus vreo mie cinci sute de ruble. Ca paţachinele ! Să-l luăm, în sfîrşit, pe cornetul Savin. Escroc excepţional, de talie mare. Ce ar fi făcut el ? Ar fi venit acasă la Koreiko, deghizat în regele Bulgariei, ar fi făcut scandal la administraţie şi ar fi stricat totul. Pe cînd eu, după cum vezi, nu mă grăbesc. Ne aflăm la Cernomorsk de o săptămînă şi abia astăzi mă duc la prima întîlnire... Aha, uite şi secţia finan-

ciară ! Ei, mecanic de bord, arată-mi pacientul. Dumneata eşti doar specialist în Koreiko.

Intrară în sala plină de lume, unde domnea un zgomot nemaipomenit, şi Balaganov îl conduse pe Bender într-un colţ, unde dincolo de o bară galbenă şedeau Cevajevskaia, Koreiko, Kukuşkind şi Dreifus. Balaganov dădu să ridice mîna ca să i-l arate pe milionar, dar Ostap îi şopti furios :

— Mai lipseşte să ţipi în gura mare : „Uite-l pe bogătaş. Puneţi mîna pe el !“ Fii calm ! Ghicesc eu singur. Care o fi din cei patru ?

Ostap se instală pe pervazul răcoros de marmoră şi, bălăbănind din picioare ca un copil, începu să raţioneze.

— Fata cade ! Rămîn deci trei : lingăul cu mutra roşie şi cu ochi spălăciţi, bătrînelul ăla ca o ciupercă, cu ochelari cu ramă de metal, şi dulăul cel gras cu mutra serioasă. Pe bătrînelul-ciupercă îl elimin cu indignare. În afară de vata din urechile lui miţoase nu posedă nici un fel de valori. Rămîn doi : dulăul şi lingăul cu ochi spălăciţi. Care dintre ei e Koreiko ? Trebuie să ne gîndim.

Ostap întinse gîtul şi începu să-i compare pe cei doi candidaţi. Mişca atît de repede capul, într-o parte şi într-alta, de parcă ar fi urmărit un meci de tenis şi i-ar fi alergat ochii după fiecare minge.

— Ştii, mecanic de bord, zise el în cele din urmă, dulăul cel gras se potriveşte mai bine cu rolul de milionar clandestin, decît lingăul cu ochi spălăciţi. Uite ce neliniştit îi lucesc ochii. Nu poate sta locului, n-are răbdare, ar vrea să ajungă mai repede acasă şi să-şi vîre labele în pachetele cu cervoneţi. Desigur că el este colecţionarul de carate şi dolari. Nu vezi că mutra lui grasă nu-i decît o combinaţie democratică între tipul lui Shylock, al Cavalerului avar şi al lui Harpagon ? Pe cînd celălalt, cu ochii spălăciţi, e o nulitate, un şoricel sovietic. Desigur că şi el are avere : douăsprezece ruble la casa de economii. Limita maximă a viselor lui nocturne este să-şi cumpere un loden păros, cu guler din piele de viţel. Ăsta nu-i Koreiko, ăsta-i un şoarece care...

Dar strălucitorul discurs al marelui maestru fu întrerupt în clipa aceea de un strigăt viguros, care răsună din fundul sălii serviciului financiar şi care era, fără îndoială, al unui funcţionar ce-şi cîştigase dreptul de a striga.

— Tovarăşe Koreiko! Unde sînt datele cu privire la datoria ce o are faţă de noi secţia comunală? Tovarăşul Polîhaev le cere de urgenţă.

Ostap îl călcă pe Balaganov pe picioare. Dar dulăul continua să scîrţîie, netulburat, cu peniţa. Dulăul, la trăsăturile căruia îşi dăduseră concursul Shylock, Harpagon şi Cavalerul avar, nici nu se mişcă. În schimb, blondul cu mutra roşie şi ochii spălăciţi, această nulitate, acest şoricel sovietic ce visa un loden cu guler de viţel, începu să se agite cu o vioiciune neobişnuită. Scormoni cu zgomot prin sertare, scoase o hîrtiuţă şi alergă repede spre cel care-l chemase.

Marele maestru înghiţi în sec şi se uită iscoditor la Balaganov. Şura rîse.

— Da, făcu Ostap, după o scurtă tăcere. Ăsta n-o să aducă banii pe farfurioară. Poate doar dacă o să-l rog frumos de tot. E un obiect demn de respect. Să ieşim acum mai repede la aer. În creierul meu a luat naştere o combinaţie amuzantă. Cu ajutorul lui Dumnezeu vom pipăi pentru prima oară ugerul domnului Koreiko. Operaţia asta o vei face dumneata, Şura.

Capitolul XII
HOMER, MILTON ŞI PANIKOVSKI

Instrucţiunile erau cît se poate de simple:

1. Cetăţeanul Koreiko trebuie întîlnit întîmplător pe stradă.

2. Să nu fie bătut sub nici un motiv şi, în general, să nu se folosească constrîngeri prin mijloace fizice.

3. Să se ia tot ce se va găsi în buzunarele cetăţeanului mai sus menţionat.

4. Să se raporteze de executare.

Cu toate că instrucţiunile date de marele maestru erau cît se poate de simple şi de limpezi, se iscă între Balaganov şi Panikovski o discuţie aprinsă. Fiii locotenentului şedeau pe o bancă verde din parcul oraşului şi se uitau cu interes la intrarea în *Hercules*. În focul gîlcevei, nici nu băgau de seamă că vîntul îi împroşca cu stropi de la fîntîna arteziană. Scuturau numai din cap, se uitau fără să priceapă nimic la cerul senin şi continuau să se certe.

Panikovski, care din pricina căldurii înlocuise haina groasă de pompier cu o cămaşă de stambă cu guler *Danton*, avea un aer semeţ. Era foarte mîndru de misiunea pe care o primise.

— Numai furtul, spunea el.

— Numai jaful, obiecta Balaganov, care era şi el mîndru de încrederea ce i-o arătase comandorul.

— Eşti o stîrpitură, un netrebnic, declară Panikovski, uitîndu-se cu dezgust la interlocutorul său.

— Iar dumneata un chiomp, spuse Balaganov. Acum, şeful sînt eu !

— Cine ?

— Eu ! Mie mi s-a încredinţat misiunea.

— Dumitale ?

— Mie.

— Ţie ?

— Da cui ? Nu cumva vrei să spui că ţie ?

Şi discuţia trecu într-un domeniu care nu mai avea nimic comun cu instrucţiunile primite. Escrocii se înfierbîntaseră pînă într-atîta, încît începură să se ghiontească şi să strige care mai de care : „Dar tu cine eşti ?“ Asemenea acţiuni preced, de obicei, o bătălie generală, cu care prilej adversarii îşi aruncă şepcile pe jos, cheamă pe trecători ca martori şi-şi mînjesc obrajii ţepoşi cu stropi de lacrimi ca bebeluşii.

Dar bătălia nu se dezlănţui. Cînd ajunseră la momentul cel mai potrivit pentru prima palmă, Panikovski îşi retrase deodată mîinile şi consimţi să-l recunoască pe Balaganov şef ierarhic.

Îşi adusese pesemne aminte că fusese de multe ori bătut de către persoane ce lucrau pe cont propriu şi de către colective întregi şi că se alesese cu contuziuni destul de dureroase. După ce preluă puterea, Balaganov se făcu dintr-o dată mai blînd.

— De ce nu l-am jefui ? spuse el mai puţin stăruitor. Ce, mare greutate ! Koreiko merge seara pe stradă. E întuneric. Eu mă apropii de el din stînga. Dumneata — din dreapta. Eu îi dau un ghiont în şoldul stîng, dumneata, în cel drept. Dobitocul se opreşte şi-mi spune : „Mardeiaşule !“ „Cine-i mardeiaş ?“ îl întreb eu. „Pe cine faci mardeiaş ?“ îl întrebi şi dumneata, şi-l înghesui din dreapta. Şi atunci eu îi dau una peste gu... Nu, nu-i voie să-l batem !

— Tocmai asta e, că nu putem să-l batem, suspină făţarnic Panikovski. Nu ne dă voie şeful.

— Ştiu şi eu asta... Aşadar, eu îl ţin de mîini, iar dumneata vezi dacă n-are în buzunare ceva de prisos. Cum se obişnuieşte în cazuri din astea, el începe să strige : „Miliţia !“ şi atunci eu îl... Eh, fir-ar al dracului ! Nu-l putem bate. Şi, la urmă, plecăm acasă. Ei, ce zici de plan ?

Dar Panikovski evită să dea un răspuns direct. Luă din mîinile lui Balaganov băţul cioplit, din acelea care se vînd în staţiunile balneare, şi după ce desenă pe nisip o linie dreaptă spuse :

— Uită-te aici. În primul rînd, ar trebui să aşteptăm pînă seara. În al doilea rînd...

Şi Panikovski trase de la capătul din dreapta al liniei, în direcţie verticală, o perpendiculară ondulată.

— În al doilea rînd, s-ar putea ca diseară el nici să nu iasă în oraş. Şi chiar dacă iese...

Panikovski uni cele două linii printr-o a treia, care făcu ca pe nisip să apară ceva asemănător cu un triunghi, şi încheie :

— Cine ştie ? Poate că iese să se plimbe cu un grup. Şi atunci ? Ce părere ai despre asta ?

Balaganov se uită cu respect la triunghi. Argumentele lui Panikovski nu i se părură prea convingătoare, dar în triunghi se simţea o lipsă de perspectivă atît

de reală, încît Balaganov începu să şovăie. Simţind acest lucru, Panikovski nu mai stătu pe gînduri şi spuse pe neaşteptate :

— Du-te la Kiev ! Du-te neapărat la Kiev ! Şi atunci o să înţelegi că am dreptate.

— Ce-ţi veni cu Kievul ? mormăi Şura. De ce să mă duc acolo ?

— Du-te la Kiev şi întreabă acolo ce făcea Panikovski înainte de revoluţie. Întreabă ! Întreabă neapărat !

— Ce mă baţi la cap ? făcu încruntat Balaganov.

— Nu, te rog, întreabă ! stăruia Panikovski. Du-te şi întreabă ! Şi o să vezi că o să ţi se spună că, înainte de revoluţie, Panikovski era orb. Crezi că dacă n-ar fi fost revoluţia, aş fi ajuns copil al locotenentului Schmidt ? Eram om bogat. Aveam familie şi samovar nichelat pe masă. Vrei să ştii din ce trăiam ? Din nişte ochelari albaştri şi un baston.

Scoase din buzunar un toc de carton cu înveliş de hîrtie neagră, pe care sclipeau palid steluţe argintii, şi arătă ochelarii albaştri.

— Uite, ochelarii ăştia, spuse el oftînd, m-au hrănit ani în şir. Ieşeam cu ochelarii şi cu bastonul pe Kreşceatik şi rugam pe cîte un domn mai bine îmbrăcat să ajute pe un biet orb să treacă strada. Domnul mă lua la braţ şi mă conducea. Pînă să ajungem pe trotuarul celălalt nu mai avea ceas, dacă pînă atunci avea, sau nu mai avea portofel. Pe vremea aia, unii purtau cu ei portofele.

— Şi de ce te-ai lăsat de afacerea asta ? întrebă Balaganov interesat.

— Revoluţia, răspunse fostul orb. Înainte, îi dădeam sergentului care stătea în colţul dintre Kreşceatik şi Prorezania cinci ruble pe lună şi nimeni nu se atingea de mine. Sergentul avea chiar grijă ca nimeni să nu-mi facă vreun rău. Era un om tare cumsecade ! Îl chema Semion Vasilievici Nebaba. L-am întîlnit nu de mult. Acum e critic muzical. Pe cînd astăzi... Parcă mai poţi să te înţelegi cu miliţia ? N-am văzut oameni mai ai dracului ca ăştia. Au devenit principiali ! Parc-ar fi

niște purtători ai civilizației. Și uite, de aceea, dragă Balaganov, am fost nevoit la bătrîneţe să mă fac escroc. Dar pentru o afacere atît de importantă ca asta, am putea folosi vechii mei ochelari. E mult mai sigur decît o încercare de jaf.

După cinci minute, din toaleta publică în jurul căreia erau plantate tufe de tutun şi mentă ieşi un orb cu ochelari albaştri. Ţinînd bărbia ridicată în sus şi bocănind mereu în faţă cu bastonul, se îndreptă spre ieşirea din grădină. În urma lui mergea Balaganov. Panikovski era de nerecunoscut. Cu pieptul bombat şi punînd cu grijă picioarele pe trotuar, se apropia de case bocănind cu bastonul în barele de la vitrine, dădea peste trecători şi privind parcă prin ei, mergea înainte. Lucra atît de conştiincios, încît strică chiar o mică coadă ce se formase lîngă un stîlp cu tăbliţa *Staţie de autobuz*. Balaganov se minuna, uitîndu-se la isteţul orb.

Panikovski se află astfel în treabă, pînă cînd în uşa *Hercules*-ului apăru Koreiko. Balaganov începu să se agite. Mai întîi se apropie prea mult de locul acţiunii, apoi fugi prea departe. Şi abia după acest du-te-vino ocupă o poziţie bună ca post de observaţie, lîngă un chioşc de fructe. Nu se ştie de ce simţi în gură un gust scîrbos, de parcă ar fi supt o jumătate de oră o clanţă de aramă. Dar, urmărind mişcările lui Panikovski, se linişti.

Balaganov văzu pe orb venind spre milionar, agăţîndu-l cu bastonul de picioare şi împingîndu-l cu umărul, după care schimbară, pare-se, cîteva cuvinte în urma cărora Koreiko zîmbi, luă orbul de braţ şi-l ajută să coboare pe caldarîm. Ca să pară un orb cît mai autentic, Panikovski izbea cu toată forţa cu bastonul în pietrele pavajului şi ridica în sus capul, parcă ar fi avut un frîu în gură. De altfel, toate acţiunile următoare ale orbului se distinseră prin atîta eleganţă şi precizie, încît Balaganov simţi că-l umple invidia. Panikovski îşi ţinea însoţitorul de talie. Mîna îi alunecă apoi de-a lungul şoldului stîng al lui Koreiko şi se opri, o fracţiune de secundă, deasupra buzunarului de la haina de pînză a milionarului conţopist !

— Hai-hai, şoptea Balaganov. Dă-i, nu te lăsa, bătrîne, acu-i acu !

Dar tocmai în clipa aceea se zăriră sclipind nişte geamuri, un claxon sună alarmant, pămîntul se cutremură şi un autobuz mare, alb, abia izbuti să frîneze în mijlocul străzii. Simultan se auziră două ţipete :

— Idiotule ! Nu vezi autobuzul ?! zbieră Panikovski care sărise din faţa roţii şi îşi ameninţa însoţitorul, cu ochelarii smulşi de pe nas.

— Nu e orb ! strigă mirat Koreiko. Pungaşule !

Scena fu învăluită într-un fum albastru, autobuzul porni mai departe şi cînd perdeaua de benzină se risipi, Balaganov îl văzu pe Panikovski înconjurat de un mic grup de cetăţeni. În jurul falsului orb începuse mişcare. Balaganov se apropie mai mult. Lui Panikovski îi flutura pe faţă un zîmbet strîmb. Era ciudat de nepăsător faţă de ceea ce se petrecea, deşi o ureche îi ardea atît de tare, încît ar fi putut să lumineze perfect o cameră obscură şi să servească admirabil cu rubiniul ei la developarea unor clişee.

Croindu-şi drum printre cetăţenii care dădeau fuga la locul incidentului din toate direcţiile, Balaganov se repezi la hotelul *Karlsbad*.

Marele maestru şedea la o măsuţă de bambus şi scria.

— Panikovski mănîncă bătaie ! strigă Balaganov, oprindu-se ca o statuie în uşă.

— Deja ? întrebă nepăsător Bender. Cam prea repede.

— Panikovski mănîncă bătaie ! repetă pe un ton disperat roşcovanul Şura. E lîngă *Hercules*.

— Ce zbieri ca un urs alb pe căldură ? îl întrebă sever Ostap. De mult îl bate ?

— De vreo cinci minute.

— Păi trebuia să spui de la început. Of, ce bătrîn aiurit ! Hai să mergem să privim. O să-mi povesteşti pe drum ce s-a întîmplat.

Cînd marele maestru ajunse la faţa locului, Koreiko nu mai era acolo, dar în jurul lui Panikovski fremăta o mulţime întreagă care împînzise strada. Automobilele claxonau nerăbdător, oprite în faţa masei de oameni.

De la ferestrele unui dispensar, cîteva surori în halate albe priveau spectacolul. Cîinii alergau cu cozile ridicate ca niște baionete. Fîntîna arteziană din grădina orașului nu-și mai arunca snopii de apă în sus. După ce oftă hotărît, Bender se băgă în mulțime.

— Pardon, spunea el. Pardon, vă rog ! Vă rog să mă iertați, *madame*, nu cumva dumneavoastră ați pierdut la colț un tichet de marmeladă ? Dați fuga repede acolo, îl mai găsiți. Ei, cetățeni, lăsați să treacă experții ! Nu auzi, mă, epuratule, lasă-ne să trecem !

Folosind astfel politica biciului și a zăhărelului, Ostap se strecură pînă în centru, unde Panikovski îndura patimile. Acuma se puteau efectua și la lumina celeilalte urechi a violatorului de convenții diferite lucrări fotografice. Cînd îl văzu pe comandor, Panikovski plecă capul în jos cu o mutră amărîtă.

— Asta e ? întrebă pe un ton aspru Ostap, dîndu-i lui Panikovski un ghiont în spate.

— Asta, confirmară bucuroși numeroșii iubitori de adevăr. L-am văzut cu ochii noștri.

Ostap ceru cetățenilor să facă liniște, scoase din buzunar un carnețel și după ce mai aruncă o privire lui Panikovski, zise poruncitor :

— Rog pe martori să-și declare numele și adresa. Cine vrea să fie martor ?

S-ar putea crede că cetățenii care dăduseră dovadă de atîta zel la prinderea lui Panikovski se vor grăbi să lovească imediat în infractor cu depozițiile lor. De fapt însă, cînd auziră cuvîntul „martor", toți iubitorii de adevăr făcură niște mutre plictisite, începură să schimbe locurile și să bată în retragere. În mulțime se produseră goluri și poteci. Gloata se destrăma văzînd cu ochii.

— Ei, unde sînt martorii ? repetă Ostap.

Începu panica. Făcîndu-și loc cu coatele, martorii o ștergeau care încotro și, într-un minut, strada își recăpătă aspectul normal. Automobilele se puseră în mers ; ferestrele dispensarului se închiseră, cîinii începură să măsoare atent cu privirea trunchiurile copacilor, iar în grădina orașului din fîntîna arteziană țîșni din nou un evantai de apă, fîsîind ca apa minerală.

După ce se încredinţă că strada e măturată de lume şi că Panikovski nu mai e ameninţat de nici un pericol, marele maestru se repezi la el, furios :

— Bătrîn neputincios ! Nebun fără geniu ! Poftim, s-a găsit încă un mare orb — Panikovski ! Homer, Milton şi Panikovski ! Frumoasă societate ! Şi Balaganov ? Marinar de pe un vas în naufragiu. „Panikovski mănîncă bătaie, Panikovski mănîncă bătaie !“ Şi el... Hai să mergem în grădina publică. Vă aranjez eu acolo, lîngă havuz, o scenă...

Cînd ajunseră acolo, Balaganov dădu imediat toată vina pe Panikovski. Orbul, care se făcuse de rîs, invocă drept scuză nervii zdruncinaţi de atîţia ani de peregrinări şi, printre altele, declară că toată vina e a lui Balaganov, care, după cum se ştie, este un şnapan şi un om de nimica. Fraţii începură pe dată să se ghiontească unul pe celălalt. Se auziră şi exclamaţiile obişnuite : „Dar tu cine eşti ?“ Din ochii lui Panikovski ţîşni o lacrimă mare, care prevestea o încăierare generală, dar marele maestru strigă *brck* şi despărţi adversarii exact ca arbitrul pe ring.

— De box o să vă ocupaţi în zilele libere, rosti el. Minunată pereche : Balaganov — categorie cocoş, Panikovski — categorie găină fiartă ! Da, domnilor campioni, văd că din voi o să iasă ceva, cînd s-o face sită de mătase din coadă de cîine. Şi vă previn c-o să se termine prost. Vă voi concedia, cu atît mai mult cu cît nu reprezentaţi nici o valoare socială.

Uitînd de ceartă, Panikovski şi Balaganov începură să se jure şi să-l asigure pe Ostap că pînă seara vor face neapărat o percheziţie lui Koreiko. Bender se mulţumea să zîmbească ironic.

— O să vezi, făcea pe grozavul Balaganov. Atac în plină stradă. Noaptea. Pe întuneric. Aşa-i, Mihail Samuelevici ?

— Pe cuvînt de onoare, îl susţinu Panikovski. Eu şi cu Şura... să n-ai nici o grijă ! Ai de-a face doar cu Panikovski.

— Asta mă şi indispune, zise Bender. Deşi, mă rog... Cum aţi zis ? Sub vălul nopţii-ntunecate ? Să vă vedem.

În tot cazul ideea este cam anemică. Şi probabil că şi executarea o să fie ca vai de lume.

După cîteva ore de staţionare pe stradă, se adunară în sfîrşit toate elementele necesare : noaptea, întunericul şi pacientul în persoană, care ieşise cu o fată din casa bătrînului rebusist. Fata nu fusese prevăzută în plan. Fraţii se mulţumiră deocamdată să urmărească perechea care pornise la plimbare spre malul mării.

O frîntură de lună strălucitoare sta spînzurată jos, deasupra malului care se răcea. Pe stînci şedeau îmbrăţişate, parcă pe vecie, perechi negre ca de bazalt. Marea glăsuia murmurînd despre dragostea pînă la mormînt, despre fericirea eternă, despre suferinţele inimii şi despre tot felul de alte asemenea mărunţişuri inactuale. Stelele vorbeau între ele, folosind alfabetul Morse, aprinzîndu-se şi stingîndu-se. Tunelul de lumină al unui far lega ţărmurile golfului. Cînd dispăru, se mai văzu mult timp în locul lui o coloană neagră.

— Am obosit, se văita Panikovski, tîrîndu-se prin rîpe după Alexandr Ivanovici şi pasiunea lui. M-au ajuns bătrîneţele ! Mi-e greu.

Se împiedica de vizuinile popîndăilor şi cădea, apucîndu-se cu mîinile de turte uscate de baligă de vacă. Ar fi vrut să se ducă la han, la gospodarul Kozlevici, cu care era atît de plăcut să bei un pahar de ceai şi să sporovăieşti despre cîte şi mai cîte.

Dar chiar în clipa cînd Panikovski hotărîse cu toată energia să plece acasă, propunîndu-i lui Balaganov să ducă singur treaba la bun sfîrşit, din faţa lor se auzi :

— Ce cald e ! Dumneata nu te scalzi noaptea, Alexandr Ivanovici ? Atunci, aşteaptă-mă aici. Mă cufund numai o dată în apă şi viu.

Se auzi zgomotul făcut de pietricelele care se rostogoleau spre mare, rochia albă dispăru şi Koreiko rămase singur.

— Mai repede ! şopti Balaganov, trăgîndu-l de mînă pe Panikovski. Prin urmare, eu mă apropii de el dinspre stînga, dumneata, dinspre dreapta. Dar mai repede !

— Eu din stînga, spuse fricos violatorul convenţiei.

— Bine, bine, dumneata din stînga. Eu îl împung în şoldul stîng, nu, în cel drept, iar dumneata îl înghesui din stînga.

— De ce din stînga ?

— Of ! Na-ţi-o ! Ei, bine, fie din dreapta. El spune : „Mardeiaşule“, dumneata întrebi : „Pe cine faci mardeiaş ?“

— Nu, dumneata întrebi, nu eu.

— Bine. Lasă că-i povestesc eu lui Bender. Deocamdată, hai ! Prin urmare, dumneata, din stînga...

Şi vitejii fii ai locotenentului se apropiară cu teribilă spaimă în suflet de Alexandr Ivanovici.

Planul fu nerespectat chiar din capul locului. În loc să se apropie dinspre dreapta şi să-l înghiontească pe milionar în şoldul drept, potrivit celor stabilite, Balaganov bătu pasul în loc şi deodată spuse :

— N-aveţi cumva un chibrit să aprind ţigara ?

— Nu fumez, răspunse rece Koreiko.

— Aşa, făcu prosteşte Şura, uitîndu-se la Panikovski. Dar nu ştiţi cît e ceasul ?

— Trebuie să fie în jurul lui douăsprezece.

— Douăsprezece, repetă Balaganov. Hm... Habar n-aveam.

— Caldă seară, interveni mieros Panikovski.

Urmă o pauză, în răstimpul căreia greierii făcură o gălăgie de taraf. Luna ieşi din nori şi la lumina ei se puteau vedea umerii laţi ai lui Alexandr Ivanovici. Panikovski nu mai putu să suporte încordarea şi, trecînd în spatele lui Koreiko, ţipă cu un glas piţigăiat :

— Mîinile sus !

— Ce ? întrebă uimit Koreiko.

— Mîinile sus, repetă Panikovski cu un glas stins dintr-o dată.

Dar în aceeaşi clipă primi o scurtă lovitură, foarte dureroasă în umăr şi căzu la pămînt. Cînd se ridică în picioare, Koreiko se bătea cu Balaganov. Ambii răsuflau greu, de parcă ar fi cărat un pian. Din mare se auzea un rîs de rusalcă şi plescăituri.

— De ce mă baţi ? ţipa Balaganov. Doar nu te-am întrebat decît cît e ceasul !...

— O să-ţi arăt eu cît e ceasul ! şuiera Koreiko, punînd în lovituri ura de veacuri a bogătaşului împotriva jefuitorului.

Panikovski se apropie în patru labe de locul bătăliei şi băgă deodată ambele mîini în buzunarele conţopistului de la *Hercules*. Koreiko îi trase una cu piciorul, dar era prea tîrziu. Cutia de tablă de ţigări *Kaukaz* se mutase din buzunarul stîng al posesorului ei în mîna lui Panikovski. Din celălalt buzunar îi căzură pe jos tot felul de hîrtiuţe şi carnete de membru.

— Să fugim ! strigă Panikovski de undeva din întuneric.

Ultima lovitură, Balaganov n-o primi în faţă, ci în spinare.

Cîteva clipe după asta, Alexandr Ivanovici, speriat şi cu hainele boţite, văzu două siluete albastre, scăldate în lumina lunii, care fugeau pe faleză spre oraş.

Zosia se întoarse răcorită şi mirosind a iod ; îl găsi pe Alexandr Ivanovici îndeletnicindu-se cu o treabă ciudată. Şedea în genunchi şi, aprinzînd cu degetele-i tremurătoare un chibrit după altul, culegea de pe jos, din iarbă, tot felul de hîrtiuţe. Înainte ca Zosia să apuce să-l întrebe ce s-a întîmplat, el găsi chitanţa de depunere a valijoarei la magazia de bagaje de mînă, unde aceasta se afla aşezată între un coş cu trestie plin de cireşi şi un pled prins cu curele de pîslă.

— Mi-au scăpat întîmplător pe jos, spuse el cu un zîmbet forţat şi ascunzînd cu grijă chitanţa.

De cutia cu ţigări *Kaukaz*, cu cele 10.000 de ruble, pe care nu apucase să le pună în valiză, îşi aduse aminte abia cînd reveni în oraş.

În timp ce pe malul mării se desfăşura lupta titanică Balaganov-Koreiko, Ostap Bender opină că şederea la hotel sub ochii tuturor depăşeşte cadrul afacerii plănuite şi-i dă un caracter oficial cu totul inutil. Citind în ziarul de seară din Cernomorsk anunţul : *Inch. cam. spl. c. t. conf. ved. ma. u. int. celib. sing.* şi înţelegînd cît ai clipi că aceasta înseamnă : „*Inchiriez cameră splendidă cu tot confortul şi vedere la mare unui intelectual celibatar singur*, Ostap îşi zise : „După cît mi

se pare, sînt acum celibatar. Nu demult, oficiul stării civile din Stargorod mi-a trimis o înştiinţare că a mea căsătorie cu cetăţeanca Griţaţueva a fost desfăcută la cererea ei şi că pot să-mi reiau numele dinainte de căsătorie, de Ostap Bender. Ce să-i faci, va trebui să duc o viaţă de holtei. Sînt celibatar, singur şi intelectual. Camera va fi fără discuţie a mea."

Zicînd acestea, marele maestru îşi puse pantalonii de pînză albi, răcoroşi, şi se duse la adresa indicată în anunţ.

Capitolul XIII
VASISUALI LOHANKIN ŞI ROLUL LUI ÎN REVOLUŢIA RUSĂ

Exact la orele 16 şi 40 de minute, Vasisuali Lohankin declară greva foamei.

Stătea întins pe o canapea de muşama, cu faţa la speteaza bombată a canapelei şi cu dosul la lume. Era în bretele şi ciorapi verzi, care la Cernomorsk se mai numesc şi şosete.

După ce răbdă de foame vreo douăzeci de minute în această poziţie, Lohankin gemu, se întoarse pe partea cealaltă (cu care prilej şosetele verzi descriseră în văzduh un mic arc) şi se uită la soţia sa. Soţia îşi arunca într-un sac de voiaj, tot avutul ei : fel de fel de flacoane de diferite forme, un sul de cauciuc pentru masaj, două rochii cu trenă şi una veche, fără trenă, o chivără de fetru cu o semilună de sticlă, nişte cartuşe de alamă cu ruj de buze şi cîteva perechi de chiloţi tricotaţi.

— Varvara ! exclamă Lohankin pe nas.

Soţia tăcea, respirînd zgomotos.

— Varvara ! repetă el. Pleci chiar cu adevărat de la mine ?

— Da, răspunse soţia. Plec. Aşa trebuie.

— La Ptiburdukov ?

— La !...

— Dar de ce ? De ce pleci la el ? întrebă Lohankin cu o pasiune vițelină.

Nările lui, și așa mari, se umflară ca pînzele bătute de un vînt de durere. Bărbuța ca de faraon îi tremura.

— Fiindcă-l iubesc.

— Și eu cui rămîn ?

— Vasisuali ! Te-am înștiințat încă de ieri. Nu te mai iubesc.

— Dar eu ? Eu te iubesc, Varvara !

— Asta te privește personal, Vasisuali. Plec la Ptiburdukov. Așa trebuie.

— Nu ! exclamă Lohankin. Nu trebuie ! Nu poate un om să plece, dacă celălalt îl iubește !

— Ba poate, spuse enervată Varvara, uitîndu-se într-o oglinjoară. Și, în general, te rog, nu mai face pe nebunul, Vasisuali.

— În cazul ăsta voi continua greva foamei ! strigă nefericitul soț. Nu mănînc nimic pînă cînd nu te întorci. O zi. O săptămînă. Un an, o să rabd de foame !

Lohankin se răsuci din nou și își vîrî nasul gros în mușamaua rece și alunecoasă.

— Așa o să zac, cu bretelele pe mine, se auzi de pe canapea, pînă cînd o să mor. Și toată vina o s-o ai tu și cu inginerul Ptiburdukov.

Soția lui se gîndi puțin, își trase pe umărul alb breteaua ce-i lunecase și deodată începu să urle :

— Să nu îndrăznești să vorbești așa de Ptiburdukov ! Îți e superior !

Asta Lohankin nu mai putu să rabde. Sări în sus ca străbătut de un curent electric în tot trupul, de la bretele pînă la șosetele verzi.

— Ești o pațachină, Varvara ! țipă el mai mult bocindu-se. O tîrfă !

— Vasisuali, ești un dobitoc ! îi răspunse calm soția.

— O cățea, continuă Lohankin tot plîngăreț. Te disprețuiesc. Pleci de la mine la amantul tău. De la mine la Ptiburdukov. La stîrpitura aia de Ptiburdukov ? Zi, la el pleci, de la mine, ticăloaso ? De la mine ? La cine ? Și de ce ? Numai ca să-ți satisfaci poftele ? Cățea, cățea, ah, desfrînată și în plus, în plus, spurcată !

Zdrobit de durere, Lohankin nici nu băgă de seamă că vorbeşte în iambi, deşi nu scrisese în viaţa lui poezii şi nici nu-i plăcea să le citească.

— Vasisuali ! Nu mai face pe clovnul, spuse căţeaua, închizînd sacul. Uită-te ce mutră ai. Măcar dacă te-ai fi spălat. Plec. Adio, Vasisuali ! Îţi las pe masă cartela ta de pîine.

Şi, luîndu-şi sacul, Varvara se îndreptă spre uşă. Văzînd că rugăciunile nu-i ajută, Lohankin sări repede de pe canapea, se apropie de masă şi ţipînd „Ajutor !" rupse cartela. Varvara se sperie. Îl văzu deodată în minte pe soţul ei istovit de foame, cu pulsul stins şi membrele reci.

— Ce-ai făcut ? spuse ea. N-ai dreptul să mori de foame.

— Ba voi muri ! declară încăpăţînat Lohankin.

— Asta-i o prostie, Vasisuali. E o răzvrătire a personalităţii.

— Ei şi ? Ei şi ? Cu asta mă şi pot făli, răspunse Lohankin într-o cadenţă vestitoare de iambi. Tu însă subapreciezi însemnătatea personalităţii şi, în general, a intelectualităţii.

— Dar lumea o să te condamne.

— N-are decît ! spuse categoric Vasisuali şi se trînti din nou pe canapea.

Varvara azvîrli sacul pe jos, fără să spună nici un cuvînt, îşi scoase pălăriuţa de pai şi murmurînd : „Taur turbat", „tiranule", „acaparatorule", făcu în grabă un sandviş cu salată de vinete.

— Mănîncă ! spuse ea, apropiind vinetele de buzele roşii ale soţului ei. Mă auzi, Lohankin ? Mănîncă imediat. Hai !

— Lasă-mă în pace, spuse el, dîndu-i mîna deoparte.

Profitînd de faptul că gura grevistului se deschise o clipă, Varvara îi vîrî cu un gest de maternă virtuozitate sandvişul în deschizătura formată între bărbuţa sa de faraon şi mustăcioara tunsă *à la* Moscova. Dar grevistul azvîrli violent hrana cu limba.

— Mănîncă, ticălosule ! ţipă disperată Varvara, învîrtindu-se cu sandvişul în jurul lui. Intelectualule !

Dar Lohankin întorcea capul şi mugea mut că nu vrea. După cîteva minute, Varvara, înfierbîntată şi mînjită peste tot cu pastă verde, capitulă. Se aşează pe sacul ei şi începu să plîngă cu lacrimi mari de crocodil.

Lohankin îşi scutură de pe barbă fărîmiturile care îi rămăseseră agăţate, aruncă soţiei, cu coada ochiului, o privire prudentă şi rămase tăcut pe canapea. Nu voia de loc să se despartă de Varvara. Pe lîngă o mulţime de defecte, Varvara avea şi două calităţi de seamă : sîni mari şi albi, plus slujbă. Vasisuali nu lucrase niciodată nicăieri. Slujba l-ar fi împiedicat să mediteze asupra importanţei intelectualităţii în Rusia — pătură socială în care se îngloba şi pe el. Meditaţiile lui prelungite se învîrteau în jurul următoarelor subiecte plăcute şi apropiate de sufletul său : *Vasisuali Lohankin şi importanţa sa, Lohankin şi tragedia liberalismului rus, Lohankin şi rolul său în revoluţia rusă*. Erau subiecte la care te puteai gîndi cu atît mai uşor şi liniştit, cu cît asta o făceai plimbîndu-te prin odaie în papucii de fetru cumpăraţi din banii Varvarei şi privind dulapul adorat, unde sclipeau cotoarele, în aur bisericesc, ale lexiconului enciclopedic Brokhaus. Vasisuali îşi petrecea o grămadă de vreme în faţa dulapului, mutîndu-şi privirea de la un cotor la altul. Erau aşezate acolo, după mărime, superbe modele de artă legătorească. *Marca enciclopedie medicală, Viaţa animalelor, Bărbatul şi femeia* — un volum care cîntărea un pud, precum şi *Pămîntul şi oamenii* de Elisée Reclus.

„Lîngă acest tezaur de gîndire, îşi zicea leneş Vasisuali, te simţi mai pur, mai înălţat sufleteşte."

După ce ajungea la această concluzie, ofta bucuros, scotea de sub dulap colecţia revistei *Patria* pe anul 1899, legată într-o copertă de culoarea mării şi tot ca marea, cu spumă şi stropi, şi se uita la fotografiile din războiul anglo-bur, citea declaraţia unei doamne necunoscute, care avea ca titlu : *Iată cum am reuşit să-mi măresc bustul cu şase centimetri*, şi alte lucruri interesante.

O dată cu plecarea Varvarei ar fi dispărut şi baza materială pe care se întemeia fericirea unuia dintre cei mai demni reprezentanţi ai omenirii gînditoare.

Seara, sosi Ptiburdukov. Mult timp nu se hotărî să intre în camera familiei Lohankin şi rătăci la bucătărie printre primusurile cu flacără mare şi frînghiile întinse în cruce, pe care atîrna o rufărie scrobită ca de ghips şi cu pete de albăstreală. Apartamentul prinsese viaţă. Se trînteau uşile, treceau repede nişte umbre, ochii locatarilor luceau, iar de undeva se auzi un oftat pătimaş : A venit un bărbat !

Ptiburdukov îşi scoase şapca, îşi răsuci colţul mustăţii sale inginereşti şi, în sfîrşit, se decise.

— Varia, spuse el, cu glas rugător, intrînd în odaie. Ne-am înţeles doar...

— Poftim de admiră-l, Saşuk ! strigă Varvara, apucîndu-l de braţ şi împingîndu-l spre canapea. Uite-l ! Zace ! Masculul ! Ticălosul ăsta cu sentimente de acaparator ! Pricepi, feudalul ăsta a declarat greva foamei, fiindcă vreau să plec de la el.

Văzîndu-l pe Ptiburdukov, grevistul recurse imediat la iambii săi endecasilabici :

— Ptiburdukov ! Ptiburdukov ! Eşti un om de omenie
Şi nu cred că, cuteza-vei să-mi iei a mea soţie.
Eşti mîrlan atunci şi javră şi o pacoste nefastă
Dacă tu rîvneşti, infame, ca să-mi iei a mea nevastă.

— Tovarăşe Lohankin, făcu buimăcit Ptiburdukov, apucîndu-se de mustaţă.

— Te du, te du, te cară din casa mea odată
Năpîrcă eşti, năpîrcă, ba încă şi spurcată, continuă Vasisuali, clătinîndu-se ca un evreu bătrîn cînd îşi face rugăciunea
Te-ngîmfi că ai un titlu, te porţi inginereşte
Dar eşti un lup de codru şi-n plus, mai eşti şi peşte.

— Cum de nu ţi-e ruşine, Vasisuali Andreevici, spuse Ptiburdukov, pe care atîtea picioare începeau să-l plictisească. E curată prostie. Gîndeşte-te ! Fii rezonabil. În cel de al doilea an al planului cincinal.

— Cum îndrăzneşti, în faţă să-mi spui că e prostie
Cînd vrei, atît de cinic, să-mi furi a mea soţie ?

Hai, piei ! Dispari de-aicea, că nu mai am răbdare Şi-acu te fac — cu băţul — ca zebra pe spinare.

— Văd că am de-a face cu un om bolnav, spuse Ptiburdukov, căutînd să se menţină în limitele bunei-cuviinţe.

Pentru Varvara, însă, acestc limite, erau prea înguste. Ea luă de pe masă sandvişul verde, care apucase să se usuce şi se apropie de grevist. Lohankin se apăra cu o disperare de parcă cineva ar fi vrut să-l castreze. Ptiburdukov se întoarse şi începu să se uite pe fereastră la lumînările albe ale unui castan înflorit. În spate auzea mugetul respingător al lui Lohankin şi ţipetele Varvarei : „Mănîncă, ticălosule ! Mănîncă, feudalule !“

În ziua următoare, necăjită de această piedică ivită pe neaşteptate, Varvara nu se duse la slujbă. Grevistului i se făcuse mai rău.

— A început să mă înjunghie la stomac, anunţă el satisfăcut. Din cauza subalimentaţiei imediat dau în scorbut şi o să-mi cadă părul şi dinţii.

Ptiburdukov îl aduse pe fratele său care era medic militar. Ptiburdukov al doilea îşi lipi urechea de trupul lui Lohankin şi rămase cu ea lipită mai multă vreme, ascultînd cum îi funcţionează organele, cu atenţia cu care o pisică ascultă mişcările unui şoarece ce s-a băgat în zaharniţă. În timpul examenului, Vasisuali îşi privea cu ochii plini de lacrimi pieptul păros ca un loden. Îi era milă de el de i se rupea inima. Ptiburdukov al doilea se uită la Ptiburdukov întîi şi spuse că bolnavul nu trebuie să ţină nici un fel de regim. Poate să mănînce orice — supă, chiftele, compot. Poate să mănînce şi pîine, legume şi fructe. Nici peştele nu-i strică. Poate să şi fumeze, desigur, cu măsură. Nu-l sfătuieşte să bea, dar, ca să aibă poftă de mîncare, n-ar fi rău să introducă în organism un păhărel de vin bun. În treacăt fie zis, doctorul nu înţelese nimic din drama sufletească a familiei Lohankin. Foarte băţos şi tropăind din cizme, plecă declarînd la despărţire că bolnavul are voie să se scalde în mare dacă vrea, şi să meargă cu bicicleta.

Dar bolnavul nici nu se gîndea să introducă în organism compot, peşte, chiftele sau alte varietăţi de mîncări. Nici să se scalde în mare nu se duse, ci continuă să zacă pe canapea, împroşcîndu-i pe cei din jur cu ocări în iambi. Varvara simţi că i se face milă de el. „Suferă de foame din cauza mea, se gîndea ea cu mîndrie. Totuşi, ce pasiune ! O fi în stare Saşuk de un sentiment atît de puternic ?“ Şi ea arunca priviri neliniştite spre sătulul Saşuk, a cărui înfăţişare arăta că sufe-
rinţele din amor nu-l împiedică să introducă regulat în organism prînzul şi cina. Şi la un moment dat, cînd Ptiburdukov ieşi din odaie, ea spuse chiar lui Vasisuali „sărăcuţul“ şi în acelaşi timp duse din nou la gura celui în greva foamei un sandviş, pe care acesta din nou îl respinse. „Încă puţină rezistenţă, se gîndi Lohankin, şi Ptiburdukov n-o va mai vedea pe Varvara mea.“

Şi trăgea satisfăcut cu urechea, ca să audă ce se vorbeşte în camera vecină.

— O să moară fără mine, spunea Varvara. Va trebui să mai aşteptăm. Vezi doar că acum nu pot să plec.

Noaptea Varvara avu un vis îngrozitor. Vasisuali, ajuns schelet din pricina puternicelor lui sentimente, rodea pintenii albi de la cizmele medicului militar. Era groaznic. Medicul avea pe faţă o expresie bleagă, de vacă pe care o mulge hoţul satului. Pintenii zăngăneau, dinţii clănţăneau. De spaimă, Varvara se trezi.

Un soare galben, japonez, lumina puternic odaia, cheltuindu-şi aproape întreaga forţă pentru a pune în relief mărunţişuri de alde un dop de la flaconul cu apă de colonie *Turandot*. Canapeaua de muşama era goală. Varvara întoarse capul şi dădu cu ochii de Vasisuali care stătea cu faţa la uşa deschisă a bufetului şi cu spatele la pat şi mesteca zgomotos. De nerăbdare şi lăcomie, se apleca, bătea din piciorul cu şoseta verde şi fluiera pe nas. După ce goli o cutie mare de conserve, luă încet capacul de la o oală şi, vîrînd degetele în ciorba rece, scoase de acolo o bucată de carne. Dacă Varvara l-ar fi prins pe soţul ei făcînd aşa ceva chiar şi în cele mai bune vremi ale căsătoriei lor, nici atunci nu i-ar fi fost lui Vasisuali moale, dar acum îi fu fatal.

— Lohankin ! strigă ea cu o voce îngrozitoare.

Speriat, soţul în greva foamei scăpă din mînă carnea, care căzu înapoi în oală cu un pleoscăit, făcînd să se înalţe o fîntînă arteziană din stropi de varză şi steluţe de morcovi. Cu un urlet sfîşietor, Vasisuali se repezi spre canapea. Varvara se îmbrăca repede şi în tăcere.

— Varvara ! spuse el pe nas. Chiar într-adevăr mă laşi şi pleci la Ptiburdukov ?

Dar nu primi nici un răspuns.

— Eşti o căţea, declară Lohankin cu o voce nesigură. Dacă-i aşa, află mata c-ai tot dispreţul meu...

Dar era prea tîrziu. Zadarnic se mai boci Vasisuali vorbind de dragoste şi de moarte prin foame. Varvara îl părăsi pentru totdeauna, trăgînd după ea sacul de voiaj cu chiloţi coloraţi, pălăria de fetru, tot felul de flacoane şi alte obiecte de uz feminin.

Şi astfel, în viaţa lui Vasisuali Andreevici începu o perioadă de gînduri apăsătoare şi de crunte suferinţe morale. Există oameni care nu ştiu să sufere, nu se lipeşte de ei suferinţa, şi pace. Şi chiar atunci cînd au vremea, caută să se descotorosească de ea cît mai curînd, ca cei din jur nici să n-o observe. Lohankin însă suferea pe faţă, majestuos, îşi bea durerea cu stacanul, se îmbăta cu ea. Marea suferinţă îi dădea prilejul să mediteze o dată în plus la importanţa intelectualităţii ruse şi la tragedia liberalismului rus.

„Poate că aşa şi trebuie, îşi zicea el. Poate asta este o ispăşire din care voi ieşi purificat. Oare nu aceasta a fost soarta oamenilor cu constituţie delicată ce s-au aflat deasupra mulţimii ? Galileu, Miliukov, A. F. Koni. Da, da, Varvara are dreptate, aşa trebuie !“

Depresiunea sufletească nu-l împiedică totuşi să dea la ziar un anunţ că închiriază cea de-a doua odaie.

„Asta va constitui totuşi pentru mine un sprijin material la început“, hotărî Vasisuali şi se cufundă din nou în meditaţii nebuloase asupra suferinţelor trupeşti şi importanţei sufletului ca izvor al frumosului.

De la această preocupare nu-l puteau distrage nici măcar cererile stăruitoare ale vecinilor ca să stingă lumina după ce pleacă de la toaletă. Fiind într-o stare de deprimare, Lohankin uita în permanenţă să facă acest lucru, ceea ce revolta pe colocatarii economi.

Or, locatarii marelui apartament nr. 3, în care locuia Lohankin, erau socotiţi oameni cu toane şi erau cunoscuţi în toată casa prin veşnicele lor scandaluri şi bătăi. Apartamentul nr. 3 fusese chiar poreclit *Cuibul caţelor*. Viaţa prelungită în comun călise pe aceşti oameni şi ei nu mai ştiau ce-i frica. Echilibrul din apartament era menţinut doar de blocurile formate din diferiţi locatari. Uneori cei din *Cuibul caţelor* se uneau cu toţii împotriva unuia din chiriaşi şi atunci era vai de capul lui. Forţa centrifugă a spiritului cîrcotaş îl prindea, îl ducea în birourile avocaţilor, îl trecea în goană prin coridoarele pline de fum ale instanţelor şi-l împingea în sălile tribunalelor tovărăşeşti şi populare. Şi nesupusul chiriaş cutreiera aşa, vreme îndelungată, pe la judecăţi, încercînd în căutarea dreptăţii să ajungă la starostele întregii Uniuni — tovarăşul Kalinin. Apoi, pînă la moarte, chiriaşul nu mai înceta să folosească terminii juridici, învăţaţi prin diferite incinte publice şi nu mai spunea „se pedepseşte“, ci „se sancţionează“, nu mai zicea „faptă“, ci „acţiune“. Şi sie însuşi nu-şi mai zicea „tovarăşul Jukov“, cum i se statornicise numele de la naştere, ci „partea lezată“. Dar cel mai des şi cu cea mai mare plăcere, rostea expresia „intentă acţiune“. Şi viaţa lui, care nici înainte nu era numai lapte şi miere, devenea din ce în ce mai mizerabilă.

Cu mult timp înainte de drama petrecută în familia Lohankin, aviatorul Sevriugov care, spre ghinionul lui, locuia în apartamentul nr. 3, plecase cu avionul dincolo de cercul polar, trimis acolo de urgenţă de Osoaviahim [1]. Întreaga lume urmărea cu emoţie zborul lui Sevriugov. Dispăruse fără urme o expediţie străină care se îndrepta spre pol şi Sevriugov trebuia s-o găsească. Lumea trăia cu speranţa că aviatorul va izbuti. Posturile de radio de pe toate continentele comunicau între ele, meteorologii îl preveneau pe intrepidul Sevriugov în ce regiuni bîntuie furtunile magnetice, posturile emiţătoare pe unde scurte umpleau eterul de

[1] Asociaţia voluntară de sprijinire a aviaţiei şi a industriei chimice, similară cu AVSAP.

şuierături şi ziarul polonez *Kurier Poranni*, oficiosul Ministerului de Externe, începuse chiar să ceară extinderea graniţelor Poloniei, la cele care au fost în 1772. O lună întreagă zbură Sevriugov deasupra pustiului de gheaţă şi huruitul motoarelor lui se auzea în întreaga lume.

În sfîrşit, Sevriugov săvîrşi o faptă care buimăci complet oficiosul Ministerului de Externe polonez. El găsi expediţia pierdută printre gheţuri, apucă să comunice locul exact unde se găsea, dar după asta dispăru subit el însuşi. La această ştire, tot globul începu să freamăte. Numele lui Sevriugov, era rostit în trei sute douăzeci de limbi şi dialecte, inclusiv limba indienilor cu pielea neagră, iar portretele lui Sevriugov, îmbrăcat în blănuri, apărură peste tot unde era o pagină goală de hîrtie. Într-un interviu acordat presei, Gabriel D'Annunzio declară că a terminat atunci chiar un nou roman şi plecă neîntîrziat cu avionul în căutarea eroicului pilot rus. Apăru un *charleston : Şi la pol mi-e cald cu puicuţa mea*, iar vechii mîzgălici ai Moscovei, Ustîşkin, Werther, Leonid Trepetovski şi Boris Amiakov, care de multă vreme practicau dumpinguri literare şi-şi vindeau producţia pe piaţă la preţuri derizorii, se şi apucaseră să scrie o cronică intitulată *Dar dumneavoastră nu vă e frig ?* Într-un cuvînt, planeta noastră cunoştea evenimente senzaţionale.

Dar şi mai multă senzaţie stîrni această ştire în apartamentul nr. 3 din fundătura Limonîi nr. 8, cunoscut mai mult sub numele de *Cuibul caţelor*.

— S-a curăţat chiriaşul nostru, spunea bucuros fostul rîndaş Nikita Priahin, uscîndu-şi pîslarul deasupra primusului. S-a curăţat, mititelul ! Apoi dă ! N-avea decît să nu zboare ! Ce e aia să zbori ? Omul trebuie să umble, nu să zboare. Să umble, mă-nţelegi mneata ? Să umble.

Şi învîrtea pîslarul deasupra flăcării care fîsîia.

— Acu s-a săturat de zburat şi şpanchiul ăsta, bombănea o bunicuţă, al cărei nume nu-l ştia nimeni. Ea locuia la antresol, deasupra bucătăriei şi, deşi tot apartamentul avea electricitate — bunicuţa folosea o

lampă de gaz cu oglindă. Nu avea încredere în electricitate. Va să zică acu e liberă o odaie, spaţiu locativ !

Bunicuţa rostise prima cuvîntul care apăsa de mult pe sufletul locatarilor din *Cuibul caţelor*. Începură să vorbească cu toţi de camera aviatorului dispărut : şi fostul prinţ caucazian, devenit om al muncii din Orient, respectiv — cetăţeanul Ghighienişvili, şi Dunia care avea un pat cu chirie în odaia mătuşei Paşa, şi mătuşa Paşa ea însăşi, precupeaţă şi beţivă, şi Alexandr Dimitrievici Suhoveiko, altădată şambelan la curtea majestăţii sale împăratul, căruia, în apartament, i se spunea pur şi simplu Mitrici, şi alţi chiriaşi mai mici, în frunte cu Liuţia Franţevna Pferd, chiriaşa principală.

— Ei, din moment ce tovarăşul a dispărut, trebuie să împărţim spaţiul, zice Mitrici, îndreptîndu-şi pe nas ochelarii cu ramă de aur, cînd bucătăria se umplu de chiriaşi. Eu, de pildă, am de mult dreptul la un spaţiu suplimentar.

— Ce-i trebuie unui bărbat spaţiu ? obiectă Dunia cea cu patul. Unei femei da, înţeleg. Şi eu poate nici n-o să mă mai întîlnesc în viaţă cu o ocazie ca asta — să dispară deodată un bărbat.

Şi se mai vîrî încă multă vreme, printre cei adunaţi, cu diferite argumente în favoarea ei, rostind foarte frecvent cuvîntul „bărbat".

În orice caz, toţi chiriaşii erau de acord că odaia trebuie luată imediat.

În aceeaşi zi, lumea se cutremură în urma unei noi ştiri senzaţionale. Intrepidul Sevriugov fusese găsit. Nijni-Novgorodul, Quebecul şi Reykjavikul recepţionaseră semnalele lui. Sevriugov se afla, cu avionul său avînd saşiul avariat, la paralela 84. Eterul se zguduia de pe urma ştirilor proaspete care curgeau şuvoi : *Intrepidul rus se simte perfect de bine, Sevriugov trimite un raport prezidiului Osoaviahimului ! Charles Lindberg îl consideră pe Sveriugov cel mai bun pilot din lume, Şapte spărgătoare de gheaţă au plecat în ajutorul lui Sevriugov şi al expediţiei descoperite de el.* În cadrul acestor ştiri, ziarele inserau fotografii de gheţari şi ţărmuri. Se auzeau la nesfîrşit cuvintele : *Sevriu-*

gov, Nordkap, paralela Sevriugov, Ţara lui Franz-Josef, Spitzbergen, Kings-Bay, cizme de piele de ren, carburanţi, Sevriugov.

Decepţia de care fu cuprins la această ştire *Cuibul caţelor* lăsă curînd locul unei încrederi calme. Spărgătoarele de gheaţă înaintau încet, sfărîmînd cu greu cîmpurile albe.

— Să luăm camera şi gata, spunea Nikita Preahin. Lui îi convine să stea acolo pe gheaţă, dar uite, Dunia, de pildă, are tot dreptul. Cu atît mai mult cu cît legea spune că un locatar nu are dreptul să lipsească din casă mai mult de două luni.

— Cum de nu ţi-e ruşine, cetăţene Preahin ? ripostă Varvara, pe atunci încă Lohankina, fluturînd un număr din *Izvestia*. El e doar un erou. Se află acum la paralela 84 !

— Ce-o mai fi şi paralela asta ? obiecta nedumerit Mitrici. Poate că nici n-o fi existînd o asemenea paralelă. Noi nu ştim. N-am trecut prin licee.

Mitrici spunea purul adevăr. Într-adevăr nici nu trecuse prin liceu. Absolvise *Pajcski Korpus* [1].

— Dar înţelegeţi odată, se înfierbînta Varvara, punîndu-i şambelanului gazeta sub nas. Uite aici un articol, vezi ? *Printre cîmpuri de gheaţă şi icebergur*i.

— Iceberg ! repetă Mitrici, batjocoritor. Asta, da, mi-e mai familiar. De zece ani nu mai avem viaţă ca lumea. Numai Vaisberg, Eisenberg şi tot felul de Rabinovici. Bine zice Preahin. Să luăm camera, şi basta. Cu atît mai mult cu cît şi Liuţia Franţevna spune că legea aşa scrie.

— Lucrurile putem să i le aruncăm dracului pe scară ! exclamă cu o voce joasă fostul prinţ, devenit om al muncii din Orient, respectiv cetăţeanul Ghighienişvili.

Varvara fu făcută cu ou şi cu oţet de majoritatea celorlalţi şi alergă să se plîngă soţului ei.

— Dar poate că aşa se cuvine, răspunse soţul, ridicînd bărbuţa lui de faraon. Poate că prin gura ţăranu-

[1] Şcoala militară privilegiată în Rusia ţaristă pentru fii de generali şi de înalţi demnitari.

lui acesta simplu, Mitrici, vorbeşte marele adevăr al poporului. Gîndeşte-te numai la rolul intelectualităţii ruse, la importanţa ei.

În ziua cea mare, cînd spărgătoarele de gheaţă ajunseră, în sfîrşit, la cortul lui Sevriugov, cetăţeanul Ghighienişvili rupse lacătul de la uşa camerei eroului şi-i aruncă pe coridor tot avutul, inclusiv elicea roşie care atîrna pe perete. În odaia lui se instală Dunia, care imediat primi contra plată şase persoane cărora le închirie cîte un pat. Pe teritoriul proaspăt cucerit se chefui toată noaptea. Nikita Preahin cîntă la armonică, iar şambelanul Mitrici dansă căzăceasca cu mătuşa Paşa, beată moartă.

Dacă gloria lui Sevriugov ar fi fost ceva-ceva mai puţin decît o glorie mondială — cum o dobîndise prin zborurile sale excepţionale deasupra regiunii Arctice — el nu şi-ar mai fi văzut odaia niciodată. Ar fi fost prins de forţa centrifugă a spiritului cîrcotaş şi nu i s-ar mai fi spus pînă la moarte „intrepidul Sevriugov“, sau „eroul gheţurilor“, ci numai „parte lezată“. Dar aşa, *Cuibul caţelor* fu zgîlţîit serios. Camera îi fu restituită (de altfel Sevriugov se mută curînd într-o casă nouă), iar bravul Ghighienişvili stătu la puşcărie patru luni pentru acte samavolnice şi se întoarse de acolo furios ca dracu.

El era acela care îl avertizase cel dintîi pe Lohankin, rămas orfan, să stingă lumina după ce iese de la closet. Şi i-o spusese cu nişte ochi care aveau o expresie de-a dreptul diabolică. Lohankin, distrat, nu aprecie importanţa avertismentului dat de cetăţeanul Ghighienişvili şi nu-şi dădu seama că aici e un început de conflict care avea să ducă curînd la un eveniment îngrozitor, nemaiîntîlnit nici chiar în analele raporturilor între locatari.

Iată cum se petrecură lucrurile. Vasisuali Andreevici continua să uite să stingă lumina în încăperea de folosinţă comună. Şi cum ar fi putut el să ţină minte asemenea lucruri mărunte ale vieţii cotidiene, cînd pe el îl părăsise nevasta, rămăsese fără nici un ban şi nu reuşise încă să stabilească exact toată importanţa, sub

multiplele aspecte, a intelectualității ruse ? Putea el, oare, să-şi închipuie că lumina gălbuie a becului pirpiriu, de opt lumini de la W.C., va stîrni în vecini un foc atît de puternic ? La început fu prevenit de cîteva ori pe zi. Apoi i se trimise o scrisoare întocmită de Mitrici şi semnată de către toţi locatarii. După asta nu-l mai preveni nimeni şi nici scrisori nu i se mai trimiseră. Lohankin nu-şi dădea încă seama de importanţa celor ce se petrec, dar simţea vag că un cerc este gata să se închidă.

Marţi seara veni fuga la el fetiţa mătuşii Paşa şi-i spuse într-un suflet :

— Dumnealor vă trimit vorbă, pentru ultima oară, să stingeţi lumina.

Dar nu se ştie cum se întîmplă că Vasisuali Andreevici uită şi de astă dată să stingă lumina şi becul continuă să lumineze, criminal, prin păienjeniş şi murdărie. Tot apartamentul se cutremură de un oftat. Un minut după asta, apăru în pragul odăii lui Lohankin cetăţeanul Ghighienişvili. Purta cizme albastre de pînză şi o căciulă turtită de miel cafeniu.

— Poftim încoace, spuse el, făcîndu-i lui Vasisuali semn cu degetul.

Îl apucă apoi tare de braţ şi-l conduse pe coridorul întunecat, unde Vasisuali se indispuse brusc, nu se ştie de ce, şi începu chiar să opună o slabă rezistenţă. Dar, cu un ghiont în spinare, fostul prinţ oriental îl împinse în bucătărie. Agăţîndu-se de frînghiile de rufe, Lohankin izbuti să-şi menţină echilibrul şi se uită speriat în jur. Se adunaseră acolo toţi locatarii. Liuţia Franţevna Pferd stătea tăcută. Nişte zbîrcituri violete, ca de creion chimic, brăzdau faţa impunătoare a chiriaşei principale. Alături de ea şedea tristă, pe plită, mătuşa Paşa, beată ca de obicei. Nikita Preajin, care era în picioarele goale, se uita zîmbind ironic la speriatul Lohankin. De la mezanin, atîrna capul bunicii nimănui. Dunia făcea semne lui Mitrici. Fostul şambelan al curţii zîmbea, ţinînd ceva ascuns la spate.

— Ce-i asta ? Facem adunare generală ? întrebă Vasisuali Andreevici cu un glas piţigăiat.

— Facem, facem, răspunse Nikita Preahin, aprópiindu-se de el. De toate o să-ţi facem. Şi cafea o să-ţi facem, şi cacao ! Culcă-te ! ţipă el deodată, suflîndu-i lui Vasisuali în obraz cu iz care s-ar fi zis că e de votcă, dar care putea fi tot atît de bine şi de terebentină.

— Cum adică să mă culc ? întrebă Vasisuali Andreevici, începînd să tremure.

— Ce să ne mai pierdem timpul cu nesuferitul ăsta ? zise cetăţeanul Ghighienişvili. Şi, lăsîndu-se pe vine, începu să-l pipăie pe Lohankin la talie şi să-i descheie bretelele.

— Ajutor ! strigă înăbuşit Vasisuali, aţintindu-şi privirea înnebunită asupra Liuţiei Franţevna.

— Trebuia să stingi lumina ! răspunse aspru cetăţeanca Pferd.

— Noi nu sîntem burghezi, să ardem de pomană energia electrică, adăugă şambelanul Mitrici, cufundînd ceva în găleata cu apă.

— Nu sînt vinovat ! ţipa Lohankin, căutînd să se smulgă din mîinile fostului prinţ, devenit om al muncii din Orient.

— Nici noi nu sîntem vinovaţi ! bombăni Nikita Preahin, ţinînd pe locatarul care se zbătea.

— Ce-am făcut, vă-ntreb ?

— Cu toţii putem întreba ce naiba am făcut.

— Am o depresiune sufletească.

— Cu toţii avem depresiuni.

— Să nu îndrăzniţi să puneţi mîna pe mine ! Sînt anemic.

— Cu toţii sîntem anemici.

— M-a lăsat nevasta ! urla Vasisuali.

— Pe toţi ne-a lăsat nevasta, îi răspunse Nikita Preahin.

— Ia, hai mai repede, mai repede, Nikituşko ! zise şambelanul Mitrici, scoţînd la lumină nişte nuiele ce luceau ude. Dacă mai stăm mult de vorbă, nu mai terminăm nici pînă dimineaţa.

Vasisuali Andreevici fu întins cu burta pe podea şi i se putea vedea culoarea lăptoasă a picioarelor, la

spate. Ghighienişvili ridică vertiginos braţul în sus şi nuielile începură să şuiere ascuţit în văzduh.

— Mamă ! urlă Vasisuali.

— Cu toţii avem mamă ! spuse doctorul Nikita, apăsîndu-l cu genunchiul pe Lohankin de podea.

Deodată Vasisuali tăcu.

„Poate că aşa se cuvine, se gîndi el, tresărind sub şfichiuituri şi privind unghiile groase şi negre de la picioarele lui Nikita. Poate că în asta stă ispăşirea, purificarea, marele sacrificiu..."

Şi în timp ce era bătut, în timp ce Dunia rîdea ruşinată, iar bunica striga de sus : „Aşa, dă-i mititelului, învaţă-l minte, puişorul mamii !" Vasisuali Andreevici se gîndea concentrat la rolul intelectualităţii ruse şi la faptul că Galileu suferise şi el pentru adevăr !

Ultimul care luă nuielele în mînă fu Mitrici.

— Ia dă-le încoace să mai încerc şi eu, spuse el, ridicînd braţul. Să-i dau cîteva la partea sedentară.

Dar Lohankin nu mai avu prilejul să guste din nuielele şambelanului. Cineva bătuse la uşa care dădea pe scara de serviciu. Dunia se repezi să deschidă (intrarea principală în *Cuibul caţelor* era de mult închisă din pricină că locatarii nu se putuseră înţelege în ruptul capului cine trebuie să spele primul scara. Din acelaşi motiv, era bătută în cuie uşa de la baie.)

— Vasisuali Andreevici, te caută cineva, spuse Dunia, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Şi cu toţii văzură într-adevăr în uşă pe cineva în pantaloni albi de *gentleman.* Vasisuali Andreevici se ridică iute în picioare, îşi îndreptă ţinuta şi cu un zîmbet inutil se întoarse spre Bender.

— Nu v-am deranjat ? întrebă politicos marele maestru, privind printre gene.

— Nu, nu, se bîlbîi Lohankin, vedeţi, eram aici, cum să vă spun, niţeluş ocupat... Dar.. cred că acum sînt liber, nu-i aşa ?

Şi se uită cercetător în jur. Însă în bucătărie nu mai era nimeni, în afară de mătuşa Paşa, care adormise pe plită în timpul execuţiei. Pe podeaua de scînduri zăceau cîteva nuiele şi un nasture alb de pînză cu două găurele.

— Poftim la mine, îl invită Vasisuali.

— Poate, totuşi, v-am deranjat ? întrebă Ostap, cînd ajunseră în prima cameră a lui Lohankin. Nu ? Ei, atunci foarte bine. Aşadar, la dumneata este de închiriat „Cam.splen.c.t.conf. şi ved.ma.u.int.celib.sing." ? Şi, într-adevăr, e „splen." şi are „t.conf." ?

— Întocmai, prinse viaţă Vasisuali. E o cameră splendidă, cu tot confortul. Şi nu costă scump. Cincizeci de ruble pe lună.

— N-am să mă tocmesc, zise politicos Ostap. Dar vecinii... cum sînt ?

— Nişte oameni admirabili, răspunse Vasisuali. Şi-aveţi tot confortul... E şi ieftin...

— Dar mi se pare că aici s-au introdus pedepse corporale.

— Ah ! spuse Lohankin cu însufleţire. Dar, în definitiv, cine ştie ? Poate că aşa se cuvine. Poate că tocmai în asta stă marele adevăr al poporului.

— Al poporului ? repetă îngîndurat Bender. Tot ăsta e al opincii, al sumanului ? Aşa, aşa. Dar spune-mi, te rog, din ce clasă de liceu ai fost dat afară pentru că învăţai prost ? Din a şasea ?

— Nu, din a cincea, răspunse Lohankin.

— Clasă de aur ! Prin urmare, n-ai ajuns pînă la fizica lui Kraevici ? Şi, de atunci, ai dus un trai exclusiv intelectual ? Dar, mă rog, asta nu mă priveşte. Trăieşte-ţi viaţa cum vrei. Mîine mă mut la dumneata.

— Şi arvuna ? întrebă fostul elev.

— Nu eşti la biserică, aşa că n-o să te înşele nimeni, spuse autoritar marele maestru. Va veni şi arvuna cu timpul.

Capitolul XIV

PRIMA ÎNTREVEDERE

Cînd Ostap se întoarse la hotelul *Karlsbad* şi după ce-şi trecu de nenumărate ori în şir chipul şi făptura prin oglinzile cu care le place atît de mult acestor instituţii să-şi garnisească holul, scările şi coridoarele,

intră în odaia lui şi rămase tablou în faţa dezordinii care domnea acolo. Un fotoliu roşu de pluş zăcea cu picioarele-i scurte în sus, expunîndu-şi în văzul tuturor dosul puţin atrăgător acoperit cu pînză de iută. Cuvertura de catifea cu ciucuri lunecase de pe masă. Pînă şi tabloul *Cristos înfăţişîndu-se poporului*, se strîmbase, pierzînd în această poziţie cea mai mare parte din valoarea instructivă cu care-l înzestrase pictorul. De pe balcon sufla un vînt puternic ca pe puntea unui vapor, împrăştiind bancnotele aşternute vraişte pe pat în mijlocul cărora zăcea o cutie de tablă de ţigări *Kaukaz*. Pe covor se rostogoleau muţi Panikovski şi Balaganov, ţinîndu-se strîns unul pe altul şi dînd din picioare.

Marele maestru trecu dispreţuitor peste cei care reeditau luptele romane şi ieşi în balcon. Jos, pe bulevard, se auzeau glasurile trecătorilor care se plimbau şi scrîşnetul pietrişului sub picioarele lor, iar deasupra arţarilor întunecaţi plutea suflul armonios al unei orchestre simfonice. În portul cufundat în tenebre se vedeau numai luminile unui frigorifer în curs de construcţie şi se auzea zăngănitul fierului. Dincolo de dig, urla sirena unui vapor invizibil, care cerea, probabil, să i se permită accesul în port.

Cînd se înapoie în odaie, Ostap îi văzu pe fraţi şezînd, unul în faţa altuia, pe jos, dîndu-şi obosiţi ghionţi şi bombănind : „Dar tu cine eşti ?“

— N-aţi ajuns încă la o înţelegere cu împărţirea banilor ? întrebă Bender trăgînd draperiile.

Panikovski şi Balaganov se ridicară iute în picioare şi începură să povestească. Fiecare dintre ei îşi atribuia exclusiv succesul repurtat şi-l ponegrea pe celălalt. Fără să se fi înţeles în prealabil în această privinţă, omiteau amîndoi amănuntele compromiţătoare pentru ei, citînd, în schimb, o mulţime de detalii care puneau într-o lumină favorabilă curajul şi ingeniozitatea lor.

— Ajunge ! se adresă Ostap lui Panikovski. Nu-ţi mai osteni chelia de pomană, dînd-o de parchet. Am acum clar în faţa ochilor tabloul bătăliei. Ziceţi că era şi o fată cu el ? Asta-i bine. Aşadar, un mic func-

ţionar poartă asupra lui, în buzunar, foarte simplu şi normal, suma... mi se pare că aţi şi numărat cît ? Cît e acolo ? Oho ! Zece miişoare ! Leafa domnului Koreiko pe douăzeci de ani de serviciu ireproşabil. Un spectacol divin, cum scriu cei mai orientaţi autori de articole de fond. Dar nu cumva v-am deranjat ? Ce făceaţi pe jos ? Împărţeaţi banii ? Continuaţi, continuaţi, eu o să privesc.

— Am vrut să împărţim cinstit, după dreptate, spuse Balaganov, strîngînd banii de pe pat. Egal la toată lumea : cîte 2.500 de ruble.

Şi, după ce împărţi banii în patru grămăjoare, se îndepărtă modest spunînd :

— Dumitale, mie, lui şi lui Kozlevici.

— Foarte frumos, zise Ostap. Acum să-i împartă Panikovski. După cîte văd, el are altă părere.

Panikovski, care făcuse opinie separată, se puse pe treabă cu multă ardoare. Aplecat peste pat, mişca din buzele-i groase, îşi uda degetele cu scuipat şi muta la nesfîrşit bancnotele, de pe un loc pe altul, parcă ar fi făcut o pasienţă complicată. După ce manevră aşa timp îndelungat, reuşi să formeze pe plapomă trei grămăjoare : una mare — din bancnote curate, noi-nouţe, a doua — la fel de mare dar din bancnote mai murdare, şi a treia — mai mică, din bancnote slinoase de tot.

— Noi doi, cîte patru mii, se adresă lui Bender, iar lui Balaganov — două, deşi n-a muncit nici pentru două.

— Şi lui Kozlevici ? întrebă Balaganov, închizînd ochii de furie.

— Pentru ce şi lui Kozlevici ? urlă Panikovski cu un glas piţigăiat. Asta e jaf ! Cine-i Kozlevici, ca să împărţim cu el ? Nu cunosc nici un fel de Kozlevici.

— Asta-i tot ? întrebă marele maestru.

— Tot, răspunse Panikovski, fără să-şi ia ochii de la teancul de bancnote curate. Ce legătură are Kozlevici cu asta ?

— Ei, acum o să împart eu, spuse Ostap gospodăreşte.

Strînse grămăjoarele la un loc, puse banii în cutia de tablă şi o băgă în buzunarul pantalonilor săi albi.

— Toţi banii ăştia, încheie el, vor fi imediat restituiţi păgubaşului, cetăţeanul Koreiko. Vă place acest mod de împărţeală ?

— Nu, nu ne place, îi scăpă lui Panikovski.

— Lasă glumele, Bender, spuse nemulţumit Balaganov. Trebuie să-i împărţim după dreptate.

— Asta nu se va întîmpla, răspunse cu răceală Ostap. Şi, în general, la ora asta tîrzie n-am de gînd să glumesc cu voi.

Panikovski îşi împreună palmele vineţii de om bătrîn. Se uită cu groază la marele maestru, se retrase într-un colţ şi tăcu. Doar, din cînd în cînd, foarte rar, mai deschidea gura numai ca să-şi arate dintele de aur.

Faţa lui Balaganov se acoperi dintr-o dată de sudoare, de parcă s-ar fi prăjit la soare ore întregi.

— Atunci pentru ce am muncit ? întrebă el gîfîind. Aşa nu se poate. Asta... explică-mi...

— Dumitale, fiu iubit al locotenentului Schmidt, zise politicos Ostap, nu pot decît să-ţi repet ceea ce ţi-am mai spus şi la Arbatov. Respect Codul penal. Nu sînt un jefuitor, ci un luptător de idei pentru cucerirea valorilor monetare. Jaful nu figurează printre cele 400 de metode cinstite ale mele de a lua banii. Nu ştiu cum, dar nu se potrivesc cu ele. Şi apoi noi n-am venit aici, pentru 10.000. Numai eu personal am nevoie de cel puţin 500.000.

— Atunci de ce ne-ai trimis ? întrebă Balaganov mai potolit. Noi am depus toată rîvna.

— Cu alte cuvinte, vrei să ştii dacă mult stimatul vostru comandor a avut un scop şi care anume, atunci cînd a dispus să se facă ultima operaţiune ? La asta îţi răspund : Da, a avut. Şi ştii care ?...

Dar Panikovski pare-se nu voia să-l ştie, pentru că tocmai trase cortina peste dintele lui de aur, îşi luă vînt, lăsă capul în jos ca un taur care vrea să împungă şi se repezi, scos din fire, la Ostap, strigînd : „Da cine eşti tu ?“ Fără să-şi schimbe poziţia şi chiar fără să întoarcă capul, marele maestru readuse, cu un pumn

ca de cauciuc, pe violatorul de convenţii la punctul său de plecare şi continuă :

— Uite, îţi voi spune care, Şura. Am vrut să fac un sondaj. Şi dacă la un funcţionar cu o leafă de patruzeci şi şase de ruble pe lună s-au găsit în buzunar zece miare, ceea ce e cel puţin ciudat, aceasta ne deschide perspective mari pentru un pot gras, cum spun maratoniştii şi chibiţii de la alergări. Şi 500 de miare este incontestabil un pot gras. Şi iată cum o să le obţinem. Îi vei restitui lui Koreiko aceste 10.000 şi el o să le ia. Aş vrea să văd un om care să nu-şi ia înapoi banii. Şi acesta îi va fi sfîrşitul. Lăcomia îl va duce la pieire. De îndată ce va mărturisi că e bogat, îl am în mînă. Ca om deştept, va înţelege că o parte este mai mică decît întregul şi îmi va da această parte, de teamă să nu piardă totul. Şi, în acel moment, Şura, va apare pe scenă farfurioara cu chenar...

— Just ! exclamă Balaganov.

Panikovski se văicărea în colţ :

— Daţi-mi banii mei ! Sînt sărac lipit ! N-am mai fost de un an la baia de aburi. Sînt bătrîn. Femeile nu mă mai iubesc.

— Adresează-te Ligii mondiale pentru reformele sexuale, zise Bender. Poate că cei de acolo or să te ajute.

— Nimeni nu mă iubeşte, continuă Panikovski tremurînd.

— Şi de ce să te iubească ? Femeile nu iubesc oameni ca dumneata. Ele iubesc oameni tineri, cu picioare lungi, cu nivel politic ridicat. Iar dumneata eşti cu un picior în groapă. Iar cînd vei muri, nimeni nu va scrie despre dumneata la ziar : „Încă unul căzut pe frontul muncii". Şi la mormîntul dumitale n-o să stea nici o văduvă frumoasă cu ochi de persană. Şi copiii nu vor întreba plîngînd : „Tăticule, tăticule, ne auzi tu oare ?"

— Nu mai vorbi aşa ! strigă Panikovski speriat. O să vă îngrop pe toţi. Nu-l cunoaşteţi pe Panikovski. Panikovski are şapte vieţi. Daţi-mi banii.

— Mai bine spune : ai de gînd să-ţi vezi de treabă sau nu ? Te întreb pentru ultima dată.

— O să-mi văd, răspunse Panikovski, ştergîndu-şi lacrimile de bătrîn care i se prelingeau încet pe obraji.

Noaptea, noaptea adîncă, noaptea neagră învăluia întreaga ţară.

În portul Cernomorsk, macaralele se învîrteau uşor, lăsîndu-şi cablurile de oţel în calele adînci ale vaselor străine, apoi se răsuceau din nou, pentru a coborî încet pe debarcader, cu o prudenţă de pisică, lăzile de brad cu utilaj pentru şantierul uzinei de tractoare. O lumină trandafirie, ca de cometă, ţîşnea din coşurile înalte ale uzinelor de silicaţi. Constelaţiile de pe şantierul hidrocentralei de pe Nipru, din Magnitogorsk şi din Stalingrad sclipeau. În nord, răsărise steaua uzinei *Putilovul roşu*, iar după ea se aprinseră o mulţime de alte stele de mărimea întîi. Erau printre ele fabrici, combinate, centrale electrice, şantiere noi. Lumina întregul plan cincinal, lăsînd în umbră, prin strălucirea lui, cerul vechi, pe care îl cunoscuseră egiptenii.

Un tînăr, care întîrziase cu iubita lui la un club muncitoresc, aprindea grăbit harta electrificată a planului cincinal şi-i şoptea amorului său nestins :

— Vezi luminiţa ceea roşie ? Acolo va fi uzina de combine din Siberia. Vom pleca acolo. Vrei ?

Şi iubita rîdea încetişor, trăgîndu-şi mîna dintr-a lui.

Noaptea, noaptea adîncă, noaptea neagră, după cum am mai spus, învăluia întreaga ţară. Monarhistul Hvorobiev visa un uriaş carnet sindical şi gemea în somn. În tren, pe un pat de sus, sforăia inginerul Talmudovski, care plecase de la Harkov la Rostov, atras de o leafă mai bună. *Gentlemenii* americani, care duceau în patria lor reţeta unui minunat samagon de grîu, se legănau pe valurile largi ale Atlanticului. Vasisuali Lohankin se răsucea pe canapeaua sa, frecîndu-se la locurile avariate. Bătrînul rebusist Siniţki ardea de pomană lumina, compunînd pentru revista *Alimentarea cu apă* un labirint cu tema : *Unde este preşedintele acestei adunări generale a muncitorilor şi funcţionarilor, veniţi la alegerile comitetului sindical al staţiei locale de pompare ?* Totodată, căuta să nu facă zgomot, ca să n-o trezească pe Zosia. Polîhaev era lungit în pat cu

Serna Mihailovna alături. Ceilalți funcționari ai *Hercules*-ului dormeau un somn agitat, prin diferite părți ale orașului. Alexandr Ivanovici Koreiko nu putea închide ochii, chinuit de gîndul bogăției sale. Să nu fi posedat această bogăție, ar fi dormit liniștit. Ce făceau Bender, Balaganov și Panikovski, se știe. Numai despre Kozlevici, șoferul și proprietarul *Antilopei*, nu vom spune nimic acum, deși i se întîmplase un bucluc cu un caracter cît se poate de politic.

În zori, Bender deschise trusa sa de moașă, scoase de acolo un chipiu de milițian cu stema orașului Kiev și, băgîndu-l în buzunar, plecă la Alexandr Ivanovici Koreiko. Pe drum se lega de lăptărese, căci venise ora acestor femei pișichere, iar ora funcționarilor încă nu începuse. Mergînd, fredona cu cuvinte romanța :

„Și gîndul primei întîlniri
Sub bolta nopților înaltă
Nu mă mai mișcă în simțiri
Și sîngele nu-mi mai tresaltă."

Marele maestru nu prea spunea adevărul. Prima întîlnire cu milionarul-conțopist îl emoționa. Înainte de a intra în casa din Malaia Kasatelnaia nr. 16, își puse chipiul oficial, apoi încruntă sprîncenele și bătu la ușă.

În mijlocul odăii stătea Alexander Ivanovici. Era în maiou și abia apucase să-și pună pantalonii de mic funcționar. Mobilierul camerei era de o sărăcie lucie, așa cum se obișnuia să se mobileze, înainte de revoluție, orfelinatele și alte organizații asemănătoare, aflate sub patronajul împărătesei Maria Feodorovna. În odaie, se găseau trei mobile : un pat de fier, din cele de spital ; o masă de bucătărie, cu un dulăpaș, ale cărui uși erau prevăzute cu o încuietoare de lemn, la fel cu cele cu care se închid de obicei closetele, în stațiunile balneare, și un scaun vienez, scorojit. Într-un colț, zăceau niște haltere și, printre ele, două greutăți mari, distracție de atlet categorie grea.

Văzîndu-l pe milițian, Alexandr Ivanovici făcu un pas apăsat înainte.

— Cetăţeanul Koreiko ? întrebă Ostap cu un zîmbet radios.

— Întocmai, răspunse Alexandr Ivanovici, arătîndu-şi de asemenea bucuria că ia contact cu un reprezentant al puterii de stat.

— Alexandr Ivanovici ? se informă Ostap, zîmbind şi mai radios.

— Exact, confirmă Koreiko, căutînd din răsputeri să se arate şi mai bucuros.

După aceasta nu-i mai rămăsese marelui maestru decît să se aşeze pe scaunul vienez şi să-şi fabrice un zîmbet ultrafermecător. După ce-o făcu şi pe-asta, se uită la Alexandr Ivanovici. Dar milionarul-conţopist se încordă din toate puterile şi reuşi să exprime prin mutra lui şi încîntare, şi entuziasm, şi admiraţie, şi adoraţie mută — toate acestea, bineînţeles, ca rezultat al întîmplării ferice de a fi luat contact cu un reprezentant al forţei publice.

Zîmbetele şi manifestările de bucurie continuau din ce în ce mai accentuate şi atît de progresiv, încît aminteau de un manuscris al compozitorului Franz Liszt, unde, pe prima pagină se indica să se cînte *repede*, pe a doua pagină — *foarte repede*, pe a treia — *mult mai repede*, pe a patra *cît se poate de repede*, iar pe a cincea : *încă şi mai repede*.

Cînd Ostap văzu că Alexandr Ivanovici a ajuns la pagina cincea şi că a mai continua întrecerea a devenit o imposibilitate, trecu la subiect.

— Am venit la dumneata cu o misiune, spuse el devenind deodată serios.

— Vă rog, vă rog, făcu Alexandr Ivanovici, de asemenea întunecat la faţă.

— Vrem să vă facem o bucurie.

— M-ar interesa mult să aflu despre ce e vorba.

Melancolic la culme, Bender băgă mîna în buzunar. Koreiko îi urmărea mişcările cu o mutră ca de înmormîntare. La lumină, apăru cutia de tablă de ţigări *Kaukaz*. Dar exclamaţia de uimire pe care o aştepta Ostap nu se produse. Milionarul clandestin privea cutia complet nepăsător. Ostap scoase banii, îi numără cu grijă şi, împingînd teancul spre Alexandr Ivanovici, spuse :

— Exact zece mii. Fiţi bun şi daţi-mi o chitanţă.

— Aţi greşit, tovarăşe, zise Koreiko foarte încet. Ce zece mii ? Ce chitanţă ?

— Cum ce ? Doar aţi fost jefuit ieri.

— Pe mine nu m-a jefuit nimeni.

— Cum adică, n-aţi fost jefuit ? întrebă Ostap agitat. Ieri, pe malul mării. Şi vi s-au luat zece mii de ruble. Hoţii sînt arestaţi. Faceţi-mi chitanţa.

— Dar, zău, nu m-a jefuit nimeni, spuse Koreiko, pe faţa căruia sclipi un zîmbet. E o greşeală. O greşeală flagrantă.

Deşi încă nu-şi dădea seama cît de adîncă îi este înfrîngerea, marele maestru manifestă o agitaţie nelalocul ei, de care avea să-şi amintească totdeauna cu ruşine. Începu să stăruie, să se supere, să-i bage lui Alexandr Ivanovici banii în mînă, şi, în general, cum spun chinezii, parcă-şi pierduse faţa lui adevărată. Koreiko strîngea din umeri, zîmbea prevenitor, dar nu voia să ia banii.

— Prin urmare, n-aţi fost jefuit ?

— Nu m-a jefuit nimeni.

— Şi nu vi s-au luat zece mii de ruble ?

— Nu, tovarăşe, nu. Cum vă puteţi închipui că aş putea să am eu atîţia bani ?

— Aşa e, aşa e, spuse Ostap potolindu-se. De unde să aibă un mic funcţionar o asemenea sumă de bani... Prin urmare, la dumneata totul e în regulă ?

— Totul ! răspunse milionarul cu un zîmbet încîntător.

— Şi stomacul e în regulă ? întrebă Ostap, zîmbind şi mai încîntător.

— În perfectă regulă. Ştiţi, eu sînt un om foarte sănătos.

— Nu visezi urît ?

— Nu, nu visez.

Şi iar începură să joace zîmbetele pe ambele feţe, ca în bucata aceea a lui Listz, la patru mîini : repede, foarte repede, mult mai repede, cît se poate de repede, şi încă şi mai repede. Noii-cunoscuţi îşi luară rămas bun cu o dragoste de parcă s-ar fi iubit de o veşnicie şi pentru vecie.

— Nu vă uitaţi chipiul de miliţian, zise Alexandr Ivanovici. A rămas pe masă.

— Să nu mănînci seara roşii crude, îl sfătui Ostap, să nu-ţi facă rău la stomac.

— Toate cele bune, spune Koreiko, înclinîndu-se bucuros şi pocnind călcîiele.

— La revedere, la revedere, răspunse Ostap. Eşti un om foarte interesant ! La dumneata totul e în regulă. Mă şi mir cum un om cu asemenea noroc mai e în libertate !

Şi, continuînd să arboreze zîmbetul inutil cu care intrase, marele maestru ieşi repede în stradă. Merse cîteva sute de metri în pas alergător, uitînd că poartă pe cap un chipiu oficial cu stema oraşului Kiev, absolut nepotrivit în oraşul Cernomorsk, şi numai cînd ajunse în mijlocul unei mulţimi de bătrînei venerabili, care discutau în faţa terasei acoperite a restaurantului nr. 68, îşi veni în fire şi începu să-şi cîntărească la rece şansele.

In timp ce el medita plimbîndu-se, distrat, înainte şi înapoi, bătrîneii continuau să-şi vadă de ocupaţia lor zilnică.

Erau nişte oameni ciudaţi şi caraghioşi pentru zilele noastre. Aproape toţi purtau veste albe de pichet şi canotiere de pai. Unii purtau chiar panamale, care însă se mai închiseseră la culoare. Şi, desigur, toţi aveau la cămaşă gulere îngălbenite şi scrobite, de sub care apăreau gîturi păroase ca de găină. Aici, în faţa cantinei nr. 68, unde înainte îşi avusese sediul vestita cafenea *Florida,* se adunau rămăşiţele Cernomorskului comercial dinainte de război : misiţi rămaşi fără birouri proprii, comisionari care se ofiliseră fiindcă nu mai încasau comisioane, foşti agenţi de cereale, contabili ramoliţi şi alte lichele. Cîndva se adunau aici ca să încheie tranzacţii. Acum îi atrăgea în acest colţişor bătut de razele soarelui obişnuinţa de ani de zile şi nevoia de a mai trăncăni ca babele. Citeau zilnic *Pravda* venită de la Moscova (în presa locală nu aveau încredere), şi priveau tot ce se petrecea în lume ca un preludiu al declarării Cernomorskului oraş liber. Cîndva, cu o sută de ani în urmă, Cernomorskul fusese într-adevăr oraş liber şi

asta îi făcea viaţa atît de veselă şi de prosperă, încît aureola de *porto-franco* arunca încă şi acum sclipiri de aur asupra colţului luminos din faţa fostei cafenele *Florida*.

— Aţi citit despre conferinţa de dezarmare ? se adresă o vestă de pichet unei alte veste de pichet. Cuvîntarea contelui Bernstorf ?

— Bernstorf e un cap ! răspunse vesta întrebată pe un ton de parc-ar fi ştiut asta, fiindcă îl cunoştea pe conte personal de ani şi ani. Dar dumneavoastră aţi citit ce discurs a rostit Snowden la adunarea alegătorilor din Birmingham, această citadelă a conservatorilor ?

— Ei, ce să mai vorbim !... Snowden este un cap ! Ascultă, Valiadis, se adresă el unui al treilea bătrînel, cu panama. Ce părere ai despre Snowden ?

— Să-ţi spun sincer, răspunse panamaua. Snowden nu-i un om să-i bagi degetul în gură. Eu personal n-aş face-o.

Şi fără să se emoţioneze de faptul să Snowden nu i-ar fi permis pentru nimic în lume să-i vîre degetul în gură, bătrînul continuă :

— Dar orice aţi spune, eu vă declar sincer : Chamberlain e totuşi şi el un cap.

Vestele de pichet ridicară din umeri. Ele nu tăgăduiau că şi Chamberlain e un cap. Dar cel mai mult îi consola Briand.

— Briand ! spuneau ei cu foc. Ăsta cap ! Cu ideea lui pan-europeană...

— Să-ţi spun sincer, *mesiè* Funt, şopti Valiadis, totul e în regulă. Beneş a şi acceptat proiectul pentru o pan-Europă, dar ştii cu ce condiţie ?

Vestele de pichet se apropiară şi-şi întinseră gîturile de găină.

— Cu condiţia ca Cernomorskul să fie declarat *porto-franco*. Beneş e un cap. Ei trebuie doar să-şi vîndă cuiva uneltele agricole... Ei bine, noi le vom cumpăra.

La auzul acestor cuvinte, ochii bătrînilor străluciră. De cîţi ani nu tînjeau ei să mai cumpere şi să mai vîndă o dată !

— Briand e un cap ! spuseră ei oftînd. Beneş e şi el un cap.

Cînd Ostap se trezi din gîndurile sale, observă că îl ţine strîns, de reverul hainei, un bătrînel necunoscut, cu o pălărie de paie strivită şi o panglică neagră slinoasă. Papionul îi lunecase într-o parte şi butonul de alamă de sub el se uita drept la Ostap.

— Iar eu îţi spun, striga bătrînelul la urechea marelui maestru, că Macdonald n-o să se lase prins în undiţa asta ! N-o să se lase ! Mă auzi ?

Ostap dădu la o parte cu mîna pe bătrînelul peste măsură de înflăcărat şi ieşi din mulţime.

— Hoover e un cap ! se auzea în urma lui. Şi Hindenburg e un cap.

Ostap luase o hotărîre. Îşi recapitulase în minte toate cele patru sute de metode cinstite de a scoate bani şi, deşi printre ele existau sisteme briante, ca de pildă înfiinţarea unei societăţi pe acţiuni pentru scoaterea la suprafaţă a unei corăbii încărcate cu aur şi scufundată pe timpul războiului Crimeii, sau organizarea unei serbări, de lăsata secului, în folosul prizonierilor capitalului, sau concesionarea dreptului de a scoate firmele de la magazine — nici una nu se potrivea în speţă. Şi Ostap născoci a 401-a metodă.

„N-am izbutit să cuceresc cetatea cu un atac prin surprindere, îşi zise el, va trebui să încep un asediu în toată regula. Principalul e stabilit. Inculpatul are bani. Şi, judecînd după faptul că a renunţat, fără să clipească, la 10.000 de ruble, înseamnă că dispune de sume uriaşe. Aşadar, întrucît părţile n-au căzut de acord, şedinţa continuă."

Se întoarse acasă, cumpărînd pe drum un dosar gros, galben, cu nişte şireturi ca de pantofi.

— Ei ? întrebară într-un glas Balaganov şi Panikovski, istoviţi de atîta aşteptare.

Ostap se aşeză în tăcere la măsuţa de bambus, puse dosarul în faţa sa şi scrise pe el cu litere mari :

„Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la... 193...".

Fraţii din acelaşi tată se uitau peste umărul lui Bender la dosar.

— Ce-i înăuntru ? întrebă Panikovski curios.

— O ! făcu Ostap. Înăuntru ? De toate : palmieri, femei, expresuri albastre, marea azurie, un vapor alb, un smoching aproape nepurtat, un lacheu japonez, un biliard propriu, dinţi de platină, ciorapi necîrpiţi, bucate gătite numai cu unt şi, mai ales, micii mei prieteni, gloria şi puterea pe care o dau banii.

Şi el deschise în faţa membrilor uimiţi ai echipajului *Antilopei* dosarul gol.

Capitolul XV
COARNE ŞI COPITE

A fost odată un biet negustor particular. Era un om destul de bogat : proprietar al unui magazin de galanterie, situat peste drum de cinematograful *Capitoli*, vindea liniştit *lingerie*, dantele, cravate, nasturi şi alte mărfuri mărunţele, dar la care se cîştiga bine. Într-o seară, veni acasă schimbat la faţă. Fără să spună nici un cuvînt, cotrobăi prin bufet, scoase de acolo o găină întreagă, rece şi, plimbîndu-se prin odaie, o mîncă toată. După asta, deschise din nou bufetul, scoase o bucată întreagă de cracauer, de vreo jumătate de chil, se aşeză pe scaun şi, cu privirea sticloasă pironită în acelaşi punct, mestecă încet toată jumătatea de kilogram. Cînd întinse mîinile să ia şi nişte ouă tari de pe masă, nevastă-sa îl întrebă speriată :

— Ce s-a întîmplat, Borea ?

— O nenorocire ! răspunse el, băgînd în gură un ou tare ca de cauciuc. Mi s-a pus un impozit îngrozitor. Nici nu poţi să-ţi închipui.

— Şi de ce mănînci atît de mult ?

— Trebuie să-mi alung gîndurile cu ceva, răspunse negustorul particular. Sînt îngrozit.

Şi toată noaptea, negustorul se învîrti prin odăile sale, unde numai şifoniere avea vreo opt bucăţi, şi mîncă. Mîncă tot ce era în casă. Era îngrozit.

OFICYNA ARTYSTYCZNA FILIALA W CZĘSTOCHOWIE
ODDZIAŁ W ORSKU

In ziua următoare, închirie jumătate din magazin unui negustor de articole de papetărie. Acum, într-o vitrină se aflau cravate şi bretele, iar în alta, atîrna, agăţat de două frînghiuţe, un uriaş creion galben.

Veniră apoi vremuri şi mai grele. În magazin apăru un al treilea coproprietar : un ceasornicar, care împinse creionul într-o parte şi ocupă jumătate de vitrină cu un ceas de bronz cu o Psyché, dar fără minutare. Şi în faţa bietului negustor de galanterie, care acum nu mai înceta să zîmbească ironic, şedea, în afară de plicticosul vînzător de creioane, şi un ceasornicar cu o lupă neagră înfiptă în ochi.

Nenorocirea se mai abătu încă de două ori asupra negustorului de galanterie şi în magazin se mai mutară un meşter instalator, care aprinse imediat un primus de lipit, şi un negustor cu totul ciudat, căruia îi intrase în cap că abia acum, în anul 1930 de la naşterea lui Cristos, venise vremea ca populaţia Cernomorskului să se arunce asupra mărfii pe care o vindea el şi anume : gulere tari.

Şi firma, cîndva falnică şi unică la părinţi, a negustorului de galanterie căpătă un aspect dezgustător :

Comerţ de galanterie
Industrie de produse de galanterie
B. KULTURTRIEGER

Reparăm tot felul de ceasornice B. Pavel Bouret
GLAZIUS-ŞENKER

Articolele de papetărie şi rechizite de birou. Orice furnitură pentru pictorii şi funcţionarii sovietici
LEV SOKOLOVSKI

Reparaţii de ţevi şi instalaţii sanitare
M. N. FANATIUK

Specialitate
Gulere tari din Leningrad
KARL PAVIAINEN

Clienţii intrau cu frică în magazinul care odinioară avea un aspect atît de frumos. Meşterul ceasornicar Glazius-Şenker, înconjurat de rotiţe, *pince-nez*-uri şi arcuri, şedea sub diferite ceasornice, printre care şi un orologiu de turn. În magazin sunau, des şi asurzitor, deşteptătoarele. În fundul încăperii se înghesuiau elevi, care căutau caiete ce nu se găseau nicăieri. Karl Paviainen îşi tot tundea guleraşele cu foarfecele, ca să-i treacă timpul, în aşteptarea clienţilor. Şi nu apuca serviabilul B. Kulturtrieger să întrebe o cumpărătoare : „Ce doriţi ?“ că instalatorul Fanatiuk lovea tare cu ciocanul într-o ţeavă ruginită şi toată funinginea de la lampa de lipit se aşternea pe marfa de galanterie fină.

Pînă la urmă, ciudatul combinat particular se destrămă şi Karl Paviainen îşi luă o birjă, încărcă în ea marfa sa anacronică şi se topi în beznă. După el, trecu în neant şi comerţul cu mărfuri de galanterie şi cel cu articole de papetărie şi rechizite de birou, urmărite de inspectori financiari călări. Fanatiuk căzu în patima beţiei. Glazius-Şenker intră în cooperativa de ceasornicari *Timpuri noi*. Oblonul încreţit de fier căzu bubuind. Dispăru şi firma caraghioasă.

Dar nu trecu mult şi oblonul se ridică din nou, iar deasupra fostei arce a particularilor apăru o mică tăbliţă îngrijită :

Filiala din Cernomorsk a oficiului din Arbatov pentru colectarea coarnelor şi copitelor

---

Cine ar fi aruncat o privire în magazin, ar fi văzut că tejghelele şi rafturile dispăruseră, că podeaua era proaspăt spălată, că lîngă pereţi stăteau mese de birou de culoarea gălbenuşului, iar pe pereţi atîrnau afişele obişnuite la instituţii, cu indicarea orelor de primire şi cu recomandarea de a nu strînge mîna fiindcă e nehigienic.

Instituţia nou-născută avea chiar din naştere o bară de apărare împotriva vizitatorilor, care nu apăruseră

încă. Lîngă o măsuţă pe care un samovar galben scotea aburi şi şuiera cu glas piţigăiat, plîngîndu-se de soarta sa de samovar, şedea un curier cu un dinte de aur. Frecînd cănile pentru ceai el fredona supărat :

Ce vremuri, doamne, sînt acu
Ce vremuri, aoleu,
Nu se mai crede-n Dumnezeu,
Nu se mai crede, nu !

Dincolo de bară umbla de colo pînă colo un voinic roşcovan. Din cînd în cînd se apropia de maşina de scris, izbea cu un deget gros şi ţeapăn în claviatură şi rîdea în hohote. În fundul biroului, sub o tăbliţă pe care scria *Directorul filialei,* şedea marele maestru, luminat de o lampă de birou.

Părăsiseră de mult hotelul *Karslbad.* Toţi membrii echipajului *Antilopei,* cu excepţia lui Kozlevici, se instalaseră în *Cuibul caţelor,* la Vasisuali Lohankin, care era scandalizat la culme de lucrul acesta. Încercase el să protesteze, arătînd că n-a închiriat camera la trei persoane, ci uneia singure — unui intelectual celibatar, dar Ostap îi răspunsese nepăsător : „*Mon dieu,* Vasisuali Andreevici, nu te mai frămînta. Dintre toţi trei, doar unul singur, eu sînt intelectual, aşa că condiţia e respectată." La plîngerile următoare ale gazdei, Bender răspunsese raţional : „*Mein Gott,* scumpul meu Vasisuali ! Poate tocmai în asta stă marele adevăr al poporului." Şi Lohankin se linişti pe loc, după ce mai întîi stoarse de la Ostap douăzeci de ruble. Panikovski şi Balaganov se acomodară de minune în *Cuibul caţelor* şi glasurile lor răsunau stăpîne în corul întregului apartament. Ba Panikovski fusese chiar acuzat că noaptea fură petrol din primusurile altora. Mitrici nu întîrzie să-i facă cu acest prilej lui Ostap o observaţie ironică, la care marele maestru îi răspunse, fără cuvinte, cu una în piept.

Oficiul pentru colectarea coarnelor şi copitelor fusese deschis din mai multe motive.

— Cercetările în cazul Koreiko, spuse Ostap, ar putea să ne răpească foarte mult timp. Cît timp, ştie numai Dumnezeu. Şi, întrucît Dumnezeu nu există, nu ştie ni-

meni. Groaznică situaţie. Poate un an, poate numai o lună. În orice caz, e nevoie să avem o situaţie legală. Trebuie să ne încadrăm în masele active ale slujbaşilor. Această situaţie juridică ne-o va da oficiul. Pe mine mă atrage de mult activitatea administrativă. În adîncul sufletului sînt un birocrat şi un încurcă-lume. Vom colecta ceva foarte caraghios. De pildă, linguriţe de ceai, jetoane cu numere pentru cîini, sau păr pentru perii. Ori poate şi mai bine : coarne şi copite. Admirabil ! Coarne şi copite pentru necesităţile industriei de piepteni şi portţigarete. Adică, de ce n-ar exista o instituţie ca asta ? În plus, am în valijoara mea hîrtii minunate, cu antete pentru toate împrejurările, şi o ştampilă rotundă, aşa-numita ştampilă de rangul I.

Banii, pe care Koreiko îi refuzase şi pe care scrupulosul Ostap socotise că-i poate trece acum la venituri, fură depuşi la bancă în contul curent al noii instituţii. Panikovski se revoltă din nou şi ceru ca banii să fie împărţiţi, ceea ce îi atrase, ca pedeapsă, numirea sa într-o funcţie prost plătită şi înjositoare pentru natura sa iubitoare de libertate, şi anume în funcţia de curier. Balaganov căpătă postul de răspundere de împuternicit pentru copite, cu o leafă de nouăzeci şi două de ruble. Fu cumpărată din piaţă o maşină veche de scris *Adler*, din care lipsea litera „e“ şi fu înlocuită cu litera „î“. De aceea, chiar prima adresă, expediată de Ostap către magazinul de articole de recuzită, suna astfel :

Ilibîraţi prîzîntatorului, curiîrul tov. Panikovski, pîntru filiala din Cîrnomorsk rîcuzita di birou în valoarî di 150 rublî (una sută cincizîci) în contul dirîcţii din oraşul Arbatov.

ANIXA. Fără anixă.

— Mi-a dat Dumnezeu un dobitoc împuternicit pentru copite ! spuse supărat Ostap. Nu poţi să-i dai nici o sarcină. A cumpărat o maşină cu accent turcesc. Prin urmare, eu sînt dirîctor dî filială ? Eşti un porc, Şura. Asta e !

Dar nici măcar maşina de scris cu pronunţie stranie nu putu să întunece lumina bucuriei marelui maestru. Noul tărîm de activitate îi plăcea foarte mult. Din ceas în ceas venea la birou cu cumpărături. Aducea maşini şi aparate de birou, atît de complicate, încît curierul şi împuternicitul rămîneau cu gura căscată. Cumpărase perforatoare, prese de copiat, un taburet cu şurub şi o călimară scumpă, de bronz, formată din cîteva căsuţe de ţară, pentru cerneluri de diferite culori. Această operă se chema *Cu faţa spre sat* şi costa o sută cincizeci de ruble. Culmea o constitui un compostor de cale ferată, din fontă, cerut de Ostap de la gara de pasageri. Spre sfîrşit, Bender aduse nişte coarne de cerb ramificate. Oftînd şi plîngîndu-se de salariul său mic, Panikovski le fixă pe perete, deasupra mesei şefului. Totul mergea bine, chiar admirabil. Munca planificată suferea numai de lipsa inexplicabilă a automobilului şi a minunatului şofer, Adam Kozlevici.

In a treia zi de existenţă a oficiului apăru primul vizitator. Spre uimirea generală era un poştaş. El aduse opt scrisori şi, după ce stătu puţin la taifas cu curierul Panikovski, plecă. Printre scrisori, se descoperiră trei înştiinţări, prin care un reprezentant al oficiului era convocat de urgenţă la diferite consfătuiri şi şedinţe, cîteşitrele menţionînd că prezenţa e obligatorie. Prin celelalte hîrtii diferite instituţii necunoscute, dar existente — după cît se vede — cereau să li se prezinte tot felul de date, situaţii şi tabele în mai multe exemplare, tot urgent şi tot obligatoriu.

— Ce-i asta ? ţipa Ostap. Nu mai departe decît acum trei zile, eram ca un vultur de munte — liber, fîlfîiam din aripi, cînd şi încotro voiam, iar acum, poftim : prezenţă obligatorie ! Constat că în oraşul ăsta există o mulţime de oameni care au o nevoie imperioasă de Ostap Bender. Şi atunci, cine va duce toată această corespondenţă cu prietenii ? Va trebui să facem cheltuieli şi să revizuim statele de personal. E nevoie de o secretară pricepută, care să se ocupe de corespondenţă.

După două ore îi căzu altă belea pe cap. Veni un ţăran cu un sac mare şi greu.

— Cine primeşte coarnele ? întrebă el, lăsînd desaga pe podea.

Marele maestru se uită pieziş la vizitator şi la marfa lui. Erau coarne mici, strîmbe şi murdare şi Ostap le privi cu dezgust.

— Da e bună marfa ? întrebă, prudent, directorul filialei.

— Păi uitaţi-vă şi 'mneavoastră ce coarne grozave ! spuse cu foc ţăranul, apropiind un corn galben de nasul marelui maestru. Coarne prima-ntîia. Cum scrie la carte.

Fură nevoiţi să cumpere marfa, deoarece corespundea condiţiilor cerute. Apoi, ţăranul se aşeză să bea ceai cu Panikovski şi povesti, vreme îndelungată, despre viaţa de la ţară, făcîndu-l pe Ostap să fiarbă de enervarea firească a omului care a aruncat pe fereastră 15 ruble.

— Dacă Panikovski mai dă drumul unui purtător de coarne de-ăsta, spuse Ostap după plecarea vizitatorului, poate să se lingă pe bot de slujbă de acum înainte. Îl dau afară fără preaviz. Şi, în general, ne ajunge atîta activitate de stat. E timpul să ne apucăm de treabă.

După ce atîrnă pe uşa de sticlă o tăbliţă pe care scria *Repaos*, directorul filialei scoase din dulap mapa în care susţinea că se află marea azurie şi vaporul alb şi, după ce bătu cu palma pe ea, zise :

— Iată de ce se va ocupa biroul nostru. Acum, acest „dosar“ nu cuprinde nici o filă, dar vom da de capătul firului, chiar dacă pentru asta va fi nevoie ca Panikovski şi Balaganov să fie trimişi în deplasare în nisipurile din pustiul Kara-Kum, sau la Kremenciuk, spre a aduce material pentru anchetă.

În momentul acela, clanţa de la uşă începu să se mişte. De cealaltă parte a geamului, un bătrîn cu o panama cîrpită cu aţă albă şi purtînd o haină largă de şantung, sub care se vedea o vestă de pichet, întindea gîtul său de găină ca să se uite şi lipea de geam o ureche mare, ca să asculte.

— Închis, închis ! se grăbi să strige Ostap. Colectarea copitelor s-a sistat temporar.

Totuşi, bătrînul continua să facă semne cu mîna.

Dacă Ostap nu i-ar fi dat drumul bătrînului cu vesta albă, poate că romanul ar fi urmat altă linie şi, firește, nu s-ar mai fi produs evenimentele surprinzătoare la care fu dat să ia parte, atît marele maestru împreună cu nevricosul şi veselul său curier şi împuternicitul pentru copite, cît şi multe alte persoane, printre care un oarecare înţelept din Orient, nepoata bătrînului autor de rebusuri, un vestit militant pe tărîm social, directorul *Hercules*-ului, precum şi un mare număr de cetăţeni sovietici şi străini.

Dar Ostap deschise uşa. Zîmbind trist, bătrînul trecu după bară şi se aşează pe un scaun. Închise ochii şi rămase tăcut, pe scaun, vreo cinci minute. Nu i se auzeau decît şuierăturile scurte, pe care le scotea din cînd în cînd, pe nasul lui ca de mort. Cînd personalul biroului, convins în sfîrşit că degeaba aşteaptă ca acest vizitator să vorbească, începu să se sfătuiască în şoaptă cum să i se scoată mai repede leşul în stradă, bătrînul ridică pleoapele pămîntii şi zise cu o voce joasă :

— Numele meu e Funt. Funt.

— Şi după părerea dumitale, asta e suficient ca să dai buzna într-o instituţie închisă la prînz ? îl întrebă, amuzat, Ostap.

— Dumneata rîzi, răspunse bătrînul, dar numele meu e Funt. Am 90 de ani.

— Şi ce doreşti ? întrebă Ostap, care începuse să-şi piardă răbdarea.

Dar cetăţeanul Funt se cufundă din nou în tăcere şi rămase tăcut destul de mult timp.

— Aveţi aici un birou, zise el în sfîrşit.

— Da, da, un birou, îi dădu ghes Ostap. Mai departe. Mai departe.

Dar bătrînul nu făcea decît să se mîngîie cu o mînă pe genunchi.

— Vedeţi pantalonii ăştia de pe mine ? rosti el după o lungă tăcere. Sînt pantaloni de paşti. Înainte îi îmbrăcam numai de paşti, acum îi port în fiecare zi.

Şi, cu toate că Panikovski îi dădu una în spate să-i scoată vorbele mai repede, Funt tăcu din nou. Cuvin-

tele le rostea precipitat, dar între fraze făcea pauze care durau uneori şi trei minute. Pentru oamenii care nu erau obişnuiţi cu el, felul de a vorbi al lui Funt putea să-i facă să turbeze. Ostap se şi pregătea, de altfel, să-l ia, nu de fundul pantalonilor săi pascali, ci de zgarda scrobită şi să-l dea afară, cînd bătrînul deschise din nou gura. Şi ceea ce spuse, în continuare, suscită atîta interes, încît Ostap fu nevoit să se împace cu vorbirea lui în rate seculare.

— Nu aveţi nevoie de un preşedinte ? întrebă Funt.

— Ce fel de preşedinte ? exclamă Bender.

— Unul oficial. Într-un cuvînt, un director general al instituţiei.

— Păi, director sînt eu.

— Prin urmare, ai de gînd să stai singur la răcoare ? Atunci de ce nu mi-ai spus din capul locului şi mă baţi la cap de două ore ?

Bătrînul cu pantaloni de paşti se înfuriase, dar pauzele dintre fraze nu le scurtase.

— Eu sînt Funt, repetă el cu suflet. Am 90 de ani. Toată viaţa am slujit de paravan pentru alţii. Asta-i profesiunea mea, să sufăr pentru alţii.

— Aha, eşti om de paie ?

— Da, făcu bătrînul, dînd din cap cu demnitate. Sînt preşedintele-paratrăsnet, Funt. În capul meu s-au spart întotdeauna toate. Mereu am stat la puşcărie. Şi sub Alexandru al II-lea „Eliberatorul", şi sub Alexandru al III-lea „Pacificatorul" şi sub Nicolae al II-lea „Impilatorul".

Şi bătrînul, înşirînd ţarii, îndoia încet deget după deget.

— Am stat şi sub Kerenski. În timpul comunismului de război, e drept, n-am stat de loc, căci a dispărut comerţul cinstit şi n-am mai avut de lucru. Dar, în schimb, vai cît am stat în perioada nep-ului ! Vai cît am stat ! Dar au fost cele mai frumoase zile din viaţa mea. În patru ani, n-am petrecut în libertate mai mult de trei luni. Am măritat-o pe nepoată-mea Golkonda Evseevna şi i-am dat zestre un pian cu coadă, o păsărică de argint şi 80 de ruble în monezi de cîte 10 ruble aur. Acum umblu şi nu mai recunosc Cernomorskul nostru.

Unde au dispărut toate ? Unde-i capitalul privat ? Unde-i prima societate de credit reciproc ? Unde e, vă întreb, cea de-a doua societate de credit reciproc ? Unde este asociaţia pe încredere ? Unde sînt societăţile pe acţiuni cu capital mixt ? Unde sînt ? O mizerie ! E revoltător !

Acest scurt discurs ţinu relativ puţină vreme : o jumătate de oră. Ascultîndu-l pe Funt, Panikovski se înduioşă. El îl trase pe Balaganov deoparte şi-i şopti cu respect :

— Se vede imediat omul din alte vremuri. Acuma cauţi cu lumînarea pînă să dai de unul şi în curînd n-au să mai existe de loc.

Şi servi amabil bătrînului o ceaşcă de ceai dulce.

Ostap îl mută pe preşedintele-paratrăsnet la biroul său directorial, porunci să se închidă uşa şi începu, cu răbdare, să pună întrebări veşnicului deţinut, care şi-a sacrificat viaţa pentru „prietenii săi". Preşedintele vorbea cu plăcere. Dacă nu s-ar fi odihnit atît de mult între fraze, s-ar fi putut spune chiar că sporovăieşte, fără punct şi fără virgulă.

— Nu cunoşti pe unul Alexandr Ivanovici Koreiko ? întrebă Ostap, uitîndu-se la dosarul legat cu şireturi de ghete.

— Nu-l cunosc, răspunse bătrînul. Nu cunosc pe nimeni cu numele ăsta.

— Dar cu *Hercules* ai avut vreodată de-a face ?

Cînd auzi cuvîntul *Hercules*, preşedintele se mişcă uşurel. Ostap nici nu băgă de seamă această uşoară mişcare, dar dacă în locul lui, ar fi fost oricare altă vestă de pichet de la cafeneaua *Florida* care-l cunoştea de mult pe Funt — Valiadis de pildă — acesta şi-ar fi zis imediat în sinea lui : „Funt e ca pe tăciuni aprinşi, e pur şi simplu apelpisit".

Cum să nu cunoască Funt *Hercules*-ul, cînd ultimele patru şederi în puşcărie erau legate direct de această instituţie ? De pe urma *Hercules*-ului se hrăneau cîteva societăţi particulare pe acţiuni. A existat, de pildă, o societate *Intensivnik*. Funt a fost invitat să deţină funcţia de preşedinte. *Intensivnik* a primit de la *Hercules* un aconto mare pentru ca să colecteze nu se

ştie ce material lemnos — preşedintele-paravan nu-i ţinut doar să ştie ce se petrece în spatele lui. Şi, imediat după asta, societatea a dispărut. Cineva a pus mîna pe bani, iar Funt a încasat şase luni închisoare. După *Intensivnik* s-a constituit o asociaţie pe încredere *Cedrul muncitor*, firește, sub preşedinţia tot a venerabilului Funt. S-a luat bineînţeles de la *Hercules* aconto pentru a-i furniza cedru uscat. Bineînţeles că s-a produs pe neaşteptate un faliment, cineva s-a îmbogăţit, iar Funt, pentru leafa lui de preşedinte, a plătit cu puşcăria. Apoi a luat fiinţă *Uniunea fierăstraielor*, *Hercules* a dat aconto, firma a dat faliment, cineva a vîrît gologanii în buzunar, Funt a fost vîrît la gherlă. Şi iar a apărut o firmă : *Tăietorul de lemne din sud*, *Hercules* — aconto, firma — faliment, X — căptuşit cu un cîştig gras, Funt — căptuşit cu închisoare.

— Dar cine punea mîna pe bani ? întrebă stăruitor Ostap, plimbîndu-se în jurul bătrînului. Cine conducea efectiv ?

Bătrînul sorbea tăcut ceaiul din ceaşcă şi ridica încet pleoapele grele.

— Cine ştie ? spuse el amărît. Lui Funt nu i se destăinuia nimic. Eu trebuia să fiu numai paravan, asta era profesia mea. Şi am fost sub Alexandru al II-lea, şi am fost sub Alexandru al III-lea, şi am fost sub Nikolai Alexandrovici Romanov, şi am fost sub Alexandr Feodorovici Kerenski. Şi am fost şi în perioada nep-ului, înainte de punctul lui culminant, în timpul punctului lui culminant şi după punctul lui culminant. Acum, însă, sînt fără lucru şi trebuie să port pantalonii de paşti.

Ostap continuă încă multă vreme să-i stoarcă cuvinţel cu cuvinţel. Se comportă asemeni unui căutător de aur, care trece prin sită tone de mîl şi nisip ca să dea pe fund de cîteva firişoare de metal preţios. Îl înghiontea pe Funt cu umărul, cînd acesta începea să moţăie şi chiar îl gîdila la subţioară. După toate aceste manevre, izbuti să afle că, după părerea lui Funt, în spatele tuturor acestor societăţi şi firme falimentare se ascundea, fără îndoială, aceeaşi persoană. Cît priveşte *Hercules*-ul, el a fost muls de multe sute de mii de ruble.

— In orice caz, adăugă străvechiul preşedinte-paravan, în orice caz, acest necunoscut e un cap. Îl cunoaşteţi pe Valiadis ? Nici Valiadis n-ar izbuti să-l bage pe omul ăsta în cofă.

— Dar pe Briand ? întrebă Ostap zîmbind, amintindu-şi de adunarea vestelor de pichet, de lîngă fosta cafenea *Florida*. Pe Briand ar putea Valiadis să-l bage în cofă ? Ce părere ai ?

— Cu nici un preţ ! răspunse Funt. Briand e un cap.

Mişcă trei minute din buze fără să scoată nici un sunet, apoi adăugă :

— Hoover e un cap. Şi Hindenburg e un cap. Hoover şi Hindenburg sînt două capete.

Ostap se sperie. Cea mai bătrînă vestă de pichet se cufunda în mocirla politicii înalte. Dintr-o clipă în alta ar fi putut să înceapă să vorbească despre pactul Kellog, sau despre dictatorul spaniol Primo de Rivera, şi atunci nici o forţă din lume nu l-ar mai fi putut abate de la această îndeletnicire înaltă. Şi chiar apăru în ochii lui o licărire de idioţenie, iar deasupra gulerului său scrobit mărul lui Adam prinse a se mişca, prevestind naşterea unei noi fraze. Bender deşurubă repede un bec electric şi-l trînti de pămînt. Becul se sparse cu pocnetul rece al unui foc de armă. Numai aşa reuşi să abată pe preşedinte de la problemele internaţionale. Şi, profitînd repede de împrejurare, Ostap îl întrebă :

— Te vedeai totuşi cu cineva de la *Hercules* ? In legătură cu acontul ?

— Eu n-aveam de-a face acolo decît cu contabilul Berlaga, care era salariatul lor. Personal, altceva nu ştiu nimic. Mie nu-mi spuneau nimic. Oamenii au nevoie de mine numai ca să servesc de acoperire. Am servit de acoperire pe vremea ţarismului, şi pe vremea socialismului, şi pe vremea hatmanului, şi pe vremea ocupaţiei franceze. Briand e un cap.

Nu mai puteai smulge nimic de la bătrîn. Dar şi ceea ce spusese îngăduia pornirea cercetărilor.

„Aici se simte laba lui Koreiko", se gîndi Ostap.

Directorul *Filialei din Cernomorsk a oficiului din Arbatov pentru colectarea de coarne şi copite* se aşează la birou şi trecu pe hîrtie discursul preşedintelui Funt.

Reflecţiile asupra relaţiilor dintre Valiadis şi Briand le omise.

Prima filă a anchetei clandestine, în legătură cu milionarul clandestin, fu numerotată, perforată la locul cuvenit şi pusă la dosar.

— Ei, angajaţi un preşedinte ? întrebă bătrînul punîndu-şi panamaua cîrpită. Văd că biroul vostru are nevoie de un preşedinte. Nu cer mult : 120 de ruble pe lună, în stare de libertate, şi 240 la închisoare, 100% spor în caz că munca are un caracter vătămător.

— Poate că o să te luăm, zise Ostap. Fă o cerere şi înainteaz-o împuternicitului pentru copite.

Capitolul XVI

JAHRBUCH FÜR PSYCHOANALYTIK

La secţia financiară şi de contabilitate a *Herculesului* ziua de muncă începu ca de obicei exact la ora 9.

Kukuşkind îşi ridicase poala hainei, ca să-şi şteargă cu ea sticlele de la ochelari şi, făcînd aceasta, să spună colegilor săi că la biroul bancar *Sikomorski şi Ţesarevici* se lucra mult mai liniştit decît în haosul de la *Hercules* ; Tezoimeniţki se întorsese pe taburetul lui cu şurub spre perete şi întinsese mîna ca să rupă foaia din calendar ; Lapidus-junior căscase gura ca să înghită o bucată de pîine unsă cu pastă de heringi, cînd uşa se deschise şi în prag apăru — cine şi-ar fi putut închipui ? — contabilul Berlaga.

Această apariţie neaşteptată stîrni în secţie panică. Tezoimeniţki alunecă de pe farfurioara sa cu şurub şi, poate pentru prima dată în trei ani, fila din calendar rămase neruptă. Lapidus-junior, uitînd să muşte din sandviş, începu să mişte fălcile în gol. Dreifus, Cevajevskaia şi Saharkov rămaseră cu gura căscată. Koreiko ridică capul şi îl lăsă iar în jos. Iar bătrînul Kukuşkind îşi puse repede ochelarii, uitînd să-i mai şteargă, ceea ce nu i se mai întîmplase niciodată în cei treizeci de

ani de cînd era funcţionar. Berlaga se instală la masa sa, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic şi, fără să răspundă la zîmbetul de o ironie fină a lui Lapidus-junior, îşi deschise registrele.

— Cum mai merge cu sănătatea ? întrebă totuşi Lapidus. Ce-i cu nervul din călcîi ?

— Mi-a trecut complet, răspunse Berlaga, fără să ridice capul. Nici nu cred ca omul să aibă un astfel de nerv.

Pînă la pauza de prînz, toţi cei de la secţia financiară şi de contabilitate se foiră pe taburetele şi perniţele lor, morţi de curiozitate, iar în clipa în care se auzi semnalul de atac, crema lumii contabile făcu îndată roată în jurul lui Berlaga. Evadatul, însă, aproape că nici nu răspundea la întrebări. El luă deoparte patru oameni din cei mai de încredere şi, după ce se convinse că nu-i nimeni de prisos prin apropiere, le povesti extraordinarele sale aventuri de la casa de nebuni. Contabilul fugar îşi presără povestirea cu o mulţime de expresii întortocheate şi diverse interjecţii, pe care le-am lăsat aici deoparte, pentru ca expunerea să fie mai curgătoare.

CE-A POVESTIT CONTABILUL BERLAGA, ÎN CEL MAI STRICT SECRET, LUI BORIS OHLEBSKI, DREIFUS, SAHARKOV ŞI LAPIDUS-JUNIOR, ÎN LEGĂTURĂ CU CEEA CE I S-A ÎNTÎMPLAT LA CASA DE NEBUNI.

După cum am mai arătat, contabilul Berlaga fugise la casa de nebuni de teama comprimărilor. El spera să stea în acest aşezămînt medical cît va dura primejdia şi să se întoarcă la *Hercules* după ce furtuna se va fi potolit şi cei opt tovarăşi cu ochi cenuşii se vor fi mutat la instituţia vecină.

Toată treaba o ticluise cumnatu-său. Făcuse rost de o carte despre comportarea şi obiceiurile alienaţilor şi, după lungi discuţii, dintre toate ideile fixe fu aleasă grandomania.

— N-o să fie nevoie să faci nimic, îi explica cumnatul. Trebuie numai ca îndată ce se apropie cineva să-i ţipi la ureche : „Eu sînt Napoleon !“ sau : „Eu sînt Emile Zola !“ sau „Mahomed !“, dacă vrei.

— Dar vicerege al Indiei pot să fiu ? îl întrebă, pe un ton încrezător, Berlaga.

— Poţi, cum să nu. Unui nebun îi este permis orice. Prin urmare, vrei să fii vicerege al Indiei ?

Cumnatul vorbea cu atîta autoritate, parcă ar fi fost cel puţin intern la un ospiciu de nebuni. În realitate, însă, era un modest agent care se ocupa cu difuzarea ediţiilor de lux ale editurii de stat şi, din grandoarea comercială din trecut nu-i mai rămăsese, în cufăr, decît o gambetă vieneză cu căptuşeală albă de mătase.

Cumnatul se duse la telefon să cheme salvarea, iar noul vicerege al Indiei îşi scoase bluza, îşi sfîşie cămaşa de pînză şi, pentru orice eventualitate, îşi turnă în cap o sticluţă de cerneală de copiat, de cea mai bună calitate. Apoi se întinse cu burta pe podea şi, cînd sosiră sanitarii, începu să strige :

— Eu sînt viceregele Indiei ! Unde sînt credincioşii mei naibi, maharadjahi, unde sînt vitejii, prietenii şi elefanţii mei ?

Martor al acestei crize de grandomanie, cumnatul clătină cu îndoială din cap. După părerea lui, naibii şi vitejii nu intrau în sfera de acţiune a regelui Indiei. Dar sanitarii şterseră cu o batistă udă faţa contabilului pătată cu cerneală de calitatea I şi, cu eforturi unite, îl vîrîră în ambulanţă. Uşiţele ei date cu lac se închiseră, se auzi claxonul medical de alarmă şi maşina îl duse pe viceregele Berlaga în noile lui domenii.

Pe drum, bolnavul dădu din mîini şi bolborosi ceva, gîndindu-se însă neîncetat, cu frică, la prima întîlnire cu nebunii adevăraţi. Se temea ca ei să nu-i facă cine ştie ce, sau poate chiar să-l omoare.

Dar spitalul arăta cu totul altfel decît şi-l închipuise Berlaga. Într-un salon lung şi luminos, şedeau pe canapele, erau întinşi pe paturi sau se plimbau oameni în halate albăstrii. Contabilul observă că nebunii aproape nu vorbesc între ei. N-au timp să stea de vorbă. Se gîndesc. Se gîndesc tot timpul. Au o mulţime de gînduri, vor să-şi aducă aminte de ceva, de ceva deosebit de important, de care depinde fericirea lor. Dar gîndurile se destramă şi dispar. Şi, din

nou, trebuie să chibzuieşti la toate, să înţelegi, în sfîrşit, ce s-a întîmplat, de ce totul merge acum aşa de prost, cînd înainte totul era aşa de bine.

Pe lîngă Berlaga, trecu de cîteva ori un nebun nepieptănat şi cu o mutră nenorocită. Ţinîndu-se cu mîna de bărbie, păşea pe aceeaşi linie — de la fereastră la uşă, de la uşă la fereastră, apoi iar la uşă, şi iar la fereastră. Şi atîtea gînduri îi frămîntau bietul lui cap, încît ducea mereu ba o mînă, ba alta la frunte şi grăbea pasul.

— Sînt viceregele Indiei ! strigă Berlaga, uitîndu-se pe furiş la sanitar.

Nebunul nu-l gratifică nici măcar cu o privire. Încruntîndu-se plin de suferinţă, începu să-şi adune iar gîndurile ce i se risipiseră din pricina strigătului sălbatec al lui Berlaga. În schimb, se apropie de vicerege un idiot scund şi, luîndu-l încrezător peste talie, îi spuse cîteva cuvinte într-un fel de limbă păsărească.

— Ce ? întrebă Berlaga, care se speriase.

— Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba, rosti clar noua lui cunoştinţă.

Strigînd „aoleu !“, Berlaga se îndepărtă de idiot. După asta, se apropie de un om cu o chelie ca lămîia care, însă, se întoarse imediat cu faţa la perete şi se uită cu teamă la contabil.

— Unde sînt maharadjahii mei ? îl întrebă Berlaga, simţind nevoia de a-şi menţine reputaţia de nebun.

Dar, la întrebarea lui, un bolnav care şedea în pat în fundul salonului, se ridică pe picioarele lui subţiri şi galbene ca nişte lumînări de biserică şi strigă cu un glas nenorocit :

— Daţi-mi drumul ! Vreau să trăiesc în libertate ! Vreau să plec în pampas !

După cum află mai tîrziu, cel care voia să plece în pampas era un bătrîn profesor de geografie, din al cărui manual Berlaga învăţase în tinereţea lui vulcanii, golfurile şi istmurile. Geograful înnebunise cu totul pe neaşteptate : într-o zi, se uitase pe harta celor două emisfere şi nu găsise strîmtoarea Behring. Bătrînul profesor examină harta toată ziua. Toate se

aflau la locul lor : şi Newfoundlandul, şi Canalul de Suez, şi Madagascarul, şi Insulele Sandwich cu capitala lor Honolulu, chiar şi vulcanul Popocatepetl, dar strîmtoarea Behring lipsea. Şi chiar pe loc, acolo, lîngă hartă, profesorul a înnebunit [1]. Era un nebun blînd, care nu făcea rău nimănui, dar Berlaga se sperie groaznic. Ţipetele lui făceau să i se strîngă inima.

— Vreau să trăiesc în libertate ! continua să strige geograful. Să plec în pampas !

El ştia mai bine decît oricine pe lume ce înseamnă libertatea. Era geograf şi cunoştea întinderi pe care oamenii obişnuiţi, cu ocupaţii plicticoase, nici nu le bănuiesc. Voia să trăiască în libertate şi să galopeze pe un armăsar transpirat, prin desişuri.

In salon intră o doctoriţă tînără, cu ochi albaştri, blînzi, şi se îndreptă direct spre Berlaga.

— Eu sînt viceregele Indiei ! îi raportă el roşind. Daţi-mi înapoi elefantul meu iubit !

— Aiurezi, îi spuse prietenos doctoriţa. Eşti la spital şi o să te vindecăm.

— O-o-o ! Elefantul meu ! strigă provocător Berlaga.

— De ce nu vrei să înţelegi, îi spuse doctoriţa şi mai prietenos. Nu eşti viceregе, toate astea sînt aiureli, înţelegi, aiureli !

— Nu, nu sînt aiureli, obiectă Berlaga, care ştia că principalul este să te încăpăţînezi.

— Ba da, sînt aiureli !

— Nu, nu sînt aiureli !

— Aiureli !

— Nu sînt aiureli !

Văzînd că fieru-i cald, contabilul începu să-l bată. O împinse pe blînda doctoriţă şi scoase un urlet prelung, care îi enervă pe toţi bolnavii şi în special pe

[1] După informaţiile pe care le deţin autorii, strîmtoarea Behring lipsea într-adevăr de pe harta care-l înnebunise pe bietul geograf. Lipsa strîmtorii se datora zăpăcelii care domnea la editura *Cartea şi polul*. Vinovaţii şi-au primit pedeapsa meritată. Directorul editurii a fost eliberat din funcţiune şi trimis la munca de jos, iar cellalţi s-au ales cu mustrare cu avertisment (nota autorilor).

micul idiot, care se aşează pe jos şi, lăsînd să-i curgă balele, spuse :

— En, den, troacatr, madmazel Jurovatr.

Şi Berlaga auzi satisfăcut în spatele său vocea doctoriţei care-i spunea unui sanitar :

— Trebuie să-l mutăm la ăia trei, că altfel o să ne sperie tot salonul.

Doi sanitari răbdători îl duseră pe certăreţul vicerege într-un salon mic, pentru bolnavii care nu se purtau cum trebuie şi unde stăteau, întinşi liniştit, trei oameni. Abia aici înţelese contabilul ce înseamnă nebunia adevărată. Cînd îşi făcură apariţia sanitarii cu Berlaga, bolnavii intrară într-o activitate neobişnuită. Un bărbat gras se rostogoli jos de pe pat, se aşeză repede în patru labe şi, ridicîndu-şi dosul, bombat ca o mandolină, începu să latre sacadat şi să zgîrie parchetul cu labele dinapoi, încălţate în papuci de spital. Un altul se înfăşură în pătură şi începu să strige : „Şi tu, Brutus, te-ai vîndut bolşevicilor !“ Îşi închipuia fără îndoială că-i Caius Iulius Cezar. Dar uneori, în mintea lui zbuciumată sărea un arculeţ şi încurcîndu-se striga : „Sînt Heinrich Iulius Zimmerman !“

— Plecaţi de aici ! Sînt goală ! urlă cel de-al treilea. Nu vă uitaţi la mine. Mi-e ruşine. Sînt o femeie goală.

Şi femeia goală era bărbat, cu mustăţi şi complet îmbrăcat de sus pînă jos.

Sanitarii plecară. Pe viceregele Indiei îl cuprinse o frică atît de mare, încît nici nu se mai gîndea să ceară să i se restituie elefantul iubit, maharadjahii, naibii credincioşi şi ostaşii misterioşi.

„Ăştia te strîng de gît cît ai zice peşte“, îşi zicea în sinea lui, simţind că îi îngheaţă sîngele în vine de frică.

Şi regreta amarnic că făcuse scandal în salonul liniştit. Ce plăcut ar fi fost acum să şadă la picioarele bunului profesor de geografie şi să asculte bombănitul gingaş al micului idiot : „Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba“. Dar nu se întîmplă nimic îngrozitor. Omul-cîine mai lătră de cîteva ori şi, bombănind, se urcă în pat. Caius Iulius dădu pătura deoparte, căscă

cu gura pînă la urechi şi se întinse cît era de lung, iar femeia cu mustăţi îşi aprinse o pipă şi mirosul dulceag al tutunului, *Capetown-ul nostru*, linişti sufletul agitat al lui Berlaga.

— Sînt viceregele Indiei, declară el, prinzînd curaj.

— Tacă-ţi botul, ticălosule ! îl apostrofă, leneş, Caius Iulius. Şi cu felul deschis al unui roman autentic adăugă : Te omor ! Scot maţele din tine !

Această ameninţare, venită din partea celui mai viteaz dintre împăraţi şi căpitani de oşti, îl readuse pe contabilul fugar la realitate. Se ascunse sub pătură şi, meditînd melancolic la viaţa sa plină de agitaţie, adormi.

Dimineaţa, Berlaga auzi prin somn nişte vorbe ciudate :

— Ne-au adus pe nebunul ăsta pe cap. Era aşa plăcut în trei... şi poftim. Ce bucluc o să mai avem acum cu el ! Blestematul ăsta de vicerege poate să ne şi muşte pe toţi.

După glas, Berlaga stabili că aceste cuvinte le rostise Caius Iulius Cezar. După cîtva timp, deschizînd ochii, văzu că omul-cîine se uita la el cu cel mai viu interes.

„S-a sfîrşit, se gîndi viceregele. Acum mă muşcă !"

Dar, pe neaşteptate, omul-cîine bătu din palme şi întrebă cu glas omenesc :

— Spune-mi, te rog, nu eşti fiul lui Foma Berlaga ?

— Ba da, răspunse contabilul, dar amintindu-şi repede că-i vicerege începu iar să urle : Daţi înapoi, nenorocitului de mine, elefantul meu cel credincios !

— Uită-te la mine, îi spuse omul-javră. Chiar nu mă recunoşti ?

— Mihail Alexandrovici, exclamă contabilul, care pricepuse acum situaţia. Ce întîlnire !

Şi viceregele îl îmbrăţişă cu căldură pe omul-cîine. Din grabă, se izbiră cu frunţile, scoţînd un sunet ca la ciocnirea a două bile de biliard. Ochii lui Mihail Alexandrovici se umeziseră.

— Prin urmare, nu eşti nebun ? întrebă Berlaga. Atunci de ce ai făcut pe nebunul ?

— Dar dumneata de ce ai făcut pe nebunul ? Şi încă cu pretenţii ! Auzi ! Să-i dai elefanţii ! Afară de asta, trebuie să-ţi spun, prietene Berlaga, că a fi vicerege e foarte, foarte slab pentru un nebun ca lumea.

— Dar cumnatul meu mi-a spus că se poate, răspunse amărît Berlaga.

— Uită-te, de pildă, la mine, zise Mihail Alexandrovici. Joc fin. Omul-cîine. Schizofrenie cu complicaţie de psihoză maniaco-depresivă şi, în plus, fii atent, Berlaga, stare de neurastenie. Crezi că am ajuns uşor la asta ? Am cercetat toate izvoarele. Dumneata ai citit cartea profesorului Bleiler *Gîndirea artistică* ?

— Nu, răspunse Berlaga cu glasul unui vicerege căruia i s-a smuls ordinul jartierei şi care a fost degradat şi transformat în ordonanţă.

— Domnilor ! ţipă Mihail Alexandrovici. N-a citit cartea lui Bleiler. Nu vă fie frică, veniţi încoace. E rege tot aşa cum eşti dumneata Cezar.

Ceilalţi doi locatari ai micului salon, rezervat nebunilor furioşi, se apropiară.

— Nu l-ai citit pe Bleiler ? întrebă Caius Iulius mirat. Atunci după ce tratat te-ai pregătit ?

— O fi fost abonat la revista germană *Jahrbuch für Psychoanalytik und Psychopathologik*, îşi dădu cu părerea mustăciosul.

Berlaga stătea parcă ar fi ajuns slugă la dîrloagă. Iar iniţiaţii îi tot trăgeau cu expresii savante din domeniul teoriei şi practicii psihanalizei. Cu toţii erau de acord că Berlaga o s-o păţească şi că medicul-şef, Titanuşkin, care urmează să sosească din deplasare dintr-o zi în alta, îl va da de gol în cinci minute. Nu spuseră însă că apropiata întoarcere a lui Titanuşkin îi făcea şi pe ei să se simtă foarte prost.

— Dar nu s-ar putea să-mi schimb mania ? întrebă, laş, Berlaga. Ce o să fie dacă o să spun că sînt Emile Zola sau Mahomed ?

— Prea tîrziu, declară Caius Iulius. În istoricul bolii s-a şi trecut că eşti vicerege şi un nebun nu poate să-şi schimbe maniile ca ciorapii. Acum — gata, o să fii, toată viaţa, în situaţia caraghioasă de rege. Noi stăm aici de o săptămînă şi cunoaştem regulile.

Într-un ceas, Berlaga află în toate amănuntele şi istoricul veritabil al „nebuniei“ vecinilor săi de salon.

Prezenţa lui Mihail Alexandrovici la casa de nebuni era datorată unor motive destul de simple şi de ordin practic. Mare nepman, rămăsese întîmplător în urmă cu plata a 43.000 ruble din impozitul pe venituri. Aceasta îl amenința cu o călătorie forţată în nord, iar afacerile lui cereau imperios să fie prezent la Cernomorsk. Duvanov, mustăciosul care se dădea drept fe-meie, era pare-se un sabotor de umilă speţă care avea toate motivele să se teamă de o iminentă arestare. Iar Caius Iulius Cezar, pe al cărui buletin scria că îl cheamă I. N. Starohanski şi că este fost avocat, stătea acolo din cu totul alte considerente şi anume : din înalte considerente ideologice.

— În Rusia Sovietică, spunea el, învelindu-se în pătură, casa de nebuni este singurul loc unde poate trăi un om normal. Tot restul este un hiperbalamuc. Nu, eu nu pot să trăiesc cu bolşevicii. Mai bine stau aici, în tovărăşia unor nebuni obişnuiţi. Ăştia, cel puţin, nu construiesc socialismul. Apoi, aici, ţi se dă de mîncare gratis. Pe cînd acolo, în halimaua lor, trebuie să munceşti. Dar eu n-o să muncesc pentru socialismul lor. În sfîrşit, aici mă bucur de întreaga libertate personală. Libertatea conştiinţei, libertatea cuvîntului...

Zărind un sanitar prin apropiere, Caius Iulius Starohanski ţipă cu o voce piţigăiată :

— Trăiască Adunarea constituantă ! Toţi în for ! Şi tu, Brutus, te-ai vîndut activiştilor cu funcţii de răspundere ? ! şi întorcîndu-se spre Berlaga adăugă : Ai văzut ? Ce vreau, aia ţip. Ia încearcă să faci la fel, pe stradă !

Toată ziua şi cea mai mare parte a nopţii, cei patru nebuni furioşi jucară 66, un joc complicat care cere stăpînire de sine, seninătate spirituală şi claritate de gîndire.

Dimineaţa se întoarse din deplasare profesorul Titanuşkin. El îi examină repede pe toţi patru şi porunci pe loc să fie daţi afară din spital. Nimic nu le ajută : nici cartea lui Bleiler, nici starea de neurastenie com-

plicată cu psihoză maniaco-depresivă, nici *Jahrbuch*-ul *für Psychoanalytik und Psychopathologik*. Profesorul Titanuşkin nu admitea pe cei care simulează.

Daţi pe beţe afară, o luară la fugă pe stradă, făcîndu-şi loc cu coatele printre trecători. În frunte păşea Caius Iulius. După el — femeia-bărbat, pe lîngă care alerga omul-cîine, iar în urma tuturor îşi tîra picioarele viceregele ce-şi pierduse coroana, blestemîndu-şi cumnatul şi gîndindu-se cu groază ce se va întîmpla acum.

După ce termină această poveste plină de învăţături, contabilul Berlaga se uită trist mai întîi la Borisohlebski, apoi la Dreifus, după aceea la Saharkov şi, în sfîrşit, la Lapidus-junior, ale căror capete se clătinau compătimitor, după cum i se părea lui în semiîntunericul din coridor.

— Vezi unde ai ajuns cu fanteziile dumitale ? spuse asprul Lapidus-junior. Ai vrut să scapi de o comprimare şi ai dat de alta. Acum o s-o păţeşti. Din moment ce te-au comprimat de la casa de nebuni, cu siguranţă că o să te dea afară şi de la *Hercules*.

Borisohlebski, Dreifus şi Saharkov nu spuseră nimic. Şi, fără o vorbă, îşi luară încet tălpăşiţa, în întuneric.

— Prieteni ! strigă contabilul cu o voce suavă. Încotro ?

Dar prietenii o luaseră la picior şi pantalonii lor de orfani se zăreau tocmai în capul scării, de unde apoi dispărură.

— Nu-i frumos, Berlaga, zise rece Lapidus. Degeaba cauţi să mă bagi în escrocheriile dumitale antisovietice şi murdare. Adio !

Şi viceregele Indiei rămase singur.

Ce-ai făcut, contabile Berlaga ? Unde ţi-au fost ochii, contabile ? Şi ce-ar fi spus tatăl tău, Foma, dacă ar fi aflat că la bătrîneţe fiul său s-a făcut vicerege ? Iată unde te-au adus, contabile, relaţiile tale primejdioase cu domnul Funt, preşedintele atîtor societăţi pe acţiuni cu capital mixt şi necurat. Mi-e şi groază să mă gîndesc ce ar fi spus bătrînul Foma despre isprăvile iubitului său fiu. Dar Foma odihneşte de mult în cimitirul creştin nr. 2, sub un serafim de piatră cu o

aripă ruptă, şi numai băieţaşii care vin pe acolo să fure liliac mai aruncă uneori o privire nepăsătoare asupra inscripţiei de pe mormîntul lui :

F. Berlaga, doarme-aici
Regretat de-ai săi amici
De familia lui dragă
Şi iubit de-o lume-ntreagă.

Dar poate că bătrînul n-ar fi spus nimic. Desigur că n-ar fi spus nimic, căci nici viaţa lui n-a fost chiar aşa de neprihănită. Purr şi simplu, te-ar fi sfătuit să fii mai prudent şi să nu te bizui în treburi serioase pe cumnatul tău. Da, în mare porcărie te-ai vîrît, contabile Berlaga !

Gîndurile apăsătoare, care puseseră stăpînire pe exlocţiitorul lui George al V-lea în India, fură întrerupte de nişte strigăte ce veneau dinspre scară :

— Berlaga ! Unde dracu o fi ? Îl caută cineva. Aha, uite-l ! Poftim pe aici, cetăţene !

Pe coridor, apăru împuternicitul pentru copite. Mişcînd braţele ca un ostaş de gardă, Balaganov se apropie de Berlaga şi îi înmînă o citaţie.

„Tov. Bîrlaga. O dată cu prjmirîa prîzîntîi vă vîţi prîzînta imîdiat pîntru lămurirîa anumitor chîstiuni."

Hîrtiuţa purta antetul *Filialei din Cernomorsk a ofi-ciului din Arbatov, pentru colectarea de coarne şi copite* şi o ştampilă rotundă al cărei cuprins ar fi fost cam greu de descifrat, chiar dacă lui Berlaga i-ar fi venit această idee. Dar contabilul fugar era atît de deprimat de buclucurile ce-i căzuseră pe cap, încît se mulţumi să întrebe :

— Aş putea să dau un telefon acasă ?

— Ce să mai dai ? răspunse, încruntat, responsabilul cu copitele.

După două ore mulţimea care stătea în faţa cinematografului *Capitoli,* aşteptînd să înceapă prima reprezentaţie, şi care, neavînd ce face, căsca ochii în toate părţile, observă că din biroul de colectare a coarnelor iese un om care pleacă încet, ducîndu-şi mereu mîna

la inimă. Era contabilul Berlaga. La început, abia îşi tîra picioarele, apoi îşi grăbi treptat pasul. După ce coti după colţ, contabilul îşi făcu pe furiş cruce şi-o luă la fugă ca un nebun. Nu trecu mult şi se văzu iarăşi la biroul său din secţia financiară şi de contabilitate, unde şedea şi se uita buimac în „cartea mare", plină de cifre care îi jucau în faţa ochilor.

Marele maestru închise între timp dosarul „cazului Koreiko" şi, uitîndu-se la Funt, care şedea sub o tăbliţă nouă, cu inscripţia : *Preşedintele consiliului de administraţie,* spuse :

— Nici cînd eram foarte tînăr, foarte sărac şi-mi cîştigam pîinea prezentînd la bîlciul din Herson pe un călugăr gras şi pieptos pe care-l dădeam drept femeie cu barbă — fenomen misterios al naturii — nici atunci nu mă afundasem atît de adînc în mocirla morală ca acest infam Berlaga.

— O stîrpitură, un netrebnic, întări Panikovski, împărţind paharele cu ceai. Îi făcea plăcere să ştie că există pe lume oameni şi mai josnici decît el.

— Berlaga nu e un cap, spuse preşedintele cu încetineala-i caracteristică. MacDonald e un cap. Ideea lui, cu privire la pacea de clasă în industrie...

— Ajunge, ajunge, îl întrerupse Bender. O să fixăm o şedinţă specială ca să aflăm părerile dumitale asupra lui MacDonald şi a altor politicieni burghezi. Acum n-am timp. Într-adevăr, Berlaga nu e un cap, dar ne-a comunicat totuşi cîteva lucruri interesante despre viaţa şi activitatea societăţilor pe acţiuni, care explodează singure.

Marele maestru se simţi deodată foarte bine dispus. Totul mergea de minune. Nimeni nu mai aducea coarne puturoase. Activitatea filialei din Cernomorsk putea fi considerată satisfăcătoare, deşi la fiecare tură poştaşul aducea noi adrese, circulări şi cereri, iar Panikovski fusese de două ori la oficiul de plasare ca să găsească o secretară.

— Da ! strigă brusc Ostap. Unde-i Kozlevici ? Unde e *Antilopa* ? Ce fel de instituţie e asta, fără automobil ? Trebuie să mă duc la o şedinţă. Toţi mă cheamă, nu pot să trăiască fără mine. Unde-i Kozlevici ?

Panikovski plecă ochii şi spuse oftînd :

— Cu Kozlevici e bucluc.

— Cum adică, bucluc ? Ce, s-a îmbătat ?

— Mai rău, răspunse Panikovski. Ne-a fost frică să-ţi spunem. L-au ameţit nişte popi catolici.

Spunînd aceste cuvinte, curierul se uită la împuternicitul pentru copite şi amîndoi clătinară trişti din cap.

Capitolul XVII
FIUL RISIPITOR SE ÎNTOARCE ACASĂ

Marele maestru nu iubea popii catolici. El avea de altfel aceeaşi aversiune şi faţă de rabini, de dalailami, de preoţii ortodocşi, de muezini, de şamani şi faţă de alţi slujitori ai cultului.

— Pentru înşelăciune şi şantaj am şi eu însumi înclinaţii, spunea el. Acum, de pildă, mă ocup cu stoarcerea unei importante sume de bani de la un cetăţean încăpăţînat. Dar eu nu-mi acompaniez actele dubioase nici cu psalmi, nici cu urletul de orgă, nici cu citate idioate din latineşte sau slavonă. Şi, în general, prefer să lucrez fără tămîie şi fără clopoţei astrali.

Şi în timp ce Balaganov şi Panikovski povesteau, luîndu-şi unul altuia, vorba din gură, despre soarta tristă ce-l lovise pe şoferul *Antilopei*, inima viteză a lui Ostap se umplea de mînie şi ciudă.

Popii catolici prinseseră sufletul lui Adam Kozlevici la hanul unde, printre nişte trăsurele cu doi cai de tip nemţesc şi nişte platforme moldoveneşti pentru fructe, stătea pe un morman de bălegar *Antilopa*. Preotul Kuşakovski venea pe la han pentru convorbiri de ordin moral cu coloniştii catolici. Cînd văzu *Antilopa*, slujitorul cultului se învîrti în jurul ei şi pipăi cu degetul un cauciuc. Intră în vorbă cu Kozlevici şi află că Adam Kazimirovici aparţine bisericii romano-catolice, dar că nu s-a mai spovedit de vreo douăzeci de ani. După ce spuse : „Asta nu e frumos, nu e frumos, pan Kozlevici“, preotul

Kuşakovski plecă, ţinîndu-şi în sus, cu ambele mîini, poalele sutanei şi sărind peste băltoacele ca de bere.

A doua zi, cînd încă cu noaptea în cap căruţaşii duceau la piaţă, în tîrgul Koşarî, mici speculanţi emoţionaţi, vîrîndu-i cîte cincisprezece într-o căruţă, preotul Kuşakovski apăru din nou. De data aceasta, era însoţit de încă un preot — Aloizi Moroşek. În timp ce Kuşakovski îi dădea bineţe lui Adam Kazimirovici, preotul Moroşek examină cu atenţie automobilul şi nu numai că apăsă cu degetul în cauciuc, dar apăsă şi pe para claxonului, făcîndu-l să scoată nişte sunete stridente. După aceasta, preoţii schimbară o privire între ei, se apropiară de Kozlevici din două părţi şi începură să-l ameţească. Îl ameţiră o zi întreagă. Îndată ce tăcea Kuşakovski, se pornea Moroşek. Şi nu apuca acesta să se oprească pentru ca să-şi şteargă sudoarea de pe faţă, că din nou se pornea Kuşakovski să-l frece pe Adam. Din cînd în cînd, Kuşakovski ridica spre cer arătătorul său galben, iar Moroşek, în acest timp, învîrtea pe degete mătăniile. Apoi învîrtea Koşakovski mătăniile şi Moroşek îndrepta arătătorul spre cer. Ba de cîteva ori preoţii prinseră a cînta încet pe latineşte şi, chiar în seara primei zile, Adam Kazimirovici începu să le ţină isonul. Totodată, ambii preoţi se uitau cu interes la maşină.

După un răstimp, Panikovski observă o schimbare la stăpînul *Antilopei*. Adam Kazimirovici rostea nişte cuvinte confuze despre împărăţia cerească, lucru pe care îl confirmă şi Balaganov. Apoi începu să dispară ore întregi şi, în cele din urmă, se mută de tot de la han.

— Şi de ce nu mi-aţi raportat ? se indignă marele maestru.

Au vrut ei să raporteze, dar le-a fost teamă de mînia comandorului. Sperau că Kozlevici îşi va veni în fire şi se va întoarce singur. Dar acum speranţele sînt spulberate. Preoţii l-au năucit complet. Chiar ieri, curierul şi împuternicitul cu copitele l-au întîlnit întîmplător. Şedea în maşină, în faţa bisericii. Au vrut să se apropie de el, dar n-au apucat. Din biserică a ieşit preotul Aloizi Moroşek, însoţit de un băiat în haine cu dantele.

— Înţelegi, Bender, spuse Şura, şi toată banda astă s-a urcat în *Antilopa* noastră. Bietul Kozlevici şi-a scos şapca, băieţaşul a sunat dintr-un clopoţel şi au plecat. Ţi-era mai mare mila, zău, să te uiţi la Adam al nostru. N-o să mai vedem noi *Antilopa* noastră.

Fără să spună nimic, marele maestru îşi puse chipiul de căpitan cu cozoroc lăcuit şi se îndreptă spre uşă.

— Funt, zise el, rămîi aici la birou ! Nu primeşti, sub nici un motiv, coarne sau copite. Dacă vine poşta, arunc-o în coş. O s-o descurce pe urmă secretara. S-a înţeles ?

Cînd preşedintele deschise gura să răspundă (ceea ce s-a întîmplat exact după cinci minute), membrii echipajului *Antilopei*, rămaşi fără şofer, erau de mult departe. În fruntea cortegiului călca cu paşi gigantici comandorul, care întorcea din cînd în cînd capul, bombănind : „N-aţi ştiut să mi-l păziţi pe naivul de Kozlevici, deşteptţilor ! O să vă dezmorţesc pe toţi ! Of, ce ţi-e şi cu clerul ăsta negru şi alb !“ Mecanicul de bord mergea tăcut, cu o mutră de parcă reproşurile nu l-ar fi privit. Panikovski sărea ca o maimuţă, întărîtînd sentimentul de răzbunare al şefului faţă de răpitorii lui Kozlevici, deşi parcă simţea în inimă o broască mare şi rece. Îi era frică de preoţii cei negri, pe care-i credea în stare de tot felul de vrăji.

În această ordine, întreaga filială de colectare a coarnelor şi copitelor sosi la biserică. În faţa grilajului de fier, împletit din spirale şi cruci, stătea *Antilopa*, goală. Biserica era imensă. Părea înfiptă în cer, ascuţită şi aspră ca un os de peşte. Şi osul ăsta îţi rămînea în gît. Cărămida roşie lustruită, acoperişul de ţiglă, povîrnit, fanioanele de tablă, contraforturile oarbe şi idolii frumoşi de piatră, ascunşi în nişe, ca să nu-i plouă — toată această gotică cazonă, în poziţie de drepţi, se prăbuşi parcă peste membrii echipajului *Antilopei*. Ei se simţiră mici. Ostap se urcă în automobil, adulmecă aerul şi spuse cu dezgust :

— Phiu ! Ce porcărie ! *Antilopa* noastră a şi început să miroasă a lumînări, a cutii pentru strîngerea pomenilor în vederea construirii unei biserici şi a cizme de popă. Desigur, e mai plăcut să mergi la slujbe în auto-

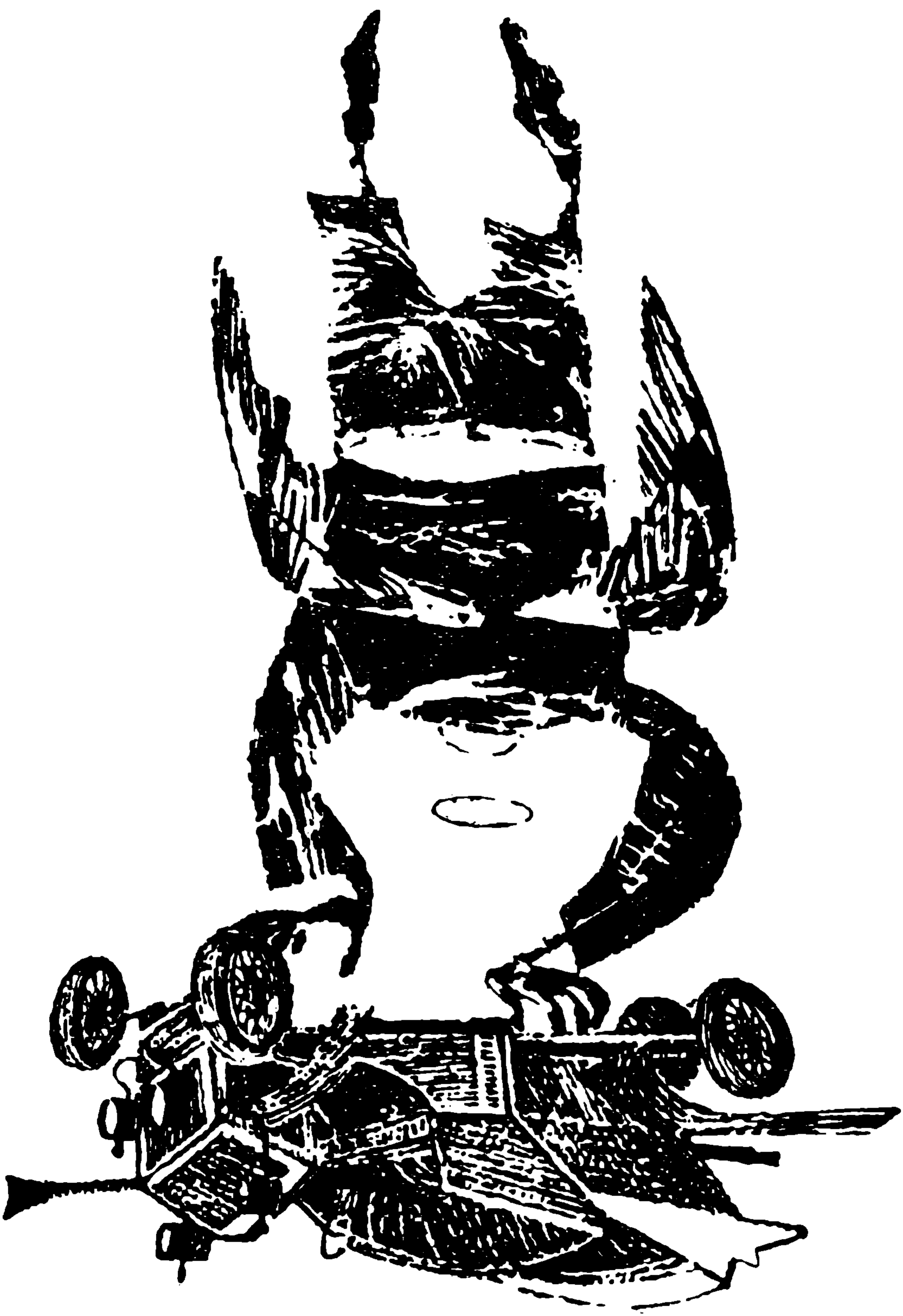

mobil decît în birjă. Şi încă pe gratis ! Nu, scumpi părinţi, noi avem de făcut slujbe ceva mai importante !

Spunînd aceste cuvinte, Bender intră în curtea bisericii şi, după ce trecu printre copiii care jucau şotron pe asfaltul însemnat cu cretă, urcă pe scara de granit, ca de edificiu bancar şi se opri la uşa bisericii. Pe canaturile ei groase, acoperite cu fier, nişte sfinţi în basorelief, aşezaţi în pătrăţele, îşi făceau bezele. Alţii arătau cu mîinile în diverse direcţii, iar alţii se distrau citind cărţi groase pe care sculptorul conştiincios gravase chiar şi litere latine. Marele maestru trase de mîner, dar uşa nu se deschise. Dinăuntru se auzeau sunetele blînde ale unei orgi.

— Îl ameţesc ! strigă Ostap, coborînd scara. Zăpăcirea e în toi ! În murmurul dulce al mandolinei.

— Ce-ar fi să plecăm ? întrebă Panikovski, răsucindu-şi pălăria în mînă. E totuşi un lăcaş al Domnului. Nu se cade.

Dar Ostap, fără să-i dea nici o atenţie, se apropie de *Antilopa* şi începu să apese nerăbdător pe butonul claxonului. Claxonă pînă cînd, dindărătul uşilor groase, se auzi un zăngănit de chei. Membrii echipajului *Antilopei* ridicară capetele. Uşa se deschise şi seninii sfinţi din nişele de stejar dispărură încet înăuntru. Din întunericul amvonului apăru în pridvorul înalt şi luminos Adam Kazimirovici. Era palid. Mustăţile lui de controlor se muiaseră şi atîrnau jalnice din nări. În mînă ţinea o carte de rugăciuni. De ambele părţi îl sprijineau preoţii. Din stînga — preotul Kuşakovski, din dreapta — preotul Aloizi Moroşek. Ochii sfinţilor erau unşi cu miere.

— Alo, Kozlevici ! strigă Ostap de jos. Nu te-ai plictisit încă ?

— Noroc, Adam Kazimirovici, spuse cu dezinvoltură Panikovski, ascunzîndu-se însă în spatele comandorului.

Balaganov făcu un salut cu mîna şi o strîmbătură, parcă vrînd să spună : „Adam, lasă-te de şotii !"

Şoferul *Antilopei* făcu cu trupul un pas înainte, dar cu sufletul, mînat din dreapta şi din stînga de privirile

pătrunzătoare ale lui Kuşakovski şi Moroşek, făcu un pas înapoi. Se uită melancolic la prietenii săi şi plecă.

Astfel începu marea luptă pentru disputarea sufletului nemuritor al şoferului.

— Hei, voi, heruvimi şi serafimi ! exclamă Ostap, provocîndu-i pe adversari la duel. Dumnezeu nu există !

— Ba da, există, replică preotul Aloizi Moroşck, acoperind cu corpul său pe Kozlevici.

— Asta-i curat huliganism, murmură preotul Kuşakovski.

— Nu există, nu există, continuă marele maestru, şi n-a existat niciodată. E fapt constatat de medicină.

— Consider această discuţie nelalocul ei, declară furios Kuşakovski.

— Dar să iei maşina e lucru la locul lui ? ţipă Balaganov cu lipsa lui de tact. Adam ! Aştia vor, nici mai mult nici mai puţin, să pună mîna pe *Antilopa*.

Cînd auzi asta, şoferul ridică capul şi se uită întrebător la cei doi preoţi. Aceştia începură să se văicărească şi, foşnind din sutanele lor de mătase, încercară să-l ducă pe Kozlevici înapoi în biserică. Dar el se împotrivi.

— Ei, şi cum rămîne cu Dumnezeu ? stărui marele maestru.

Preoţii fură nevoiţi să angajeze discuţia. Copiii încetară să mai sară într-un picior şi se apropiară de arenă.

— Cum puteţi afirma că Dumnezeu nu există ? începu Aloizi Moroşek cu o voce binevoitoare, cînd el a creat tot ce este viu !...

— Ştiu, ştiu, spuse Ostap. Şi eu sînt vechi catolic şi latinist. *Puer, socer, vesper, gener, liber, miser, asper, tener.*

Aceste excepţii latineşti, pe care Ostap le tocise în clasa a treia, cînd era la gimnaziul particular al lui Iliadi şi care îi rămăseseră amestecate în cap fără nici un rost, avură asupra lui Kozlevici un efect magnetic. Sufletul său se alătură trupului şi, în urma acestei uniri, şoferul făcu un pas timid înainte.

— Fiule, spuse Kuşakovski, uitîndu-se cu ură la Ostap, greşeşti, fiule, minunile Domnului dovedesc...

— Boaită ! Nu-ţi mai bate gura de pomană ! îi spuse aspru marele maestru. Şi eu am făcut minuni. Chiar acum patru ani a trebuit să fac, timp de cîteva zile, într-un orăşel, pe Isus Cristos. Şi totul a mers perfect. Am hrănit chiar, cu cinci pîini, cîteva mii de credincioşi. De hrănit, i-am hrănit, dar ce înghesuială a fost, mamă !

Discuţia continuă în acelaşi mod ciudat. Argumentele, neconvingătoare, dar hazlii ale lui Ostap, avură asupra lui Kozlevici o influenţă cît se poate de întremătoare. Obrajii îi redeveniră trandafirii şi mustăţile începură să i se zbîrlească iar în sus.

— Arde-i, arde-i ! se auzeau îndemnuri de după spiralele şi crucile grilajului, îndărătul căruia se strînsese o mulţime de curioşi. Zi-le şi despre papa de la Roma şi despre cruciade.

Ostap le vorbi şi despre papă. Îl înfieră pe Alexandru Borgia pentru purtarea lui urîtă, aminti — ca nuca-n perete — de Serafim Saroski şi puse, îndeosebi, accentul pe inchiziţia care l-a prigonit pe Galileu. Se înflăcără atît de mult, încît îi acuză direct pe Kuşakovski şi Moroşek de toate nenorocirile prin care trecuse marele savant. Aceasta fu ultima picătură. Cînd auzi şi de soarta îngrozitoare a lui Galileu, Adam Kazimirovici puse repede cartea de rugăciuni pe o treaptă şi căzu în braţele, deschise larg, ca o poartă, ale lui Balaganov. Panikovski se învîrtea şi el în jur, mîngîind obrajii ţepoşi ai fiului rătăcitor. În văzduh răsunară pupături fericite.

— Pan Kozlevici ! gemură preoţii. Încotro te duci, pane ? Vino-ţi în fire, pane !

Dar eroii cursei automobilistice se şi instalau în maşină.

— Vedeţi, strigă Ostap, preoţilor plouaţi, ocupîndu-şi locul de comandor. V-am spus eu că Dumnezeu nu există. E un fapt ştiinţific. Adio, părinţeilor ! La revedere, paterilor !

Însoţită de strigătele de simpatie ale mulţimii, *Antilopa* porni şi, peste puţin, fanioanele de tablă şi acoperişul de ţiglă al bisericii nu se mai văzură. De feri-

cire, membrii echipajului *Antilopei* se opriră la o berărie.

— Mulţumesc, fraţilor, zise Kozlevici, ţinînd în mînă cana grea. Era cît p-aci să mă pierd. Mă ameţiseră popii. În special Kuşakovski. Of ! Tare e şiret, diavolul ! Nu ştiu dacă mă credeţi, dar m-a făcut să şi postesc. Zicea că altfel nu voi intra în cer.

— În cer ! exclamă Ostap. Cerul e acum pe ducă. S-au schimbat vremurile. Alta-i epoca. Îngerii vor acum să vină pe pămînt. Pe pămînt e bine, există servicii comunale, există un planetariu, poţi vedea, la sfîrşitul unei conferinţe antireligioase, stelele.

După a opta cană, Kozlevici comandă a noua, o ridică sus, deasupra capului şi, după ce-şi muşcă mustaţa de controlor, exclamă cu entuziasm :

— Nu există Dumnezeu ?

— Nu există, răspunse Ostap.

— Aşadar, nu există ? Atunci, noroc.

Bău, şi după asta, şi înainte de fiecare cană nouă, zicea iar :

— Există Dumnezeu ? Nu există ? Nu ? Atunci, noroc !

Panikovski bău şi el la rînd cu ceilalţi, dar nu-şi spuse părerea despre Dumnezeu. Nu voia să se bage în această problemă litigioasă.

O dată cu reîntoarcerea fiului risipitor şi a *Antilopei*, *Filiala din Cernomorsk a oficiului din Arbatov pentru colectarea coarnelor şi copitelor* dobîndi strălucirea care-i lipsea. În faţa uşii fostului combinat al celor cinci negustori particulari stătea acum în permanenţă maşina. Desigur că era o mare diferenţă între ea şi *Buick*-urile albastre sau *Lincoln*-urile cu botul lung. Era chiar o mare diferenţă între ea şi cupeurile lui *Ford*, totuşi, era o maşină, un automobil, un mijloc de transport, care, după cum spunea Ostap, cu toate defectele lui reuşeşte uneori să meargă pe străzi şi fără ajutorul boilor sau cailor.

Ostap lucra cu pasiune. Dacă într-adevăr şi-ar fi folosit energia pentru colectarea de coarne sau copite, e

de presupus că industria de portţigarete şi piepteni ar fi fost asigurată cu materii prime, cel puţin pînă la sfîrşitul veacului bugetar în curs. Dar şeful biroului se ocupa de cu totul altceva.

După ce renunţă la Funt şi Berlaga, ale căror informaţii erau foarte interesante, dar nu duceau deocamdată direct la Koreiko, Ostap îşi propuse ca în interesul afacerii să se împrietenească cu Zosia Sinitkaia şi, între două sărutări de politeţe, sub un salcîm, în noapte, să pună problema lui Alexandr Ivanovici, şi nu atît a lui, cît a situaţiei sale băneşti. Dar îndelungatele observaţii făcute de împuternicitul pentru copite duseră la concluzia că între Zosia şi Koreiko nu există dragoste şi că, după expresia lui Şura, acesta din urmă arde gazul de pomană în jurul ei.

— Unde nu există dragoste, făcu reflecţia Ostap, oftînd, nu se obişnuieşte să se vorbească de bani. Să lăsăm fata deoparte.

Şi în timp ce Koreiko îşi amintea, cu zîmbetul pe buze, de escrocul cu chipiu de miliţian, care făcuse lamentabila încercare de a-i întinde o cursă grosolană, directorul filialei gonea prin oraş cu maşina galbenă şi găsea tot felul de oameni de care milionarul-conţopist uitase de mult, dar care, în schimb, şi-l aminteau perfect. Ostap chemă de cîteva ori Moscova la telefon, pentru a sta de vorbă cu o cunoştinţă a lui, un negustor particular, cunoscut specialist în domeniul tainelor comerciale. Acum soseau la birou scrisori şi telegrame pe care Ostap le alegea repede din restul corespondenţei, în care continua să abunde invitaţii la şedinţe, cereri de coarne şi observaţii că nu se pune destulă energie în colectarea copitelor. Unele dintre scrisorile şi telegramele spicuite fură incluse în mapa legată cu şireturi de ghete.

La sfîrşitul lunii iulie Ostap se pregăti să plece în deplasare cu destinaţia Caucaz. Afacerea impunea prezenţa personală a marelui maestru într-o mică republică viticolă.

In ziua plecării şefului, avu loc la filială o întîmplare scandaloasă. Panikovski, trimis cu treizeci de ruble în port, să cumpere bilet, se întoarse, după o jumătate de

oră, beat, fără bilet şi fără bani. Nu izbutea să spună nimic ca să se scuze, ci tot timpul îşi întorcea pe dos buzunarele goale, care îi atîrnau ca pungile de la biliardul rusesc şi rîdea neîncetat în hohote. Totul îl amuza : şi mînia comandorului, şi privirea plină de mustrare a lui Balaganov, şi samovarul de care răspundea personal, şi Funt, care moţăia la biroul său, cu panamaua căzută pe nas. Iar cînd, întîmplător, se uită la coarnele de cerb — mîndria şi podoaba biroului — îl apucă un rîs atît de puternic, încît se rostogoli pe jos şi, după puţin, adormi cu un zîmbet fericit pe buzele-i violete.

— Acum sîntem şi noi o instituţie în toată puterea cuvîntului, spuse Ostap. Avem un delapidator al nostru, care e, în acelaşi timp, portar beţiv. Amîndouă aceste prototipuri confirmă realitatea tuturor acţiunilor noastre.

În lipsa lui Ostap, Aloizi Moroşek şi Kuşakovski îşi făcură de cîteva ori apariţia în faţa biroului. Cînd îi vedea, Kozlevici se ascundea în colţişorul cel mai din fund al instituţiei. Popii deschideau uşa, aruncau o privire înăuntru şi strigau încet :

— Pan Kozlevici ! Pan Kozlevici ! Nu auzi glasul părintelui ceresc ? Vino-ţi în fire, fiule !

Spunînd aceste cuvinte, părintele Kuşakovski ridica un deget spre cer, iar părintele Aloizi Moroşek îşi învîrtea mătăniile. Atunci se apropia de uşă Balaganov, care le arăta, fără să spună un cuvînt, pumnul său masiv. Şi preoţii plecau, uitîndu-se cu melancolie la *Antilopa*.

Ostap se întoarse după două săptămîni. Toată instituţia veni să-l întîmpine. De pe zidul înalt şi negru al vaporului ce acosta la mal, marele maestru îşi privea afabil subalternii. Mirosea a miel tînăr şi a vin de Imeretia.

La filiala din Cernomorsk, în afară de secretara care fusese angajată înainte de plecarea lui Ostap, mai erau doi tineri, cu cizme, studenţi la şcoala medie de zootehnie, veniţi la practică.

— Asta-i grozav ! spuse Ostap, cu o mutră acră. Ne vine schimbul. Numai că la mine, dragi tovarăşi, va trebui să munciţi serios. Ştiţi că, coarnele — adică aceste excrescenţe de pe frunte, acoperite cu lînă, sau cu un strat tare, osos — sînt nişte anexe ale craniului şi se întîlnesc în special la mamifere ?

— Asta ştim, răspunseră pe un ton hotărît studenţii. Noi am vrea să facem practică.

Marele maestru fu nevoit să recurgă, ca să scape de studenţi, la o metodă complicată şi destul de costisitoare. Îi trimise în deplasare în stepa Calmucă, ca să organizeze acolo centre de colectare. Biroul cheltui pentru asta şase sute de ruble, dar nu exista altă soluţie : studenţii ar fi fost o piedică pentru ducerea la bun sfîrşit a afacerii ce evolua cu succes.

Cînd Panikovski află cît s-a cheltuit pentru studenţi, îl luă pe Balaganov deoparte şi-i şopti enervat :

— Pe mine nu mă trimite în deplasare. Nici concediu nu mi se dă. Or, eu trebuie să plec la Essentuki, să mă îngrijesc. N-am nici o zi liberă, îmbrăcăminte de protecţie nu primesc. Nu, Şura, în condiţiile astea, nu-mi mai convine. Am aflat că la *Hercules* se dau salarii mai bune. Prefer să mă angajez acolo curier. Pe cuvîntul meu de onoare dacă n-o fac !

Seara Ostap îl chemă din nou la el pe Berlaga.

Îndată ce-l văzu pe contabil, Ostap strigă cu glas ca al lui Nicolae I :

— În genunchi !

Totuşi, convorbirea avu un caracter amical şi ţinu două ceasuri. După asta Ostap porunci ca a doua zi de dimineaţă *Antilopa* să aştepte în faţa *Hercules*-ului.

Capitolul XVIII
PE USCAT ŞI PE MARE

Tovarăşul Skumbrievici veni pe plajă, ţinînd în mînă o servietă de funcţionar de răspundere. De servietă era prinsă o carte de vizită de argint, îndoită la un colţ şi purtînd o lungă inscripţie, în cursive, din care reieşea că Egor Skumbrievici apucase a-şi sărbători jubileul de cinci ani de slujbă la *Hercules*.

Avea faţa netedă, cu trăsături regulate şi virile de englez care se bărbiereşte pe un afiş de reclamă pentru

săpun de ras. Skumbrievici se opri puţin lîngă tabla pe care era notată cu cretă temperatura apei şi apoi, păşind greu prin nisipul fierbinte, porni să-şi caute un locşor unde să stea mai comod.

In ziua aceea numărul celor veniţi la plajă era mare. Campamentele lor uşoare apăreau dimineaţa, dispăreau o dată cu apusul soarelui şi lăsau în urma lor, pe nisip, deşeuri urbane : coji fezandate de pepene galben, găoci de ouă şi bucăţele de ziar, care îşi petreceau apoi toată noaptea viaţa misterioasă, pe ţărmul pustiu, foşnind şi zburînd pe sub stînci.

Skumbrievici se strecura printre corturile improvizate din prosoape plusate, umbrele şi cearceafuri, întinse pe beţe, sub care se acundeau fete în fustanele de baie. Bărbaţii purtau şi ei costume, dar nu toţi. Unii se mărgineau la frunze de viţă, dar care nu erau pe locul indicat de biblie, ci pe nasul *gentlemenilor* din Cernomorsk, pentru ca să nu li-l prindă soarele şi să nu i se cojească pielea. Astfel echipaţi, bărbaţii stăteau întinşi în poziţiile cele mai nepăsătoare. Din cînd în cînd, acoperindu-şi cu mîna „locul biblic", intrau în apă, se cufundau o dată şi fugeau repede înapoi la culcuşul de nisip, spre a nu pierde nici un centimetru cub din tămăduitoarea baie de soare.

Imbrăcămintea redusă a acestor cetăţeni era compensată din plin de un *gentleman* cu o arătare cu totul diferită. Purta ghete de box cu nasturi, pantaloni vărgaţi, o haină încheiată la toţi nasturii, guler tare, cravată, lanţ de ceas şi chiar pălărie de fetru. Mustăţi groase şi vată, ca nişte cîlţi băgaţi în urechi, îi completau recuzita. Lîngă el, înfipt perpendicular în nisip, sta de sentinelă un baston cu măciulie de sticlă.

Arşiţa îl înnebunea. Gulerul i se umflase de transpiraţie. La subţiori ascundea o temperatură de furnal la care s-ar fi putut topi cel mai refractar minereu. Totuşi continua să stea întins şi nemişcat.

Cîte unul ca ăsta poţi întîlni pe orice plajă din lume. Nimeni nu ştie cine e, de ce a venit şi de ce stă întins complet îmbrăcat. O fi fiind membrul vreunei ligi secrete a dobitocilor, sau vreun supravieţuitor al ordinului,

cîndva puternic, al *Rosenkreuzer*-ilor [1], sau vreun celibatar, zurliu — cine ar putea spune ?...

Egor Skumbrievici se instală alături de acest membru al ligii dobitocilor şi se dezbrăcă repede. În pielea goală, Skumbrievici nu mai semăna de loc cu Skumbrievici îmbrăcat. Capul său uscăţiv de englez era continuat de un trup alb, ca de femeie, cu umerii căzuţi şi bazinul foarte lat. Egor se apropie de apă, încercă marea cu un picior şi scoase un ţipăt ascuţit. Apoi îşi cufundă în apă al doilea picior şi iarăşi scoase un ţipăt ascuţit. După asta făcu cîţiva paşi înainte, îşi vîrî degetele groase în urechi, cu arătătoarele îşi închise pleoapele, cu cele mijlocii îşi apăsă nările, scoase un ţipăt sfîşietor şi se cufundă în apă de patru ori în şir. Şi numai după ce îndeplini acest ritual, începu să înoate voiniceşte, întorcînd capul la fiecare mişcare a braţului. Valurile line începură să poarte în braţe pe acest funcţionar model al *Hercules*-ului şi eminent activist pe tărîm obştesc. După cinci minute, cînd — obosit — neobositul activist pe tărîm obştesc se întoarse pe spate şi pîntecele lui rotund ca un glob începu să se legene pe suprafaţa apei, pe faleza care domina plaja se auzi claxonul *Antilopei*.

Din maşină coborîră Ostap Bender, Balaganov şi contabilul Berlaga, pe faţa căruia se putea citi o totală resemnare în faţa soartei. Toţi trei începură să se plimbe pe plajă şi scrutînd cu privirile, fără nici o jenă, mutrele celor veniţi să se scalde, se apucară să caute pe cineva...

— Iată pantalonii lui, zise în sfîrşit Berlaga, oprindu-se în faţa hainelor lui Skumbrievici, care nu bănuia nimic. O fi departe, în larg.

— Ajunge ! exclamă marele maestru. Nu am de gînd să mai aştept. Va trebui să acţionăm nu numai pe uscat, dar şi pe mare.

Îşi scoase hainele şi cămaşa, rămase în chiloţi de baie şi, vîslind cu braţele în văzduh, se băgă în apă. Pieptul marelui maestru era marcat de un tatuaj albastru ce-l

[1] Membrii unui ordin mistic-religios masonic, care a existat în sec. XVII—XVIII în Germania, Rusia şi alte ţări. Purta numele fondatorului său Christian Rosenkreuzer (sec. XV).

înfăţişa pe Napoleon cu tricorn în cap şi cu o halbă de bere în mîna-i scurtă.

— Balaganov ! strigă Ostap din apă. Dezbracă-l şi pregăteşte-l pe Berlaga. S-ar putea să am nevoie de el.

Şi marele maestru porni înot pe o parte, spintecînd apa cu umăru-i arămiu în direcţia nord-nord est, unde se legăna burta sidefie a lui Egor Skumbrievici.

Înainte de a se cufunda în vîltoarea mării, Ostap avusese foarte mult de muncit pe continent. Urma principală îl condusese pe marele maestru sub literele de aur ale firmei *Hercules* — instituţie în care îşi petrecea cea mai mare parte din vreme. Nu-l mai mirau camerele cu alcovuri şi lavoare, statuile şi portarul cu chipiul garnisit cu un fulger de aur, căruia îi plăcea să stea de vorbă despre incinerare.

Din explicaţiile confuze ale deznădăjduitului Berlaga, se desemnase figura tovarăşului Skumbrievici, funcţionar cu post de semirăspundere, care ocupa o cameră mare, cu două ferestre, unde trăgeau pe vremuri căpitanii străini, îmblînzitorii de lei, sau studenţi bogaţi din Kiev.

În odaie, telefoanele sunau des şi enervant, uneori pe rînd, alteori amîndouă deodată. Dar nimeni nu ridica receptoarele. Dar şi mai des se deschidea uşa şi un cap de funcţionar, tuns chilug, apărea în ea, îmbrăţişa camera cu o privire zăpăcită şi dispărea pentru a face, imediat, loc altui cap, acesta, nu numai netuns, ci, dimpotrivă, acoperit cu o coamă aspră sau — tot dimpotrivă — golaş şi vioriu, ca o ceapă. Dar nici craniul în formă de ceapă nu zăbovea mult în crăpătura uşii. Camera era goală.

Cînd uşa se deschise poate pentru a cincizecea oară în acea zi, prin crăpătura ei se ivi capul lui Bender. Ca şi ceilalţi, se uită şi el de la stînga la dreapta, apoi de la dreapta la stînga şi, tot ca şi ceilalţi, constată că tovarăşul Skumbrievici nu e în birou. Manifestîndu-şi impertinent nemulţumirea, marele maestru porni prin secţii, servicii şi sectoare, întrebînd dacă nu l-a văzut cineva pe tovarăşul Skumbrievici. Peste tot primea acelaşi răspuns : „Skumbrievici a fost chiar acum aici“ sau „Skumbrievici a plecat acum un minut“.

Egor, cel cu postul de semirăspundere, făcea parte din numeroasa categorie de funcţionari care ori „Au fost chiar acum aici“, ori „Au plecat acum un minut“ şi care, în tot cursul zilei de lucru, nici nu izbutesc cîteodată să ajungă pînă la biroul lor. Funcţionarii din această categorie intră fix la ora nouă în holul instituţiei şi, animaţi de cele mai frumoase intenţii, pun piciorul pe prima treaptă a scării. Îi aşteaptă probleme mari. Au fixat la ei în birou opt întîlniri importante şi au pe agendă două şedinţe lărgite şi una restrînsă. Pe birou zace un vraf de hîrtii care necesită răspuns imediat. În general, au o mulţime de treburi, pentru care nu le-ar ajunge nici douăzeci şi patru de ore. Şi cetăţeanul cu post de jumătate de doză de răspundere, sau chiar de o doză întreagă de răspundere, ridică vioi piciorul pentru a-l pune pe treapta a doua de marmoră. Dar nu apucă. „Tovarăşe Parusinov, un moment, se aude o voce ca un gungurit. Tocmai voiam să discut cu dumneata o problemă.“ Şi Parusinov e luat cu blîndeţe la braţ şi dus într-un colţ al holului. Din această clipă, funcţionarul cu doză întreagă de răspundere sau numai pe jumătate e pierdut pentru patrie : el trece din mînă în mînă. Nu apucă să termine de discutat o problemă şi să urce, în goană, trei trepte, că e iarăşi prins pe drum, dus la o fereastră, sau într-un coridor întunecos, sau într-un colţişor pustiu unde administratorul neglijent a îngrămădit nişte lăzi goale, şi acolo, unul îi pledează o chestie, altul îi cere ceva, al treilea stăruie să se execute cutare şi cutare treabă urgentă. Pe la ora trei, în sfîrşit, reuşeşte să ajungă în dreptul scării. Dacă e foarte energic, izbuteşte pînă la cinci să ajungă şi pe palierul etajului unu. Dar întrucît el îşi are sediul la etajul doi, iar ziua de lucru s-a terminat, fuge repede jos şi pleacă din instituţie, ca să poată ajunge la vreme la o consfătuire interdepartamentală urgentă. În tot timpul ăsta, în biroul lui telefoanele sună de înnebunesc, întîlnirile fixate nu mai au loc, corespondenţa zace fără răspuns, iar cei convocaţi la două şedinţe lărgite şi la una restrînsă beau nepăsători ceai şi pălăvrăgesc despre conflictele din tramvai.

La Egor Skumbrievici toate aceste particularităţi erau agravate la extrem de activitatea obştească, căreia i se

dedica cu o pasiune excesivă. Folosea cu pricepere şi în folosul său personal tragerea reciprocă pe sfoară, pe toate liniile, care se încetăţenise, nu se ştie cum, pe neobservate la *Hercules* şi purta, nu se ştie de ce, denumirea de sarcină obştească.

Salariaţii de la *Hercules* şedeau cîte trei ore în şir să asculte pălăvrăgeala agramată a lui Skumbrievici.

Cu toţii simţeau o dorinţă nebună să-l apuce de pulpele grăsuţe şi să-l zvîrle pe fereastră de la o înălţime considerabilă. Din cînd în cînd, aveau impresia chiar că nu există, în general, şi nici n-a existat vreodată o activitate obştească, cu toate că ştiau că dincolo de zidurile *Hercules*-ului există o adevărată viaţă obştească. „Animalul dracului, se gîndeau ei, învîrtind furioşi în mînă creioanele şi linguriţele de ceai. Prefăcut, făţarnic, afurisit !“ Dar nu se puteau lega de Skumbrievici şi le era imposibil să-l demaşte. Egor rostea cuvîntări pe linie despre activitatea obştească sovietică, despre munca culturală, despre învăţămîntul sindical şi despre cercurile artistice de amatori. Dar, în spatele acestor cuvinte înflăcărate era un deşert total. Cele cincisprezece cercuri politice, muzicale şi dramatice îşi elaborau de doi ani planurile de perspectivă ; celulele asociaţiilor voluntare, care aveau drept scop sprijinirea dezvoltării aviaţiei, chimiei, automobilismului, hipismului, construirii de drumuri, precum şi lichidarea, cît mai grabnică, a şovinismului naţiunii dominante, existau numai în imaginaţia bolnăvicioasă a membrilor comitetului sindical. Iar şcoala sindicală, a cărei înfiinţare Skumbrievici o considera ca un merit al său deosebit, se reorganiza tot timpul, ceea ce, după cum se ştie, înseamnă totală inactivitate. Dacă Skumbrievici ar fi fost un om cinstit, ar fi mărturisit poate singur că toată această activitate este un miraj. Dar, la comitetul sindical, acest miraj lua forma unor dări de seamă, aşa că, în instanţa sindicală următoare, existenţa cercurilor muzicale şi politice nu era de fel pusă la îndoială. Cei de acolo îşi închipuiau şcoala sindicală ca fiind o clădire mare de piatră, plină de bănci, cu un profesor priceput, care desenează cu creta pe tablă curba creşterii şoma-

jului în Statele Unite, şi cu elevi mustăcioşi, al căror nivel politic creşte văzînd cu ochii. Din întregul inel vulcanic de activitate obştească, cu care Skumbrievici încinsese *Hercules*-ul, funcţionau numai două cratere : gazeta de perete *Glasul preşedintelui*, care apărea o dată pe lună şi era făcută în orele de serviciu de Skumbrievici şi Bomze, şi un panou de placaj pe care scria *Cei care s-au lăsat de băutură şi-i îndeamnă şi pe alţii să-i urmeze*, dar sub care nu figura nici un nume.

Lui Bender i se făcuse lehamite să tot alerge după Skumbrievici prin toate etajele *Hercules*-ului. Marele maestru nu izbutea în ruptul capului să-l prindă pe gloriosul activist pe tărîm obştesc care, mereu, îi scăpa printre degete. Uite, chiar acum, aici la comitetul sindical, vorbise la telefon, microfonul era cald încă şi pe lacul negru al receptorului se mai vedea abureala lăsată de respiraţia lui, dar el se evaporase. Iată, aici, pe pervazul ferestrei, se mai afla încă cineva cu care Skumbrievici vorbise chiar cu o clipă înainte, dar Skumbrievici se volatilizase. O dată, Ostap izbuti chiar să-i vadă silueta într-o oglindă de pe scară. Se repezi ca vîntul într-acolo, dar pînă ajunse în oglindă nu se mai vedea decît o fereastră cu un nor îndepărtat.

— Maică precistă, ocrotitoare, miliţie salvatoare ! exclamă Ostap, trăgîndu-şi cu greu răsuflarea. Ce revoltător birocratism ! Tuturor le stă în gît. Şi filiala noastră din Cernomorsk are părţile ei slabe, dar aşa ceva ca la *Hercules*... Am dreptate, Şura ?

Imputernicitul cu copitele oftă din străfundul rărunchilor. Sunetul rezultat semăna cu acela al unei pompe de aspirat. Se aflau, din nou, pe coridorul răcoros de la etajul întîi, unde mai fuseseră în ziua aceea de vreo cincisprezece ori. Şi, din nou, pentru a cincisprezecea oară, trecură pe lîngă banca de lemn care stătea în dreptul biroului lui Polîhaev.

Pe bancă şedea, încă de dimineaţă, inginerul Heinrich Maria Sause, un specialist angajat din Germania cu un salariu foarte mare. Purta haine europene obişnuite şi numai cămaşa ucraineană, garnisită cu broderie de Zaporojie, arăta că inginerul se află în Rusia de vreo trei săptămîni şi-a apucat să se ducă la un

magazin cu articole de artizanat. Şedea nemişcat, cu capul rezemat de speteaza de lemn a băncii şi cu ochii închişi, ca un om care aşteaptă la frizer să fie bărbierit. S-ar fi zis că moţăie. Dar fraţii din acelaşi tată, care trecuseră în repetate rînduri pe lîngă el în căutarea lui Skumbrievici, băgaseră de seamă că pe faţa nemişcată a oaspetelui din străinătăţi culorile se schimbau neîncetat. La începutul zilei de lucru, cînd inginerul ocupase poziţia lui lîngă uşa lui Polîhaev, obrazul său avea o rumeneală normală. Din oră în oră, însă, el devenea din ce în ce mai roşu şi cînd sosi pauza pentru dejun, avea culoarea unui sigiliu poştal. După toate probabilităţile, tovarăşul Polîhaev nu izbutise încă pînă în acel moment să treacă de jumătatea scării. După pauză, culorile începură să se schimbe în ordine inversă. Culoarea de sigiliu se transformă în nişte pete ca de scarlatină. Heinrich Maria începu să păleasca şi, pe la mijlocul zilei, cînd directorul *Hercules*-ului probabil că ajunsese, cu ascensiunea, la mezanin, faţa specialistului străin se făcuse albă ca scrobeala.

— Ce s-o fi petrecînd cu omul ăsta ? îi şopti Ostap lui Balaganov. Ce gamă de stări sufleteşti !

Dar n-apucă bine să termine fraza, că deodată Heinrich Maria Sause sări în sus şi începu să se uite furios la uşa biroului lui Polîhaev, de unde se auzeau telefoanele sunînd în gol. Apoi, ţipînd cu o voce ascuţită de tenor : *Bürokratismus*, se repezi la marele maestru şi începu să-l scuture de umeri cu toată puterea :

— *Genosse* Polîhaev ! *Genosse* Polîhaev ! zbiera el, ţopăind într-una.

Scotea mereu ceasul, i-l vîra în nas lui Balaganov, ridica din umeri şi iar se repezea la Bender.

— *Was machen Sie ?* îl întrebă buimăcit Ostap, arătînd că ştie oarecum nemţeşte. *Was wollen Sie* de la un biet vizitator ?

Dar Heinrich Maria Sause nu se lăsa. Continuînd să ţină mîna stîngă pe umărul lui Bender, îl trase cu dreapta mai aproape pe Balaganov şi le ţinu un discurs amplu şi înflăcărat, în timpul căruia Ostap se uita nerăbdător în jur, cu speranţa să-l prindă pe Skumbrie-

vici, iar împuternicitul cu copitele sughiţa încetişor, acoperindu-şi gura cu mîna şi uitîndu-se stupid la ghetele străinului.

Inginerul Heinrich Maria Sause semnase un contract pe un an, ca să vină să lucreze în U.R.S.S. sau — cum spunea *Herr* Heinrich însuşi, căruia îi plăcea precizia, la concernul *Hercules*. „Bagă de seamă, domnule Sause, îl prevenise o cunoştinţă a lui, Bernhard Herngross, doctor în matematici, în schimbul banilor lor, bolşevicii au să te pună să munceşti pe brînci.“ Sause îi explicase însă că nu-i este frică de muncă şi că, de mult, doreşte să găsească un cîmp larg de activitate pentru aplicarea cunoştinţelor sale în domeniul mecanizării gospodăriei silvice.

Cînd Skumbrievici îi anunţă lui Polîhaev sosirea specialistului străin, directorul *Hercules*-ului începu să se agite pe sub palmierii săi.

— Avem urgentă nevoie de el ! Unde l-ai dus ?

— Deocamdată la hotel. Să se odihnească. Abia a venit.

— Care odihnă ? Ce odihnă ? ţipă Polîhaev. Ştii dumneata cîţi bani s-au plătit pentru el ? Şi încă în valută ! Mîine, fix la ora zece, să fie aici.

La zece fără cinci minute, Heinrich Maria Sause, cu pantalonii de culoarea cafelei cu lapte, proaspăt călcaţi, intră în cabinetul lui Polîhaev, zîmbind la gîndul că a găsit un cîmp vast de activitate. Dar directorul nu venise încă. Nu veni nici peste o oră, şi nici măcar peste două ore. Heinrich începu să se plictisească. Îl distra numai Skumbrievici, care apărea din cînd în cînd şi-l întreba cu un zîmbet nevinovat :

— Cum, *Genosse* Polîhaev n-a venit încă ? Ciudat !

După alte două ore, Skumbrievici îl opri pe coridor pe Bomze, care-şi lua micul dejun, şi-i şopti :

— Nu ştiu zău ce să fac, Polîhaev l-a chemat pe neamţ la ora zece dimineaţa şi el a plecat la Moscova, să intervină în chestia localului. Se întoarce cel mai devreme peste o săptămînă. Scoate-mă din încurcătură, Adolf Nikolaevici ! Am sarcini cu duiumul pe linie obştească, nu izbutim de loc să reorganizăm învăţămîn-

tul de calificare profesională. Ocupă-te dumneata puţin de neamţ, mai stai cu el, distrează-l cu ceva. Doar s-au cheltuit atîţia bani pentru el, şi încă în valută.

Bomze mirosi, pentru ultima oară, chifteaua sa cea de toate zilele, o înghiţi şi, scuturîndu-şi fărîmiturile de pe haină, se duse să facă cunoştinţă cu oaspetele.

Într-o săptămînă, inginerul Sause, îndrumat de amabilul Adolf Nikolaevici, izbuti să viziteze trei muzee, să vadă baletul *Frumoasa adormită* şi să stea vreo zece ore la o adunare solemnă, organizată în cinstea lui. După şedinţă, avu loc partea neoficială a programului, în timpul căreia reprezentanţii aleşi ai *Hercules*-ului se distrară grozav, agitîndu-şi păhărelele şi strigîndu-i lui Sause : „Pîn'la fund, pîn'la fund !"

„Draga mea Tilly, îi scria inginerul logodnicei sale, la Aachen. De zece zile sînt la Cernomorsk, dar n-am început încă să lucrez la concernul *Hercules*. Mi-e teamă să nu mi se scadă aceste zile din sumele ce mi se cuvin în baza contractului."

Totuşi, la data de cincisprezece, casierul înmînă lui Sause leafa pe o chenzină.

— Nu vi se pare că banii ăştia mi s-au plătit de pomană ? întrebă Heinrich pe noul său prieten Bomze. Doar nu fac nimic.

— Lăsaţi, colega, gîndurile astea sumbre ! strigă Adolf Nikolaevici. De altfel, dacă doriţi, vă putem pune o masă specială în biroul meu.

Şezînd la masa lui specială, Sause scrise într-o zi logodnicei sale :

„Micuţa mea scumpă, duc o viaţă ciudată şi neobişnuită. Nu fac absolut nimic, dar primesc banii regulat, la datele stabilite prin contract. Stau şi mă minunez. Povesteşte asta şi prietenului nostru, doctorul Bernhard Herngross. O să i se pară interesant."

Cînd Polîhaev, întors de la Moscova, află că Sause are biroul său, se bucură.

— Perfect ! spuse el. Să-l pună Skumbrievici pe neamţ la curent cu problemele.

Dar Skumbrievici, care se dedicase cu tot sufletul organizării unui cerc impunător de armonişti şi acordeonişti, îl trecu pe neamţ lui Adolf Nikolaevici. Lui

Bomze lucrul acesta nu-i plăcu. Neamţul nu-l lăsa să-şi ia liniştit micul dejun şi, în general, se băga în treburi care nu-l priveau, aşa că Bomze îl trecu serviciului de exploatare. Dar întrucît serviciul de exploatare îşi reorganiza în acel moment munca, lucru care consta în mutarea la nesfîrşit a birourilor dintr-o cameră într-alta, Heinrich Maria fu pasat serviciului financiar. Aici Arnikov, Dreifus, Saharkov, Koreiko şi Borisohlebski, care nu cunoşteau limba germană, crezură că Sause e un turist venit din Argentina şi se apucară să-i explice, zile în şir, sistemul de contabilitate folosit la *Hercules*, slujindu-se, pentru aceste explicaţii de alfabetul surdomuţilor.

După o lună, Sause, întors pe dos, îl prinse pe Skumbrievici la bufet şi începu să ţipe :

— Nu vreau să primesc banii de pomană ! Daţi-mi de lucru ! Dacă se mai continuă astfel, mă voi plînge patronului dumneavoastră !

Sfîrşitul discursului, ţinut de specialistul străin, nu-i plăcu lui Skumbrievici. El îl chemă pe Bomze.

— Ce-i cu neamţul ? întrebă el. De ce turbează ?

— Ştii, îi spuse Bomze, după părerea mea e pur şi simplu cîrcotaş. Zău, şade omul la birou, nu face nimic, încasează o groază de bani şi se mai şi plînge.

— Într-adevăr, e cîrcotaş, făcu Skumbrievici. Mă mir că un neamţ se ocupă de aşa ceva. Trebuie să trecem la represalii împotriva lui. Îi suflu eu, într-o zi, o vorbă lui Polîhaev şi dacă nu mi l-o pune cu botul pe labe, să-mi zici mie cuţu.

Dar Heinrich Maria hotărî să-şi croiască el însuşi drum la Polîhaev. Întrucît însă directorul *Hercules*-ului era un reprezentant de seamă al acelui tip de salariaţi care „Au plecat acum un minut“ sau „In clipa asta au fost aici“, această încercare n-avu ca efect decît aşteptatul pe banca de lemn şi explozia ale cărei victime căzuseră copiii nevinovaţi ai locotenentului Schmidt.

— *Bürokratismus !* ţipa neamţul, trecînd de enervare la limba rusă pe care o vorbea greu.

Ostap luă în tăcere de mînă pe oaspetele european, îl conduse pînă la cutia de reclamaţii care atîrna pe

un perete şi îi spuse tare şi silabisit, de parcă ar fi vorbit cu un surd :

— Aici ! Mă înţelegi ? În cutie. *Schrciben, schrieb, geschrieben.* A scrie. Mă înţelegi ? Eu scriu, tu scrii, el scrie, ea scrie. Ai priceput ? Noi, voi, ei, ele scriu plîngeri şi le pun în această cutie. Le pun ! Verbul a pune. Noi, voi, ei, ele pun acolo plîngerile... Şi nimeni nu le scoate. A nu scoate ! Eu nu scot, tu nu scoţi...

În clipa aceea însă marele maestru văzu în capătul coridorului şoldurile bogate ale lui Skumbrievici şi, lăsînd lecţia de gramatică neterminată, dădu fuga după invizibilul activist pe tărîm obştesc.

— Ţine-te bine, Germanie ! îi strigă Balaganov neamţului, încurajîndu-l şi luînd-o la fugă după comandor.

Dar spre marele necaz al lui Ostap, Skumbrievici dispăru din nou, parcă ar fi încetat deodată de a mai fi materie.

— Asta începe să miroasă a misticism, spuse Bender, clătinînd capul într-o parte şi-n alta. Adineauri a fost omul aici şi acum, gata, a şi dispărut !

Disperaţi, fraţii întru tată începură să deschidă uşă după uşă, toate în şir. Dar, dintr-a treia odaie, Balaganov ţîşni afară, ca dintr-o copcă făcută în gheaţă. Avea faţa strîmbată ca de o nevralgie chinuitoare.

— Au, au ! făcu împuternicitul cu copitele, sprijinindu-se de perete. Au, au, au !

— Ce-i cu dumneata, copilul meu ? îl întrebă Bender. Te-a supărat cineva ?

— Acolo... murmură Balaganov, întinzînd o mînă tremurătoare.

Ostap deschise uşa şi dădu cu ochii de un sicriu negru.

Sicriul zăcea, în mijlocul odăii, pe o masă de birou. Ostap îşi scoase chipiul de căpitan şi se apropie, în vîrfurile picioarelor, de sicriu. Balaganov urmărea cu teamă mişcările lui. După un minut, Ostap îi făcu semn cu degetul să se apropie şi-i arătă o inscripţie mare, albă, făcută pe părţile laterale ale coşciugului.

— Uite, Şura, ce scrie aici, vezi ? îi spuse el. *Moarte birocratismului !* Acum te-ai liniştit ?

Era un sicriu, o minune, făcut în scopuri de agitaţie şi pe care, de sărbătorile mari, salariaţii *Hercules*-ului îl scoteau pe stradă şi-l purtau cîntînd prin tot oraşul. De obicei sicriul era dus pe umeri de Skumbrievici, Bomze, Berlaga şi personal de Polihaev, care, fiind un om de croială democratică, nu se ruşina să se arate alături de subalterni la diferite cortegii şi carnavaluri politice. Skumbrievici nutrea mare respect pentru acest sicriu, căruia îi atribuia o deosebită importanţă. Uneori îşi punea un şorţ şi, personal cu mîna lui, vopsea din nou sicriul şi împrospăta lozincile antibirocratice, în timp ce în biroul lui telefoanele răguşeau de atîta sunat şi diversele capete vîrîte pe uşă îşi roteau, dezamăgite, ochii prin încăpere.

Pînă la urmă nu dădură de Egor. Portarul cu fulger la chipiu îi spuse lui Bender că tovarăşul Skumbrievici a fost pe acolo acum un minut şi a plecat la plaja Komendantskaia să facă baie, ceea ce îi dădea, după cum spunea el, o putină de optimism.

Luîndu-l cu ei, pentru orice eventualitate, şi pe Berlaga, şi scuturîndu-l pe Kozlevici care moţăia la volan, membrii echipajului *Antilopei* plecară afară din oraş.

Aşa stînd lucrurile, nu-i de mirare că, înfierbîntat la culme de tot ce se petrecuse, Ostap n-a mai stat nici o clipă pe gînduri şi s-a aruncat în apă să alerge după Skumbrievici, fără să se sinchisească cîtuşi de puţin de faptul că importanta convorbire cu privire la afacerile necurate cu acţiunile va trebui dusă în Marea Neagră.

Balaganov execută întocmai ordinul comandorului. Îl dezbrăcă pe docilul Berlaga, se duse cu el la marginea apei şi — ţinîndu-l cu amîndouă mîinile de talie — începu să aştepte răbdător. Pe cît se pare, în larg avea loc o explicaţie în condiţii dificile. Ostap ţipa parcă ar fi fost regele mării. Cuvintele lui nu se puteau desluşi, dar se vedea că Skumbrievici încearcă s-o pornească spre mal, iar Ostap îi taie calea şi-l împinge spre larg. Apoi vocile deveniră mai clare şi se

auzirá crîmpeie de frază : „Intensivnik !“, „Dar cine a luat ? Papa de la Roma ?...“, „Ce amestec am eu în chestia asta ?...“

Berlaga bătea de mult cu tălpile goale în nisipul ud, lăsînd pe el urme ca de indian. În sfîrşit, dinspre mare se auzi un strigăt :

— Fă-i vînt !

Balaganov îl îmbrînci pe contabil în apă şi acesta începu să înoate cu viteză neobişnuită, cîineşte, dînd din mîini şi din picioare. Cînd Egor Skumbrievici îl văzu pe Berlaga, se lăsă, de frică, cu capul la fund.

Între timp, împuternicitul cu copitele, se întinse pe nisip şi-şi aprinse o ţigară. Avu de aşteptat vreo douăzeci de minute. Primul care se întoarse fu Berlaga. El se lăsă pe vine, scoase o batistă din buzunarul pantalonilor şi ştergîndu-şi faţa spuse :

— A mărturisit Skumbrievici al nostru. N-a rezistat la confruntare.

— A trădat, năpîrca ? întrebă cu dulce glas Şura. Şi scoţîndu-şi cu degetul gros şi cu arătătorul mucul de ţigară din gură, plescăi din limbă, apoi, de pe cheiul buzelor sale, lansă un scuipat, lung şi rapid ca o torpilă.

Sărind într-un picior şi dibuind cu celălalt pantalonul, Berlaga explică confuz :

— Am făcut-o nu în interesul adevărului, ci în interesul dreptăţii.

Al doilea, sosi marele maestru. Din mers, se trînti pe burtă şi, lipindu-şi obrazul de nisipul încins, se uită îndelung şi cu înţeles la Skumbrievici, care ieşea, vînăt, din apă. Apoi luă din mîinile lui Balaganov mapa şi, muind vîrful creionului în gură, se apucă să treacă în dosar noile informaţii obţinute cu grea trudă.

Egor Skumbrievici suferise o transformare uimitoare. Cu o jumătate de oră înainte, valurile primiseră în îmbrăţişarea lor pe cel mai activ militant pe tărîm obştesc, un om de care pînă şi preşedintele comitetului sindical, tovarăşul Niderlandiuk spunea : „Oricine poate să fie băgat la apă, numai Skumbrievici nu“. Or, Skumbrievici fusese băgat la apă. Şi încă cum ! Valurile mărunte de vară aduseră pe ţărm nu frumosul

corp feminin cu cap de englez care se bărbiereşte, ci un fel de burduf diform, umplut cu muştar şi hrean.

In timp ce marele maestru efectua pe mare operaţiunile sale de piraterie, Heinrich Maria Sause, care reuşise pînă la urmă să-l prindă pe Polîhaev şi avusese cu el o discuţie foarte animată, ieşi de la *Hercules* cu totul nedumerit. Zîmbind într-un fel ciudat, se duse la poştă şi acolo, stînd la o măsuţă înaltă acoperită cu o placă de sticlă, scrise logodnicii sale din oraşul Aachen :

„Scumpă fetiţă. Mă grăbesc să-ţi comunic o ştire îmbucurătoare. In sfîrşit, patronul meu, Polîhaev, mă trimite să lucrez în producţie. Dar ceea ce mă uimeşte, dragă Tilly, este că la concernul *Hercules* asta se cheamă a lua în fabrică. Noul meu prieten, Bomze, mi-a spus că sînt trimis în producţie ca pedeapsă. Mai înţelegi tu ceva ? Şi tu ca tu, dar ce-o să înţeleagă din asta bunul nostru doctor în matematici, Berhard Herngross ?“

Capitolul XIX
ŞTAMPILA UNIVERSALĂ

In ziua următoare, pe la ora 12, începu să circule prin *Hercules* zvonul că directorul se închisese cu un vizitator în sala sa cu palmieri şi de trei ore nu mai răspundea nici la bătăile în uşă ale Sernei Mihailovna, nici la telefonul interior. Personalul *Hercules*-ului făcea tot felul de presupuneri. Ei se obişnuiseră ca Polîhaev să fie dus toată ziua la braţ pe coridoare, să fie aşezat pe pervazuri, sau tras sub scară şi prin alte colţuri, unde se rezolvau toate problemele. Se emise chiar ipoteza că şeful s-a rupt de masa salariaţilor care „au plecat chiar acum“ şi a aderat la grupul influent al „pustnicilor“, care, de obicei, intră în birourile lor, dimineaţa devreme, se încuie acolo, pun receptorul tele-

fonului pe masă şi, izolîndu-se astfel de întreaga lume, întocmesc tot felul de rapoarte.

Or, între timp, munca mergea înainte, era nevoie de semnături pe hîrtii, de răspunsuri şi rezoluţii. Serna Mihailovna se apropia intrigată de uşa lui Polîhaev şi căuta să prindă cîte ceva din conversaţie. Pe buricul urechilor ei mari vibrau globuleţe uşoare, zise perle.

— Un fapt fără precedent, spuse grav secretara.

— Dar cine e la el ? întrebă Bomze, care răspîndea un miros de apă de colonie amestecat cu chiftele. E vreo inspecţie ?

— Nu, ţi-am mai spus. Un vizitator oarecare.

— Şi Polîhaev şade cu el de trei ore ?

— Un fapt fără precedent, repetă Serna Mihailovna.

— Dar ce ne facem ? întrebă enervat Bomze. Am nevoie urgent de o rezoluţie. Am întocmit un raport amănunţit, care arată că fostul local al societăţii *Tabla şi jetonul* nu poate fi adaptat condiţiilor de lucru ale *Hercules*-ului. Nu pot face nimic fără rezoluţie.

Serna Mihailovna era asediată din toate părţile de funcţionari. Cu toţii ţineau în mînă hîrtii, care mai mari, care mai mici. După ce mai aşteptă o oră, în răstimpul căreia vuietul de dincolo de uşă nu se potoli, Serna Mihailovna se instală la biroul ei şi spuse cu blîndeţe :

— Bine, tovarăşi. Veniţi încoace cu hîrtiile.

Luă din dulap un suport lung de lemn, pe care pendulau 36 de ştampile cu capete groase şi lăcuite şi scoţînd cu îndemînare din cuiburile lor ştampilele necesare, începu să le aplice pe hîrtiile ce nu sufereau amînare.

Directorul *Hercules*-ului nu mai semna de mult hîrtiile cu propria sa mînă. Cînd era nevoie de o semnătură, scotea dintr-un buzunar al vestei o ştampilă mică şi după ce sufla drăgăstos în tîrtiţa ei, aplica în dreptul titulaturii „director", un facsimil violaceu. Acest proces de muncă îi plăcea foarte mult şi-i inspiră chiar ideea să fixeze în cauciuc şi unele rezoluţii folosite mai des.

Astfel, luă fiinţă următoarea primă serie de declaraţii cauciucate :

„Se aprobă, Polîhaev.“
„De acord. Polîhaev.“
„Excelentă idee. Polîhaev.“
„A se traduce în viaţă. Polîhaev.“

După ce verifică în practică noul sistem, directorul *Hercules*-ului ajunse la concluzia că îi simplifică considerabil munca şi că acest sistem trebuie încurajat şi amplificat. Curînd, fu pusă în funcţiune o nouă serie de cauciucuri. De data aceasta, rezoluţiile cuprindeau mai multe cuvinte :

„Să i se aplice mustrarea printr-un ordin pe instituţie. Polîhaev.“
„Să fie mutat la periferie. Polîhaev.“
„Să fie concediat fără preaviz. Polîhaev.“

Pe de altă parte, lupta pe care directorul *Hercules*-ului o ducea cu secţia gospodăriilor comunale pe chestia localului îi sugeră ideea ca să dea să se facă o nouă serie de ştampile cu texte stereotipe :

„Nu sînt subordonat serviciului comunal. Polîhaev.“
„Ce, ăia de acolo, au înnebunit ? Polîhaev.“
„Nu-mi puneţi piedici în muncă. Polîhaev.“
„Nu sînt caraula voastră. Polîhaev.“
„Hotelul ne aparţine nouă şi basta. Polîhaev.“
„Cunosc manevrele voastre. Polîhaev.“
„Nu vă dau nici paturile, nici lavoarele. Polîhaev.“

Această serie fu comandată în trei exemplare. Se prevedea că lupta va fi îndelungată şi şeful, perspicace, se temea pe bună dreptate că numai într-un singur exemplar ştampilele au să se toceascâ.

Pe urmă, fu comandată o garnitură de rezoluţii pentru uz intern.

„Întrebaţi-o pe Serna Mihailovna. Polîhaev.“
„Nu mă bateţi la cap. Polîhaev.“
„Graba strică treaba. Polîhaev.“
„Să vă ia dracu pe toţi ! Polîhaev.“

Gîndirea creatoare a şefului nu se mărginea, desigur, la latura pur administrativă. Ca om de concepţii largi, nu putea să ocolească problemele de politică curentă. Şi, astfel, comandă o admirabilă ştampilă de

valoare universală, la al cărei text munci cîteva zile. Era un text ce făcea minuni, el însuşi elastic ca de cauciuc, şi pe care Polîhaev putea să-l folosească în orice împrejurare. În afară de faptul că îi permitea să ia, imediat, atitudine faţă de evenimente, îl mai şi scutea de oboseala de a-şi stoarce creierii de fiecare dată. Ştampila era atît de adaptabilă, încît era suficient să completezi spaţiile goale ca să obţii, oricînd, o rezoluţie la ordinea zilei :

Ca răspuns la . . . . . .

Noi, salariaţii *Hercules*-ului, declarăm într-un singur glas, că vom lupta pentru :

a) îmbunătăţirea calităţii corespondenţei de serviciu,

b) sporirea productivităţii muncii,

c) intensificarea luptei împotriva birocratismului, a tărăgănelii, a familiarismului, a nepotismului şi a linguşirii,

d) lichidarea absenţelor nemotivate şi a onomasticilor,

e) reducerea cheltuielilor suplimentare pentru calendare şi portrete,

f) creşterea generală a activităţii sindicale,

g) renunţarea de a mai sărbători crăciunul, paştele, rusaliile, bunavestire, boboteaza, curban-batramul, iomchipurul, ramazanul, purimul şi alte sărbători religioase,

h) vom duce o luptă necruţătoare împotriva rătăcirilor, huliganismului, beţiei, lipsei de răspundere personală, ploconirii şi îngîmfării,

i) pentru înscrierea tuturor în rîndurile asociaţiei *Jos rutina de pe scena operei*,

j) trecerea totală la consumul de soia,

k) trecerea generală a lucrărilor de birou la alfabetul latin, precum şi pentru tot ce va mai fi nevoie de acum înainte.

Spaţiul punctat îl completa Polîhaev personal, după necesităţi şi potrivit cerinţelor momentului.

Încetul cu încetul Polîhaev se ataşă cu trup şi suflet de această rezoluţie universală şi începu s-o folosească din ce în ce mai des. Ajunse pînă acolo, încît răspundea cu ea şi la atacurile, uneltirile şi actele arbitrare ale propriilor săi colaboratori.

De pildă : „Ca răspuns la infama cerere a contabilului Kukuşkind de a i se plăti orele suplimentare, declarăm că vom lupta...“ Sau : „Ca răspuns la uneltirile josnice şi la atacurile mîrşave ale funcţionarului Borisohlebski, care a cerut un concediu suplimentar, declarăm că...“ etc.

Şi la încă alte acte de felul acesta se răspundea imediat prin îmbunătăţirea, sporirea, intensificarea, lichidarea, reducerea, creşterea generală, renunţarea, lupta necruţătoare, înscrierea tuturor, trecerea totală, trecerea generală, precum şi prin tot ce va fi nevoie pe viitor.

Şi numai după ce îi punea astfel la punct pe Kukuşkind şi Borisohlebski, şeful folosea ştampila scurtă : „Să i se dea un avertisment. Polîhaev.“ Sau : „Să fie mutat în provincie. Polîhaev.“

Cînd văzură pentru prima dată rezoluţia de cauciuc, unii salariaţi ai *Hercules*-ului se indispuseră. Îi speriase numărul considerabil de puncte. Îi tulbura, mai ales, punctul cu privire la alfabetul latin şi la înscrierea tuturor în asociaţia *Jos rutina de pe scena operei!* Dar lucrurile trecură fără incident. E adevărat că Skumbrievici nu rămăsese cu mîinile în sîn şi înfiinţase în afară de asociaţia susmenţionată, şi un cerc *Jos Hovanşcina*, şi lucrurile se opriră aici.

Aşa că, acum, în timp ce de cealaltă parte a uşii biroului lui Polîhaev se auzea murmurul ca de ventilator al glasurilor dinăuntru, munca nu stagnă şi Serna Mihailovna lucra cu spor la expedierea afacerilor urgente. Suportul cu ştampile, aşezate după mărime, de la cea mai mică : „Excelentă idee“, pînă la cea mai mare, universal valabilă, semăna cu acele complicate instrumente muzicale de circ, pe care un clovn în alb, cu un soare pe şezut, cîntă cu nişte beţişoare serenada de Braga. Secretara alegea ştampilele cu textul care era, cu aproximaţie, cel mai potrivit, şi le aplica pe hîrtie. Cel mai mult folosea ştampila prudentă : „Graba strică treaba“, ştiind că aceasta era rezoluţia preferată a şefului.

Munca, prin urmare, mergea înainte. Cauciucul înlocuia admirabil omul. Polîhaev de cauciuc nu era cu nimic mai prejos decît Polîhaev cel viu.

Hercules-ul se golise, îngrijitoarele umblau în picioarele goale pe coridoare, cu găleţile cu apă murdară, plecase şi ultima dactilografă care mai întîrziase un ceas la birou ca să-şi bată pentru ea personal versurile lui Esenin *Aşternînd ale stihurilor rogojini aurii, aş vrea să-ţi cînt ceva duios*, Serna Mihailovna, care se plictisise de atîta aşteptare, se ridicase şi, înainte de a se duce acasă, îşi masa pleoapele cu degetele-i reci, cînd deodată uşa de la biroul lui Polîhaev se zgudui, se deschise şi dinăuntru ieşi, cu pas leneş, Ostap Bender. El se uită somnoros la Serna Mihailovna şi îşi văzu de drum, agitînd o mapă galbenă, legată cu nişte şireturi de ghete. După el apăru, de sub umbra înviorătoare a palmierilor şi a sicomorilor, Polîhaev. Serna se uită la supusul ei prieten şi fără a scoate nici un sunet se lăsă pe perniţa pătrată care îmblînzea duritatea scaunului ei. Ce bine că funcţionarii plecaseră şi nu puteau să-şi vadă, în această clipă, şeful ! Pe mustaţa lui spînzura, ca o păsărică pe o creangă, o lacrimă de diamant. Polîhaev clipea uimitor de repede şi-şi freca mîinile cu atîta forţă, încît ai fi zis că vrea, prin frecare, să scoată foc, după metoda folosită de sălbaticii din Oceania. El alergă după Ostap, zîmbind slugarnic şi ţinîndu-şi spinarea încovoiată.

— Şi ce-o să fie ? îngăima, gudurîndu-se pe lîngă Ostap, cînd pe stînga, cînd pe dreapta. Cred că n-o să mi se întîmple nimic. Hai spune-mi, scumpule, iubitule, aşa-i că n-o să mi se întîmple nimic ? Pot să fiu liniştit ?

Voia să adauge că are nevastă, copii, că o are pe Serna, copii de la Serna şi de la încă o femeie, care locuieşte la Rostov-pe-Don, dar simţi că i se opreşte ceva în gît şi tăcu.

Văicărindu-se jalnic, îl însoţi pe Ostap pînă în hol. În clădirea rămasă pustie nu mai întîlniră decît doi oameni. La capătul unui coridor stătea Egor Skumbrievici care, cînd îl văzu pe marele maestru, îşi duse

mîna la falcă şi se retrase într-o nişă. Jos, pe scara din spatele fecioarei de marmoră cu făclia electrică în mînă, se ivi capul contabilului Berlaga, care se înclină pînă la pămînt în faţa lui Ostap şi spuse chiar : „Bună ziua !“ dar Ostap nu răspunse la salutul viceregelui.

La ieşire, Polîhaev îl apucă pe Ostap de mînecă şi murmură :

— N-am ascuns nimic. Pe cuvînt de onoare ! Pot să fiu liniştit ? Da ?

— Liniştea deplină o poate da omului numai o poliţă de asigurare, răspunse Ostap, fără să-şi încetinească pasul. Asta poate să ţi-o spună orice agent care încheie asigurări pe viaţă. Personal, nu mai am nevoie de dumneata. Cred însă că statul se va interesa, în curînd, de persoana dumitale.

Capitolul XX
COMANDORUL DANSEAZĂ TANGO

Într-un mic bufet cu ape gazoase, pe a cărui firmă erau zugrăvite nişte sifoane albastre, şedeau la o măsuţă albă Balaganov şi Panikovski. Împuternicitul cu copitele mesteca o prăjitură rulou, atent tot timpul să nu iasă crema prin partea cealaltă. Înfulecînd această mîncare a zeilor, avea grijă s-o compenseze, din cînd în cînd, sorbind siropul verde *Fîn proaspăt*, amestecat cu sifon. Curierul bea chefir aducător de sănătate. În faţa lui se aliniau deja şase sticluţe goale. Panikovski, preocupat, scutura acum într-un pahar conţinutul gros al celei de a şaptea. Noua secretară le plătise în ziua aceea leafa, potrivit statului semnat de Bender, şi prietenii se delectau la răcoarea ce venea de la plăcile de mozaic ale bufetului, de la răcitorul cît o casă de bani, unde se păstra nişte brînză udă, de la baloanele cilindrice de culoare închisă, cu apă gazoasă şi de la tejgheaua de marmoră. O bucată de gheaţă alunecase

din răcitor şi zăcea pe jos într-o băltoacă de apă. Îţi făcea realmente plăcere să te uiţi la această bucăţică de gheaţă după aspectul obositor al străzii cu foarte puţină umbră, cu trecători muiaţi de căldură şi cu cîini înnebuniţi de sete.

— Simpatic oraş Cernomorskul ! spuse Panikovski, lingîndu-se pe buze. Chefirul face bine la inimă.

Declaraţia aceasta îl făcu, nu se ştie de ce, pe Balaganov să rîdă. De rîs, apăsă imprudent pe rulou şi din el ţîşni un cîrnăcior de cremă, pe care împuternicitul abia reuşi să-l prindă din zbor.

— Ştii, Şura, că am cam început să-mi pierd încrederea în Bender, continuă Panikovski. Parcă nu procedează cum trebuie.

— Ia mai las-o ! îl repezi ameninţător Balaganov. Nu ţi-a cerut nimeni părerea.

— Nu, zău, vorbesc serios. Îl respect foarte mult pe Ostap Ibraghimovici : e un om şi jumătate !... Chiar şi Funt, şi doar ştii cît îl respect pe Funt, a spus despre Bender că e un cap. Dar dumitale, Şura, pot să-ţi spun că Funt e un măgar ! Zău, e un dobitoc. E pur şi simplu o stîrpitură, un netrebnic. De Bender nu pot să spun nimic rău. Dar e ceva care nu-mi place. Şura, îţi vorbesc ca unui adevărat frate.

De la ultima convorbire cu un subinspector de la miliţia judiciară, nimeni nu-i mai vorbise lui Balaganov ca unui adevărat frate. De aceea el ascultă cu mulţumire cuvintele curierului şi, imprudent, îl lăsă să continue.

— Ştii, Şura, şopti Panikovski, că îl respect foarte mult pe Bender, dar trebuie să-ţi spun : Bender e un măgar ! Zău, e o stîrpitură, un netrebnic !

— Ho, ho ! făcu Balaganov oprindu-l cu un semn.

— Nu te grăbi cu ho-ho. Gîndeşte-te numai pe ce cheltuieşte el banii noştri. Spune ! Pentru ce ne trebuie biroul ăsta idiot ? De ce atîtea cheltuieli ? Numai pe Funt îl plătim cu o sută douăzeci de ruble. Şi apoi, secretara. Acum ne-a mai trimis doi indivizi, i-am văzut astăzi trecuţi pe ştat şi şi-au încasat leafa. Pentru ce toate astea ? El zice că pentru forma legală. Puţin îmi pasă de forma legală, dacă costă atîţia bani. Şi

coarnele de cerb de şaizeci şi cinci de ruble ! Şi călimara ! Şi toate aparatele alea de făcut găuri !

Panikovski îşi descheie haina şi plastronul de cincizeci de copeici, care îi era prins cu un buton de gît, şi sări în sus ca un sul de pergament. Dar Panikovski nici nu băgă de seamă, atît era de aprins.

— Da, Şura. Nouă, dumitale şi mie, ne dă o leafă de mizerie, iar el se lăfăieşte în lux. Şi pentru ce, mă rog, a plecat în Caucaz ? Zice că în deplasare. Nu cred ! Panikovski nu înghite orice ! Eu am alergat în port de i-am luat bilet. Auzi, mă rog matale, bilet de clasa I-a. Cu a II-a, filfizonul ăsta de pe Nevski nu poate să călătorească. Iată unde se duc cele zece mii de ruble ale noastre ! Vorbeşte la telefon cu provincia, trimite în toată lumea telegrame fulger. Ştii dumneata cît costă fulgerele astea ? Patruzeci de copeici cuvîntul. Iar eu trebuie să-mi refuz o sticluţă de chefir, de care am atîta nevoie pentru sănătate. Sînt doar bătrîn şi bolnav. Iţi spun deschis : Bender nu e un cap.

— Totuşi, nu te lansa aşa, răspunse Balaganov şovăitor. Doar Bender te-a făcut om. Adu-ţi aminte cum alergai, la Arbatov, cu gîsca. Pe cînd acum, ai slujbă, leafă, eşti un membru al societăţii.

— Nu vreau să fiu membru al societăţii ! declară deodată Panikovski şi, coborînd glasul, adăugă : Bender al dumitale e un idiot. A pornit aceste cercetări tîmpite, cînd banii pot fi luaţi chiar astăzi, numai cu mîna goală.

Auzind aceste cuvinte, împuternicitul cu copitele uită de şeful lui iubit şi îşi trase mai aproape de Panikovski scaunul, iar acesta, tot îndreptîndu-şi plastronul rebel, îi împărtăşi lui Balaganov o experienţă cît se poate de serioasă, pe care o făcuse pe propriul său risc.

În ziua cînd marele maestru şi cu Balaganov îl urmăriseră pe Skumbrievici, Panikovski lăsase biroul cu de la sine învoire pe seama bătrînului Funt, pătrunsese pe ascuns în odaia lui Koreiko şi, profitînd de lipsa de acasă a stăpînului, făcuse cercetări amănunţite. Desigur că nu găsise acolo nici un fel de bani, dar

descoperise ceva mai bun : nişte greutăţi negre, foarte mari, de vreo douăzeci şi patru de chile fiecare.

— Uite, Şura, dumitale o să-ţi spun ca unui frate. Am descoperit secretul acestor greutăţi.

Panikovski prinse în sfîrşit ţumburlucul neastîmpărat al plastronului său, îl încheie de nasturele de la pantalon şi se uită triumfător la Balaganov.

— Ce secret poate să fie ? spuse, dezamăgit, împuternicitul cu copitele. Nişte greutăţi obişnuite pentru gimnastică.

— Ştii, Şura, ce mult te respect, se înfierbîntă Panikovski, dar eşti un dobitoc. Sînt greutăţi de aur ! Ai înţeles ? Greutăţi din aur curat ! Fiecare are cîte douăzeci şi patru de chile. Aproape cincizeci de chile de aur curat. Mi-am dat seama de asta de cum m-am uitat la ele, de parcă m-ar fi izbit ceva în cap. Stăteam în faţa acestor greutăţi şi rîdeam ca un nebun. Ce ticălos e Koreiko ăsta ! Şi-a turnat nişte greutăţi din aur, le-a vopsit în negru şi crede că nimeni n-o să le dea de urmă. Îţi spun, Şura, ca unui frate : crezi că ţi-aş fi destăinuit secretul ăsta, dacă m-aş fi putut căra singur cu greutăţile alea ? Dar eu sînt bătrîn şi bolnav şi ele cîntăresc greu. Aşa că te iau părtaş la ele ca pe un frate. Eu nu sînt Bender, eu sînt om cinstit !

— Şi dacă nu-s de aur ? întrebă scepticul fiu al locotenentului, care de-abia aştepta ca Panikovski să-i spulbere cît mai repede îndoielile.

— Şi din ce sînt atuncea, după părerea dumitale ? întrebă ironic violatorul de convenţii.

— Da, spuse Balaganov, clipind din genele-i roşcovane, acum e limpede tot. Ia te uită, bătrîn, bătrîn, dar l-a descoperit. Ai dreptate, Bender nu face ceea ce ar trebui să facă : scrie tot felul de hîrtiuţe, călătoreşte... O să-i dăm totuşi şi lui o parte, judecată dreaptă, ce zici ?

— Şi de ce, mă rog ? obiectă Panikovski. Tot e al nostru şi de-acum încolo trăim şi noi boiereşte, Şura. Eu o să-mi pun dinţi de aur şi o să mă însor. Zău că mă însor, pe cuvînt de onoare !

Hotărîră să pună imediat mîna pe greutăţile preţioase.

— Plăteşte pentru chefir, Şura, spuse Panikovski. Ne socotim pe urmă.

Complotiştii ieşiră din bufet şi, orbiţi de soare, începură să hoinărească prin oraş. Nerăbdarea nu le dădea astîmpăr. Se opriră îndelung pe toate podurile din oraş şi, cu burţile călare pe parapet, se uitară fără interes în jos, apoi la acoperişurile caselor, la străzile ce coborau spre port şi pe care autocamioanele mergeau cu prudenţă de cai. Vrăbiile grase din port ciocăneau cu ciocurile în caldarîm, urmărite de pe toate gardurile de nişte pisici murdare. Dincolo de acoperişurile ruginii, de felinarele din podurile caselor şi de antene, se zărea apa albastră, o şalupă care alerga cu toată viteza şi un coş galben de vapor, cu o literă mare, roşie, pe el.

Din cînd în cînd, Panikovski înălţa capul şi se apuca să calculeze. Transforma kilogramele în grame şi, de fiecare dată, obţinea o cifră atît de ademenitoare, încît nu-şi putea opri un ţipăt uşor.

După orele zece seara, fraţii după acelaşi tată, încovoiaţi sub povara celor două greutăţi mari, mergeau spre biroul de colectare a coarnelor şi copitelor. Panikovski îşi ducea partea lui, cu amîndouă mîinile, cu burta scoasă în afară şi gîfîind radios. Se oprea des, punea greutatea pe trotuar şi murmura: „Mă însor! Pe cuvînt de onoare că mă însor!“ Balaganov, care era voinic, ducea greutatea pe umăr. Din cînd în cînd Panikovski nu izbutea să cotească la colţuri, fiindcă în virtutea inerţiei greutatea îl trăgea înainte, şi atunci Balaganov îl apuca cu mîna pe care o avea liberă de gulerul hainei şi-l îndrepta pe scumpul său frate în direcţia necesară.

În pragul biroului se opriră.

— Tăiem acuşi cu pila cîte o bucăţică, zise repede Panikovski, şi mîine dimineaţă o vindem. Am aici un ceasornicar cunoscut, pe domnul Biberhan. El o să ne dea exact cît face. Nu ca cei de la comerţul de stat cu metale, care nu-ţi dau niciodată preţul adevărat.

Dar, în clipa aceea, complotiştii observară că printre perdelele verzi ale biroului se zăreşte o rază de lumină.

— Cine poate să fie înăuntru la ora asta ? se miră Balaganov, aplecîndu-se spre broască.

La birou, în lumina puternică a lămpii de masă, şedea Ostap Bender şi scria ceva repede.

— Scriitorul ! spuse Balaganov, rîzînd vesel, şi îl lăsă pe Panikovski să se uite şi el pe gaura cheii.

— Sigur, iar scrie, făcu Panikovski după ce se săturără privind. Zău că ţicnitul mă face să rîd. Dar unde tăiem greutăţile ?

Şi, stabilind cu înflăcărare că e neapărată nevoie să se ducă chiar a doua zi dis-de-dimineaţă să vîndă ceasornicarului două bucăţele de aur, fraţii după acelaşi tată îşi luară greutăţile şi se făcură nevăzuţi în întuneric.

Între timp, marele maestru termina biografia lui Alexandr Ivanovici Koreiko. Căpăcelele de bronz de pe toate cele cinci căsuţe de ţară, care alcătuiau călimara *Cu faţa spre sat*, fuseseră scoase şi Ostap muia peniţa unde nimerea, se foia pe scaun şi-şi mişca mereu picioarele sub masă.

Avea faţa istovită a unui jucător de cărţi, care, după ce a pierdut toată noaptea, abia în zori a putut să prindă, în sfîrşit, un „sabou“ bun. O noapte întreagă a avut ghinion şi, în permanenţă, n-a putut să bată un punct. Degeaba a schimbat mesele de joc, căutînd să păcălească soarta şi să dea peste un loc norocos. N-avea carte şi pace. Degeaba fila întîi cartea de deasupra şi trăgea apoi pe cea de dedesubt, încetişor, ca să n-o ghicească dintr-o dată. Sau schimba sistemul : punea amîndouă cărţile pe marginea mesei şi le „gusta“ pe rînd, privindu-le de jos în sus. Într-un cuvînt, degeaba făcea tot ce fac jucătorii „de cabulă“ cînd le merge prost la *chemin de fer*. Nimic nu-i ajuta. De cele mai multe ori îi veneau figuri : valeţi, cu mustăcioarele ca nişte şnururi, dame care miroseau a flori de hîrtie şi rigi cu bărbi ca de portari. Foarte des îi intrau decari negri sau roşii. În general, i se nimereau numai porcării din astea care, oficial, se numesc „bacara“, iar, neoficial, „bac“ sau „zero“. Şi abia la

ora cînd candelabrele pălesc şi se sting şi cînd, sub afiptele pe care scrie *Dormitul interzis*, sforăie pe scaune ghinioniştii cu gulere murdare, atunci se produce minunea. „Mîna“ începe dintr-o dată să ţină, figurile şi decarii dezgustători dispar şi încep să-ţi curgă optarii şi nouarii. Jucătorul nu mai schimbă locul, nu mai filează cărţile, nu se mai uită la ele de jos în sus. Simte sub mînă o „donă“ norocoasă. Şi chibiţii se înghesuie în spatele baftosului, îl trag de mînecă şi-i şoptesc : „Nene Iura, «pasează-mi» trei ruble“. Iar el, palid şi mîndru, dă pe faţă curajos cărţile şi în strigătele : „Un «loc cu mînă», liber la masa nr. 9“ şi „Casa, trimiteţi monezi de cîte 50 de copeici !“, îşi curăţă partenerii. Şi masa verde, marcată cu linii şi arcuri albe, îi apare acum veselă ca un teren de fotbal.

Ostap nu mai avea nici o îndoială. În jocul lui se produsese o cotitură.

Tot ce fusese neclar devenise limpede. Nenumăraţii oameni cu mustăcioarele ca nişte şnuruleţe şi cu bărbi de rigi, cu care Ostap fusese nevoit să se întîlnească şi care lăsaseră urme în mapa galbenă, legată cu şireturi de ghete, dispărură subit şi, pe primul plan, sfărîmînd pe toţi şi tot, apăru mutra ca o şuncă de Praga, cu ochi şterşi, cu sprîncene de culoarea spicului de grîu şi cu zbîrcituri adînci, de plutonier, pe obraji.

Ostap puse punct, apăsă peste biografie tamponul cu ursuleţ de argint în loc de mîner şi începu să coasă documentele. Îi plăcea să ţină dosarele în ordine. Admiră, pentru ultima oară, declaraţiile, telegramele şi diferitele note informative, frumos netezite. Mai erau pe lîngă ele în mapă şi fotografii şi extrase de conturi. Era acolo toată viaţa lui Alexandr Ivanovici Koreiko şi, în perspectiva ei, palmierii, femeile, marea azurie, vaporul alb, expresurile albastre, automobilul cu geamuri de cristal şi Rio de Janeiro, oraşul fermecat din fundul acelui golf, unde vieţuiesc mulatri blînzi şi unde covîrşitoarea majoritate a cetăţenilor umblă în pantaloni albi. În sfîrşit, marele maestru îl găsise pe individul la care visase toată viaţa.

— Şi nici măcar n-are cine să-mi aprecieze munca aceasta titanică, spuse melancolic Ostap, ridicîndu-se de pe scaun şi legînd mapa groasă. Balaganov e foarte simpatic, dar e prost. Panikovski e un bătrîn caraghios. Iar Kozlevici e un înger fără aripi. Şi astăzi încă e perfect convins că noi, aici, colectăm coarne pentru nevoile industriei de ţigarete. Unde sînt prietenii mei, nevestele mele, copiii mei ? N-am decît speranţa că stimabilul Alexandr Ivanovici v-a aprecia vasta mea muncă şi, ţinînd seama de sărăcia mea, îmi va da cinci sute de miişoare. Deşi nu ! Acum nu iau mai puţin de un milion, căci altfel blînzii mulatri n-or să mai aibă nici un respect faţă de mine.

Ostap trecu de după birou, în faţă, luă la subsuoară minunata mapă şi începu să se plimbe, îngîndurat, prin încăperea goală, ocolind maşina de scris cu accent turcesc şi compostorul de cale ferată şi atingînd aproape cu capul coarnele de cerb. Cicatricea albă de pe gîtlejul lui se făcuse trandafirie. Treptat, mişcările marelui maestru se încetiniră ; picioarele lui, încălţate cu nişte pantofi roşii, cumpăraţi de ocazie de la un marinar grec, alunecau fără zgomot pe podea. Pe neobservate, începu să se mişte cu trupul înclinat într-o parte. Cu mîna dreaptă ţinea strînsă cu gingăşie la piept mapa, parcă ar fi strîns o fată, iar cu mîna stîngă parcă plutea. În aer zbîrnîia clar roata norocului. Hîrîitul ei era ca un sunet fin, muzical, care se transformă, deodată, într-o melodie uşoară, cîntată de mai multe viori, la unison... Şi o melodie de mult uitată, care-ţi strîngea inima, făcu să răsune toate obiectele ce se găseau în *Filiala din Cernomorsk a oficiului pentru colectarea de coarne şi copite.*

Primul care dădu tonul fu samovarul din care căzu pe neaşteptate pe tavă un mic tăciune aprins. Şi samovarul începu să cînte :

Sub cerul caldei Argentine
Unde femeile-s divine.

Marele maestru dansa tango. Figura lui de efigie sta din profil. Se lăsa într-un genunchi, se îndrepta re-

pede, se întorcea şi, călcînd uşor, luneca iarăşi înainte. Cozi invizibile de frac fluturau la piruetele neaşteptate.

Melodia o continuă maşina de scris cu î-ul turcesc :

Undî fîmîilî-s divinî
In cînt dî muzicî calinî...

Şi compostorul greoi de tuci, care văzuse multe, ofta surd, cu jind la vremurile apuse :

In cînt de muzice caline
Dansează toţi tango !

Ostap ştia tangoul clasic provincial, care se dansa la teatrele de varieteu cu douăzeci de ani în urmă, atunci cînd contabilul Berlaga purta prima sa gambetă, Skumbrievici făcea serviciu la secretariatul primăriei, Polîhaev dădea examen pentru cel mai mic grad de funcţionar public, iar preşedintele paratrăsnet, Funt, era încă un septuagenar vioi care, împreună cu alte veste de pichet, şedea la cafeneaua *Florida* şi comenta cutremurătorul eveniment al închiderii Dardanelelor, în legătură cu războiul italo-turc. Şi vestele de pichet, care, pe vremea aceea aveau încă obrajii rumeni şi netezi, îşi dădeau cu părerea despre oamenii politici de-atunci. „Enver-bei e un cap ! Iuan Şi-Kai e un cap ! Purişhevici e şi el totuşi un cap !“ spuneau ei. Şi încă de pe atunci afirmau că Briand e un cap, fiindcă şi pe atunci Briand era ministru.

Ostap dansa. Deasupra capului său fremătau palmieri şi zburau păsările multicolore. Transoceanice se frecau cu bordul de cheiul de la Rio de Janeiro. Pişicheri negustori brazilieni se ocupau sub ochii tuturor cu dumpingul de cafea, iar în restaurantele în aer liber tineri se distrau consumînd băuturi spirtoase.

— Parada o voi comanda eu ! exclamă marele maestru.

Stinse lumina, ieşi din birou şi o luă pe drumul cel mai scurt spre strada Malaia Kasatelnaia. Picioarele reflectoarelor firave ca de compas se răşchirau pe cer, coborau, tăiau pe neaşteptate o bucată de casă, scoţînd

în lumină un balcon sau un geamlîc, unde şedea cîte o pereche încremenită de surprindere. De după un colţ, îi ieşiră înainte, legănîndu-se şi duduind cu şenilele, două tancuri mici, cu pălăriuţe rotunde, ca nişte ciuperci. Un călăreţ, aplecîndu-se din şa, întrebă pe un trecător cum se poate ajunge mai repede în Piaţa Veche. Pe altă stradă îi tăie calea o unitate de artilerie. Ostap se strecură printre două baterii. Văzu apoi nişte miliţieni care băteau grăbiţi, de poarta unei case, o tăbliţă pe care scria cu litere negre : *Adăpost în caz de atac cu gaze asfixiante.*

Ostap se grăbea. Îl mîna din urmă tangoul argentinian. Fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga, intră în casa lui Koreiko şi bătu la uşă.

— Cine-i acolo ? se auzi glasul milionarului clandestin.

— O telegramă ! răspunse marele maestru, făcînd cu ochiul, în întuneric.

Uşa se deschise şi el intră, agăţîndu-se cu dosarul de tocul uşii.

În zori, departe, într-o rîpă din afara oraşului, şedeau împuternicitul şi curierul.

Ei tăiau cu o pilă greutăţile. Nasurile le erau murdare de praf de fontă. Lîngă Panikovski zăcea pe iarbă plastronul pe care şi-l scosese, fiindcă-l stingherea la lucru. Prevăzător, violatorul convenţiei aşternuse sub greutăţi o foaie de ziar, ca să nu se piardă nici o fărîmiţă din metalul preţios.

Fraţii după acelaşi tată schimbau din cînd în cînd între ei priviri pline de importanţă şi continuau să pilească cu şi mai multă vigoare. În liniştea dimineţii nu se auzeau decît şuierăturile popîndăilor şi scrîşnetul pilelor înfierbîntate.

— Ce-o fi asta ? exclamă deodată Balaganov oprindu-se. De trei ori pilesc şi tot nu dau de aur.

Panikovski nu răspunse. Se dumirise de mai demult şi de-o jumătate de oră mişca pila numai aşa ca să se afle în treabă.

— Ei, să mai pilim niţel ! spuse optimist roşcovanul Şura.

— Sigur că trebuie să pilim, răspunse Panikovski, căutînd să mai amîne ceasul cumplit al răzbunării.

Îşi acoperi faţa cu palma şi urmărea, printre degetele resfirate, cum spinarea lată a lui Balaganov se mişcă în tact egal, de sus în jos şi înapoi.

— Nu pricep nimic ! spuse Şura, după ce termină de pilit şi desfăcu greutatea în două jumătăţi, ca pe un măr. Asta nu-i aur !

— Pileşte, pileşte, murmură speriat Panikovski.

Dar Balaganov, ţinînd în fiecare mînă cîte o emisferă de fontă, se apropia încet de violatorul convenţiei.

— Nu te apropia de mine cu fierul ăsta ! chiţcăi Panikovski, fugind într-o parte. Te dispreţuiesc !

Dar în clipa aceea Şura îşi făcu vînt şi, gîfîind de atîta sforţare, aruncă în intrigant una din emisfere. Auzind deasupra capului său şuieratul proiectilului, intrigantul se trînti la pămînt.

Lupta dintre împuternicit şi curier nu dură mult. Balaganov, scos din fire, călcă mai întîi în picioare, cu sete, plastronul, apoi trecu la proprietarul lui. Cu fiecare lovitură, Şura îi explica şi considerentele :

— Cine a născocit greutăţile astea ? Cine a delapidat banii statului ? Cine l-a înjurat pe Bender ?

În afară de asta, primul născut al locotenentului îşi mai aminti, cu acest prilej, şi de violarea convenţiei de la Suharevka, pentru care fapt Panikovski căpătă cîţiva pumni în plus.

— O să-mi dai socoteală pentru plastron ! ţipa, furios, Panikovski, apărîndu-se cu coatele. Să ştii că n-o să te iert niciodată de plastron ! Unde mai găseşti acuma de cumpărat astfel de plastroane ?

În încheiere, Balaganov îi luă inamicului drept captură portofelul său vechi cu treizeci şi opt de ruble înăuntru.

— Asta-i pentru chefirul tău, năpîrcă ! îi spuse el.

Se întoarseră în oraş plouaţi.

Înainte mergea Şura, furios, iar în urma lui, şchiopătînd de un picior şi văitîndu-se amarnic, se tîra Panikovski.

— Sînt un bătrîn sărac şi nefericit ! se tînguia el. O să-mi dai socoteală pentru plastron. Dă-mi înapoi banii mei.

— Să ai să iei ! îi răspundea Şura fără să întoarcă capul. O să-i povestesc tot lui Bender. Aventurierule !

Capitolul XXI

SFÎRŞITUL *CUIBULUI CAŢELOR*

Varvara Ptiburdukova era fericită. Şezînd la masa ei rotundă, îşi îmbrăţişa cu privirea gospodăria. Odaia lor era atît de plină de mobilă, că aproape nu mai exista nici un locşor liber. Dar şi atîta loc cît mai rămînea, era suficient pentru fericire. Lampa revărsa lumină pînă afară, pe fereastră, unde o rămurică verde tremura ca o broşă de damă. Pe masă se aflau fursecuri, bomboane şi marinată de şalău într-o cutie rotundă de tablă. Ceainicul electric colecta pe suprafaţa lui curbă toată căldura cuibului Ptiburdukovilor. În el se reflecta şi patul, şi perdeluţele albe, şi noptiera. Se reflecta chiar şi Ptiburdukov însuşi, care, în pijamaua sa albastră cu brandenburguri, şedea în faţa nevestei sale. Şi era fericit. Scotea pe nas un fum gros de ţigară şi făcea, din placaj, cu un fierăstrău de traforaj, un closet mic, de ţară. Munca era migăloasă. Trebuia să facă pereţii, să fixeze deasupra un acoperiş înclinat, să confecţioneze utilajul interior, să pună geam la fereastră şi să înşurubeze, în uşă, un cîrlig microscopic. Ptiburdukov lucra cu pasiune ; socotea lucrul la traforaj drept cea mai bună odihnă.

După ce-şi termină treaba, inginerul începu să rîdă încîntat, îşi mîngîie nevasta pe spinarea grasă şi caldă şi trase, spre el, cutioara cu şalău. Dar în clipa aceea se auzi o bătaie puternică în uşă, lampa clipi şi ceainicul alunecă de pe suportul său de sîrmă.

— Cine o fi atît de tîrziu ? zise Ptiburdukov, deschizînd uşa.

Pe scară stătea Vasisuali Lohankin. Era învelit pînă la bărbie într-o cuvertură albă de vară, de sub care i se vedeau picioarele păroase. Strîngea la piept cartea *Bărbatul şi femeia*, groasă şi poleită ca o icoană şi avea privirea rătăcită.

— Intră, te rog, spuse buimăcit inginerul, dîndu-se cu un pas înapoi. Varvara, ce înseamnă asta ?

— Am venit la voi pe veci să m-oploşesc, răspunse Lohankin în iambi funebri. Şi sper că-n casa voastră, de toate se găsesc.

— Cum adică să te oploşeşti ? întrebă Ptiburdukov, înroşindu-se la faţă. Ce doreşti, Vasisuali Andreevici ?

Varvara ieşi repede pe scară.

— Saşuk ! Uită-te, e în pielea goală ! strigă ea. Ce s-a întîmplat, Vasisuali ? Poftim intră, intraţi.

Lohankin, care era în picioarele goale, păşi pragul şi mormăind : „Nenorocire, nenorocire", începu să umble, încoace şi încolo, prin odaie. Cu un capăt al cuverturii răsturnă imediat lucrarea fină, făcută la traforaj de Ptiburdukov care se retrase într-un colţ, simţind că această vizită nu prevesteşte nimic bun.

— Care nenorocire ? îl iscodi Varvara. De ce eşti numai cu cuvertura pe tine ?

— Am venit la voi pe veci, să m-oploşesc, repetă Lohankin cu o voce bovină.

Şi cu talpa-i galbenă, bătea toba pe podeaua curată, dată cu ceară.

— Ce-nseamnă aiurelile astea ? îl repezi Varvara pe fostul ei soţ. Du-te acasă şi culcă-te. Pleacă de aici. Du-te, du-te acasă !

— S-a isprăvit cu casa, s-a dus, zise Vasisuali, continuînd să tremure. A ars complet, de jos şi pînă sus. Incendiul m-a adus aicea. N-am apucat să salvez decît cuvertura şi cartea asta. Dar dacă vă purtaţi atît de hain cu mine, plec şi las blestemul să vină în locul meu.

Clătinîndu-se îndurerat, Vasisuali se îndreptă spre uşă. Dar Varvara şi soţul ei îl reţinură. Îi cerură iertare, îi spuseră că nu şi-au dat seama din primul moment ce s-a întîmplat şi începură să se agite. Scoaseră din dulap costumul nou al lui Ptiburdukov, rufărie şi pantofi.

În timp ce Lohankin se îmbrăca, soţii se sfătuiau pe coridor.

— Ce facem cu el ? spunea în şoaptă Varvara. În orice caz nu poate să rămînă la noi peste noapte, că avem o singură odaie.

— Mă mir de tine, zise bunul inginer. Omul a rămas pe drumuri şi tu te gîndeşti numai la comoditatea ta.

Cînd soţii se întoarseră în odaie, îl găsiră pe sinistrat stînd la masă şi mîncînd, direct din cutia de tablă, marinata de peşte. În afară de asta, de pe poliţa bibliotecii fuseseră aruncate pe jos, două volume din *Rezistenţa materialelor* şi, în locul lor, se afla acum cartea *Bărbatul şi femeia* cu scoarţele poleite.

— Şi a ars chiar toată casa ? întrebă compătimitor Ptiburdukov. Ce grozăvie !

— Dar eu mă gîndesc că poate aşa trebuia, zise Vasisuali, terminînd cina gazdei. Poate că din flăcări voi ieşi şi eu transformat ?

Dar nu se transformă.

După ce terminară de vorbit despre toate, Ptiburdukovii începură să se aranjeze pentru culcare. Lui Vasisuali i se puse o saltea pe restul acela de loc care, cu o oră înainte, li se părea suficient ca să încapă în el fericirea. Închiseră fereastra, stinseră lumina şi noaptea se furişă în odaie. Vreo douăzeci de minute stătură cu toţii în tăcere, răsucindu-se din cînd în cînd şi oftînd din greu. Apoi se auzi de pe podea şoapta plîngăreaţă a lui Lohankin :

— Varvara ! Varvara ! Ascultă-mă, Varvara !

— Ce vrei ? întrebă indignată fosta lui nevastă.

— De ce m-ai lăsat, Varvara ?

Neprimind răspuns la această întrebare principială, Vasisuali începu să bocească :

— Eşti o paţachină, Varvara ! Eşti o căţea ! O căţea şi te dispreţuiesc...

Inginerul stătea nemişcat în pat, strîngînd pumnii şi sufocîndu-se de furie.

Cuibul caţelor luase foc pe la douăsprezece noaptea, tocmai cînd Ostap Bender dansa tango în biroul său

gol, iar fraţii Balaganov şi Panikovski ieşeau din oraş, încovoiaţi sub povara greutăţilor de aur.

În şirul lung de întîmplări care precedaseră incendiul din apartamentul nr. 3, veriga iniţială a fost bunica nimănui. După cum ştim, ea folosea în odaia ei o lampă cu gaz, căci nu avea încredere în electricitate. După ce Vasisuali Andreevici fusese bătut, multă vreme nu se mai petrecuse în apartament nici un fel de eveniment interesant, şi mintea în veşnic neastîmpăr a şambelanului Mitrici suferea din pricina acestei inactivităţi forţate. După ce medită adînc la obiceiurile bunicii, se alarmă.

— O să dea foc la toată casa, baba ! bombănea el. Ce-i pasă ? Are numai bulendre, pe cînd la mine numai pianul costă poate vreo două mii de ruble.

Ajungînd la această concluzie, Mitrici îşi asigură, împotriva incendiului, toată averea lui mobilă. Acum putea să fie liniştit şi se uita nepăsător cum cară bunica, sus la ea, damigeana mare, cu gaz tulbure, ţinînd-o în braţe ca pe un copil. Primul care află de actul de prudenţă şi prevedere al lui Mitrici fu cetăţeanul Ghighienişvili, care îl interpretă numaidecît în felul său. El se apropie de Mitrici pe coridor şi, punîndu-i mîna în piept, îi spuse ameninţător :

— Vrei să dai foc la tot apartamentul ? Vrei să pui mîna pe asigurare ? Crezi că Ghighienişvili e un prost ? Ghighienişvili le pricepe pe toate.

Şi pătimaşul chiriaş se asigură şi el, în aceeaşi zi, pentru o sumă importantă. Aflînd această ştire, întreg *Cuibul caţelor* fu cuprins de groază. Liuţia Franţevna Pferd dădu năvală în bucătărie cu ochii ieşiţi din orbite.

— Ticăloşii ăştia au să ne dea foc. Faceţi ce vreţi, cetăţeni, dar eu mă duc chiar acum să mă asigur. De ars, în orice caz, o să ardem, aşa că măcar să m-aleg cu asigurarea. Nu vreau ca din cauza lor să rămîn numai cu ce e pe mine.

În ziua următoare, se asigură tot apartamentul, cu excepţia lui Lohankin şi a bunicii nimănui. Lohankin citea *Rodina* şi nu observa nimic, iar bunica nu avea încredere în asigurare, după cum nu avea încredere în electricitate. Nikita Preahin aduse acasă poliţa de asi-

gurare cu chenarul liliachiu şi cercetă îndelung, la lumină, filigranul.

— Care va să zică, statul ţine seama de nevoile noastre ? zise el pe un ton sumbru. Îi ajută pe chiriaşi ? Foarte bine ! Acum putem face ce vrem.

Şi, punîndu-şi poliţa în buzunarul de la piept, Preahin se retrase în odaia lui. Cuvintele lui băgară atîta spaimă în toţi, încît, în noaptea aceea nimeni nu mai închise ochii în *Cuibul caţelor*. Dunia îşi strîngea lucrurile în bocceluţe, iar chiriaşii ei la cîte un pat plecară să-şi petreacă noaptea pe la cunoştinţe. În tot timpul zilei, se supravegheară reciproc şi cărau mereu din casă cîte ceva din avutul lor.

Lucrurile erau clare. Casa era condamnată. Nu putea să nu ardă. Şi, într-adevăr, la douăsprezece noaptea, se aprinse — dintr-o dată — din şase părţi.

Din casa care se umplu repede de fum ca de la un samovar, cu licăriri de flăcări, ultimul sări afară Lohankin, învelit în cuvertura albă, ţipînd din toate puterile : „Foc ! Foc !“, deşi nu mai izbutea să mire pe nimeni cu această noutate. Toţi locaţarii *Cuibului caţelor* erau în păr. Preahin, beat, şedea pe cufărul său cu colţuri ghintuite şi se uita, cu o privire îndobitocită la ferestrele pline de scîntei, spunînd : „Ce vrem, aia facem“. Ghighienişvili îşi mirosea, scîrbit, mîinile care puteau a gaz şi, de fiecare dată, după ce le mirosea, le ştergeu de pantaloni. O coloană de foc izbucni pe un oberliht şi, azvîrlind scîntei, se întinse sub cornişa de lemn. Primul geam plesni şi se sparse cu zgomot. Bunica nimănui începu să urle îngrozitor.

— Patruzeci de ani a stat casa asta în picioare, explica sfătos Mitrici, plimbîndu-se prin mulţime. A rezistat sub toate regimurile, era o casă bună. Şi iată, sub cel sovietic a ars. Asta e trista realitate, cetăţeni !

Contingentul de femei din *Cuibul caţelor* se strîngea grămadă şi nu-şi lua ochii de la flăcări. Acum ţîşneau pe toate ferestrele limbi de foc ca din nişte guri de tun. Uneori focul dispărea şi atunci casa întunecată părea că se dă înapoi, ca tunul după tragere. Apoi, un nor galben-roşu izbucnea iar în afară, luminînd ca de sărbătoare fundătura Limonnîi. Se făcu cald. Lîngă casă

nu se mai putea sta şi toată societatea se mută pe trotuarul de peste drum.

Numai Nikita Preahin moţăia pe cufăr în mijlocul străzii. Deodată sări în sus, desculţ şi groaznic la înfăţişare.

— Fraţi creştini ! exclamă el, sfîşiindu-şi cămaşa. Cetăţeni !

Se îndepărtă de foc, se băgă în mulţime şi, strigînd cuvinte cu neputinţă de înţeles, începu să arate cu mîna spre casa care ardea. În mulţime intră panica.

— A fost uitat un copil, spuse convinsă o femeie cu pălărie de paie.

Lumea se adună în jurul lui Nikita care îi împingea pe toţi şi căuta să-şi croiască drum spre casă.

— E pe pat ! ţipa, înnebunit, Preahin. Dă-mi drumul, n-auzi ?

Pe faţă îi curgeau lacrimi de foc. Îi dădu una în cap lui Ghighienişvili, care încerca să-l oprească din drum, se repezi în curte, de unde apăru peste un minut aducînd o scară.

— Opriţi-l ! striga femeia cu pălărie de pai. O să ardă de viu.

— La o parte ! urla Nikita Preahin, sprijinind scara de zid şi îmbrîncind tinerii din mulţime care căutau să-l apuce de picioare. N-o să-l las să piară. Îmi arde sufletul.

Dădea din picioare şi se căţăra pe scară, îndreptîndu-se spre fereastra de la etaj, de unde ieşeau trîmbe de fum.

— Înapoi ! ţipau oamenii din mulţime. De ce te caţeri ? O să arzi !

— E pe pat ! continua să strige Nikita. O gîscă întreagă şi un sfert întreg de rachiu. Ce, o să le las să se piardă, cetăţeni pravoslavnici ?

Cu o extraordinară îndemînare, Preahin se apucă de marginea ferestrei şi într-o clipă dispăru, înghiţit de vîrtejul de aer. Ultimele sale cuvinte fură : „Ce vrem, aia facem !“ În fundătură se făcu linişte, o linişte întreruptă doar de clopotul şi sunetele de trompetă ale pompierilor care pătrunseră în goană în curte, îmbrăcaţi în

costume de pînză de azbest şi prevăzuţi cu brîie late, albastre.

O clipă după ce Nikita Preahin săvîrşi singura faptă eroică din viaţa sa, o bîrnă cuprinsă de flăcări se desprinse de casă şi se prăbuşi la pămînt. Acoperişul se fărîmă trosnind şi căzu înăuntrul clădirii. Spre cer se ridică o coloană de flăcări, parcă s-ar fi tras din casă o ghiulea spre lună.

Astfel dispăru, mistuit de flăcări, apartamentul nr. 3, cunoscut mai mult sub porecla de *Cuibul caţelor.*

Deodată, se auzi în fundătură tropot de copite. În lumina vîlvătăilor trecu într-o birjă inginerul Talmudovski. Pe genunchi ţinea o valiză împestriţată de etichete. Săltînd uşor la hopuri, inginerul se apleca mereu spre birjar şi ţipa :

— N-o să mai pun piciorul aici cît voi trăi. Ce, ăsta-i salariu ? Mînă mai repede birjar !

Şi, cît ai clipi, spinarea lui masivă luminată de flăcări şi de făcliile pompierilor, se topi după colţul uliciorei.

Capitolul XXII

PARADA O VOI COMANDA EU

— Mor de urît aici cu dumneata, spuse Ostap. Stăm de vorbă numai de două ore şi m-am săturat de persoana dumitale, de parcă te-aş fi cunoscut de o viaţă întreagă. Cu o fire atît de îndărătnică e bine să fii milionar în America. La noi, milionarul trebuie să fie mai înţelegător.

— Eşti nebun ! răspunse Alexandr Ivanovici.

— Nu mă insulta, făcu cu blîndeţe Bender. Sînt fiu de supus turc şi, prin urmare, coborîtor din ieniceri. Dacă o să mă ofensezi, nu te cruţ. Ienicerii nu cunosc îndurare nici faţă de femei, nici faţă de copii, nici faţă de milionarii sovietici clandestini.

— Pleacă de aci, cetăţene ! glăsui Koreiko, pe un ton demn de un birocrat de la *Hercules*. E aproape trei noaptea şi vreau să dorm. Mîine trebuie să mă duc la serviciu devreme.

— Aşa e, aşa e, am uitat ! exclamă Ostap. Nu poţi întîrzia la slujbă. S-ar putea să te concedieze fără preaviz. Şi, preavizul, de ! reprezintă totuşi leafa pe două săptămîni : douăzeci şi trei de ruble. Cu spiritul dumitale de economie, ai putea să trăieşti — cu aceşti bani — şase luni.

— Asta nu-i treaba dumitale. Lasă-mă în pace. Mă auzi ? ¡Cară-te !

— Spiritul ăsta de economie te va duce la pieire. Bineînţeles că ar fi periculos să scoţi la lumină milioanele. Dar dumneata exagerezi. Te-ai gîndit ce se va întîmpla dacă, într-o zi, în sfîrşit, îţi vei putea cheltui banii ? Abstinenţa e un lucru periculos ! O cunoştinţă de-a mea, Ernestina Iosifovna Poincaré, profesoară de franceză, n-a pus în gură, în viaţa ei, un pic de alcool. Şi ce crezi că i s-a întîmplat ? La o serată, i s-a oferit un păhărel de coniac. I-a plăcut atît de mult, încît s-a apucat să bea o sticlă întreagă şi a înnebunit chiar acolo, la masă. Şi astfel a rămas pe lume o profesoară de franceză mai puţin. Acelaşi lucru ţi s-ar putea întîmpla şi dumitale.

— Dar, în definitiv, ce dracu vrei de la mine ?

— Ceea ce a vrut şi un prieten al meu din copilărie, Kolea Osten-Baken, de la o prietenă de-a mea, tot din copilărie, frumoasa poloneză Inga Zaionţ. A vrut dragostea ei. Şi eu tot dragostea dumitale o vreau. Vreau, cetăţene Koreiko, să prinzi dragoste pentru mine şi, în semn de simpatie, să-mi verşi un milion de ruble.

— Ieşi afară ! spuse Koreiko nu prea tare.

— Ei vezi ? Iar ai uitat că sînt urmaş al ienicerilor.

Spunînd aceste cuvinte, Ostap se ridică de pe scaun. Acum stăteau faţă în faţă. Koreiko era încruntat şi în ochi îi scăpărau fulgere. Marele maestru zîmbea prietenos, prezentînd nişte dinţi albi, mari cît boabele de porumb. Adversarii se apropiară de lampa de pe masă şi umbrele lor uriaşe se întinseră pe perete.

— Ţi-am spus de o mie de ori, zise Koreiko stăpînindu-se, că n-am nici un fel de milioane şi nici n-am avut. M-ai înţeles ? E ! Şi-acu, şterge-o ! O să fac plîngere împotriva dumitale.

— N-o să faci nici o plîngere, îi replică cu subînţeles Ostap. Dar de plecat, voi pleca. Te previn însă că nici n-o să apuc să ies bine pe strada asta a dumitale, Malaia Kasatelnaia cum îi spune, şi-o să alergi plîngînd după mine şi-o să-mi lingi tălpile de ienicer, implorîndu-mă să mă întorc.

— Şi de ce anume o să te implor ?

— Fiindcă o să mă implori. Sau, cum îi plăcea să spună prietenului meu Vasisuali Lohankin, fiindcă aşa trebuie. Aici, în această mapă, stă dreptatea poporului. Iat-o !

Marele maestru puse pe masă mapa şi desfăcînd încet şireturile de ghete, cu care era legată, urmă :

— Numai că aş vrea să ne punem de acord de la început. Nici un fel de excese ! Nu trebuie să mă strîngi de gît, nu trebuie să te arunci pe fereastră şi, mai ales, nu trebuie să mori de vreun atac de cord. Dacă ţi-o veni în cap să mori aici, subit, mă vei pune într-o situaţie îdioată. Se vor pierde roadele unei munci îndelungate şi conştiincioase. Şi acum, hai să stăm de vorbă. Nu mai este un secret că dumneata nu mă iubeşti. Şi nu voi obţine niciodată de la dumneata ceea ce a obţinut Kolea Osten-Baken de la Inga Zaionţ, prietena mea din copilărie. De aceea, nu-mi voi pierde vremea cu oftaturi zadarnice şi nu te voi cuprinde de talie. Consideră serenada terminată. Balalaicile, guslele şi harfele aurite au amuţit. Am venit la dumneata ca o persoană juridică la o altă persoană juridică. Iată aici un pachet care cîntăreşte trei-patru kilograme. El este de vînzare şi costă un milion de ruble, tocmai milionul pe care din zgîrcenie nu vrei să mi-l dăruieşti. Cumpără-l !

Koreiko se aplecă peste masă şi citi pe mapă : „Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la 10 august 1930."

— Ce aiureală mai e şi-asta ? exclamă împricinatul, desfăcînd braţele dezarmat. Ce blestem pe capul meu !

O dată ai venit la mine cu niște bani, acum cu un dosar. Ce e caraghioslîcul ăsta ?

— Ei, ce zici, cumperi ? o ținea pe a lui marele maestru. Prețul e rezonabil. Revine la numai 300.000 de ruble de fiecare kilogram de informații excelente din domeniul comerțului ilegal.

— Ce informații ? Să văd ! zise brutal Koreiko, întinzînd mîna spre mapă.

— Cît se poate de interesante, răspunse Ostap, dîndu-i, politicos, mîna deoparte. Informații despre a doua și principala dumitale viață și care se deosebește — ca de la cer la pămînt — de prima, de aceea de 46 de ruble lunar de la *Hercules*. Prima dumitale viață o cunoaște toată lumea. De la orele 10 pînă la 4 ești un prozelit al Puterii sovietice. Dar despre cea de a doua viață a dumitale, cea de la 4 pînă la 10, nu știu decît eu. Ai priceput situația ?

Koreiko nu răspunse. Cutele de plutonier-major de pe obrazul lui erau în umbră.

— Nu, spuse apăsat marele maestru, dumneata nu te tragi din maimuță, ca toți cetățenii, ci din bou. Judeci foarte greu, absolut la fel ca un mamifer paricopitat. Asta ți-o spun eu, ca specialist în coarne și copite. Așadar, încă o dată. După informațiile mele, dumneata ai vreo șapte-opt milioane. Mapa se vinde contra 1.000.000. Dacă n-o s-o cumperi, o duc imediat în altă parte. Acolo n-o să mi se dea nici o copeică pentru ea, dar dumneata vei fi un om pierdut. Ți-o spun ca o persoană juridică unei alte persoane juridice. Voi rămîne mai departe tot un bigam și un poet sărac ca și înainte, dar mă va consola pînă la moarte gîndul că am salvat societatea de un mare bandit.

— Arată-mi dosarul, spuse Koreiko, căzut pe gînduri.

— Nu te agita, zise Ostap, deschizînd mapa. Parada o voi comanda eu. Ai fost înștiințat de lucrul acesta, la timp, prin telegramă. Acum, parada a început și, după cum poți să constați, o comand eu.

Alexandr Ivanovici aruncă o privire pe prima filă din dosar și, văzînd acolo lipită fotografia sa, zîmbi schimonosit și spuse :

— Tot nu reuşesc să pricep ce vrei de la mine. Mă uit numai aşa, din curiozitate.

— Şi eu tot din curiozitate o fac, declară marele maestru. Ei, hai să începem, mînaţi de acest sentiment, care în fond e un sentiment nevinovat. Domnilor juraţi, Alexandr Ivanovici Koreiko s-a născut... dar putem trece, cred, peste epoca copilăriei fericite. În acea vreme senină, Saşa nu se ocupa încă de jaful comercial. S-o numim epoca de azur. După ea, vine epoca tran-dafirie a adolescenţei. Să mai întoarcem o filă. Iată şi tinereţea, începutul vieţii. Aici ne putem opri. De curiozitate, bineînţeles. Numai din curiozitate. Fila a şasea din dosar...

Ostap întoarse fila a şasea şi citi cuprinsul filelor şapte, opt şi aşa mai departe, pînă la fila douăsprezece inclusiv.

— Şi iată, domnilor juraţi, am făcut să se perinde prin faţa ochilor dumneavoastră primele afaceri mari ale clientului meu, printre care : comerţ cu medicamente ale statului în timpul foametei şi a epidemiei de tifos, precum şi o vie activitate în domeniul aprovizionării, de pe urma căreia a dispărut fără urmă un tren întreg cu alimente, ce se îndrepta spre regiunea Volgăi, unde bîntuia foametea. Toate aceste fapte, domnilor juraţi, ne interesează numai din pură curiozitate.

Ostap vorbea în stilul de proastă calitate al unui avocat prerevoluţionar, care, după ce se cramponase de un cuvinţel, nu-l mai lăsa şi-l plimba cu el în toate cele zece zile cît ţinea un proces mare.

— De asemenea nu este lipsită de interes apariţia clientului meu la Moscova în 1922...

Alexandr Ivanovici continua să rămînă impasibil la faţă, dar mîinile lui zgîriau, fără rost, pe masă, parcă ar fi fost mîinile unui orb.

— Daţi-mi voie, domnilor juraţi, să vă pun o întrebare. Desigur, numai şi numai din curiozitate. Ce venit pot să aducă unui om două butoaie obişnuite, pline cu apă de cişmea ? 20 de ruble ? 8 copeici ? Nu, domni-

lor juraţi ! Lui Alexandr Ivanovici ele i-au adus 400.000 de ruble aur, virgulă, zero zero copeici. E drept că butoaiele acestea aveau un nume expresiv : *Artelul meşteşugăresc de produse chimice Revanş*. Dar să mergem mai departe. Filele 42—53. Locul acţiunii : o mică republică încrezătoare. Cer albastru, cămile, oaze şi filfizoni cu tichii aurii. Clientul meu ajută la construirea unei centrale electrice. Subliniez : ajută. Uitaţi-vă la faţa lui, domnilor juraţi !...

Ostap, care se lăsase antrenat de pledoarie, se întoarse spre Alexandr Ivanovici şi-l arătă cu degetul. Dar nu izbuti să descrie cu mîna arcul acela lin pe care îl desenau înainte avocaţii, căci clientul îi prinse pe neaşteptate braţul în zbor şi, fără să scoată nici o vorbă, începu să i-l răsucească. Totodată, domnul client avea de gînd să-l strîngă cu cealaltă mînă de gît pe domnul avocat. Timp de o jumătate de minut adversarii se luptară, tremurînd de încordare. Cămaşa lui Ostap se descheie şi i se văzu tatuajul de pe piept. Napoleon continua să ţină în mînă halba de bere, dar era atît de roşu, parcă, între timp, se cherchelise în toată legea.

— Nu face presiuni asupra psihicului meu ! spuse Ostap, cînd izbuti să se desprindă de Koreiko şi abia îşi mai trăgea răsuflarea. Aşa nu se poate lucra.

— Ticălosule ! Ticălosule ! şoptea Alexandr Ivanovici. Ce ticălos !

Se aşezase pe jos, strîmbat de durere de pe urma bătăliei cu descendentul ienicerilor.

— Şedinţa continuă ! rosti Ostap, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Şi, după cum vedeţi, domnilor juraţi, gheaţa s-a spart. Clientul a încercat să mă omoare. Desigur, tot dintr-o copilărească curiozitate. Voia numai să afle ce se găseşte în interiorul corpului meu. Mă grăbesc să-i satisfac această curiozitate. Aici, înăuntru, se află o inimă nobilă şi foarte sănătoasă, plămîni excelenţi şi un ficat fără nici o urmă de piatră. Vă rog să treceţi acest amănunt în procesul-verbal. Iar acum, să ne continuăm jocul, cum spunea redactorul responsabil al unei reviste umoristice, deschizînd şedinţa obişnuită şi uitîndu-se sever la colaboratorii săi.

Jocul nu-i plăcu de loc lui Alexandr Ivanovici. Deplasarea din care Ostap se întorsese mirosind a vin şi a miel lăsase în dosar urme serioase, printre care copia unei sentinţe pronunţată în lipsă, planurile faimosului combinat filantropic copiate pe calc, extrase din „contul de profit şi pierdere", precum şi diverse fotografii ale defileului electric şi ale unor regi ai cinematografului.

— Şi, în sfîrşit, domnilor juraţi, cea de a treia etapă a activităţii bătăiosului meu client : o muncă modestă de conţopist la *Hercules* — pentru societate, şi o intensă activitate comercială clandestină — pentru propriul său suflet. Tot numai din simplă curiozitate vom menţiona diverse activităţi ca : speculă cu valută, cu blănuri, cu pietricele şi cu alte obiecte consistente şi de primă necesitate. Şi, în sfîrşit, să ne oprim asupra unei serii de societăţi pe acţiuni care explodează de la sine şi poartă diverse denumiri cu înfloriturі impertinent-cooperatiste : *Intensivnik, Cedrul muncitor, Sprijinul fierăstraielor* şi *Tăietorul de lemne din sud.* Şi toate acestea le învîrtea nu domnul Funt, prizonierul capitalului privat, ci prietenul şi clientul meu.

Rostind aceste cuvinte, marele maestru îl arătă din nou cu mîna pe Koreiko şi descrise în aer acel curcubeu de mare efect, de mult plănuit.

Apoi, Ostap ceru, în expresii pompoase, imaginarului tribunal, permisiunea de a-i pune inculpatului cîteva întrebări şi, după ce lăsă, din politeţe, să treacă un minut, începu :

— N-a avut cumva inculpatul anumite afaceri în afara serviciului cu funcţionarul Berlaga de la *Hercules ?* N-a avut. Aşa e ! Dar cu funcţionarul *Skumbrievici,* de la *Hercules ?* Nici cu el. Admirabil ! Dar cu Polîhaev, de la *Hercules ?*

Milionarul-conţopist tăcea.

— Nu mai am de pus nici o întrebare. Uf ! Am obosit şi mi-e foame. Spune-mi, te rog, Alexandr Ivanovici ! N-ai cumva vreo chiftea rece în sîn ? Nu ai ?

Uimitoare sărăcie, mai ales, dacă ţinem seama de considerabila sumă pe care ai stors-o, cu ajutorul lui Polîhaev, de la preabunul *Hercules*. Iată declaraţiile scrise chiar de mîna lui Polîhaev, singurul om de la *Hercules* care ştia cine se ascunde sub masca conţopistului cu leafă de patruzeci şi şase de ruble. Dar nici el nu şi-a dat seama cu adevărat cine eşti dumneata. În schimb, o ştiu eu. Da, domnilor juraţi, clientul meu a păcătuit. Acest lucru este dovedit. Îmi voi permite totuşi să vă cer să fiţi îngăduitori în cazul lui, cu condiţia însă ca clientul meu să-mi cumpere dosarul. Am terminat.

Spre sfîrşitul pledoariei marelui maestru, Alexandr Ivanovici se linişti. Cu mîinile în buzunarele pantalonilor săi subţiri, se apropie de fereastră. Abia se crăpa de ziuă şi scrîşnetele tramvaielor începuseră să se audă în oraş.

De cealaltă parte a gardului, treceau cei de la *Osoaviahim*, ţinînd pe umeri puştile strîmb, parcă ar fi dus nişte sape. Pe cornişa acoperită cu tablă de zinc, se plimbau nişte porumbei, lipăind cu lăbuţele lor roşii şi alunecînd mereu. Alexandr Ivanovici, care se învăţase cu economia, stinse lampa de pe masă şi spuse :

— Aşadar, dumneata îmi trimiteai telegramele alea idioate ?

— Eu, răspunse Ostap. *Încărcaţi portocale în butoaie fraţii Karamazov*. Ce, e rău ?

— Tîmpit.

— Dar cerşetorul pe jumătate cretin ? întrebă Ostap, simţind că parada a izbutit. Nu era grozav ?

— Golănii ! Şi cartea despre milionari la fel. Iar cînd ai venit la mine, costumat în miliţian din Kiev, mi-am dat seama imediat că eşti un găinar. Din păcate, am greşit. Altfel ai mai fi găsit pe dracu, nu pe mine.

— Da, ai greşit. Calul are patru picioare şi tot se poticneşte, după cum bine a spus frumoasa poloneză Inga Zaionţ, la o lună după ce s-a căsătorit cu prietenul meu din copilărie, Kolea Osten-Baken.

— Mă rog. Isprava cu jaful o mai înţeleg. Dar ce-i cu greutăţile ? De ce mi-ai furat greutăţile ?

— Care greutăţi ? N-am furat nici un fel de greutăţi.

— Ţi-e ruşine să recunoşti. De altfel ai făcut o serie întreagă de prostii.

— Se poate, răspunse Ostap. Nu sînt înger. Am şi lipsuri. Da am flecărit prea mult cu dumneata. Mă aşteaptă mulatrii. Cînd pot să primesc banii ?

— Da, banii, făcu Koreiko. Cu banii e o mică încurcătură. Mapa e bună, nimic de zis şi merită să fie cumpărată, dar calculînd veniturile mele ai scăpat complet din vedere cheltuielile şi pierderile. Un milion este o cifră absurdă.

— La revedere, răspunse, pe un ton rece, Ostap. Şi te rog să mai stai pe acasă numai o jumătate de oră. Va veni să te ia un admirabil cupeu cu gratii.

— Nu se fac afacerile aşa, zise Koreiko cu un zîmbet de negustor.

— Poate, oftă Ostap, dar ştii, eu nu sînt un financiar, sînt un artist liber-profesionist şi un filozof rece.

— Dar pentru ce vrei să-mi iei banii ? Eu i-am cîştigat, pe cînd dumneata...

— Eu n-am muncit numai. Am şi suferit. După convorbirile cu Berlaga, Skumbrievici şi Polîhaev, mi-am pierdut încrederea în omenire. Oare încrederea în omenire nu merită un milion de ruble ?

— Merită, merită, îl linişti Alexandr Ivanovici.

— Prin urmare, mergem la tezaur ? întrebă Ostap. Dar, fiindcă veni vorba ! Unde îţi ţii numerarul ? Presupun că nu la casa de economii !

— Să mergem ! răspunse Koreiko. O să vezi acolo.

— E departe ? începu să se agite Ostap. Să chem o maşină ?

Dar milionarul refuză să meargă cu maşina, declarînd că nu e departe şi că e mai bine să nu se facă prea multă paradă. El îl lăsă politicos pe Bender să treacă înainte şi ieşi luînd de pe masă un pachetel înfăşurat în hîrtie de ziar. Coborînd scara, Ostap fredona :

Sub cerul cald al Argentinei...

Capitolul XXIII

INIMA DE ŞOFER

Pe stradă Ostap îl luă pe Alexander Ivanovici la braţ şi ambii maeştri porniră repede spre gară.

— Ştii că eşti mai cumsecade decît am crezut, zise prietenos Bender. Şi bine faci. De bani trebuie să te desparţi uşor, fără văicăreli.

— Pentru un om bun nu-ţi pare rău nici de un milion, răspunse conţopistul, căutînd să prindă un anumit sunet din văzduh.

Cînd cotiră pe strada Mehring, răsună un urlet de sirenă în tot oraşul. Era un sunet prelung, ondulat şi trist. Cînd, într-o noapte ceţoasă, marinarii aud astfel de sunete, nu se mai simt în apele lor şi, nu se ştie de ce, le vine să ceară spor de salariu pentru serviciu primejdios. Sirena continua să urle. La sunetul ei, se adăugară sunetele unor claxoane de pe uscat şi alte sirene mai îndepărtate şi mai triste. Deodată, trecătorii începură să se grăbească, parcă i-ar fi surprins o ploaie torenţială. În acelaşi timp, toţi rînjeau şi se uitau la cer. Vînzătoarele de seminţe, nişte bondoace bătrîne, fugeau cu burţile scoase în afară, în zgomotul paharelor ce zăngăneau în coşurile lor de paie. Adolf Nikolaevici Bomze trecu strada în goană, pieziş, reuşind să ajungă cu bine de partea cealaltă şi să dispară pe uşa rotativă a *Hercules*-ului. Un pluton de miliţieni, călări pe cai de toate culorile, trecu în galop. O clipă se zări o maşină a crucii roşii. Strada rămase deodată goală. Ostap observă că departe, în faţă, dincolo de fosta cafenea *Florida*, se agită o herghelie de veste de pichet. Fluturîndu-şi ziarele, pălăriile de pai şi panamalele, bătrînii o luau la fugă prin mijlocul străzii. Dar nu apucară să ajungă pînă la colţ, cînd se auzi o salvă asurzitoare de artilerie ; vestele de pichet aplecară capetele, se opriră şi îndată după asta începură să alerge în direcţia opusă. Poalele hainelor lor de şantung se balonau, umflate de vînt.

Panica din rîndurile vestelor de pichet îl amuză pe Ostap. În timp ce admira gesturile şi săriturile lor sur-

prinzătoare, Alexandr Ivanovici desfăcu pachetul luat de acasă.

— Ce bătrîni scîrboşi ! Comici de operetă ! spuse Ostap, întorcîndu-se spre Koreiko.

Dar Koreiko nu mai era. În locul lui, îl privea pe marele maestru o mutră hidoasă cu ochelari de scafandru şi trompă de cauciuc, la capătul căreia se bălăbănea un cilindru de tablă de culoare kaki. Ostap se miră atît de tare, încît sări în sus.

— Ce figuri sînt astea ? spuse el amenințător, întinzînd mîna spre masca de gaze. Cetăţene client, te chem la ordine.

Dar în clipa aceea fu înconjurat de un grup de cetăţeni, toţi cu măşti la fel şi cine să-l mai poată descoperi pe Koreiko printre cîteva boturi identice de cauciuc. Ţinîndu-şi bine mapa, Ostap începu să examineze picioarele monştrilor, dar cînd i se păru că reuşise să distingă pantalonii prăpădiţi ai lui Alexandr Ivanovici, fu luat de subsuori şi un glas îndrăzneţ îi spuse :

— Tovarăşe ! Eşti otrăvit !

— Cine e otrăvit ? strigă Ostap, căutînd să se smulgă din mîinile respectivului. Lăsaţi-mă să plec !

— Tovarăşe, eşti otrăvit cu gaze asfixiante ! repetă vesel sanitarul. Ai nimerit într-o zonă infectată. Vezi, acolo e o bombă cu gaze.

Pe caldarîm se afla într-adevăr o lădiţă din care se ridica un fum gros. Pantalonii suspecţi ajunseră între timp departe. Ostap îi zări pentru ultima oară între două trîmbe de fum şi apoi nu-i mai văzu. Marele maestru tăcea şi se lupta cu furie să scape. Dar acum îl ţineau şase măşti.

— În afară de asta mai eşti şi rănit de o schijă la braţ. Nu te înfuria, tovarăşe ! Fii conştient ! Ştii doar că se fac acum exerciţii de apărare pasivă, trebuie să te pansăm şi să te ducem într-un adăpost.

Marele maestru nu izbutea de loc să priceapă că orice rezistenţă e inutilă. Jucătorul care în zori dăduse peste un „sabou“ norocos şi impresionase toată lumea pierduse tot, pe neaşteptate, în zece minute, în favoarea tînărului intrat o clipă din curiozitate. Şi acum nu mai e palid şi victorios, şi nu mai e înconjurat de chi-

biţi care îi cerşesc cîţiva bănuţi ca să-şi încerce norocul. Se va duce pe jos acasă.

O comsomolistă cu o cruce roşie pe şorţ se apropie în fugă, scoase dintr-o geantă de pînză pansamente şi vată şi încruntîndu-se ca să nu izbucnească în rîs îi bandajă braţul pe deasupra, peste mînecă. După ce îndeplini actul de caritate, fata rîse şi fugi la rănitul următor, care îi întinse docil piciorul. Ostap fu cărat spre o targă. Aici avu loc o nouă încăierare, în timpul căreia trompetele se bălămbăneau, iar primul sanitar, însărcinat cu ordinea, continua să depună toate sforţările ca să trezească în Ostap, cu glasul său puternic de stentor, conştiinţa şi alte virtuţi civice.

— Fraţilor ! mormăia marele maestru, în timp ce era legat cu curelele de targă. Anunţaţi-l, fraţilor, pe răposatul meu tată, supus turc, că fiul lui iubit, fost specialist în coarne şi copite, a căzut ca un viteaz, pe cîmpul de luptă.

Ultimele cuvinte ale celui căzut pe cîmpul de luptă fură numai cîntec :

Dormiţi în pace, vulturi temerari ! Ciocîrlie, ciocîrlie, păsărică cenuşie...

După asta Ostap amuţi şi se lăsă dus, cu ochii aţintiţi la cer, unde se petrecea o întreagă halima. Ghemotoace luminoase de fum se rostogoleau fibroase ca nişte inimi. Avioane străvezii, de celuloid, treceau la mare înălţime, scoţînd un duduit sonor, parcă ar fi fost legate între ele cu fire de fier. În intervalele scurte dintre o salvă de tun şi alta sirenele continuau să urle.

Ostap mai fu nevoit să îndure încă o palmă. Fu purtat pe lîngă *Hercules*. La ferestrele celor trei etaje ale instituţiei forestiere, funcţionarii stăteau şi se uitau. Toată secţia financiară şedea pe pervazuri. Lapidus-junior îl speria pe Kukuşkind, prefăcîndu-se că vrea să-i facă vînt în jos. Berlaga zgîi ochii şi salută targa. La o fereastră a primului etaj, avînd ca fundal palmierii, stăteau îmbrăţişaţi Polîhaev şi Skumbrievici. Cînd îl văzură pe Ostap legat, începură să-şi spună ceva în şoaptă şi închiseră repede fereastra.

În faţa firmei *Adăpostul nr. 34*, sanitarii se opriră. Ostap fu ajutat să se dea jos de pe targă şi, întrucît încercă din nou să se smulgă, sanitarul însărcinat cu ordinea fu nevoit să facă din nou apel la conştiinţa lui de cetăţean.

Adăpostul era situat în clubul unei case. Era un demisol lung şi luminos, cu un tavan de grinzi, pe care erau legate cu sîrmă modele de avioane militare şi poştale. În fundul clubului, se afla o scenă mică, pe al cărei fundal erau desenate două ferestre albastre cu lună şi stele şi o uşă cafenie. Lîngă peretele pe care scria : *Nu vrem război, dar sîntem gata să ne apărăm,* se înghesuia toată herghelia vestelor de pichet, care fuseseră prinse toate. Pe scenă se plimba un conferenţiar în tunică verde care, uitîndu-se nemulţumit la uşa pe unde intrau mereu noi grupuri de otrăviţi, spunea apăsînd cuvintele, milităreşte :

— Prin caracterul efectului lor, substanţele toxice de luptă se împart în asfixiante, lacrimogene, general-toxice, iritante etc. Printre substanţele toxice lacrimogene putem menţiona cloro-picrina, bromura de benzol, brom-acetona, clor-acetofenona...

Ostap îşi plimbă privirea încruntată de la conferenţiar spre cei din sală. Tinerii se uitau în gura oratorului sau luau note pe nişte carneţele, iar parte din ei se înghesuiau lîngă panoul cu piese de armă. În rîndul al doilea, stătea singură o fată cu o înfăţişare de sportivă, care se uita îngîndurată la luna de pe scenă.

„Drăguţă fată, se gîndi Ostap. Păcat că n-am timp. La ce s-o fi gîndind ? Fără îndoială că nu la bromura de benzol. Of, of, of ! Cînd te gîndeşti că azi-dimineaţă aş fi putut să fug cu o fată ca asta undeva, în Oceania, pe insula Fidji, sau pe nişte insule ale Asociaţiei locatarilor, sau la Rio de Janeiro."

Cînd îşi aduse aminte de Rio, pe care-l pierduse, Ostap începu să se plimbe ca un leu în cuşcă, încoace şi încolo, prin adăpost.

Vestele de pichet, în număr de circa patruzeci, îşi reveniseră din şoc, îşi îndreptaseră gulerele scrobite şi acum discutau cu însufleţire despre pan-Europa, despre conferinţa navală a celor trei puteri şi despre gandhism.

— Aţi auzit ? îi spunea o vestă alteia. Gandhi a sosit la Dandi.

— Gandhi e un cap ! oftă celălalt. Şi Dandi e un cap.

Se încinse o nouă discuţie. Unele veste susţineau că Dandi e un oraş şi deci nu poate fi un cap. Alţii căutau, cu o încăpăţînare nebună, să dovedească contrariul. În concluzie, cu toţii căzură de acord că în zilele următoare Cernomorskul va fi proclamat oraş liber.

Conferenţiarul se strîmbă din nou, fiindcă uşa se deschise iar şi în încăpere intrară cu zgomot alţi doi otrăviţi — Balaganov şi Panikovski. Atacul cu gaze îi surprinsese pe cînd se întorceau din expediţia nocturnă. De la munca depusă cu greutăţile erau murdari ca nişte cotoi poznaşi. Cînd îl văzură pe comandant, fraţii lăsară ochii în jos.

— Ce-i cu voi, aţi fost la o onomastică la vreun arhiereu ? îi întrebă acru Ostap.

Se temea să nu i se pună întrebări despre felul cum merge afacerea cu Koreiko şi, de aceea, încruntă furios sprîncenele şi trecu el la atac.

— Ei, fraţilor meseriaşi, ce aţi mai făcut ?

— Zău, spuse Balaganov ducînd mîna la inimă.

— Panikovski a pus totul la cale.

— Panikovski ! exclamă sever comandorul.

— Pe cuvînt de onoare ! exclamă violatorul de convenţii. Doar dumneata ştii, Bender, ce mult te respect ! Astea-s figurile lui Balaganov.

— Şura ! făcu Ostap şi mai sever.

— Ai timp să-l crezi ? întrebă cu reproş împuternicitul cu copiţele. Îţi închipui că eu aş fi luat greutăţile astea fără aprobarea dumitale ?

— Aşadar, voi aţi luat greutăţile ? strigă Ostap. Pentru ce ?

— Panikovski a spus că sînt de aur.

Ostap se uită la Panikovski. Abia acum băgă de seamă că acesta nu mai are sub haină plastronul de cincizeci de copeici şi că pieptul i-a rămas descoperit, expus în toată goliciunea lui la lumina zilei. Fără să mai spună nici un cuvînt, marele maestru se trînti pe un scaun şi începu să se scuture, vîslind prin aer cu mîinile. Din gîtlej îi erupseră nişte bubuituri vulcanice,

din ochi începură să-i curgă lacrimi, şi un rîs, care cuprindea toată oboseala din timpul nopţii, toată dezamăgirea încercată în lupta cu Koreiko, atît de lamentabil parodiată de fraţii din acelaşi tată, un rîs înfiorător răsună în adăpost. Vestele de pichet tresăriră, iar conferenţiarul începu să vorbească şi mai tare şi mai scandat despre substanţele toxice de luptă.

Rîsul îl mai înţepa încă pe Ostap cu mii de ace ca de la apă gazoasă, dar el se simţea acum împrospătat şi întinerit, ca un om trecut prin toate instanţele frizeriei ; şi brici, şi foarfece, şi ploicica de apă de colonie, şi chiar periuţa specială pentru netezirea sprîncenelor. Un val de apă lăcuită de ocean plescăi din nou în inima sa şi la întrebarea lui Balaganov, cum merg treburile, răspunse că totul merge de minune, lăsînd deoparte doar fuga neaşteptată a milionarului într-o direcţie necunoscută.

Fraţii Schmidt nu dădură atenţia cuvenită vorbelor lui Ostap. Erau bucuroşi că scăpaseră atît de uşor din povestea cu greutăţile.

— Uită-te acolo, Bender, vezi pe domnişoara aia ? spuse împuternicitul cu copitele. Cu ea se plimba Koreiko întotdeauna.

— Prin urmare, asta este Zosia Sinitkaia ? exclamă Ostap accentuînd fiecare cuvînt. Într-adevăr, se poate spune că e chiar ca-n romanţă : *La bal, în forfotă, deodată...* [1]

Ostap îşi făcu drum spre scenă, opri politicos pe orator şi, aflînd de la el că vor mai fi ţinuţi în captivitate încă un ceas jumătate-două, îi mulţumi şi se aşeză chiar lîngă scenă, alături de Zosia. După cîtva timp, fata nu se mai uita la fereastra pictată. Rîzînd nepotrivit de tare, căuta să-şi smulgă pieptenele din mîinile lui Ostap. În ce-l priveşte pe marele maestru, judecînd după mişcările buzelor lui, vorbea fără încetare.

În adăpost mai fu adus şi inginerul Talmudovski. El se apăra cu două valize. Fruntea-i roşie era udă de sudoare şi lucea ca o clătită.

[1] Romanţă de P. S. Ceaikovski, versuri de A. K. Tolstoi.

— Nu pot să-ţi fac nimic, tovarăşe ! îi spunea sanitarul însărcinat cu ordinea. Manevre ! Ai nimerit într-o zonă infectată.

— Dar bine, eu mergeam cu trăsura ! ţipa furios inginerul. Cu tră-su-ra ! Mă grăbesc să ajung la gară în interes de serviciu. Azi-noapte am mai pierdut odată trenul. Vreţi să-l pierd iarăşi ?

— Tovarăşe, fii conştient !

— De ce trebuie să fiu conştient, dacă mergeam cu trăsura ! striga indignat Talmudovski.

Da atîta importanţă faptului că era în trăsură, de parcă mersul cu trăsura l-ar face pe pasager invulnerabil şi ar lipsi cloro-picrina, brom-acetona şi bromura de benzol de proprietăţile lor toxice nefaste. Nu se ştie cîtă vreme s-ar mai fi certat Talmudovski cu cei de la Osaviahim, dacă în adăpost n-ar fi intrat un nou cetăţean otrăvit, care, judecînd după pansamentul de la cap, era şi rănit. Cînd Talmudovski zări pe noul oaspete, tăcu şi se ascunse, cît ai clipi, în mulţimea vestelor de pichet. Dar omul cu bandaj la cap observă imediat silueta corpolentă a inginerului şi se duse glonţ la el.

— În sfîrşit, te-am prins, inginer Talmudovski ! spuse el pe un ton sinistru. Pe ce bază ai părăsit uzina ?

Talmudovski se uită în toate părţile — cu ochii lui mici, de porc mistreţ. Cînd văzu că nu are unde să fugă, se aşează pe valize şi-şi aprinse o ţigară.

— Mă duc la el, la hotel, urmă omul cu capul bandajat, cu o voce care cutremura pereţii, şi mi se spune că a plecat. Cum adică, a plecat, întreb eu, dacă a sosit abia ieri şi, potrivit contractului, e obligat să lucreze un an de zile ? A plecat, mi se spune, cu valizele, la Kazan. Mă gîndeam că gata, s-a isprăvit, că iarăşi va trebui să umblăm după un specialist, dar iată că l-am prins : priviţi-l cum stă şi fumează. Îţi schimbi locul de muncă cum ţi-ai schimba mănuşile, inginer Talmudovski ! Dezorganizezi producţia !

Inginerul sări de pe valiză şi strigînd : „Dumneata dezorganizezi producţia !“ prinse pe demascator de talie, îl duse într-un colţ şi începu să zumzăie ca un

bondar. În curînd, se auziră de acolo crîmpeie de fraze : „Cu o leafă ca asta...“, „N-ai decît să te duci să cauţi“, „Şi banii de deplasare ?“ Omul cu bandaj la cap se uita melancolic la inginer.

Conferenţiarul terminase cu sfaturile şi, ca încheiere, arăta cum trebuie folosită masca de gaze, după care, uşile adăpostului se deschiseră şi vestele de pichet, ţinîndu-se una de alta, o luară la fugă spre *Florida*. Talmudovski îl îmbrînci pe urmăritorul său, se smulse din lanţuri şi văzîndu-se în libertate, începu să-l strige pe birjar cît îl ţinea gura ; numai marele maestru continua să pălăvrăgească cu Zosia.

— Ce femină ! spuse cu invidie Panikovski, ieşind cu Balaganov în stradă. Ah, dacă greutăţile ar fi fost de aur ! Pe cuvînt de onoare că m-aş fi însurat cu ea !

Auzind că se pomeneşte de greutăţile cu bucluc, Balaganov dădu un ghiont puternic, cu cotul, lui Panikovski. Fu tocmai la timp. În uşa adăpostului apăru Ostap cu femina la braţ. Întîrzie mai mult timp, spre a-şi lua rămas bun de la ea, privind-o mereu, languros, în ochi. Zosia zîmbi pentru ultima dată şi plecă.

— Ce-ai vorbit cu ea ? întrebă bănuitor Panikovski.

— Nimic, fleacuri, răspunse Ostap. E ! Şi acum, vidanjorilor, la treabă ! Clientul trebuie găsit.

Panikovski fu trimis la *Hercules*, Balaganov — acasă la Alexandr Ivanovici, iar el, Ostap, începu să colinde gările. Dar milionarul conţopist parcă intrase în pămînt. La *Hercules*, fişa lui nu fusese scoasă de pe tabloul de pontaj ; acasă nu se întorsese, iar în timpul atacului cu gaze plecaseră din gări opt trenuri de distanţă lungă. De altfel, nici Ostap nu se aşteptase la alt rezultat.

— În definitiv, spuse el cam trist, nu s-a întîmplat nimic îngrozitor. În China, de pildă, e cam greu să găseşti un om de care ai nevoie, fiindcă are o populaţie de patru sute de milioane. La noi însă e foarte uşor : nu sînt decît o sută şaizeci de milioane de locuitori. Deci e de trei ori mai uşor decît în China. Numai bani să ai. Or, noi avem.

Dar de la bancă Ostap ieşi ţinînd în mînă numai treizeci şi patru de ruble.

— Àsta-i tot ce-a mai rămas din cele zece mii, spuse el cu explicabilă tristeţe. Şi eu care credeam că mai avem în cont curent vreo şase-şapte mii... Cum de s-a întîmplat aşa ? Era atît de plăcut, colectam coarne şi copite, viaţa era încîntătoare, globul se învîrtea special pentru noi şi deodată... pricep ! Cheltuieli suplimentare ! Cheltuielile de reprezentare au mîncat toţi banii.

Şi se uită la fraţii lui cu o privire plină de mustrare. Panikovski dădu din umeri, parcă ar fi vrut să spună : „Ştii doar, Bender, ce mult te respect ! Dar am spus întotdeauna că eşti un măgar !“ Balaganov îşi trecu năucit degetele prin plete şi întrebă :

— Şi ce ne facem ?

— Cum ce ?! strigă Ostap. Dar biroul pentru colectarea coarnelor şi copitelor ? Dar inventarul ? Numai pentru călimara *Cu faţa spre sat* orice instituţie va da bucuros o sută de ruble ! Şi maşina de scris ?! Şi perforatorul, coarnele de cerb, birourile, bara, samovarul ?! Toate astea se pot vinde. În sfîrşit, avem în rezervă şi dintele de aur al lui Panikovski. E desigur mai mic decît greutăţile, dar reprezintă totuşi o moleculă de aur, de adevărat metal nobil.

În faţa biroului prietenii se opriră. Uşa era deschisă şi, dinăuntru, se auzeau glasurile tinere, ca de lei, ale studenţilor de la Şcoala medie tehnică de zootehnie, întorşi din deplasare, bombănitul somnoros al lui Funt şi încă nişte glasuri necunoscute de başi şi baritoni, cu un timbru evident agronomic.

— Avem de-a face cu o infracţiune ! ţipau practicanţii. Ne-am mirat de la început. În toată campania s-au colectat numai douăsprezece kilograme de coarne de calitate proastă.

— O să vă dăm pe mîna justiţiei ! duduiau başii şi baritonii. Unde este directorul filialei ? Unde e împuternicitul cu copitele ?

Balaganov începu să tremure.

— Biroul şi-a dat obştescul sfîrşit, şopti Ostap. Nici aici nu mai e nevoie de noi. Noi vom merge pe un drum scăldat în soare, iar Funt va fi dus într-o casă de cărămidă roşie, la ferestrele căreia, dintr-un ciudat

capriciu al arhitectului, sînt prinse niște gratii groase.

Ex-directorul filialei nu greșea. Îngerii căzuți nici nu apucaseră bine să se îndepărteze de birou și la ureche le și ajunse din urmă uruitul unei birji. În birjă mergea Funt. Semăna perfect cu un bunic de treabă, care după ce s-a pregătit îndelung, pleacă la un nepot căsătorit. Numai că pe scară stătea un milițian, care îl ținea pe bătrîn de spatele cocîrjat.

— Funt a înfundat întotdeauna închisoarea, auziră membrii echipajului *Antilopei* vocea joasă și surdă a bătrînului, cînd trăsura trecu pe lîngă ei.

— Funt a stat la răcoare și sub Alexandru al II-lea „Eliberatorul", și sub Alexandru al III-lea „Pacificatorul", și sub Nicolae al II-lea „Impilatorul", și sub Alexandr Feodorovici Kerenski...

Și înșirîndu-i pe toți acești țari și avocați, Funt îndoia un deget după altul.

— Ei, ce ne facem acum ? întrebă Balaganov.

— Vă rog să nu uitați că trăiți în aceeași epocă cu Ostap Bender, zise melancolic marele maestru. Să nu uitați că el are o valijoară fermecată în care se găsește tot ce trebuie pentru procurarea banilor de buzunar. Hai acasă la Lohankin.

În fundătura Limonîi îi aștepta o nouă lovitură.

— Dar unde-i casa ? exclamă Ostap. Parcă aseară era aici o casă !

Dar casa nu mai era, *Cuibul caților* nu mai exista. Pe grinzile înnegrite se plimba un inspector de la asigurări, care, găsind în curtea din dos un bidon de gaz gol, îl mirosi și clătină din cap bănuitor.

— Ei, și acum ce ne facem ? întrebă Balaganov, zîmbind speriat.

Marele maestru nu răspunse. Era abătut de pierderea valijoarei. Arsese săculețul fermecat în care se aflau turbanul indian, afișul *A sosit marele preot*, halatul de medic, stetoscopul... Și ce nu mai era acolo ?!

— Iată, rosti în sfîrșit Ostap, soarta se joacă cu omul, iar omul se joacă de-a puia-gaia.

Porniră pe străzi palizi, dezamăgiți, tembelizați de durere. Trecătorii îi îmbrînceau și ei nici măcar nu înjurau. Panikovski, care înălțase din umeri încă din

clipa cînd aflase dezastrul de la bancă, nu-i mai lăsa în jos. Balaganov îşi răsucea şuviţele roşcovane şi ofta amărît. Bender mergea în urma tuturor, cu ochii în pămînt şi fredonînd maşinal : *S-au dus, s-au dus, zilele dulcilor petreceri...* În starea aceasta sufletească ajunseră la han. În fund, sub un şopron, se zărea, galbenă, *Antilopa*. Pe prispa hanului şedea Kozlevici. Suflînd fericit în farfurioară, bea ceai fierbinte. Avea faţa roşie, ca o oală de argilă. Se delecta.

— Adam ! spuse marele maestru, oprindu-se în faţa şoferului. Nu ne-a mai rămas nimic. Sîntem nişte cerşetori. Adam ! Fii bun, primeşte-ne ! Ne prăpădim.

Kozlevici se ridică în picioare. Comandorul stătea în faţa lui, umil şi sărac, cu capul descoperit. Ochii lui Adam Kazimirovici, ochii aceia luminoşi ca ai tuturor polonezilor, se umplură de lacrimi. Coborî treptele şi-i îmbrăţişă, pe rînd, pe toţi membrii echipajului.

— Taxiul e liber ! spuse el, înghiţindu-şi lacrimile de milă. Vă rog să vă urcaţi.

— Dar poate va trebui să plecăm departe, foarte departe, grăi Ostap. Poate la marginea pămîntului, sau poate şi mai departe. Gîndeşte-te !

— Mergem unde vreţi ! răspunse credinciosul Kozlevici. Taxiul e liber.

Panikovski plîngea cu faţa în pumni şi murmura :

— Ce inimă ! Pe cuvînt de onoare ! Ce inimă !

Capitolul XXIV
VREMEA FAVORIZA DRAGOSTEA

Panikovski nu găsea decît cuvinte de dezaprobare pentru tot ce făcu marele maestru în zilele care urmară mutării lor la han.

— Bender e nebun ! spunea el lui Balaganov. O să ne distrugă cu totul.

Şi într-adevăr în loc să caute să întindă cît mai mult ultimele treizeci şi patru de ruble, rezervîndu-le exclu-

siv pentru ale gurii, Ostap se duse la o florărie şi cumpără cu treizeci şi cinci de ruble un buchet mare de trandafiri care fremăta ca un rond de flori. Rubla ce-i lipsea o luă de la Balaganov. Între flori puse un bileţel : *Auzi cum bate inima mea largă ?* Balaganov primi ordin să ducă florile Zosiei Siniţkaia.

— Ce faci ? întrebă Balaganov agitînd buchetul. Ce e cu luxul ăsta ?

— Aşa trebuie, Şura, aşa trebuie, răspunse Ostap. Nu e nimic de făcut ! Am, recunosc, o inimă largă ca de viţel. Şi apoi oricum treizeci şi patru de ruble nu sînt bani. Ne trebuie o idee.

După aceasta, Ostap se urcă în *Antilopa* şi-l rugă pe Kozlevici să-l ducă afară din oraş.

— Am nevoie să filozofez în singurătate asupra tuturor celor petrecute, spuse el, şi să fac pronosticurile necesare pentru viitor.

Toată ziua credinciosul Adam îl plimbă pe drumurile albe de pe ţărmul mării, pe lîngă casele de odihnă şi sanatoriile, unde cei veniţi în concediu lipăiau cu papucii, izbeau cu ciocanele în bilele de crochet, sau ţopăiau lîngă plasele de volei. Firele de telegraf scoteau nişte sunete ca de violoncel. Viligiaturistele cărau în sacoşe pîntecoase vinete şi turkestani. Tineri cu batiste pe părul ud de la baia în mare se uitau obraznic în ochii femeilor şi le făceau complimente, din garnitura completă pe care o are fiecare locuitor al Cernomorskului sub douăzeci şi cinci de ani. Dacă treceau două viligiaturiste, tinerii ziceau, urmărindu-le cu privirea : „Ah, ce drăguţă e cea de la margine !“ Şi rîdeau cu poftă, amuzaţi de faptul că viligiaturistele nu puteau să stabilească în nici un fel căreia dintre ele i se adresa complimentul. Dacă întîlneau însă o singură viligiaturistă, glumeţii se opreau ca loviţi de trăsnet şi clămpăneau multă vreme din buze, prefăcîndu-se căzuţi în extaz amoros. Tînăra viligiaturistă roşea, iuţea pasul, pierdea în grabă vinetele, ceea ce-i făcea pe crai să rîdă cu hohote.

Ostap stătea întins pe jumătate pe pernele tari ale *Antilopei* şi se gîndea. Nu izbutise să ciupească nimic de la Polîhaev sau Skumbrievici, deoarece plecaseră în

concediu. Contabilul nebun Berlaga nu conta, căci de la el nu se putea stoarce mare lucru. Or, planurile lui Ostap şi inima lui largă îi cereau să mai stea la Cernomorsk. Deocamdată îi era şi lui greu să stabilească cît va dura această şedere.

Auzind un glas cunoscut, venit ca de dincolo de mormînt, Ostap aruncă o privire spre trotuar. În umbra şirului de plopi, păşea la braţ o pereche care nu mai era tînără. Soţii se îndreptau pesemne spre plajă. În urma lor, se tîra Lohankin care ducea o umbrelă de damă şi un coş de unde scotea capul un termos şi atîrna un cearceaf de baie.

— Varvara, spunea el tărăgănat, ascultă-mă !

— Ce mai vrei, nenorocirea mea ? întrebă Ptiburdukova, fără să se întoarcă.

— Să te am vreau, Varvara !...

— Ce ticălos ! făcu Ptiburdukov, de asemenea fără să se întoarcă.

Ciudata familie dispăru în praful stîrnit de *Antilopa.*

Cînd praful se depuse pe pămînt, Bender zări pe fundalul mării şi al unui parter de flori o clădire mare de sticlă.

La poalele scării de onoare, şedeau nişte lei de ipsos cu boturile murdare. Din clădire venea un miros tulburător de esenţă de pere. Ostap adulmecă aerul şi-l rugă pe Kozlevici să oprească. Coborî din maşină şi începu să aspire pe nări mirosul înviorător al esenţei.

— Cum de nu mi-a venit de la început ideea aceasta ?! mormăi el, învîrtindu-se pe lîngă intrare.

Se uită la firma : *Studioul cinematografic nr. 1 din Cernomorsk*, mîngîie leul care păzea scara pe coama lui caldă, şi după ce spuse : *Golconda*, se întoarse repede înapoi, la han.

Toată noaptea şezu la pervaz şi scrise la lumina unei lămpi cu gaz. Vîntul care intra pe fereastră îi răvăşea filele scrise, iar peisajul pe care îl avea în faţă nu era o muză prea inspiratoare : e drept, luna era tot atît de palidă şi delicată, dar pervazul care slujea de masă de scris marelui maestru nu era al unui turn de fildeş,

ci al hanului cu freamăt de respiraţii, mişcări şi sforăituri, însoţite de nechezatul şi tropăitul unor cai invizibili prin colţuri întunecoase. Speculanţii mărunţi dormeau în căruţe, culcaţi pe mizeria lor de marfă. Un cal lăsat liber rătăcea prin curte, călcînd cu grijă peste hulube şi băgîndu-şi botul prin căruţe, în căutare de orz. El se apropie şi de fereastra scriitorului, puse capul pe pervaz şi se uită trist la Ostap.

— Hai, du-te murgule, îi spuse marele maestru. Asta nu-i o treabă pentru mintea ta.

Cînd se crăpă de ziuă şi hanul începu să se trezească, iar printre căruţe se ivi un băieţaş cu o găleată cu apă, strigînd piţigăiat: „Cine vrea să-şi adape caii?“, Ostap îşi termină lucrarea, scoase din *Dosarul Koreiko* o foaie curată de hîrtie şi aşternu pe ea titlul:

GITUL

Film de lung metraj

Scenariu de O. Bender

La Studioul cinematografic nr. 1 din Cernomorsk domnea o harababură cum se întîlneşte numai la bîlciurile de cai, şi anume în momentul cînd toată lumea încearcă să pună mîna pe un hoţ de buzunare.

La intrare şedea un portar. El cerea cu severitate tuturor celor care intrau permisul, şi chiar dacă nu i se arăta, tot îi lăsa să intre. Nişte oameni cu băşti bleumarin se ciocneau cu alţii în salopete de muncitori, toţi alergînd cînd sus, cînd jos, pe numeroasele scări, şi imediat, din nou cînd jos, cînd sus, pe aceleaşi scări. În hol descriau un cerc, se opreau o secundă, se uitau zăpăciţi înaintea lor şi iarăşi o porneau în sus, într-o viteză de parcă ar fi fost bătuţi la spate cu nuiele ude. La goana aceasta nebună participau toţi: asistenţii, consultanţii, experţii, administratorii, regizorii cu aghiotantele lor, specialiştii în lumină, redactorii montori, scenaristele înaintate în vîrstă, responsabilii cu virgulele şi păstrătorii marelui sigiliu.

Ostap, care începuse să se plimbe prin studioul cinematografic cu pasul său obişnuit, îşi dădu repede seama că nu se poate încadra de fel în această lume

care se învîrtea ca o morişcă. Nimeni nu-i răspundea la întrebări, nimeni nu se oprea.

— Trebuie să ne adaptăm metodelor inamicului, îşi spuse Ostap.

Schiţă un uşor pas alergător şi simţi imediat o uşurare. Izbuti chiar să schimbe vreo două cuvinţele cu o aghiotantă. Văzînd aşa, marele maestru acceleră compasul pînă ajunse la maximum de viteză şi atunci observă că, în sfîrşit, e în ambianţă. Alerga acum cot la cot cu secretarul literar.

— Am un scenariu ! strigă Ostap.

— Ce fel ? întrebă secretarul literar, alergînd mai departe în trap săltat.

— Bun ! răspunse Ostap, înaintînd cu corpul semiîntors.

— Te întreb, ce fel ? Mut sau sonor ?

— Mut.

Zvîrlind uşor înainte picioarele încălţate în ciorapi groşi, secretarul literar i-o luă înainte lui Ostap la turnantă şi strigă :

— Nu ne trebuie !

— Cum adică, nu vă trebuie ? întrebă marele maestru, trecînd de la trap la galop.

— Aşa ! Cinematograful mut nu mai există. Adresează-te sonorizatorilor.

Amîndoi se opriră o clipă, se uitară buimaci unul la celălalt şi o porniră mai departe la fugă, în direcţia opusă. După cinci minute, Bender, fluturînd manuscrisul, alerga iarăşi, de data aceasta în compania a doi consultanţi trăpaşi.

— Am un scenariu ! le spuse Ostap, răsuflînd greu.

În acelaşi pas de trap, consultanţii se întoarseră spre Ostap.

— Ce fel de scenariu ?

— Sonor.

— Nu ne trebuie, răspunseră consultanţii, sporind viteza.

Marele maestru greşi din nou pasul şi începu să galopeze ca să nu rămîie de ruşine.

— Cum adică, nu vă trebuie ?

— Păi uite aşa, nu ne trebuie. Cinematograful sonor încă nu există.

După o jumătate de oră de trap zelos, Bender înţelesese situaţia delicată de la Studioul cinematografic nr. 1 din Cernomorsk. Situaţia delicată consta în faptul că cinematograful mut nu mai lucra, fiindcă venise era cinematografului sonor, iar cel sonor încă nu funcţiona din pricina unor lipsuri organizatorice, legate de lichidarea erei cinematografului mut.

În toiul zilei de lucru, cînd alergătura asistenţilor, consultanţilor, experţilor, administratorilor, regizorilor, aghiotantelor, operatorilor, scenariştilor şi păstrătorilor marelui sigiliu, ajunsese la viteza trăpaşului de curse *Krepis*, celebru la vremea lui, se răspîndi un zvon că, undeva, într-un birou, şade cineva care proiectează de urgenţă cinematograful sonor. Ostap dădu năvală, din plină viteză într-un birou mare şi se opri uimit de liniştea ce domnea acolo. La masă şedea într-o parte un omuleţ, cu o bărbuţă de beduin şi ochelari cu şnur. Aplecat, se forţa să-şi scoată pantoful din picior.

— Bună ziua, tovarăşe ! rosti cu glas tare marele maestru.

Dar omul nostru nu-i răspunse. Îşi scoase pantoful şi începu să scuture nisipul din el.

— Bună ziua ! repetă Ostap. Am adus un scenariu.

Omul cu bărbuţa de beduin îşi puse tacticos pantoful în picior şi începu, tăcut, să-şi lege şireturile. După ce făcu şi treaba aceasta, se întoarse la hîrtiile lui şi, închizînd un ochi, începu să deseneze nişte litere strîmbe şi mici.

— De ce taci ? urlă Bender cu atîta putere, încît telefonul de pe masa cineastului zăngăni.

Abia atunci cineastul ridică capul, se uită la Ostap şi-i spuse :

— Te rog, vorbeşte mai tare, nu aud.

— Vorbeşte-i prin bileţele, îl sfătui un consultant într-o vestă pestriţă, care trecea în goană pe acolo. E surd.

Ostap se aşează la masă şi scrise pe un petec de hîrtie :

„Eşti specialist în cinematograful sonor ?“

— Da, răspunse surdul.

„Am adus un scenariu sonor. Se cheamă *Gîtul*, tragedie populară în şase părţi“, scrise repede Ostap.

Surdul se uită la bileţel cu ochelarii lui de aur şi zise :

— Admirabil ! O să te antrenăm imediat în muncă. Avem nevoie de forţe proaspete.

„Sînt bucuros să-mi dau concursul. Care sînt condiţiile în ce priveşte avansul ?“ scrise Bender.

— *Gîtul* este tocmai ceea ce ne trebuie ! îi răspunse surdul. Stai puţin aici, că vin îndată. Să nu pleci nicăieri. Într-un minut sînt înapoi.

Surdul luă cu el scenariul filmului de lung metraj şi dispăru din cameră.

— O să colaborezi la echipa de film sonor ! strigă el, dispărînd pe uşă. Mă întorc într-un minut.

Ostap aşteptă un ceas şi jumătate, dar surdul nu se mai întorcea. Abia după ce ieşi pe scară şi se încadră în ritmul general, Ostap află că surdul a plecat de mult cu maşina şi nu se mai întoarce în ziua aceea. Şi că de fapt nici nu se mai întoarce, deoarece a fost mutat, pe neaşteptate, la Uman, ca să ducă muncă culturală printre cărăuşi. Lucrul cel mai grav era însă că surdul plecase şi cu *Gîtul*, scenariul filmului de lung metraj. Marele maestru se desprinse din cercul alergătorilor şi se aşeză pe o bancă, sprijinindu-se de umărul portarului care şedea tot acolo.

— Iată eu, de pildă ! zise deodată portarul, continuînd, pesemne, un gînd care îl frămînta de mult. Ajutorul de regizor, Terentiev, mi-a spus să-mi las barbă. O să joci, mi-a zis, rolul lui Nabucodonosor sau al lui Baltazar, într-un film care nu mai ştiu cum se cheamă. Şi mi-am lăsat, după cum vezi, un bărboi de patriarh ! Vorba e, ce mai fac acum cu barba asta ? Ajutorul de regizor zice că n-o să mai existe filme mute, iar în cele sonore eu nu pot să joc că n-am o voce plăcută. Şi stau aşa, cu barba, ca un ţap logodit, ptiu, fir-ar al dracului să fie ! S-o rad, mi-e milă, s-o port mi-e ruşine. Şi, uite aşa, păcatele mele, mă chinuiesc.

— Dar la voi nu se turnează filme ? întrebă Bender revenindu-şi treptat în fire.

— Ce să se turneze ? răspunse demn portarul barbăcot. Anul trecut s-a turnat un film mut, din viaţa romanilor, şi nici pînă astăzi nu s-au terminat procesele cu matrapazlîcurile.

— Dar de ce aleargă toţi ăştia ? se informă marele maestru, arătînd spre scară.

— Ei, nu aleargă chiar toţi, îi spuse portarul. Tovarăşul Suprugov nu aleargă. E om serios. Mă şi gîndesc, de altfel, să mă duc la el, să văd cum o să mi se plătească pentru barbă : pe ştat, sau cu dispoziţie de plată separată...

Auzind cuvintele „dispoziţie de plată", Ostap se duse la Suprugov. Portarul nu minţise. Într-adevăr, Suprugov nu alerga de la un etaj la altul, nu purta beretă de vînător alpin şi nici măcar pantaloni golf de import. Îţi făcea plăcere să-ţi odihneşti privirile asupra persoanei sale.

Îl primi extrem de rece.

— Sînt ocupat, spuse el cu un glas ca de păun. Pot să-ţi acord numai două minute.

— E absolut suficient, începu Ostap. Scenariul meu *Gîtul*...

— Mai scurt, zise Suprugov.

— Scenariul *Gîtul*...

— Spune clar, ce vrei ?

— *Gîtul*...

— Mai scurt. Cît ţi se cuvine ?

— Un surd mi-a...

— Tovarăşe ! Dacă nu-mi spui imediat, cît ţi se cuvine, te poftesc afară. N-am timp.

— Nouă sute de ruble, murmură marele maestru.

— Trei sute ! i-o reteză categoric Suprugov. Încasează-i şi pleacă. Şi să ţii seama că mi-ai răpit în plus un minut şi jumătate.

Cu un scris lăbărţat, Suprugov scrise un bileţel către contabilitate, i-l dădu lui Ostap şi se repezi la telefon.

Ieşind de la contabilitate şi băgînd banii în buzunar, Ostap spuse :

— Nabucodonosor are dreptate. Un singur om serios există în această instituţie şi acela e Suprugov.

Între timp alergătura pe scări, învîrtitul în cerc, ţipetele ascuţite şi gîfîitul de la Studioul cinematografic nr. 1 din Cernomorsk atinseră limita maximă. Aghiotantele rînjeau, arătîndu-şi dinţii. Nişte ajutori de regizori duceau un ţap negru, entuziasmaţi de cît e de fotogenic. Consultanţii, experţii şi păstrătorii sigiliului se izbeau unul de altul şi rîdeau răguşit. Trecu în goană o curieră cu un pămătuf. Marele maestru avu chiar la un moment dat impresia că unul dintre asistenţii aspiranţi, cu pantaloni albaştri, se ridicase, în zbor, deasupra mulţimii şi, ocolind candelabrul, se instalase pe o cornişă.

In acelaşi moment, se auzi bătaia ceasului din hol.

„Bang !“ bătu orologiul.

Studioul de sticlă fu instantaneu zguduit de un vuiet general. Asistenţii, consilierii, experţii, montorii se rostogoleau, în valuri, pe scări. La uşă se îngrămădi o mare de capete.

„Bang ! Bang !“ bătea ceasul.

Şi cu fiecare bătaie, din colţ în colţ se făcea linişte.

Dispărură păstrătorii marelui sigiliu, responsabilii cu virgulele, administratorii şi aghiotantele. Curiera fu zărită pentru ultima dată.

„Bang !“ bătu ceasul pentru a patra oară.

In studio nu mai rămase nimeni. Numai la uşă, agăţat cu buzunarul de la haină de clanţa de alamă, se zbătea, se văicărea jalnic şi scormonea cu copitele pardoseala de marmoră, un asistent aspirant în pantaloni albaştri.

Ziua de lucru se terminase.

Dinspre aşezarea de pescari de pe ţărm se auzi un cocoş cîntînd.

Cînd casa *Antilopei* se completă cu banii luaţi de la Studioul cinematografic, prestigiul comandorului, care pălise puţin după fuga lui Koreiko, crescu iar. Panikovski căpătă o mică sumă pentru chefir şi făgăduiala de a primi nişte dinţi de aur. Lui Balaganov

Ostap îi cumpără o haină şi, ca anexă la ea, un portofel de piele care scîrţîia ca o şa. Deşi portofelul era gol, Şura îl scotea de nenumărate ori şi se uita înăuntru. Kozlevici primi cincizeci de ruble ca să-şi cumpere benzină.

Membrii echipajului *Antilopei* duceau o viaţă pură, morală, aproape rustică. Îl ajutau pe responsabilul hanului să facă ordine şi se puseră la curent cu preţurile la orz şi la smîntînă. Panikovski ieşea uneori în curte, deschidea preocupat gura primului cal care îi ieşea în cale, îl căuta la dinţi şi murmura: „Bun armăsar", deşi avea în faţa lui o iapă.

Numai comandorul dispărea zile întregi, iar cînd venea la han, era vesel şi distrat. Şe aşeza lîngă prietenii săi, care beau ceai în geamlîcul murdar ca un grajd, punea picior peste picior şi spunea cu dulce glas:

— E oare, într-adevăr, minunată viaţa, Panikovski, sau mi se pare numai?

— Pe unde arzi gazul de pomană? îl întreba, gelos, violatorul de convenţii.

— Bătrîne! Fata asta nu-i de dumneata, îi răspunse Ostap.

Balaganov rîdea complice şi-şi contempla portofelul cel nou, iar Kozlevici zîmbea cu înţeles pe sub mustăţi de controlor. Nu o dată, plimbase pe şoseaua de pe litoral pe comandor şi pe Zosia.

Vremea favoriza dragostea. Vestele de pichet ziceau că un august ca ăsta n-a mai fost de pe timpul cînd oraşul era *porto-franco*. Noaptea desfăşura un cer senin telescopic, iar ziua împingea spre oraş valurile răcoritoare ale mării. Portarii făceau la poarta lor negoţ cu pepeni verzi, dungaţi, de mînăstire, iar cetăţenii, ducîndu-i la ureche şi apăsînd cu podul palmelor de polii lor, se străduiau din răsputeri să audă pîrîitul mult aşteptat. Seara, de pe terenurile de sport, fotbaliştii se întorceau transpiraţi şi fericiţi. În urma lor, alergau, stîrnind praful, copii, care arătau cu un deget pe cîte un portar celebru, sau îl luau chiar pe umeri şi-l purtau, pe sus, cu respect.

Într-o seară, comandorul preveni echipajul *Antilopei* că a doua zi urmează să se facă o mare plimbare distractivă în afara orașului, la care se vor împărți și daruri.

— Întrucît matineul nostru pentru copii va fi onorat și de prezența unei fete, spuse cu tîlc Ostap, aș ruga pe domnii tetеriști să se spele pe față, să se dichisească nițeluș și, mai ales, să nu folosească în timpul plimbării expresii grosolane.

Panikovski fu foarte emoționat, ceru comandorului trei ruble, dădu fuga la baia de aburi și apoi, toată noaptea, își curăță hainele ca un soldat înainte de paradă. Se sculă înaintea tuturor și îi tot dădea ghes lui Kozlevici să se grăbească. Membrii echipajului se uitau la Panikovski uimiți. Era perfect ras și pudrat și semăna cu un comper în retragere. Mereu își îndrepta haina și își răsucea gîtul strîns într-un guler *à la* Oscar Wilde.

În tot cursul plimbării, Panikovski avu o ținută foarte demnă. Cînd fu prezentat Zosiei, își încovoie elegant spinarea, dar se rușină în așa hal, că pînă și pudra de pe obraji se roși. Stînd în automobil, își ascundea mereu piciorul stîng, ca să nu i se vadă gheata ruptă din care îi ieșea afară degetul mare. Zosia purta o rochie albă, tivită cu roșu. Membrii echipajului *Antilopei* îi plăcură foarte mult. O amuza butucănosul Șura Balaganov, care tot drumul se pieptăna și, din cînd în cînd, își curăța nasul cu degetul, după care scotea sistematic batista și, melancolic, își făcea vînt cu ea. Adam Kazimirovici o învăță să conducă *Antilopa*, fapt care îi atrase toată simpatia ei. O cam stingherea puțin Panikovski. Credea că nu stă de vorbă cu ea din mîndrie. Dar cel mai des privirea i se oprea pe chipul de efigie al comandorului.

Cînd soarele se duse să se culce, Ostap împărți darurile făgăduite. Kozlevici căpătă un breloc reprezentînd o busolă care se potrivea foarte bine cu ceasornicul lui ,gros de argint. Balaganov primi volumașul *Ceteț-Declamator* cu scoarțe de pergamoid, iar Panikovski — o cravată roz cu floricele albastre.

— Iar acum, dragi prieteni, spuse Bender, cînd *Antilopa* se întoarse în oraş, Zosia Viktorovna şi cu mine ne mai plimbăm puţin, iar voi duceţi-vă la han, căci e timpul să faceţi nani.

Tot hanul adormise, Balaganov şi Kozlevici trăgeau la aghioase pe bază de arpegii majore. Numai Panikovski, cu cravata nouă la gît, umbla printre căruţe, frîngîndu-şi mîinile cu o durere mută.

— Ce femina ! şoptea el. O iubesc ca pe fiica mea !

Ostap şedea cu Zosia pe treptele muzeului de antichităţi. Pe piaţa pavată cu lavă se plimbau tineri spunîndu-şi vorbe drăguţe şi rîzînd. În spatele unui şir de platani, se zăreau luminate ferestrele clubului internaţional al marinarilor. Marinari străini, cu berete moi pe cap, se plimbau în grupuri de cîte doi sau trei, spunîndu-şi unul altuia impresiile, în fraze scurte, care din păcate nu se puteau înţelege.

— De ce-ţi sînt dragă ? întrebă Zosia, atingînd mîna lui Ostap.

— Fiindcă eşti gingaşă şi fermecătoare, răspunse comandorul. Şi mai bună decît toate fetele din lume.

Rămaseră multă vreme tăcuţi, la umbra neagră a coloanelor muzeului, gîndindu-se la mica lor fericire. Era cald şi întuneric, ca între două palme lipite.

— Ţii minte că ţi-am vorbit de Koreiko ? spuse deodată Zosia. Acela care m-a cerut în căsătorie.

— Da, răspunse Ostap distrat.

— Mare caraghios ! urmă Zosia. Ţii minte că ţi-am povestit cum a plecat pe neaşteptate ?

— Da, zise Ostap mai atent, e un mare caraghios !

— Închipuie-ţi, am primit astăzi de la el o scrisoare foarte amuzantă...

— Cum ? exclamă îndrăgostitul, ridicîndu-se în picioare.

— Eşti gelos ? îl întrebă şireată Zosia.

— M-m ! Puţin. Şi ce-ţi scrie tipul ăsta vulgar ?

— Nu-i de loc vulgar. E numai un om nenorocit şi sărac. Stai jos, Ostap. Ce-ai sărit aşa ? Zău, nu-l iubesc de loc. Mă roagă să viu la el.

— Unde, unde să vii ? ţipă Ostap. Unde e acum ?

— Nu, nu-ţi spun. Eşti gelos. Ai fi în stare să-l şi omori.

— Se poate, Zosia, să spui una ca asta ? făcu prudent comandorul. Sînt numai curios să aflu cum îşi aranjează treburile unii oameni.

— O, e foarte departe ! Scrie că a găsit o slujbă foarte convenabilă, fiindcă aici avea leafă mică. Lucrează acum la construcţia magistralei de răsărit [1].

— In ce loc ?

— Pe cuvîntul meu că n-am mai văzut un om atît de curios ca tine. Nu se poate să fii chiar atît de Othello !

— Zău, Zosia, mă faci să rîd. Semăn eu oare cu maurul acela bătrîn şi prost ? Pur şi simplu aş vrea şi eu să ştiu în ce punct de cale ferată îşi fac unii oameni drum în viaţă.

— Dacă vrei, îţi spun. Lucrează ca normator în orăşelul de montare a şinelor de nord, răspunse blajină fata. Dar îi zice numai „orăşel", în realitate e un tren. Alexandr Ivanovici mi-a descris foarte interesant toate astea. Trenul acesta montează şinele. Mă înţelegi ? Şi apoi înaintează pe ele. Iar dinspre sud vine, înaintînd spre nord, alt „orăşel", la fel. In curînd, se vor întîlni. Şi atunci va avea loc solemnitatea. Şi „gîndeşte-te că toate astea, scrie el, se petrec în pustiu, printre cămile". Aşa-i că e interesant ?

— Teribil de interesant, exclamă marele maestru, nemaigăsindu-şi loc printre coloane. Ştii, Zosia, că trebuie să mergem. E tîrziu. Şi e frig. Cred că e cazul să mergem !

O ajută pe Zosia să se scoale de pe trepte, coborîră în piaţă şi aici se opri nehotărît.

— Nu mă conduci acasă ? întrebă alarmată fata.

— Ce zici ? replică Ostap. A, acasă ? Da, dar vezi că...

— Bine, i-o tăie Zosia sec. La revedere. Şi să nu mai vii pe la mine. M-ai auzit ?

[1] Este vorba de calea ferată turkestano-siberiană (Turksib).

Dar marele maestru nu mai auzea nimic. Abia cînd ajunse într-un suflet la colţul următor, se opri şi murmură :

— Gingaşă şi fermecătoare !

Apoi se întoarse şi alergă înapoi după iubita sa. Alergă vreo două minute pe sub copacii învăluiţi în întunericul nopţii, se opri iar, îşi scoase chipiul de căpitan şi se învîrti pe loc.

— Nu, asta nu-i Rio de Janeiro ! zise el în cele din urmă.

Făcu alţi doi paşi, şovăi la al treilea, se opri iar, îşi puse chipiul pe cap şi fără să se mai gîndească la nimic se îndreptă grăbit spre han.

Chiar în aceeaşi noapte, *Antilopa* ieşi pe poarta hanului, cu farurile ei palide aprinse. Buimac de somn, Kozlevici abia putea învîrti volanul. Balaganov dormea în maşină, unde aţipise încă pe cînd se făceau în pripă pregătirile de drum. Panikovski, pe faţa căruia se mai vedeau urmele pudrei de la petrecere, se uita trist în jur, tremurînd de frigul nopţii.

— Carnavalul s-a sfîrşit ! strigă comandorul, cînd *Antilopa* trecea duduind pe sub un pod de cale ferată. Încep zilele grele de muncă.

Şi, în timpul acesta, în camera bătrînului autor de rebusuri, fata gingaşă şi fermecătoare uda cu lacrimi amare buchetul de trandafiri ofiliţi.

Capitolul XXV
TREI DRUMURI

Antilopa nu se mai simţea bine. Se oprea chiar la urcuşurile uşoare şi luneca anemiată înapoi. În motor se auzeau zgomote ciudate şi un horcăit de parcă sub capota galbenă a automobilului ar fi fost cineva strîns de gît. Maşina era supraîncărcată. În afară de echipaj, ducea rezerve mari de carburanţi. În bidoanele şi sticlele care umpleau cel mai mic locuşor, gîlgîia ben-

zina. Kozlevici clătina din cap, apăsa cu furie pe acceleratorul şi se uita melancolic la Ostap.

— Adam, spunea comandorul, dumneata eşti tatăl nostru, noi sîntem copiii dumitale. Direcţia spre răsărit! Avem un minunat instrument de navigaţie: busola-breloc. Nu greşi drumul.

Echipajul *Antilopei* era pe drum de trei zile, dar în afară de Ostap nimeni nu ştia exact ţinta finală a noii călătorii. Panikovski se uita necăjit la cîmpiile de porumb zbîrlite şi bombănea fricos:

— De ce sîntem iar pe drum? Ce rost au toate astea? Era aşa de bine la Cernomorsk!

Şi, amintidu-şi de minunata femină la care îi rămăsese inima, ofta din greu. În afară de asta, îi era foame şi mîncare nu aveau: banii se terminaseră.

— Înainte! răspunse Ostap. Nu te mai văita, bătrîne. Te aşteaptă nişte maxilare de aur, o văduvioară dolofană şi un bazin întreg de chefir. Lui Balaganov îi voi cumpăra un costumaş marinar şi îl voi înscrie la şcoala primară, să înveţe să citească şi să scrie, ceea ce-i absolut necesar la vîrsta lui. Iar Kozlevici, credinciosul nostru Adam, va primi o maşină nouă. Ce maşină vrei, Adam Kazimirovici? Un *Studebaker*? Un *Lincoln*? Un *Rover*? O *Hispano-Suiza*?

— Un *Isotta-Fraschini*, răspunse Kozlevici, roşindu-se la faţă.

— Bine. O vei avea. Ea se va numi *Antilopa a II-a* sau *Fiica Antilopei*, după cum vei dori. Iar acum nu trebuie să ne pierdem curajul. De alimente o să am eu grijă. E adevărat că valijoara mea a ars, dar îmi rămîn ideile, care nu ard. Dacă ne va merge rău de tot, ne vom opri în vreun orăşel fericit şi vom organiza acolo o luptă de tauri, ca la Sevilla. Panikovski va fi picador. Un asemenea spectacol va stîrni un interes nesănătos în rîndurile publicului şi, prin urmare, ne va aduce încasări uriaşe.

Maşina înainta pe o şosea lată, cu urme de pinteni de tractoare. Deodată şoferul frînă.

— Încotro o luăm ? întrebă el. Aici se despart trei drumuri.

Pasagerii coborîră din maşină şi făcură cîţiva paşi ca să-şi dezmorţească picioarele amorţite. La răspîntie se afla un stîlp de piatră aplecat într-o parte, pe care şedea o cioară grasă. Soarele turtit apunea în spatele porumbului pletos. Umbra îngustă a lui Balaganov se pierdea în zare. Pămîntul începuse să se acopere de culori întunecate şi o stea de avangardă vestea, din timp, venirea nopţii.

Trei drumuri se întindeau în faţa echipajului *Antilopei :* unul asfaltat, unul pietruit şi unul de ţară. Asfaltul mai era încă galben de razele soarelui, deşi deasupra şoselei pietruite se înălţa un abur albăstrui,

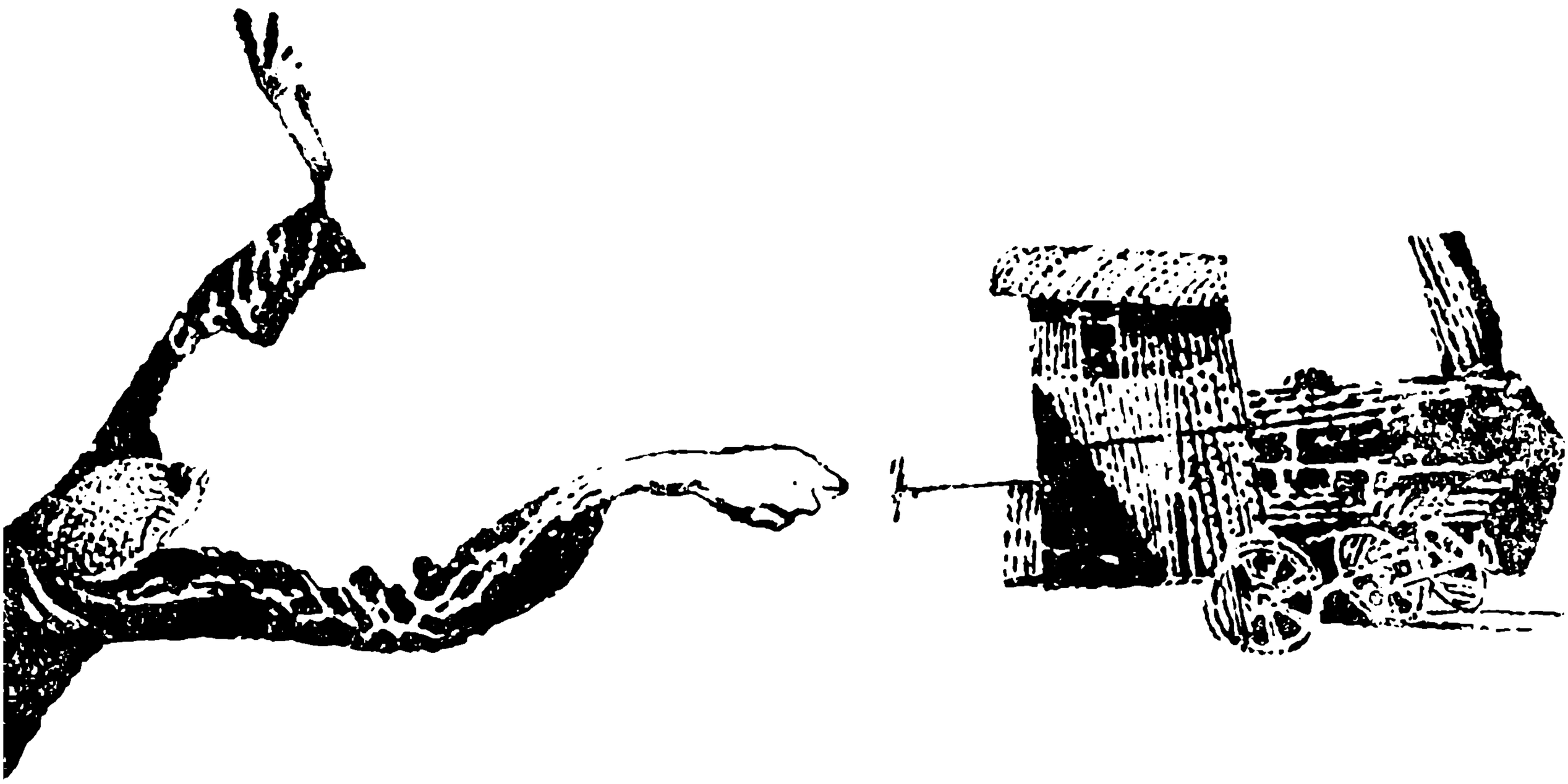

iar drumul de ţară se întunecase de tot şi se pierdea în cîmp, imediat după stîlp. Ostap strigă la cioară, care se sperie grozav, dar nu-şi luă zborul, apoi, îngîndurat, făcu cîţiva paşi la răspîntie şi zise :

— Declar deschisă conferinţa vitejilor din poveste ! Sînt prezenţi : Ilia Muromeţ — Ostap Bender. Dobrînea Nikitici — Balaganov şi Alioşa Popovici — Mihai Panikovski pe care-l respectăm cu toţii.

Profitînd de haltă, Kozlevici se băgase în patru labe sub *Antilopa*, cu o cheie franceză în mînă, şi de aceea nu fu trecut printre viteji.

— Dragă Dobrînea, începu Ostap, aşază-te, te rog, în dreapta ! *Musiu* Popovici, ocupă-ţi locul în stînga ! Puneţi-vă palmele streaşină la ochi şi uitaţi-vă înainte.

— Ce-s glumele astea ? se revoltă Alioşa Popovici. Mi-e foame. Hai să mergem mai repede undeva !

— Ruşine, Alioşenka, zise Ostap. Aşază-te aici, cum se cuvine unui viteaz din timpurile străvechi şi chibzuieşte. Uită-te cum se poartă Dobrînea. Dacă l-ai lua de model, ai putea să scrii o bîlină. Aşadar, viteji din poveste, pe ce drum o apucăm ? Pe care din ele zac aruncaţi banii de care avem nevoie pentru cheltuielile curente ? Ştiu, Kozlevici ar porni-o pe drumul asfaltat : şoferilor le plac drumurile bune. Dar Adam e un om cinstit şi se descurcă prost în viaţă. Vitejii nu au nevoie de asfalt. El duce, probabil, spre un gigant producător de grîne. Ne vom pierde acolo în zgomotul maşinilor. Ne va strivi vreun caterpilar [1] sau vreo combină. Să mori călcat de o combină e un lucru plicticos. Nu, vitejilor, n-o vom lua pe şoseaua asfaltată. Să trecem acum la cea pietruită. Desigur că Kozlevici n-ar refuza-o nici pe aceasta. Dar credeţi-l pe Ilia Muromeţ : nici şoseaua pietruită nu ne convine. N-au decît să ne acuze alţii că sîntem înapoiaţi, dar noi nu vom merge nici pe acest drum. Presimt că ne vom întîlni pe el cu colhoznici lipsiţi de tact şi cu alţi cetăţeni model. În afară de aceasta, lor nu le arde de noi. Pe terenurile lor colectivizate, circulă acum numeroase brigăzi literare şi muzicale, care strîng material

[1] Tractor puternic pe şenile.

pentru poeme agronomice şi cantate despre zarzavat. Ne rămîne deci drumul de ţară, cetăţeni viteji din poveste ! Iată-l — străvechiul drum din basme, pe care va porni *Antilopa*. Aici se simte duhul rusesc ! Aici miroase a Rusia ! Aici mai zboară încă pasărea măiastră şi aici unor oameni de meseria noastră poate să le pice cîte o pană de aur. Aici mai şade încă, pe cuferele sale, chiaburul Kaşcei, care se socotea nemuritor şi care, acum, s-a convins cu groază că i se apropie sfîrşitul. Or nouă, viteji, de la unul ca el mai poate să ne pice ceva, mai ales dacă vom apărea în faţa lui în chip de călugări rătăcitori. Din punct de vedere al tehnicii rutiere, acest drum de basme este oribil, dar pentru noi nu există altul. Adam ! Pornim !

Kozlevici cîrmi, trist, maşina pe drumul de ţară, unde începu imediat să descrie opturi, să se aplece pe o parte şi să-i arunce pe pasageri în sus. Membrii echipajului se apucau unul de altul, înjurau printre dinţi şi se ciocneau cu genunchii de bidoanele tari.

— Vreau să mănînc ! gemea Panikovski. Vreau o gîscă ! De ce am plecat din Cernomorsk ?

Maşina gîfîia, căutînd să se smulgă dintr-un hîrtop adînc şi intră din nou în alt hîrtop.

— Ţin-te bine, Adam ! strigă Bender. Rezistă cu orice preţ ! Să ne ducă numai *Antilopa* pînă la calea ferată de răsărit şi o vom răsplăti cu cauciucuri de aur cu spade şi panglici !

Kozlevici nu-l asculta. Din pricina hopurilor îngrozitoare, volanul îi scăpa din mîini. Panikovski continua să sufere.

— Bender, horcăni el deodată, doar ştii cît de mult te respect, dar dumneata nu pricepi nimic. Dumneata nu ştii ce înseamnă o gîscă. Ah, cît îmi place pasărea asta ! E o pasăre minunată, grasă, pe cuvînt de onoare. O gîscă ! Bender ! Of, o aripioară ! Gîtul ei ! Pulpa ! Ştii, Bender, cum prind eu gîsca ? O omor ca un toreador, dintr-o singură lovitură. E o adevărată artă cum vînez eu gîsca ! „Carmen" !...

— Ştim ! răspunse comandorul. Am văzut la Arbatov. A doua oară nu te sfătuiesc însă să mai repeţi.

Panikovski tăcu, dar după un minut, cînd la o nouă hurducătură fu aruncat peste Bender, se auzi din nou şuşoteala lui de om cuprins de friguri.

— Bender ! S-o vezi ! Se plimbă pe drum. Se plimbă, iar eu stau şi mă prefac că nu mă interesează. Ea se apropie. Acuşi o să înceapă să sîsîie. Aceste păsări cred că sînt mai tari decît toată lumea şi asta-i partea lor slabă. Bender ! Asta-i partea lor slabă !

Acum violatorul convenţiei aproape că nu mai vorbea, ci cînta :

— Ea vine spre mine şi sîsîie ca un patefon. Dar eu nu sînt un fricos. Altul în locul meu ar fugi, eu însă stau pe loc şi o aştept. Iat-o că se apropie şi întinde gîtul, gîtul ei alb de gîscă cu cioc galben. Vrea să mă muşte. Bagă de seamă, Bender, superioritatea morală e de partea mea. Nu o atac eu pe ea, ci ea pe mine. Şi fiind în legitimă apărare, o înşf...

Dar Panikovski nu apucă să-şi termine discursul. Se auzi un trosnet îngrozitor şi, într-o secundă, membrii echipajului *Antilopei* se pomeniră în drum, în cele mai variate poziţii. Picioarele lui Balaganov ieşeau dintr-un şanţ. Pe burta marelui maestru trona un bidon cu benzină. Panikovski gemea, cu piciorul prins uşor sub un arc. Kozlevici se ridică în picioare şi făcu cîţiva paşi clătinîndu-se.

Antilopa nu mai exista. Pe drum, zăcea un morman informe de resturi : pistoane, perne, arcuri. Măruntaiele de alamă luceau în lumina lunii. Caroseria, care se desfăcuse, lunecase în şanţ şi zăcea alături de Balaganov, care tocmai îşi revenise în fire. Un lanţ alunecase într-o groapă, ca un şarpe. În liniştea ce se aşternuse se auzi un zăngănit uşor şi de pe un dîmb veni rostogolindu-se o roată, aruncată departe de explozie. Roata descrise un cerc şi ateriză încet la picioarele lui Kozlevici.

Abia atunci şoferul îşi dădu seama că totul s-a sfîrşit. *Antilopa* îşi încheiase viaţa. Adam Kazimirovici se aşează pe jos şi-şi cuprinse capul în mîini. După cîteva minute, comandorul îi puse mîna pe umăr şi-i spuse cu glasul schimbat :

— Adam, trebuie să pornim.

Kozlevici se sculă în picioare, dar imediat se lăsă iar jos.

— Trebuie s-o pornim, repetă Ostap. *Antilopa* a fost o maşină credincioasă, dar mai există în lume multe maşini. În curînd vei putea să-ţi alegi pe care o vei vrea. Trebuie să mergem, să ne grăbim. Trebuie să dormim undeva peste noapte, să ne procurăm bani pentru bilete. Avem un drum lung de făcut. Să mergem, să mergem, Kozlevici ! Viaţa e minunată, în ciuda tuturor lipsurilor. Unde e Panikovski ? Unde e acest hoţ de gîşte ? Şura ! Sprijină-l pe Adam !

Kozlevici fu ridicat de subsuori. Se simţea ca un cavalerist din neglijenţa căruia se prăpădise un cal. I se părea acum că toţi pietonii vor rîde de el.

Cu dispariţia *Antilopei,* viaţa deveni dintr-o dată mai grea. Fură nevoiţi să-şi petreacă noaptea în cîmp.

Ostap, furios, adormi imediat, Balaganov şi Kozlevici adormiră şi ei, numai Panikovski rămase toată noaptea treaz şi tremurînd lîngă foc.

Membrii echipajului se sculară în zori, dar nu izbutiră să ajungă în satul cel mai apropiat decît abia pe la ora patru după-amiază. În tot timpul drumului Panikovski se tîrîse în urma coloanei. Şchiopăta. De foame, ochii îi sticleau ca la pisică şi se tînguia fără încetare împotriva soartei şi a comandorului.

Ajunşi în sat, Ostap porunci restului echipajului să-l aştepte pe uliţa nr. 3 şi să nu se mişte de acolo, iar el se duse în uliţa nr. 1, la sovietul sătesc. Se întoarse de acolo destul de repede.

— Totul s-a aranjat, spuse el cu o voce mai veselă. Acuşi vom fi încartiruiţi şi ni se va da de mîncare. După masă ne vom culca în fîn. Ţineţi minte : lapte şi fîn ! Iar seara o să dăm un spectacol. L-am şi vîndut pe cincisprezece ruble. Banii i-am încasat. Şura ! Dumneata va trebui să declami ceva din cărticica pe care ţi-am dăruit-o, eu o să fac scamatorii antireligioase cu cărţi de joc, iar Panikovski... Unde-i Panikovski ? Unde s-a ascuns ?

— A fost chiar acum aici, zise Kozlevici.

Dar în clipa aceea de după gardul lîngă care stăteau membrii echipajului se auzi un gîgîit de gîscă şi ţipe-

tele ascuţite ale unei femei. Nişte pene albe zburară prin văzduh şi Panikovski se năpusti în uliţă. Se vede că mîna îl trădase pe toreador şi, în legitima lui apărare îi dăduse păsării o lovitură greşită. În urma toreadorului nostru fugea stăpîna gîştei, ameninţîndu-l cu un retevei.

— O stîrpitură, o netrebnică ! ţipa Panikovski fugind spre marginea satului.

— Ce porcărie ! exclamă Ostap, fără să-şi ascundă mînia. Ticălosul ăsta ne-a stricat tot spectacolul. Să fugim pînă nu ni se iau înapoi cele cincisprezece ruble.

Între timp, ţăranca furioasă îl ajunse pe Panikovski, şi cu toată furia îl croi cu reteveiul pe spinare. Violatorul de convenţii căzu jos, dar repede se ridică şi o luă la sănătoasa cu o iuţeală neobişnuită. Femeia, după ce-şi vărsă năduful, se întoarse bucuroasă înapoi. Trecînd pe lîngă ceilalţi membri ai echipajului, îi amenință şi pe ei cu reteveiul.

— Acum cariera noastră artistică s-a terminat, spuse Ostap, ieşind în pas alergător din sat. Masa, odihna, toate s-au dus dracului.

Dădură peste Panikovski abia după vreo trei kilometri. Zăcea în şanţul de lîngă drum şi se tînguia cu glas tare. De oboseală, frică şi durere, pălise şi îi dispăruseră de pe faţă numeroasele pete de roşeaţă senilă. Arăta atît de lamentabil, încît comandorul amînă pedeapsa pe care avusese de gînd să i-o aplice.

— L-au atins pe Alioşa Popovici pe spinarea-i voinicească ! spuse Ostap, trecînd pe lîngă el.

Cu toţii se uitară la Panikovski cu dezgust. Şi el începu iar să se tîrască în coada coloanei, gemînd şi bombănind :

— Aşteptaţi-mă, nu vă grăbiţi. Sînt bătrîn, sînt bolnav, mi-e rău !... Gîsca ! Ce pulpă ! Ce gît ! stîrpituri, netrebnici ce sînteţi !...

Dar ceilalţi membri ai echipajului se obişnuiseră atît de mult cu tînguirile bătrînului, încît nu-i mai dădeau nici o atenţie. Foamea îi grăbea. Încă niciodată nu se aflaseră într-o stare atît de mizerabilă. Drumul nu mai avea sfîrşit, iar Panikovski rămînea tot mai mult în urmă. Camarazii săi coborîseră într-o vale îngustă,

galbenă, şi el mai era încă pe creasta dealului, profilîndu-se pe cerul verzui al amurgului.

— Bătrînul a devenit insuportabil, spuse Bender, care nu mai putea de foame. Va trebui să-l concediem. Du-te, Şura, şi adu-l aci pe prefăcutul ăla !

Balaganov plecă nemulţumit să execute ordinul. În timp ce urca grăbit dealul, silueta lui Panikovski dispăru.

— S-a întîmplat ceva, zise Kozlevici după oarecare vreme, uitîndu-se la coama dealului de pe care Balaganov făcea semne cu braţele, ca un semafor.

Şoferul şi comandorul urcară la rîndul lor dealul.

Violatorul de convenţii zăcea în mijlocul drumului, nemişcat ca o păpuşă. Panglica roză a cravatei îi stătea pieziş pe piept. Un braţ îi era răsucit sub spate. Ochii-i priveau obraznici spre cer. Panikovski murise.

— Paralizie a inimii, zise Ostap, ca să spună ceva. Se poate constata şi fără stetoscop. Bietul bătrîn !

Şi întoarse capul. Balaganov, dimpotrivă, nu-şi putea lua ochii de la mort. Deodată se schimonosi la faţă şi rosti cu greutate :

— Şi eu care l-am bătut din cauza greutăţilor. Şi m-am mai luat la harţă cu el şi înainte.

Kozlevici îşi aminti de răposata *Antilopa*, se uită cu groază la Panikovski şi începu să îngîne o rugăciune latinească.

— Lasă-te de astea, Adam ! spuse marele maestru. Ştiu tot ce ai de gînd să spui. După psalmi vei zice : „Domnul a dat, Domnul a luat“, apoi : „Cu toţii sîntem fiii Domnului“, pe urmă, altceva tot atît de lipsit de sens, ca de pildă : „Acum lui îi e mai bine decît nouă“. Dar toate astea nu servesc la nimic, Adam Kazimirovici. Avem o sarcină simplă : să-l îngropăm.

Se făcuse întuneric de-a binelea, cînd violatorul de convenţii fu coborît în lăcaşul său de veci. Era un mormînt natural, săpat de ploi la temelia unei lespezi de piatră, aşezată perpendicular pe pămînt. Această lespede se afla pesemne de mult la marginea drumului. Poate că, odată şi odată, purtase inscripţia : „Domeniul moşierului Gheorghi Afanasievici Volk-Lisiţki, maior în retragere“, sau poate fusese doar un însemn de hat pe vremea lui Potiomkin. De altfel asta nu avea nici

o importanţă. Panikovski fu băgat în groapă, apoi, cu nişte beţe, adînciră groapa şi-l acoperiră cu pămînt, pe urmă se proptiră cu umerii în lespedea şubrezită de vreme şi o împinseră deasupra. Acum mormîntul era gata. La lumina unor chibrituri, marele maestru, scrise pe lespede cu o bucată de cărămidă, epitaful :

Aici zace
Mihail Samuelevici Panikovski,
om fără buletin de identitate

Ostap îşi scoase apoi chipiul de căpitan şi cuvîntă astfel :

— Am fost adesea nedrept cu răposatul. Dar oare răposatul a fost un om moral ? Nu, n-a fost un om moral. Era un fost orb, un impostor şi un hoţ de gîşte. Şi-a închinat toate forţele ca să trăiască pe spinarea societăţii. Dar societatea nu voia ca el să trăiască pe spinarea ei. Mihail Samuelevici n-a putut îndura această contradicţie în concepţii, fiindcă era iute din fire. Şi de aceea a murit. Asta-i tot !

Kozlevici şi Balaganov rămaseră nemulţumiţi de discursul funebru al lui Ostap. Socoteau că ar fi fost mai nimerit ca marele maestru să fi vorbit despre binefacerile făcute de răposat societăţii, despre ajutorul pe care l-a dat săracilor, despre sufletul lui simţitor, despre dragostea lui pentru copii, precum şi despre tot ce se atribuie oricărui defunct. Balaganov se apropie chiar de mormînt, ca să spună el însuşi toate astea, dar comandorul îşi pusese chipiul şi se îndepărtă cu paşi repezi.

Cînd resturile armatei de pe *Antilopa*, după ce străbătură valea, trecură pe alt deal, în faţa lor apăru o mică gară de cale ferată.

— Iată şi civilizaţia, zise Ostap. Poate că aici s-o găsi un bufet, ceva de mîncare. Vom dormi pe bănci şi dimineaţa vom porni spre răsărit. Ce părere aveţi ?

Şoferul şi mecanicul de bord tăceau.

— De ce tăceţi ca nişte miri ?

— Ştii, Bender, spuse în sfîrşit Balaganov. Eu nu merg mai departe. Să nu te superi, te rog, dar nu mai

cred în reuşită. Nici nu ştiu unde mergem. Acolo pierim cu toţii. Eu rămîn.

— Şi eu am vrut să-ţi spun acelaşi lucru, îl sprijini Kozlevici.

— Cum vreţi, răspunse Ostap pe un ton rece, dintr-o dată.

În gară nu exista nici un bufet. Ardea o lampă cu gaz. În sala de aşteptare moţăiau pe nişte saci două muieri de la ţară. Tot personalul gării umbla pe peronul de scînduri, scrutînd cu nelinişte, dincolo de semafor, întunericul premergător zorilor.

— Ce tren trebuie să vină ? întrebă Ostap.

— Un tren special, răspunse nervos şeful gării, îndreptîndu-şi chipiul roşu cu galoane de argint. A fost oprit două minute. Halta nu mi-a dat linie liberă.

Se auzi un vuiet, sîrmele începură să tremure, apărură nişte ochişori de lup şi un tren, scurt şi scînteind de lumini, intră în plină viteză în gară. Ferestrele late ale vagoanelor de clasa I-a, se opriră chiar sub ochii echipajului *Antilopei*, după ce îi fură trecute pe sub nas buchetele de flori şi sticlele de vin din vagonul-restaurant ; însoţitorii cu felinare în mînă săriră jos din mers şi peronul se umplu deodată de vorbărie veselă, în ruseşte şi în limbi străine. De-a lungul vagoanelor, atîrnau ghirlănzi de brad şi lozinci : *Salut eroilor constructori ai Magistralei !*

Trenul special cu oaspeţi mergea la inaugurarea noii căi ferate.

Marele maestru dispăru. După o jumătate de minut apăru din nou şi spuse în şoaptă :

— Plec ! Cum plec, nu ştiu. Nu ştiu, dar plec ! Vreţi să veniţi cu mine ? Vă întreb pentru ultima oară.

— Nu, spuse Balaganov.

— Nu plec, zise Kozlevici. Nu mai pot.

— Şi ce o să faceţi ?

— Păi, ce să fac ? răspunse Şura. Mă fac iar copil al locotenentului Schmidt şi basta.

— Mă gîndesc să montez la loc *Antilopa*, rosti pe un ton care îţi rupea inima Adam Kazimirovici. Mă duc să văd dacă nu pot s-o repar.

Ostap mai vru să spună ceva, dar un şuierat prelung îi închise gura. Îl trase la pieptul său pe Balaganov şi-l mîngîie pe spate, se sărută cu Kozlevici, le făcu un semn cu mîna şi alergă spre trenul ale cărui vagoane se şi repeziseră unul într-altul de îndată ce locomotiva se urni. Dar nu ajunse la tren : se întoarse înapoi, băgă în mîna lui Kozlevici cele 15 ruble obţinute pentru spectacolul vîndut şi sări pe scara ultimului vagon.

Cînd se uită îndărăt, văzu în pîcla viorie două siluete mici care urcau terasamentul. Balaganov se întorcea în tabăra neliniştită a copiilor locotenentului Schmidt, Kozlevici se îndrepta, cu paşi înceţi, spre rămăşiţele *Antilopei*.

PARTEA A TREIA • Persoană particulară

Capitolul XXVI
PASAGER ÎN TRENUL SPECIAL

La cheiul asfaltat al gării Reazan din Moscova, stătea un tren special care nu avea decît şase vagoane. Vagonul de bagaje, contrar obiceiului, nu cuprindea bagaje, ci rezerve de alimente păstrate la gheaţă. În afară de aceasta, trenul avea un vagon-restaurant, din care scotea capul un bucătar îmbrăcat în alb, şi un vagon-salon ministerial. Celelalte trei vagoane erau de călători, şi pe canapelele lor, acoperite cu huse din pînză dungată, urma să se instaleze o delegaţie de muncitori udarnici, precum şi o serie de corespondenţi de presă străini şi sovietici.

Trenul se pregătea să plece spre Magistrala de răsărit, unde trebuia să ajungă la solemnitatea inaugurării liniei.

Călătoria avea să fie lungă. Udarnicii se urcau în vagoane cu coşuri de voiaj închise cu lacăte mici, negre, ce se legănau pe vergele de fier. Ziariştii sovietici alergau pe peron, bălăbănind în mîini cufăraşe din placaj lăcuit.

Străinii se ţineau după hamalii care le transportau valizele groase de piele, cuferele şi cutiile de carton cu etichetele divers colorate ale birourilor de turism şi companiilor de navigaţie.

Călătorii îşi procuraseră broşurica *Magistrala de răsărit*, pe a cărei copertă se vedea o cămilă care mirosea o şină. Broşurica se vindea pe peron la un cărucior pentru bagaje. Autorul ei, ziaristul Palamidov, trecuse deja de cîteva ori prin faţa căruciorului, uitîndu-se cu ochi geloşi la cumpărători. El era considerat un cunoscător al noii căi ferate şi pleca într-acolo pentru a treia oară.

Se apropia momentul plecării, dar scena de despărţire nu amintea de loc plecarea unui tren de pasageri obiş-

nuit. Pe peron nu se aflau bătrîne, nimeni nu scotea pe fereastră un ţînc ca să-l pună să mai arunce o ultimă privire bunicului său. Bineînţeles că nu era nici bunicul, în ai cărui ochi şterşi se reflectă de obicei în gară teama de curentul din tren. Şi, firește, nici nu se săruta nimeni. Delegaţia de muncitori udarnici era condusă la gară de un grup de activişti sindicali, care încă nu apucaseră să prelucreze cu sindicaliştii problema sărutărilor de despărţire. Corespondenţii din Moscova erau petrecuţi de funcţionari din redacţie, obişnuiţi în asemenea cazuri să se mărginească la strîngeri de mînă. Pe de altă parte, corespondenţii străini, în număr de vreo 30, mergeau la inaugurarea Magistralei în garnitură completă, cu neveste şi patefoane, aşa că nu avea cine să-i petreacă.

Aşa cum cerea momentul, participanţii la expediţie vorbeau mai tare ca de obicei, scoteau mereu fără nici un rost carnetele şi admonestau pe cei veniţi să-i petreacă, reproşîndu-le că nu pleacă împreună cu ei într-o călătorie atît de interesantă. Cel mai zgomotos era ziaristul Lavuazian, care avea un suflet tînăr, deşi în pletele lui chelia lumina ca luna în junglă.

— Mi-e greaţă să mă uit la voi ! striga el celor veniţi să-l petreacă. Voi nu sînteţi în stare să înţelegeţi ce înseamnă Magistrala de răsărit !

Dacă înflăcăratului Lavuazian mîinile nu i-ar fi fost ocupate cu o maşină de scris mare, vîrîtă într-o husă de muşama ca de birjă, poate că ar fi şi bătut pe vreunul din prietenii lui, atît era de aprins şi de îndrăgostit de ale gazetăriei. Voia să şi trimită redacţiei sale o telegramă fulger, dar nu avea despre ce să scrie.

Uhudşanski, redactorul unui organ sindical, care sosise primul la gară, se plimba de-a lungul trenului, ţinînd în mînă volumul *Ţinutul Turkestanului, descriere geografică completă a patriei noastre, carte de căpătîi şi de drum pentru oamenii ruşi* de Semionov-Tian-Şanski scoasă în 1903. Se oprea lîngă grupurile celor care plecau şi ale celor veniţi să-i petreacă şi pe un ton satiric spunea :

— Plecaţi ? Hm, da !

Sau :

— Rămîneţi ? Hm, da !

Şi aşa, din grup în grup, ajunse în capul trenului, privi mai mult timp, cu capul dat pe spate, locomotiva şi în cele din urmă îi spuse mecanicului :

— Munciţi ? Hm, da !

Apoi ziaristul Uhudşanski se urcă în compartiment, deschise ultimul număr al organului sindical la care scria şi se apucă să citească propriul său articol, cu titlul *Să fie îmbunătăţită activitatea comisiilor de prăvălie* şi cu subtitlul *Comisiile se reorganizează insuficient.* Articolul era o dare de seamă asupra unei şedinţe, şi atitudinea autorului faţă de evenimentul de care se ocupa ar fi putut fi definită printr-o singură propoziţie : „Şedinţă ? Hm, da." Uhudşanski citi pînă la plecarea trenului.

Unul dintre cei veniţi să-i petreacă pe cei care plecau, un tip cu un nas roz ca de pluş şi tîmple ca de catifea, rosti o profeţie care îi sperie teribil pe toţi.

— Cunosc eu călătoriile astea, declară el. Am umblat şi eu prin lume. Ştiu perfect ce-o să se întîmple. Sînteţi aici vreo sută. Veţi călători în total o lună încheiată. Doi dintre voi vor întîrzia să se urce în tren şi vor rămîne într-o gară mică, pierdută undeva, fără bani şi fără acte şi vă vor ajunge din urmă abia după o săptămînă, flămînzi şi cu hainele zdrenţuite. Unuia o să i se fure, negreşit, geamantanul. Poate lui Palamidov, poate lui Lavuazian, poate lui Navroţki. Şi păgubaşul se va văita tot drumul şi va cerşi de la vecini pămătuful de ras. Pămătuful îl va restitui nespălat, iar castronaşul îl va pierde. Bineînţeles că altul dintre călători va muri şi prietenii răposatului în loc să se ducă la inaugurarea Magistralei, vor fi nevoiţi să transporte îndărăt la Moscova rămăşiţele pămînteşti ale scumpului dispărut. E foarte plicticos şi nesuferit să transporţi nişte rămăşiţe pămînteşti. În afară de asta, pe drum o să înceapă certuri, încăierări. Vă rog să mă credeţi ! Cineva, poate tot Palamidov sau Uhudşanski, va face o faptă antisocială. Voi vă veţi pierde nu ştiu cîtă vreme judecîndu-l plictisiţi, iar el se va apăra cu „oh" şi „vai". Cunosc toate astea. Voi plecaţi acum cu pălării şi şepci şi vă veţi întoarce cu tichii brodate. Care va

fi mai prost, va cumpăra echipamentul întreg al unui evreu din Buhara : căciulă de catifea garnisită în jur cu blană de şacal şi o plapumă groasă, vătuită, cusută în formă de halat. Bineînţeles că seara veţi cînta în vagon *Stenka Razin* şi veţi urla ca proştii : *Şi-o aruncă pe domniţă, în talazuri, peste bord.* Ba mai mult chiar, pînă şi străinii vor cînta : *În jos pe maica noastră Volga, sur notre mère Volga, per alma mater Volga.*

Lavuazian se înfurie şi ridică maşina de scris să dea în prooroc.

— Ne invidiezi ! spuse el. N-o să cîntăm.

— O să cîntaţi, scumpii mei. E inevitabil. Cine să ştie mai bine decît mine toate astea.

— N-o să cîntăm.

— Ba o să cîntaţi. Şi dacă sînteţi oameni cinstiţi, o să-mi scrieţi imediat o carte poştală, confirmîndu-mi lucrul ăsta.

În momentul acela se auzi un ţipăt înăbuşit. Reporterul fotograf Menşov, care se căţărase pe acoperişul vagonului de bagaje ca să fotografieze scena plecării, căzu jos. Timp de cîteva secunde zăcu pe peron, ţinînd aparatul deasupra capului. Apoi se sculă, controlă preocupat declanşatorul şi se căţără iarăşi pe acoperiş.

— Ai căzut ? întrebă Uhudşanski, scoţînd capul pe fereastră şi ţinînd ziarul în mînă.

— Ce, asta-i căzătură ? spuse pe un ton dispreţuitor reporterul fotografic. Să fi văzut dumneata cum am căzut de pe toboganul în spirală din parcul de cultură şi odihnă !

— Să fii sănătos, făcu reprezentantul organizaţiei sindicale şi dispăru de la fereastră.

Cînd ajunse pe acoperiş, Menşov îngenunche cu un singur picior şi îşi văzu de treabă mai departe, urmărit cu o expresie de vie satisfacţie de către un scriitor norvegian, care îşi pusese lucrurile în compartiment şi ieşise pe peron să se plimbe. Scriitorul avea un păr blond ca de copil şi un nas mare de variag. Norvegianul era atît de impresionat de eroismul fotografic al lui Menşov, încît simţi nevoia să-şi împărtăşească cuiva sentimentele. Se apropie cu paşi repezi de un

bătrîn udarnic de la Trehgorka, îi înfipse arătătorul în piept şi exclamă cu o voce piţigăiată :

— Dumneata !!

Apoi arătă cu acelaşi deget spre pieptul său şi ţipă cu aceeaşi voce piţigăiată :

— Eu !!

Epuizîndu-şi cu aceste două pronume tot bagajul de cuvinte ruseşti de care dispunea, scriitorul zîmbi prietenos şi dădu fuga spre vagonul său, deoarece se sunase pentru a doua oară. Udarnicul alergă şi el la vagon. Menşov coborî pe peron. Oamenii începură să dea din cap, fură arborate ultimele zîmbete şi un foiletonist, purtînd un palton cu guler negru de catifea, trecu în viteză. Cînd coada trenului se afla la ultimul macaz, ţîşniră deodată afară din restaurantul gării doi fraţi corespondenţi — Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin. Skameikin ţinea în dinţi un şniţel vienez. Sărind ca nişte căţeluşi, fraţii se repeziră de-a lungul peronului, trecură pe terasamentul pătat de păcură şi, abia cînd se văzură între traverse, îşi dădură seama că nu vor mai putea prinde trenul.

Ieşind din Moscova plină de şantiere, trenul îşi începu cîntecul său asurzitor. Roţile-i duduiau, vagoanele hurducăiau satanic, trecînd peste poduri şi abia cînd garnitura ajunse în pădurile unde-şi fac moscoviţii viligiatura se mai potoli şi mări viteza. Trenul avea de descris pe glob o curbă considerabilă, urmînd să treacă prin cîteva zone climaterice, să ajungă din centrul răcoros în pustiul fierbinte, să lase în urmă o mulţime de oraşe mari şi mici şi să ia avans asupra orei Moscovei cu patru ceasuri.

In seara primei zile, intrară în vagonul corespondenţilor sovietici doi crainici ai lumii capitaliste : domnul Heinrich, reprezentantul unui ziar austriac liber-cugetător şi americanul Hiram Burman. Veniseră să facă cunoştinţă. *Herr* Heinrich era mic de statură. *Mister* Hiram purta o pălărie moale cu borurile în sus. Amîndoi vorbeau destul de corect ruseşte. Cîtva timp, rămaseră cu toţi tăcuţi, pe culoar, privindu-se cu interes unii pe ceilalţi. Ca să înfiripeze convorbirea, deschiseră o discuţie despre Teatrul de artă. Heinrich lăudă

teatrul, dar *mister* Burman spuse evaziv că, în calitatea sa de sionist, ceea ce îl interesează cel mai mult în U.R.S.S. e problema evreiască.

— La noi această problemă nu mai există, spuse Palamidov.

— Cum poate să nu existe problema evreiască ? întrebă mirat Hiram.

— Iac-aşa. Nu-i. Nu există.

Mister Burman se tulbură. Toată viaţa scrisese în ziarul său articole despre problema evreiască şi i-ar fi fost greu să se despartă de această problemă.

— Dar bine, în Rusia nu există evrei ? întrebă el circumspect.

— Există, răspunse Palamidov.

— Prin urmare, există şi problema.

— Nu. Evrei există, dar problema nu există.

Electricitatea care se acumulase pe culoarul vagonului fu oarecum descărcată prin apariţia lui Uhudşanski, care se îndrepta spre toaletă, cu un prosop în jurul gîtului.

— Staţi de vorbă ? întrebă el, clătinîndu-se din pricina vitezei cu care mergea trenul. Să fiţi sănătoşi !

Cînd se întoarse curat şi înviorat, cu picături de apă pe la tîmple, găsi discuţia extinsă pe tot culoarul. Ziariştii sovietici ieşiseră cu toţii din compartimente ; din vagonul vecin veniseră cîţiva udarnici, mai sosiră şi alţi doi străini : un corespondent italian, cu o insignă fascistă înfăţişînd un mănunchi de nuiele şi o secure, emblema lictorilor romani, precum şi un profesor orientalist german, care mergea la solemnitate invitat de VOKS. Discuţia îmbrăţişă subiecte foarte variate : de la construirea socialismului în U.R.S.S., pînă la băştile bărbăteşti, a căror modă începuse în Occident. Şi, în toate chestiunile, indiferent de natura lor, se iveau divergenţe.

— Discutaţi, nu glumă ! Să fiţi sănătoşi ! spuse Uhudşanski, intrînd în compartimentul său.

În larma generală nu se puteau distinge decît strigăte răzleţe.

— Dacă e aşa, spunea domnul Heinrich, apucîndu-l de bluză pe muncitorul Suvorov de la uzina *Putilov*, de ce de treisprezece ani nu faceţi decît să flecăriţi ? De ce nu organizaţi revoluţia mondială despre care vorbiţi atîta ? Înseamnă că nu sînteţi în stare ! Atunci nu mai pălăvrăgiţi !

— Dar nici n-o să facem revoluţie la voi ! O s-o faceţi singuri !

— Eu ? Nu, eu nu fac revoluţie.

— Ei bine, o să se facă şi fără dumneata, şi fără să te întrebe nimeni.

Mister Hiram Burman stătea rezemat de peretele căptuşit cu piele şi se uita nepăsător la cei ce discutau. Problema evreiască se uitase chiar de la începutul discuţiei, iar alte teme nu stîrneau nici un fel de emoţie în sufletul lui. Din grupul în care profesorul german recunoştea superioritatea căsătoriei sovietice faţă de căsătoria religioasă se desprinse un foiletonist care scria versuri şi semna cu pseudonimul Gargantua. El se apropie de Hiram, care stătea îngîndurat, şi începu să-i explice ceva, cu aprindere. Hiram încercă să-l asculte, dar constată numaidecît că nu poate să priceapă nimic. Între timp, Gargantua îndrepta în fiecare clipă altceva la toaleta lui Hiram : ba îi lega mai strîns cravata, ba îi descheia un nasture. Vorbea destul de tare şi s-ar fi zis că rosteşte cuvintele clar. Dar pronunţia lui avea un defect insesizabil care îi transforma vorbele într-un fel de rumeguş. Nenorocirea mai era agravată şi de faptul că lui Gargantua îi plăcea să vorbească şi să ceară după fiecare frază interlocutorului său să-l aprobe.

— N-am dreptate ? întreba el învîrtind capul, ca şi cum ar fi vrut să-şi bage nasul destul de mare în vreun nutreţ. Nu e aşa ?

Alte cuvinte nu se puteau înţelege din discursul lui Gargantua. Tot restul se contopea într-un fel de gîngurit de o inepuizabilă elocinţă. Din politeţe, *mister* Burman aproba tot, dar după cîtva timp o şterse. În general, de altfel, toată lumea era totdeauna de acord cu Gargantua şi el se considera a fi un om capabil să convingă pe oricine, de orice,

— Vezi, îi spuse el lui Palamidov, dumneata nu ştii să vorbeşti cu oamenii. Pe cînd eu l-am convins. Chiar acum i-am demonstrat, şi el s-a raliat la părerea mea, că la noi nu există nici o problemă evreiască. N-am dreptate ? Nu e aşa ?

Palamidov nu pricepu nimic, dar îl aprobă din cap şi începu să asculte convorbirea dintre orientalistul german şi însoţitorul vagonului. Însoţitorul ardea de mult de dorinţa de a intra şi el în vorbă cu cineva, dar abia acum găsise unul liber care să-l asculte. După ce se interesă, în prealabil, de ocupaţia, precum şi de numele şi pronumele interlocutorului său, însoţitorul lăsă măturа deoparte şi începu cu un glas tărăgănat :

— Poate n-aţi auzit, tovarăşe profesor, dar să ştiţi că în Asia centrală există un animal care se cheamă cămilă. El are în spinare două ridicături. Şi am avut un feroviar cunoscut, desigur că aţi auzit de el, tovarăşul Doljnostiuk, magazioner la bagaje, care s-a urcat o dată pe o cămilă de asta, între cocoaşele ei şi s-a apucat să-i tragă cu biciuşca. Cămila era rea şi a început să-l strîngă între cocoaşe că era să-l strivească. Noroc că Doljnostiuk a apucat să sară jos la timp. Era un flăcău curajos, aţi auzit desigur de el. Dar cînd s-a dat jos, ce să vezi ? Cămila l-a scuipat pe toată tunica, o tunică pe care abia o scosese de la spălătorie...

Discuţia serală se stingea. Ciocnirea dintre cele două lumi se isprăvise cu bine. Prin nu se ştie ce minune nu se iscase nici o ceartă. Coexistenţa între cele două sisteme — capitalist şi socialist — în trenul special, trebuia să dureze, vrînd-nevrînd, circa o lună. Domnul Heinrich, duşmanul revoluţiei mondiale, povesti o anecdotă veche, din cele care se spun de obicei în tren, după care se duseră cu toţii să cineze în vagonul-restaurant, trecînd dintr-un vagon în altul pe platformele tremurătoare de fier de deasupra tampoanelor şi închizînd ochii din cauza curentului. În vagonul-restaurant, lumea din tren se împrăştie, aşezîndu-se la diferite mese. Tot aici avu loc prima luare de contact între străini şi autohtoni. Străinătatea, reprezentată prin corespondenţii celor mai mari ziare şi agenţii telegrafice din lume, atacă demn rachiul, privind cu o politeţe

glacială la udarnicii cu cizme în picioare şi la ziariştii sovietici care veniseră ca acasă, în papuci şi numai cu butoni la gît în loc de cravată.

În vagonul-restaurant luaseră loc oameni de tot felul : şi *mister* Burman, provincial din New York, şi o fată canadiană care sosise de peste ocean numai cu o oră înainte de plecarea trenului special, din care cauză mai învîrtea încă speriată capul deasupra chiftelei ce-i fusese servită într-o tăviţă lungă de metal, şi un diplomat japonez, şi încă un alt japonez mai tînăr, şi domnul Heinrich, ai cărui ochi căprui zîmbeau, nu se ştie de ce, şi un tînăr diplomat englez, cu talie subţire de jucător de tenis, şi orientalistul german care ascultase, foarte răbdător, povestea însoţitorului ce-i adusese la cunoştinţă că ar exista un animal ciudat cu două ridicături în spinare, şi un economist american, şi un ceh, şi un polonez, şi patru corespondenţi americani, printre care şi un pastor, colaborator la ziarul Uniunii tinerilor creştini, şi o americană cu nume sută la sută olandez, dintr-o familie veche de pionieri şi care americană ajunsese vestită datorită faptului că în urmă cu un an pierduse trenul la Mineralnîie Vodî, şi spre a-şi face reclamă, se ascunsese cîtva timp în bufetul gării (dispariţia ei stîrnise mare vîlvă în presa americană unde, timp de trei zile, apăruseră articole cu titluri atrăgătoare ca : *O fată dintr-o veche familie în ghearele muntenilor sălbatici din Caucaz* şi *Moarte sau răscumpărare ?*), şi multe altele. Unii aveau o atitudine ostilă faţă de tot ce era sovietic, alţii sperau ca în cel mai scurt timp să afle ce se ascunde în sufletele misterioase ale asiaticilor, iar alţii căutau să se dumirească conştiincios asupra celor ce se petreceau în realitate în ţara sovietică.

Partea sovietică făcea mult zgomot la măsuţele unde şedea. Udarnicii îşi aduseseră mîncare în pachete învelite în hîrtie şi începură să bea nenumărate ceaiuri, în suporturi de metal alb, de la Krupp. Ziariştii mai cu dare de mînă comandară şniţele, iar Lavuazian, cuprins pe neaşteptate de un acces de slavofilie, hotărî să nu se facă de rîs în faţa străinilor şi comandă rinichi

sote. Nu mîncă rinichii, fiindcă nu putea să-i sufere de mic copil, dar se umflă, mîndru, în pene şi arunca străinilor priviri sfidătoare. Partea sovietică număra şi ea oameni de prin diferite locuri. Se afla în rîndurile ei un muncitor din Sormovo, trimis în călătorie de adunarea generală a uzinei sale, se afla şi un constructor de la uzina de tractoare din Stalingrad, care în urmă cu zece ani zăcuse în tranşee luptînd împotriva lui Vranghel chiar pe cîmpul unde se înălţa acum gigantica uzină de tractoare, se mai afla şi un ţesător din Serpuhovo, pe care Magistrala de răsărit îl interesa pentru că trebuia să grăbească transportarea bumbacului în regiunile cu industrie textilă.

Se aflau acolo de asemenea metalurgişti din Leningrad şi mineri din Donbas, un mecanic din Ucraina şi conducătorul delegaţiei, care purta o cămaşă albă, rusească, cu o stea mare de Buhara, obţinută pentru lupta sa împotriva emirului. Ce s-ar mai fi mirat diplomatul cu talie de jucător de tenis, dacă ar fi aflat că scundul şi politicosul autor de versuri, Gargantua, fusese de opt ori prizonier pe la diferiţi hatmani ai haidamacilor, şi o dată fusese chiar executat de oamenii lui Mahno, lucru despre care nu-i plăcea să vorbească, căci păstrase amintiri cît se poate de neplăcute despre momentul cînd, cu umărul găurit, ieşise din groapa comună.

Poate că şi reprezentantul tinerilor creştini ar fi simţit o săgeată în inimă, dacă ar fi aflat că veselul Palamidov fusese cîndva preşedintele tribunalului militar, că pentru a-şi procura informaţii pentru ziar, Lavuazian se deghizase în femeie şi pătrunsese la o adunare a baptiştilor, despre care scrisese apoi un lung reportaj antireligios, şi dacă ar fi mai aflat că nici unul dintre cetăţenii sovietici nu-şi botezase copiii, şi că, printre ei, se află chiar şi patru scriitori.

În vagonul-restaurant şedeau va să zică tot felul de oameni.

În a doua zi de călătorie, se împliniră cuvintele proorocului de pluş. Cînd trenul, cu roţile duduind, trecea Volga peste podul de la Sîzran, pasagerii speciali începură să intoneze cu voci neplăcute de orăşeni cîn-

tecul despre viteazul de pe Volga, căutînd totodată să nu se uite unul la altul. În vagonul vecin, străinii, care nu ştiau exact ce şi unde se cuvine să cînte, executau cu mare înflăcărare *Ei, e plină, plină cutiuţa,* cu un refren şi mai ciudat: *Eh, iuhnem!* Dar nimeni nu trimise o carte poştală omului cu nas de pluş, fiindu-le ruşine. Singur, Uhudşanski rezista. Nu cînta împreună cu ceilalţi. Nebunia cîntatului puse stăpînire pe tot trenul, dar el tăcea, strîngînd tare din dinţi şi prefăcîndu-se că citeşte *Descrierea geografică completă a patriei noastre.* Fu aspru pedepsit pentru asta, căci într-o noapte, cînd erau departe, dincolo de Samara, fu cuprins de o puternică criză muzicală. La miezul nopţii, cînd trenul special dormea, se auzi din compartimentul lui o voce şovăitoare cîntînd: *Există pe Volga o stîncă sub muşchi, sub muşchi sălbatec ascunsă.* Călătoria îşi făcea efectul.

Iar mult după miezul nopţii, după ce adormi şi Uhudşanski, uşa dintre vagoane se deschise, o secundă se auzi limpede ritmul egal al roţilor şi, pe culoarul pustiu şi luminat păşi, uitîndu-se în jur, Ostap Bender. Şovăi o clipă, apoi somnoros, făcu cu mîna un gest de „fie ce-o fi" şi deschise uşa primului compartiment. În semiîntunericul unui bec albastru de noapte dormeau Gargantua, Uhudşanski şi fotograful Menşov. A patra cuşetă, de sus, era goală. Marele maestru nu mai rămase nici o clipă pe gînduri. După atîtea grele peregrinări şi pierderi ireparabile, după cele două ore petrecute pe scara vagonului, simţea că nu se mai poate ţine pe picioare şi se urcă sus. De acolo, dădu cu ochii de o arătare de basm: pe măsuţa de lîngă fereastră zăcea — cu picioarele în sus ca nişte hulube — o găină albă, fiartă.

— Calc pe drumul greşit al lui Panikovski, şopti Ostap.

Şi, cu aceste cuvinte, înşfăcă găina şi o devoră fără pîine şi fără sare. Oasele le ascunse sub somieră şi adormi fericit, în scîrţîitul pereţilor dintre compartimente şi în mirosul de vopsea feroviară.

Capitolul XXVII

„DAŢI-I VOIE SĂ INTRE UNUI MERCENAR AL CAPITALULUI“

Noaptea, Ostap visă chipul trist, cam estompat, al Zosiei, iar apoi i se arătă în vis Panikovski. Violatorul de convenţii purta o pălărie de birjar cu pană şi frîngîndu-şi mîinile spunea : „Bender ! Bender ! Dumneata nu ştii ce este o găină ! Găina este o pasăre minunată, grasă !“ Ostap nu pricepea şi răspundea supărat : „Care găină ? Doar, specialitatea dumitale sînt gîştele !“ Panikovski însă stăruia : „Găina, găina, găina !“

Bender se trezi. Mai întîi se lovi cu ochii de tavanul jos şi boltit, parcă era capacul de la cufărul bunicii. Apoi dădu cu nasul de plasa pentru bagaje. În compartiment era o lumină puternică. Pe fereastra lăsată pe jumătate în jos, pătrundea aerul fierbinte al stepei Orenburgului.

— Găina ! auzi el de jos. Unde a dispărut găina mea ? În afară de noi, nu mai era doar nimeni în compartiment ! Nu-i aşa ? Dar staţi puţin, ale cui sînt picioarele astea ?

Ostap îşi acoperi ochii cu mîna, dar îşi aminti numaidecît furios că aşa făcea şi Panikovski cînd îl ameninţa o belea. Îşi luă mîna de la ochi şi văzu nişte capete la nivelul cuşetei lui.

— Dormi ? Să fii sănătos, spuse primul cap.

— Spune-mi, te rog, dragul meu, i se adresă pe un ton amabil al doilea, dumneata mi-ai mîncat găina ? N-am dreptate ? Nu e aşa ?

Reporterul fotografic Menşov continua să şadă cu amîndouă mîinile vîrîte pînă la cot într-un sac negru fotografic. Reîncărca de zor casetele.

— Da, zise flegmatic Ostap. Eu am mîncat-o.

— Foarte mulţumesc ! explică pe neaşteptate Gargantua. Nu mai ştiam ce să fac cu ea. Pe căldura asta putea să se strice. Nu-i aşa ? Şi ar fi fost păcat s-o arunc ! N-am dreptate ?

— Bineînţeles, zise Ostap rezervat. Mă bucur foarte mult că am putut să-ţi fac acest mic serviciu.

— De la ce ziar eşti dumneata ? îl întrebă reporterul fotografic cu un zîmbet galeş, continuînd să scotocească în sac. Nu te-ai urcat la Moscova...

— Văd că eşti fotograf, zise Ostap, eschivîndu-se de la un răspuns direct. Am cunoscut în provincie un fotograf care pînă şi conservele le deschidea la lumină roşie, de teamă ca altfel să nu se strice.

Menşov rîse. Spiritul noului pasager îi plăcuse. Şi, în dimineaţa aceea, nimeni nu mai puse marelui maestru întrebări delicate. Marele maestru sări jos din cuşetă şi, trecîndu-şi palma peste obrajii pe care, în trei zile, îi crescuse o barbă de tîlhar, se uită întrebător la bunul Gargantua. Foiletonistul versificator îşi desfăcu valiza, scoase aparatul de ras şi i-l dădu lui Ostap, explicîndu-i îndelung ceva, cu gestul de a ciuguli dintr-un sac cu nutreţ şi cerînd la fiecare clipă să i se confirme că e aşa precum spune el.

În timp ce Ostap se bărbierea, se spăla şi-şi curăţa hainele, Menşov, încins cu curelele fotografice, răspîndi prin tot vagonul vestea că în compartimentul lor călătoreşte un nou corespondent provincial, care a luat avionul ca să poată prinde trenul şi l-a ajuns azi-noapte cînd, pesemne, mort de foame a mîncat găina lui Gargantua. Povestea cu găina stîrni mare animaţie. Aproape toţi corespondenţii îşi luaseră de acasă mîncare pentru drum : pesmeciori, chiftele, franzele, ouă răscoapte. Şi nimeni nu consuma această mîncare. Toţi preferau să mănînce în vagonul-restaurant.

Bender nu apucă să-şi termine toaleta şi se trezi în compartiment cu un scriitor gras, îmbrăcat într-o hăinuţă de diftină, din acelea pentru copii, care îi puse în faţă, pe măsuţă, 12 ouă răscoapte, spunîndu-i :

— Uite, ai ouă. Mănîncă. Din moment ce sînt ouă, trebuie să le mănînce cineva, nu ?

Apoi scriitorul se uită pe fereastră, privi stepa plină de negi şi adăugă cu amărăciune :

— Pustiul este o absurditate. Dar există. Şi dacă există, e un lucru de care trebuie să ţinem seama.

Era filozof. După ce primi mulţumirile lui Ostap, scriitorul salută din cap şi plecă în compartimentul său să-şi termine schiţa. Om punctual din fire, hotărîse

să scrie regulat, în fiecare zi, cîte o schiţă. Şi se executa cu sîrguinţa unui elev premiant. Îl îndemna, pesemne, gîndul că de vreme ce hîrtia există, trebuie să scrie cineva pe ea.

Exemplul filozofului fu urmat şi de alţi pasageri. Nevroţki aduse un borcan cu cîţiva ardei umpluţi, Lavuazian nişte chiftele pe care se lipiseră cîteva rînduri de ziar, Sapeghin — o scrumbie şi pesmeciori, iar Dnestrov — un pahar cu marmeladă de mere. Mai veniră şi alţii, dar Ostap puse capăt audienţelor.

— Nu mai pot, nu mai pot, dragii mei prieteni, spunea el. E destul să faci unuia un serviciu, ca să nu mai scapi de toţi ceilalţi.

Corespondenţii îi plăcuseră foarte mult. Ostap era gata să lase să i se moaie inima, dar mîncase atîta, încît nu mai era în stare de nici un sentiment. Se căţără, cu greu, pe bancheta lui şi dormi aproape toată ziua.

Începuse a treia zi de călătorie. În aşteptarea evenimentelor, trenul special se plictisea. Pînă la magistrala de răsărit mai era încă mult, nu se întîmplase nimic deinn de semnalat, totuşi corespondenţii din Moscova, care se uscau de pe urma acestei inactivităţi silite, îşi aruncau unul altuia pe furiş priviri bănuitoare.

„N-o fi aflat oare cineva ceva şi o fi trimis despre asta o telegramă fulger, la redacţia unde lucrează ?“

În cele din urmă, Lavuazian nu se mai putu stăpîni şi trimise următoarea telegramă :

„Trecut Orenburg stop coşurile locomotivei scot trîmbe fum stop dispoziţia bună stop delegaţii discută în vagoane numai magistrala răsărit stop trimiteţi fulger instrucţiuni marea aral lavuazian“.

Secretul fu aflat repede şi la gara următoare se făcu coadă la ghişeul de expediere a telegramelor. Toţi expediară depeşe, relatînd buna dispoziţie din tren şi atmosfera de fum de pe locomotivă.

Pentru străini, se deschise un cîmp larg de activitate imediat după Orenburg, cînd văzură prima cămilă, prima iurtă şi primul cazah cu căciula de blană ţuguiată şi cu un bici în mînă. La o haltă, unde trenul se opri întîmplător, cel puţin douăzeci de aparate foto-

grafice fură ațintite spre botul unei cămile. Începea exotismul : corăbiile deșertului, fiii iubitori de libertate ai stepei și tot restul decorului romantic.

Americana, care se trăgea dintr-o familie veche, coborî din vagon purtînd ochelari rotunzi de soare. Ea se apăra de lumina lui și cu o umbreluță verde. Și chiar așa, cu ochelarii și umbreluța, îi poză de mai multe ori unui american cărunt, care avea un aparat manual de filmat *Aimo*. Mai întîi, ea se așeză alături de cămilă, apoi în fața ei, și în sfîrșit pe ea, ciucită între cocoașele despre care povestea cu atîta căldură însoțitorul vagonului. Heinrich, mic și rău, se foia prin mulțime și spunea tuturor :

— Aveți grijă de ea ! Te pomenești că rămîne, din întîmplare, aici în gară și iar or să apară știri senzaționale în presa americană : *O corespondentă curajoasă, în ghearele unei cămile înnebunite.*

Diplomatul japonez stătea la doi pași de un cazah. Ei se uitau unul la altul, fără să-și spună nimic. Aveau fețe absolut la fel, cam turtite, cu mustăți aspre, o piele galbenă parcă dată cu lac și ochi înguști cu pleoapele umflate. I-ai fi luat drept frați gemeni, dacă japonezul n-ar fi purtat un costum gri, lucrat la Londra, iar cazahul — o șubă de oaie și un brîu de stambă, și dacă acest cazah n-ar fi început să citească abia de un an, iar japonezul n-ar fi avut două diplome universitare — una de la Tokio și alta de la Paris — luate cu douăzeci de ani în urmă. Diplomatul se dădu cu un pas înapoi, aplecă capul în vizor și apăsă pe declanșator. Cazahul rîse, se urcă pe căluțul său lățos și plecă în stepă.

În gara următoare, în romantica odisee a trenului special se iviră elemente noi. În spatele clădirii gării se aflau niște butoaie cilindrice, roșii, pentru carburanți, și se zărea o clădire nouă de lemn vopsită în galben, prin fața căreia treceau coloane de tractoare care-și înfigeau adînc șenilele în pămînt. Pe o stivă de traverse stătea o junică tractoristă în pantaloni negri de lucru și pîslari. Corespondenții sovietici își luară aici revanșa. Cu aparatele fotografice la ochi, se apropiară de fată. În fruntea tuturor pășea Menșov, care

ţinea în dinţi o casetă de aluminiu şi aducea, prin mişcările sale, cu un ostaş care-şi schimbă locul în lanţul de trăgători. Dar de unde cămila se fotografiase pe deplin conştientă de dreptul ei la celebritate, tractorista se dovedi a fi mai modestă. La vreo cinci fotografii rezistă calmă, dar apoi roşi şi plecă. Fotografii trecură la tractoare. În treacăt fie zis, la orizont, în spatele maşinilor, se zărea şi un şir de cămile. Tractoarele şi cămilele se încadrau perfect într-o fotografie ce-ar fi putut purta ca titlu : *Vechi şi nou,* sau *Care pe care ?*

Ostap se trezi pe la apusul soarelui. Trenul continua să alerge în pustiu. Pe culoar se plimba Lavuazian, îndemnîndu-şi tovarăşii să scoată un ziar special al trenului. Îi găsise chiar şi titlul : *Cu toată viteza.*

— Ce titlu e ăsta ?! zise Ostap. Uite, eu am văzut gazeta de perete a unei echipe de pompieri care se chema *Nu te juca cu focul.* Asta înseamnă să atingi însuşi fondul problemei.

— Eşti un profesionist al condeiului ! strigă Lavuazian. Mărturiseşte că ţi-e pur şi simplu lene să scrii pentru un organ destinat publicului din tren.

Marele maestru nu nega că este un profesionist al condeiului. La nevoie, ar fi declarat, fără să stea o clipă pe gînduri, şi care anume e organul de presă pe care îl reprezintă în acest tren : *Gazeta Cernomorskului.* Dar nu avea nevoie s-o facă, deoarece trenul, fiind special, nu era pericol să vină vreunul din acei controlori încruntaţi, înarmaţi cu cleşti de nichel. Lavuazian, între timp, se şi instalase cu maşina sa de scris în vagonul udarnicilor, unde propunerea sa stîrni larmă. Bătrînul de la Trehgorka se apucă să scrie, cu un creion chimic, o notiţă despre necesitatea de a se organiza în tren o seară pentru schimb de experienţă şi lecturi literare. Se începu căutarea unui caricaturist, iar Navroţki fu mobilizat să facă o anchetă printre delegaţi, care dintre întreprinderile lor îndeplinise mai bine planul industrial şi financiar.

Seara, în compartimentul lui Gargantua, Menşov, Uhudşanski şi Bender, se adunase o mulţime de pasageri din lumea gazetărească. Şedeau înghesuiţi cîte

şase pe o banchetă. De sus, atîrnau capete şi picioare. Noaptea rece răcorise pe ziariştii care suferiseră toată ziua de căldură, iar ţăcănitul monoton al roţilor, care nu se mai potolea de trei zile, predispunea la prietenie. Se vorbea despre Magistrala de răsărit, se depănau amintiri despre redactorii şi secretarii de redacţie, se povesteau greşelile comice apărute în ziare şi, toţi în cor îl frecau pe Uhudşanski, reproşîndu-i că nu are stofă de ziarist. Uhudşanski ridica sus capul şi răspundea cu un aer superior :

— Trăncăniţi ! Să fiţi sănătoşi !

În toiul veseliei apăru domnul Heinrich.

— Daţi-i voie să intre unui mercenar al căpitanului, spuse el cu dezinvoltură.

Heinrich se instală pe genunchii scriitorului gras, care suspină şi îşi zise cu stoicism : „Din moment ce am genunchi, trebuie firește să şadă cineva pe ei... Iată că şade şi ăsta."

— Ei, cum mai merge cu construirea socialismului ? întrebă sfidător reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Nu se ştie cum, prin ce întîmplare, ziariştii sovietici se purtau cu toţi străinii din tren politicos, adresîndu-li-se cu : *Mister, Herr* sau *Signor*, dar corespondentului gazetei liber-cugetătoare îi spuneau pur şi simplu Heinrich, îl socoteau palavragiu şi nu-l luau în serios. De aceea, la această întrebare directă, Palamidov îi răspunse :

— Degeaba te agiţi, Heinrich ! Ştiu că acum o să începi iar să înjuri Puterea sovietică, ceea ce e plicticos şi absolut neinteresant. Şi apoi, noi putem auzi astea şi de la o băbuţă răutăcioasă care stă la coadă.

— Nu, cu totul altceva, spuse Heinrich. Vreau să vă spun povestea biblică a lui Adam şi Eva. Îmi daţi voie ?

— Ascultă, Heinrich, de unde vorbeşti aşa de bine ruseşte ? întrebă Sapeghin.

— Am învăţat la Odesa în 1918, cînd împreună cu armata generalului von Belz am ocupat acest minunat oraş. Eram pe atunci locotenent. Desigur că aţi auzit de von Belz ?

— Nu numai că am auzit, spuse Palamidov, dar l-am şi văzut. Von Belz al dumitale zăcea în cabinetul său aurit, din palatul comandamentului regiunii militare Odesa, cu capul străpuns de un glonte. Se împuşcase auzind că în patria dumneavoastră a izbucnit revoluţia.

Cînd auzi cuvîntul „revoluţia", domnul Heinrich zîmbi oficial şi spuse :

— Generalul a fost credincios jurămîntului depus.

— Dar dumneata de ce nu te-ai împuşcat, Heinrich ? întrebă cineva de pe cuşeta de sus. Dumneata nu depuseseşi jurămîntul ?

— Ei, vreţi să ascultaţi povestea biblică ? întrebă, enervat, reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Dar, confraţii îl mai torturară cîtva timp cu întrebări în legătură cu jurămîntul şi numai cînd se supără de-a binelea şi era gata-gata să plece, acceptară să asculte povestea.

POVESTEA DOMNULUI HEINRICH DESPRE ADAM ŞI EVA

— A fost odată, domnilor, la Moscova un tînăr comsomolist. Îl chema Adam. Şi, în acelaşi oraş, trăia o fată, tînără comsomolistă şi ea — Eva. Şi aceşti tineri, s-au dus într-o zi să se plimbe în raiul Moscovei, în parcul de cultură şi odihnă. Nu ştiu despre ce-au vorbit acolo. La noi, de obicei, tinerii vorbesc despre dragoste. Dar Adam şi Eva ai voştri erau marxişti, şi vorbeau, poate, despre revoluţia mondială. În tot cazul, fapt este că plimbîndu-se prin fosta grădină Neskucinîi, s-au aşezat pe iarbă, sub un copac. Nu ştiu ce fel de copac era. Poate că era pomul conştiinţei binelui şi a răului. Dar, după cum ştiţi şi dumneavoastră, marxiştii nu admit misticismul. Aşa că, după toate probabilităţile, lor li s-o fi părut că e un simplu sorb. Continuînd să stea de vorbă sub copac, Eva rupse o creangă şi o dărui lui Adam. Dar, tocmai în clipa aceea, apăru un om pe care tinerii marxişti lipsiţi de imaginaţie îl luară drept paznic al grădinii. Or el, după toate probabilităţile, era un înger cu spada de foc. Injurînd şi bombănind, îngerul îi duse pe Adam şi Eva la biroul administraţiei, ca să li se dreseze un proces-verbal pentru stricăciunile aduse grădinii. Acest neînsemnat fapt cotidian i-a dis-

tras pe tineri de la politica înaltă şi Adam a văzut că are în faţa lui o gingaşă Evă, iar Eva a băgat de seamă că are în faţa ei un viril Adam. Şi tinerii se îndrăgostiră unul de altul. După trei ani aveau deja doi fii.

La acest punct, domnul Heinrich tăcu pe neaşteptate, vîrîndu-şi, în mîneci, manşetele moi cu dungi.

— Ei şi ? întrebă Lavurazian.

— Nimic. Important este, spuse mîndru Heinrich, că pe unul din fii îl cheamă Oain, iar pe celălalt Abel şi că după un anumit interval de timp Cain îl va ucide pe Abel. Abraham va da naştere lui Isaac, Isaac va da naştere lui Iacob, şi în general toată povestea biblică se va repeta de la început şi nici un fel de marxism nu va putea să împiedice aceasta. Totul se repetă. Vom avea iar potopul, iar pe Noe cu cei trei fii ai săi, şi iar Ham îl va supăra pe Noe şi vom avea şi turnul Babel, care nu va putea fi niciodată terminat, domnilor. Şi aşa mai departe. Nimic nou nu se va întîmpla sub soare. Aşa că zadarnic v-aţi frămîntat pentru o viaţă nouă.

Şi Heinrich se aşează satisfăcut, lăsîndu-se pe spate şi strivindu-l cu spinarea lui îngustă, ca de scrumbie, pe scriitorul cel gras şi blajin.

— Toate acestea ar fi foarte bune, zise Palamidov, dacă ar fi întărite cu dovezi. Dar dumneata nu poţi să dovedeşti nimic. Vrei, pur şi simplu, să fie aşa. Nu putem să-ţi interzicem să crezi în minuni. N-ai decît să crezi, să te rogi.

— Dar voi aveţi dovezi că o să fie altfel ? întrebă reprezentantul ziarului liber-cugetător.

— Avem, răspunse Palamidov. Una dintre ele o vei vedea poimîine, în punctul unde se întîlnesc cele două linii ale Magistralei de răsărit.

— Of, iar începe, bombăni Heinrich. Construcţie ! Uzine ! Plan cincinal ! Ce-mi tot băgaţi în ochi fierul vostru ? Important e spiritul ! Totul se va repeta ! Vom avea iar un război de treizeci de ani, şi un război de o sută de ani, şi iar vor fi arşi de vii oamenii care vor îndrăzni să spună că pămîntul este rotund. Şi iar, bietul Iacob va fi înşelat şi pus să muncească şapte ani fără

plată, pentru ca apoi să i se bage pe gît nevastă, pe Lia cea urîtă şi mioapă, în locul Raşelei cea cu piept frumos. Totul, totul se va repeta. Şi jidovul rătăcitor va continua ca şi înainte să rătăcească pe pămînt.

— Jidovul rătăcitor nu va mai rătăci niciodată pe pămînt, spuse deodată marele maestru, uitîndu-se cu o privire veselă la cei prezenţi.

— Şi asta poţi să mi-o dovedeşti în decurs de două zile ? urlă Heinrich.

— Chiar şi acum, răspunse amabil Ostap. Dacă societatea îmi permite, vă voi povesti ce s-a întîmplat cu aşa-numitul jidov rătăcitor.

Societatea îngădui cu plăcere. Şi cu toţii se arătară gata să asculte povestea noului pasager, iar Uhudşanski zise chiar : „Povesteşti ? Să fii sănătos."

După care, marele maestru începu.

POVESTEA LUI OSTAP BENDER DESPRE JIDOVUL RATACITOR

— Nu vă voi mai reaminti povestea lungă şi plicticoasă a jidovului rătăcitor. Vă voi spune numai că, timp de aproape două mii de ani, acest bătrîn vulgar a colindat lumea întreagă, fără să se înscrie în registrele hotelurilor şi plictisind cetăţenii cu plîngerile sale împotriva tarifelor mari de cale ferată, care-l sileau să meargă pe jos. A fost văzut în nenumărate rînduri. A asistat la şedinţa istorică în care Columb n-a izbutit pînă la urmă să justifice sumele luate ca avans pentru descoperirea Americii. Pe cînd era încă tînăr de tot, a văzut Roma arzînd. Vreo sută cincizeci de ani a trăit în India, uimind la extrem pe yoghişti prin vitalitatea sa şi prin firea sa cîrcotaşă, într-un cuvînt, bătrînul ar fi putut să povestească multe lucruri interesante, dacă la sfîrşitul fiecărui secol şi-ar fi scris memoriile. Dar jidovul rătăcitor nu ştia carte şi, în afară de asta avea şi o memorie cam şubredă.

Nu demult, bătrînul a stat în minunatul oraş Rio de Janeiro, unde sorbea băuturi răcoritoare, se uita la

transoceanice şi se plimba pe sub palmieri, în pantaloni albi. Pantalonii şi-i cumpărase de ocazie, cu vreo opt sute de ani în urmă, în Palestina, de la un cavaler care eliberase mormîntul Domnului, şi erau ca şi noi. Deodată bătrînul a simţit un neastîmpăr. I s-a făcut poftă să plece în Rusia, pe Nipru. Fusese pretutindeni : pe Rin, pe Gange, pe Mississippi, pe Iantzî, pe Niger şi pe Volga. Numai pe Nipru nu fusese. Şi, vedeţi dumneavoastră, i s-a făcut omului poftă să arunce o privire şi asupra acestui fluviu larg.

Exact în 1919 jidovul rătăcitor, purtînd tot pantalonii lui de cavaler, a trecut clandestin graniţa romînească. Nu mai e nevoie să vă spun că peste burtă avea ascunşi opt perechi de ciorapi de mătase şi un flacon de parfum parizian, pe care o doamnă din Chişinău îl rugase să le dea unor rude ale ei din Kiev. Pe vremea aceea furtunoasă transportul de contrabandă pe burtă se numea „a purta prişniţ". Bătrînul fu repede învăţat la Chişinău cum se face treaba asta. Jidovul rătăcitor şi-a îndeplinit misiunea şi, într-o bună zi, stînd pe malul Niprului, cu barba-i verzuie şi neîngrijită atîrnînd pînă la pămînt, s-a apropiat de el un om cu vipuşti galbene şi albastre şi cu epoleţi ai armatei lui Petliura şi l-a întrebat aspru :

— Eşti jidov ?

— Jidov, a răspuns bătrînul.

— Atunci hai cu mine, l-a poftit omul cu vipuşti. Şi l-a dus la ataman.

— Am prins un jidov, i-a raportat el, împingîndu-l pe bătrîn înainte, cu genunchii.

— Eşti jidov ? l-a întrebat atamanul amuzat de descoperire.

— Jidov, i-a răspuns rătăcitorul.

— Atunci, ia puneţi-l la zid, a spus dulce atamanul.

— Da bine, eu sînt rătăcitor ! a strigat bătrînul.

De două mii de ani aştepta nerăbdător să moară şi acum îl apucase deodată pofta să trăiască.

— Gura, jidov parşiv ! a strigat încîntat atamanul buzat. Spintecaţi-l cu săbiile, băieţi !

Şi jidovul rătăcitor a încetat să mai existe.

Asta-i tot, încheie Ostap.

— Cred, domnule Heinrich, că în calitate de fost locotenent al armatei austriace, cunoşti obiceiurile prietenilor dumitale din armata lui Petliura ? întrebă Palamidov.

Heinrich nu răspunse nimic şi plecă imediat. La început, toată lumea crezu că s-a supărat, dar a doua zi se află că din vagonul sovietic corespondentul ziarului liber-cugetător s-a dus direct la *mister* Hiram Burman, căruia i-a vîndut povestea jidovului rătăcitor cu patruzeci de dolari. Şi chiar de la prima gară, Hiram transmise telegrafic ziarului său povestea lui Ostap Bender.

Capitolul XXVIII
VALUL DE SUDOARE AL INSPIRAŢIEI

In a patra dimineaţă de drum, trenul lua direcţia spre răsărit. Mergînd pe lîngă şiruri de munţi înzăpeziţi — primele culmi ale lanţului Himalaia — făcînd să duduie diferitele construcţii artificiale (podeţe, ţevi pentru scurgerea apelor de primăvară etc.) pe care le traversa şi aruncînd o umbră tremurătoare asupra piraielor ce şipoteau la picioarele lui, trenul special trecu pe lîngă un orăşel străjuit de plopi şi se învîrti multă vreme pe lîngă coastele unui munte mare, acoperit cu zăpadă. Nefiind în stare să străbată dintr-o dată trecătoarea, trenul special se apropia de munte cînd dinspre dreapta, cînd dinspre stînga, o cotea din nou înapoi, gîfîia, se întorcea iar, se freca de munte cu şoldurile lui de un verzui prăfuit, făcea tot felul de şiretlicuri pînă cînd, în cele din urmă, dădu asalt spre libertate. Mai mişcă din roţi cu osîrdie şi în sfîrşit opri voinicește în

ultima gară dinainte de punctul de plecare al magistralei de răsărit.

O locomotivă de culoarea ierbii fragede stătea scăldată în razele unui soare uimitor, pe fondul unor munţi de aluminiu. Era darul muncitorilor din gări pentru noua cale ferată.

Vreme destul de îndelungată, lucrurile n-au prea mers cum trebuie la noi în ceea ce priveşte darurile pentru diferite solemnităţi şi aniversări. De obicei, se dăruia sau un model de locomotivă, mic cît o pisică, sau, dimpotrivă, se oferea o daltă care depăşea în dimensiuni un stîlp de telegraf. Această transformare obositoare a obiectelor mici în mari şi viceversa răpea şi multă vreme şi bani. Locomotivele avortoane se acopereau de praf în dulapurile din birouri, iar dalta titanică, ce era transportată pe două platforme, ruginea de florile mărului în curtea instituţiei sărbătorite.

Dar locomotiva O. V., scoasă prin meritele udarnicilor din reparaţiile capitale, avea o mărime absolut normală şi se pare că şi dalta folosită fără îndoială la repararea ei fusese de asemenea de dimensiuni obişnuite. Darul acesta frumos fu imediat înhămat la un tren şi „oiţa" (cum obişnuiau să denumească feroviarii locomotivele din seria O. V.), purtînd în faţă o pancartă cu inscripţia *Să unim liniile*, se îndrepta spre gara Gornaia, capătul sudic al noii magistrale.

Exact cu doi ani în urmă se întinsese aici, pe pămînt, prima şină de un negru albăstrui, fabricată de o uzină din Ural. De atunci, din laminoarele uzinei au început să iasă fără încetare benzile de foc ale şinelor. Calea ferată le cerea în număr tot mai mare. Echipele de montaj, care mergeau una în întîmpinarea celeilalte, organizară o întrecere şi adoptară un astfel de ritm, încît îi puseră pe brînci pe toţi furnizorii de materiale.

Seara aceea din gara Gornaia, iluminată cu rachete roz şi verzi, fu atît de frumoasă, că dacă ar fi existat bătrîni prin partea locului, ar fi zis, desigur, că aşa seară nu-şi mai aduc aminte să fi apucat. Din fericire, la Gornaia nu existau locuitori vechi. Ba mai mult încă, în 1928 nu numai că nu existau locuitori vechi, dar nu

existau nici case, nici gară, nici şine, nici acel arc de triumf făcut din lemn şi acoperit cu lozinci şi steaguri, în apropierea căruia se oprise trenul special.

In timp ce mitingul se desfăşura la lumina unor felinare cu gaz şi toată populaţia se înghesuise lîngă tribună, reporterul fotografic Menşov, echipat cu două aparate, un trepied şi un dispozitiv pentru aprins magneziul, se învîrtea în jurul arcului de triumf. Arcul i se părea admirabil şi, în plus, foarte fotogenic, dar din păcate trenul staţiona la vreo douăzeci de paşi de arc şi dacă ar fi luat în prim plan arcul ar fi ieşit trenul prea mic, iar dacă ar fi luat în prim plan trenul ar fi ieşit arcul prea mic. In asemenea caz Mahomed se ducea de obicei la munte, dîndu-şi prea bine seama că muntele n-o să vină la el. Dar Menşov făcu un lucru care i se păru şi mai simplu. Ceru ca trenul să fie tras sub arcul de triumf, cu tonul cu care rogi pe cineva în tramvai să se dea mai la o parte. In afară de aceasta, stărui ca din coşul locomotivei să iasă un abur gros şi alb. Apoi mai pretinse ca mecanicul să privească vultureşte de la ferăstruica lui, în zare, cu palma pusă streaşină la ochi. Feroviarii se zăpăciră şi, crezînd că asta face parte din îndatoririle lor, îi satisfăcură rugămintea. Trenul fu tras, cu tot duruitul de rigoare, sub arc, din coşi ţîşni aburul cerut, iar mecanicul, scoţînd capul pe ferăstruică, luă o mutră fioroasă. Menşov aprinse atunci magneziul în atît de mare cantitate, încît pămîntul se cutremură şi cîinii începură să latre pe o rază de o sută de kilometri. După ce isprăvi de fotografiat, reporterul mulţumi pe un ton rece personalului feroviar şi se retrase repede în compartimentul său.

Noaptea tîrziu, trenul special se angajă în sfîrşit pe Magistrala de răsărit. Cînd lumea din tren dormea, ieşi pe culoar fotograful Menşov, care fără a se adresa cuiva anume spuse îndurerat :

— Tîmpită chestie ! Am fotografiat blestematul ăla de arc cu o casetă goală ! Aşa că n-o să iasă nimic.

— Nu-i nici o nenorocire, îi răspunse cu simpatie Lavuazian. E foarte simplu ! Roagă-l pe mecanic s-o

ia imediat îndărăt. În trei ore, cel mult, o să fii iar la Gornaia şi o să iei poza din nou. Solemnitatea inaugurării putem s-o amînăm cu o zi.

— Pe dracu mai pot fotografia acum ! spuse trist reporterul fotografic. Mi s-a terminat tot magneziul, altfel firește că-l rugam să ne întoarcem.

Călătoria pe Magistrala de răsărit îi producea marelui maestru o deosebită plăcere. Cu fiecare ceas se apropia tot mai mult de Orăşelul de montaj din nord, unde se afla Koreiko. Ostap îi găsea plăcuţi şi pe pasagerii trenului special. Erau oameni tineri, veseli, fără scrîntelile birocratice care caracterizau pe cunoscuţii lui de la *Hercules*. Ca fericirea să-i fie deplină, îi mai lipseau numai banii. Alimentele ce i se dăruiseră le mîncase, iar pentru vagonul-restaurant avea nevoie de numerar. La început, cînd noii lui prieteni îl trăgeau la masă, Ostap refuza, pretextînd că n-are poftă de mîncare, dar nu trecu mult şi îşi dădu seama că aşa nu se poate trăi. Cîtva timp îl urmări pe Uhudşanski, care îşi petrecea toată ziua la fereastră, pe culoar, uitîndu-se la stîlpii de telegraf şi la păsările de pe sîrme. Pe buzele lui Uhudşanski plutea un uşor zîmbet satiric. El lăsa capul pe spate şi şoptea păsărilor : „Zburaţi ? Să fiţi sănătoase !“ Ostap merse cu curiozitatea pînă acolo, încît citi chiar şi articolul lui Uhudşanski *Să îmbunătăţim activitatea comisiilor de prăvălie*. După asta Bender mai măsură o dată cu privirea pe ciudatul ziarist din cap pînă în picioare, zîmbi cu răutate şi simţind cunoscuta emoţie a vînătorului, se încuie în compartiment.

Ieşi de acolo abia după trei ceasuri, ţinînd în mînă o coală mare de hîrtie, liniată ca un registru.

— Scrii ? îl întrebă indiferent Uhudşanski.

— Special pentru dumneata, îi răspunse marele maestru. Am observat că eşti tot timpul frămîntat de chinurile creaţiei. Desigur, e foarte greu să scrii. Ca vechi ziarist şi confrate al dumitale întru condei, îţi pot confirma acest lucru. Eu, însă, am inventat ceva

care te scuteşte să mai aştepţi să te cuprindă valul de sudoare al inspiraţiei. Poftim, citeşte.

Şi Ostap îi întinse o foaie de hîrtie pe care scria :

GLOSAR FESTIV
CLAUZA INDISPENSABILĂ PENTRU COMPUNEREA DE ARTICOLE COMEMORATIVE, FOILETOANE, ANIVERSĂRI, PRECUM ŞI DE POEZII OCAZIONALE, ODE ŞI EPITALAME
PARTEA I-A. DICŢIONAR

SUBSTANTIVE

1. *Urale*
2. *Oamenii muncii*
3. *Zorile, zările*
4. *Viaţa*
5. *Farul*
6. *Vină-Greşeli*
7. *Drapel (stindard)*
8. *Baal*
9. *Moloh*
10. *Slugă*
11. *Ceas*
12. *Duşman*
13. *Pas*
14. *Val*
15. *Nisipuri*
16. *Gheară*
17. *Zmeu*
18. *Inimă*
19. *Trecut*

ADJECTIVE

1. *Imperialist*
2. *Capitalist*
3. *Istoric*
4. *Ultimul*
5. *Industrial*
6. *De oţel*
7. *De fier*

VERBE

1. *A stîrni praf*
2. *A scurma*
3. *A scoate la iveală*
4. *A roşi*
5. *A te înălţa*
6. *A împlini*
7. *A cînta*
8. *A defăima*
9. *A scrîşni*
10. *A ameninţa*

EPITETE ARTISTICE

1. *Veninos*
2. *Colţos*

ALTE PARŢI DE CUVINT

1. *Al nouălea*
2. *Al doisprezecelea*
3. *N-au decît !*
4. *Nu-i nimic !*
5. *Inainte !*

(interjecţii, prepoziţii, conjuncţii, virgule, puncte de suspensie, semne de exclamaţie, ghilimele etc.)

Nota bene. Virgule se pun înainte de „după", „ca" şi „cum". Punctele de suspensie, semnele de exclamaţie şi ghilimele se pun oriunde e posibil.

PARTEA A II-a. PARTEA DE CREAŢIE

(se întocmeşte exclusiv din cuvinte luate din partea I-a)

§ 1. ARTICOL DE FOND
AL NOUALEA VAL

Magistrala de răsărit este un zmeu de fier care, scurmînd cu gheara sa de oţel nisipurile trecutului, împlineşte pasul istoriei, făcînd să iasă din nou la iveală scrîşnetul colţos al duşmanului defăimător, asupra căruia a şi început să se abată al nouălea val, care ameninţă cu ceasul al doisprezecelea, ultimul ceas pentru slugile Molohului imperialist, acest Baal capitalist, dar în ciuda greşelilor, să fluture şi totodată să se înalţe în văzduh stindardele roşii lîngă farul industrializării ce arde în uralele oamenilor muncii, care fac ca, în sunetele lor, să răsară zorile unei vieţi noi : înainte !

§ 2. REPORTAJ-FOILETON ARTISTIC
N-AU DECIT !...

— Înainte !
El arde în uralele oamenilor muncii...
El face să răsară zorile unei vieţi noi...
— Farul !
— Industrializările !

— N-au decît să fie unele greşeli. N-au decît. În schimb, cum flutură stindardele roşii... Cum... Cum se înalţă... aceste stindarde ! Aceste steaguri !...

— Baalul capitalismului !... Molohul imperialismului !... N-au decît !

Asupra slugilor a şi început să se abată :

— Ultimul val !

— Al nouălea ceas !

— Al doisprezecelea Baal !

N-au decît să defăimeze. N-au decît să scrîşnească. N-are decît să se arate duşmanul veninos şi colţos !

Se împlineşte pasul istoriei. Nisipurile trecutului sînt scurmate de gheara de oţel.

Ăsta-i zmeul „de fier".

Asta e:
— Magistrala!
— Din răsărit!
„Cîntă inimile"...

§ 3. POEZIE ARTISTICA

A) AL TREISPREZECELEA BAAL

Cîntă inimile-n zvon luminos
Tremură farul în rozaliul zării
Tremure duşmanul cel veninos
În faţa făcliei industrializării,
Zmeul de fier înainte goneşte,
Scurmînd cu a istoriei gheară de zor
Şi pe oamenii muncii îi îmboldeşte
Vinile să le demaşte necruţător.
Se apropie cel de pe urmă talaz
Se înalţă şi vine al nouălea val.
Şi îţi sună al doisprezecelea ceas
Ţie, teribile Moloh-Baal!

B) VARIANTA ORIENTALA

Înfloreşte uriukul în zvon de vapor
Tremură-un kişlak în kîrmîzul din zori
Iar printre arîkuri şi printre cărări
Se plimbă-un işak, un işak fără zări.

INFLORITURI ASIATICE

1. *Uriuk* (caişi)
2. *Arîk* (canal)
3. *Işak* (măgar)
4. *Plov* (mîncare)
5. *Bai* (om rău)
6. *Basmak* (om rău)
7. *Şakal* (animal)
8. *Kişlak* (sat)
9. *Piala* (cană)
10. *Medrese* (seminar)
11. *Icigh* (încălţăminte)
12. *Şaitan* (dracu)
13. *Arba* (căruţă)

14. *Şaitan-Arba* (cale ferată din Asia Centrală)
15. *Tu la mine nu înţelege* } expresii
16. *Iavaş-Iavaş* }

ANEXA

Cu ajutorul materialului din partea I-a şi aplicîndu-se metodele din partea II-a, se pot de asemenea compune : romane, nuvele, poeme în proză, povestiri, schiţe din viaţa de toate zilele, reportaje artistice, cronici, epopei, piese, comentarii politice, jocuri distractive, oratorii radiofonice etc.

După ce Uhudşanski citi hîrtia, ochii lui, înainte tulburi, se înviorară. El, care nu scrisese în toată cariera lui decît dări de seamă de la şedinţe, întrezări perspectiva unor sclipitoare înălţimi stilistice.

— Şi toată afacerea nu costă decît 25 de tugrici, 25 de ruble mongole, spuse nerăbdător marele maestru, chinuit de foame.

— N-am ruble mongole, răspunse redactorul organului sindical, fără să înapoieze *Glosarul festiv*.

Ostap se învoi să primească ruble obişnuite şi-l invită în vagonul-restaurant pe Gargantua, căruia îi spunea deja „naş şi binefăcător". În vagonul-restaurant i se servi o carafă de votcă care sclipea a gheaţă de mercur, o salată şi o pîrjoală, mare şi grea ca o potcoavă. După votcă, care îi dădu o uşoară ameţeală, marele maestru comunică misterios cumătrului şi binefăcătorului său, că speră să găsească în Orăşelul de montaj din nord un om care-i datorează o mică sumă de bani. Dacă dă peste el, va invita pe corespondent la un chef. La aceasta Gargantua răspunse printr-un discurs lung şi elocvent, din care, ca de obicei, nu se putu înţelege nici un cuvînt. Ostap îl chemă pe bufetier, îl întrebă dacă are şampanie, cîte sticle anume, ce delicatese mai are şi în ce cantităţi, fiindcă are de gînd să ofere, peste vreo două zile, un banchet confraţilor săi întru condei. Bufetierul declară că va face tot ce se poate.

— Aşa cum cer legile ospitalităţii, adăugă el, nu se ştie de ce.

Pe măsură ce trenul se apropia de locul unde liniile trebuiau să se întîlnească, numărul nomazilor devenea tot mai mare. Purtînd niște căciuli ce semănau cu pagodele chinezești, ei coborau de pe dealuri, parcă ar fi vrut să taie drumul trenului. Trenul special trecu, huruind, prin defileurile stîncoase de porfir, traversă un pod nou, la care ultima fermă fusese fixată abia în ajun și începu să ia în piept vestita trecătoare Hrustalnîi. Faima i-o făcuseră constructorii Magistralei de răsărit, care efectuaseră toate lucrările de dinamitare și de montaj în trei luni, în loc de opt, cum prevedea planul.

În tren, oamenii începură treptat să se simtă ca acasă. Străinii, care plecaseră din Moscova cu gulere tari, făcute parcă din porțelanul din care se fac borcanele de farmacie, cu cravate pretențioase de mătase și cu haine de stofă, începură să lepede mereu altceva de pe ei. Îi da gata căldura. Primul își schimbă îmbrăcămintea un american. Rîzînd rușinat, el ieși din vagonul său într-un echipament ciudat. Purta niște pantofi groși, galbeni, ciorapi trei sferturi și pantaloni golf, ochelari cu ramă de baga și o cămașă rusească brodată cu cruciulițe, în felul celor care se văd la colectorii de grîne. Și cu cît se făcea mai cald, cu atît mai puțini străini rămîneau credincioși costumului european. Apărură la suprafață cămăși de tot soiul : rubaște, cămăși cadrilate de apaș, cămăși japoneze, ecoseze, fantezi, tolsovci, precum și semitolstovci etc. care împreună cu sandalele de Odesa și cu papucii de tenis, transfigurară complet pe reprezentanții presei din lumea capitalistă ce începură să semene uimitor cu niște vetuști funcționari sovietici, de simțeai o dorință nebună să-i comprimi, să-i întrebi ce au făcut înainte de 1917, dacă nu sînt birocrați, dacă nu sînt gură-cască și cum stau dinspre partea rudelor.

Harnica „oiță", împodobită cu steaguri și ghirlande, aduse trenul special în gara Gremeașci Kliuci, unde liniile urmau să se întîlnească. Operatorii cinematografici făcură o lumină orbitoare, învăluind în ea pe șeful construcției, care sta și se uita emoționat la tren. În vagoane era întuneric. Toată lumea dormea. Numai la

vagonul ministerial, ferestrele mari şi patrate erau luminate. Uşa acestui vagon se deschise de altfel repede şi, din el, un membru al guvernului sări jos.

Şeful construcţiei Magistralei de răsărit făcu un pas înainte, duse mîna la chipiu şi dădu raportul pe care îl aştepta întreaga ţară. Magistrala de răsărit, care unea în linie dreaptă Siberia cu Asia Centrală, fusese terminată cu un an înainte de termen.

Această formalitate îndeplinită şi raportul dat fiind primit, cei doi bărbaţi, care nu mai erau nici tineri, nici sentimentali, se îmbrăţişară.

Toţi corespondenţii, atît cei sovietici cît şi cei străini, inclusiv Lavuazian, care nu mai avusese răbdare şi trimisese o telegramă despre fumul ce ieşea din coşul locomotivei, plus fata canadiană, care alergase ca o nebună, în zbor, de peste ocean — toţi dormeau. Numai Palamidov alerga pe terasamentul proaspăt, căutînd ghişeul pentru telegrame. Spera că dacă va trimite imediat o telegramă fulger, ea va putea să mai apară în numărul din dimineaţa aceea. În sfîrşit, găsi în pustiul cufundat în întuneric căsuţa improvizată în grabă a oficiului telegrafic.

„În strălucirea stelelor, scria el furios pe creionul care mergea prea încet, dat raportul terminarea Magistralei stop asistat sărutarea istorică şeful construcţiei membru guvernului Palamidov".

Redacţia publică prima parte a telegramei, dar pupatul îl scoase. Redactorul-şef fiind de părere că unui membru al guvernului nu-i şade bine să se sărute.

Capitolul XXIX

GREMEAŞCI KLIUCI

Soarele se ridică deasupra pustiului deluros la orele 5,02 minute, 46 secunde. Ostap se sculă cu un minut mai tîrziu. Reporterul fotografic Menşov începuse să-şi agaţe pe el genţile şi curelele. Şapca şi-o

puse cu cozorocul la spate, ca să nu-l împiedice să se uite în vizor. Îl aştepta o zi mare. Ostap spera şi el într-o zi mare, şi fără să se spele măcar, se dădu jos din vagon, luînd dosarul galben cu el.

Trenurile cu oaspeţi veniţi din Moscova, Siberia şi Asia Centrală formaseră adevărate străzi şi ulicioare. Garniturile se apropiau din toate părţile de tribună, locomotivele şuierau şi aburii albi făceau haltă pe pînza cu lunga lozincă : *Magistrala de răsărit, primul copil al planului cincinal.*

Toată lumea mai dormea încă şi vîntul răcoros făcea să fluture steagurile de la tribuna goală, cînd Ostap văzu zarea senină a acestei regiuni accidentate întunecîndu-se deodată din pricina unor nori de praf. De după dealuri răsăriră din toate părţile căciuli ţuguiate. Mii de călăreţi, stînd în şei de lemn şi mînîndu-şi căluţii păroşi, se grăbeau să ajungă la săgeata de lemn, înfiptă în punctul unde se stabilise, cu doi ani în urmă, întîlnirea celor două linii.

Auluri întregi de nomazi veneau spre locul joncţiunii. Capii de familie mergeau călare ; tot călare, bărbăteşte, soseau nevestele, iar copiii, cîte trei, erau şi ei pe căluţii lor proprii. Nu lipseau nici măcar soacrele, care, rele, îşi mînau caii credincioşi, izbindu-i în burtă cu tocurile. Grupurile de călăreţi alergau pe cîmp cu flamuri roşii, se ridicau în scări şi, întorşi pe jumătate în şa, priveau curioşi minunile. Minunile erau multe : trenuri, şine, operatori cinematografici cu aspect voinicesc, cantina din scînduri spaţiate, apărută subit pe un loc viran, megafoane din care se auzea o voce fragedă repetînd : „Unu, doi, trei, patru, cinci, şase", spre a verifica dacă instalaţia de radio e gata ş.a.m.d. Cele două orăşele de montaj, cele două întreprinderi de construcţie pe roţi, cu depozitele lor de materiale, cu cantinele, birourile, băile şi locuinţele respective pentru muncitori, stăteau una în faţa celeilalte, în dreptul tribunei, despărţite între ele numai cu douăzeci de metri de traverse, pe care şinele încă nu fuseseră fixate. Pe acest interval urma să se aşeze ultima şină, să se bată ultimul crampon. În capul orăşelului din sud atîrna o pancartă : *Arată ce poţi, nordule !* iar

în capul orăşelului din nord, alta : *Arată ce poţi, sudule !*

Muncitorii din ambele orăşele se amestecaseră, formînd o unică mulţime. Se vedeau pentru întîia oară, deşi aflaseră unii despre alţii chiar de la începutul construcţiei, cînd îi despărţeau 1.500 de kilometri de deşert, stînci, lacuri şi rîuri. Întrecerea în muncă grăbise întîlnirea între ei cu un an. În ultima lună, şinele erau aşezate în pas alergător. Nordul şi sudul căutau care pe care să se întreacă şi să ajungă primii la Gremeaşci Kliuci. Învinsese nordul. Acum, şefii ambelor echipe, unul — într-o scurtă de culoarea grafitului, iar altul — într-o cămaşă albă, discutau prietenește, lîngă săgeată. Pe faţa şefului nordului apărea din cînd în cînd, fără voia lui, un zîmbet perfid. Nordistul se grăbea să-l alunge şi lăuda sudul, dar zîmbetul făcea din nou să-i joace mustăţile decolorate de soare.

Ostap alergă spre vagoanele Orăşelului nordic, dar nu găsi pe nimeni. Toţi se strînseseră la tribuna, în faţa căreia muzicanţii se şi aflau instalaţi. Frigîndu-şi buzele de muştiucurile lor de metal încins, cîntau o uvertură.

Ziariştii sovietici ocupară aripa stîngă a tribunei. Aplecat peste balustradă, Lavuazian îl implora pe Menşov să-l fotografieze în exerciţiul funcţiunii. Dar lui Menşov nu-i ardea de el. Îi fotografia pe udarnicii de la calea ferată, în grupuri şi cîte unul, punîndu-i pe cei ce bătuseră crampoanele să ridice ciocanele, iar pe săpători să se sprijine în lopeţi. În aripa dreaptă luară loc străinii. La intrarea în tribună, ostaşi ai Armatei Roşii controlau invitaţiile. Ostap nu avea invitaţie. Şeful trenului le eliberase pe baza unei liste pe care O. Bender, reprezentantul *Gazetei Cernomorskului,* nu figura. Zadarnic îi făcea Gargantua semne să vină sus, strigînd : „Nu-i aşa ? N-am dreptate ?“ Ostap clătina negativ din cap şi era cu ochii nedezlipiţi de tribuna unde şedeau înghesuiţi eroii şi oaspeţii.

În chiar rîndul întîi şedea liniştit normatorul Alexandr Koreiko, din Orăşelul de montaj din nord. Spre a se feri de soare, îşi pusese pe cap un coif făcut

dintr-un ziar. Cînd se plecă puţin ca să-l poată auzi mai bine pe primul orator, care-şi croia drum spre microfon, Ostap cu mîinile pîlnie la gură strigă :

— Alexandr Ivanovici !

Koreiko se uită în jos şi se ridică în picioare. Muzicanţii intonară *Internaţionala*, dar bogatul normator asculta imnul cu capul în altă parte. Silueta nesuferită a marelui maestru, care alerga pe terenul curăţat pentru aşezarea ultimelor şine, îi răpise dintr-o dată toată liniştea sufletească. Privi peste capetele mulţimii, gîndindu-se unde să fugă. Dar în jur era deşertul.

Cincisprezece mii de călăreţi alergau fără astîmpăr neîncetat, înainte şi înapoi, trecînd de zeci de ori vadul pîrîului rece şi abia cînd începu mitingul, se aliniară în spatele tribunei. Iar unii, sfioşi şi mîndri, colindară toată ziua pe vîrfurile dealurilor, neputîndu-se hotărî să se apropie de mitingul ce fremăta zgomotos.

Constructorii Magistralei de răsărit îşi sărbătoreau victoria zgomotos, veseli, cu vuiete şi muzică, săltîndu-i în braţe pe favoriţii şi eroii lor. Pe traverse, fură întinse cu tot zăngănitul de rigoare şinele. Într-un minut fură potrivite pe locul destinat, şi muncitorii montori, care bătuseră pînă atunci milioane de crampoane, cedară ultimele lovituri conducătorilor lor.

— Potrivit legilor ospitalităţii, zise bufetierul, care şedea cu bucătarii pe acoperişul vagonului-restaurant.

Un inginer decorat cu ordinul *Drapelul Roşu* îşi dădu pălăria mare de fetru pe ceafă, apucă ciocanul de mînerul lui lung şi făcînd o mutră nenorocită izbi cu el, nimerind în pămînt. Această izbitură fu urmată de rîsul prietenos al muncitorilor, printre care erau viteji care fixau cramponul în şină dintr-o singură lovitură. Totuşi, loviturile seci, în pămînt, începură să alterneze cu altele răsunătoare, fapt ce dovedea că ciocanul mai vine uneori în contact şi cu cramponul. Băteau cu ciocanele şi şefii nordului, şi cei ai sudului; şi diverşi oaspeţi, şi secretarul comitetului de ţinut, şi membri de-ai guvernului. Cel din urmă crampon îl bătu în traversă, în vreo jumătate de oră, directorul construcţiei.

Apoi începură discursurile care erau rostite de cîte două ori : o dată în cazahă şi o dată în ruseşte.

— Tovarăşi, spuse încet un muncitor udarnic, căutînd să nu se uite la ordinul *Drapelul Roşu*, care-i fusese prins cu cîteva clipe înainte de cămaşă. Ce s-a făcut, s-a făcut şi nu e cazul să vorbim prea mult despre asta. Din partea întregului nostru colectiv de montaj, rugăm guvernul să ne trimită imediat pe un şantier nou. Ne-am sudat bine împreună şi, în ultimele luni, am izbutit să aşezăm cîte 5 km de şină pe zi. Ne luăm angajamentul să menţinem şi să sporim această normă. Trăiască Revoluţia noastră mondială. Am vrut să mai spun, tovarăşi, că traversele ne-au venit cu un mare procent de rebuturi şi că a trebuit să aruncăm multe. Acest sector trebuie îmbunătăţit.

Corespondenţii nu se mai puteau plînge acum de lipsă de material. Luau note după discursuri. Luau inginerii de talie şi le cereau date precise. Se făcuse cald, se stîrnise praf, şi toată lumea era preocupată. Mitingul acesta desfăşurat în pustiu fumega ca un foc uriaş. Lavuazian, după ce mîzgălea zece rînduri, dădea fuga la telegraf, expedia o telegramă fulger şi, din nou, se apuca să noteze. Uhudşanski nu nota nimic şi nu trimitea nici un fel de telegrame. Avea în buzunar *Glosarul festiv*, care-i dădea posibilitatea să întocmească în cinci minute o corespondenţă admirabilă cu bibiluri asiatice. Viitorul lui era asigurat. De aceea, se adresa confraţilor săi cu o nuanţă satirică în glas şi mai accentuată decît de obicei.

— Vă străduiţi ? Să fiţi sănătoşi !

Pe neaşteptate, apărură în loja ziariştilor sovietici Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin, care rămăseseră de căruţă la Moscova şi îi adusese un avion sosit, în zori, la locul solemnităţii. Avionul aterizase la zece kilometri de Gremeaşci Kliuci, în spatele unui deal îndepărtat, pe un aerodrom natural, şi fraţii corespondenţi sosiră abia acum, venind de-acolo pe jos. După ce-i salutară în grabă pe ceilalţi, Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin îşi scoaseră din buzunare carnetele şi se apucară să recîştige timpul pierdut.

Aparatele fotografice ale străinilor ţăcăneau fără întrerupere. Gîtlejurile se uscaseră din pricina discursurilor şi a căldurii. Participanţii la miting se tot uitau în

jos, la pîrîul rece şi la cantina unde umbrele vărgate ale şopronului cădeau pe mesele lungi de banchet, pline de sticle verzi cu apă minerală. Alături se aflau chioşcuri spre care participanţii la miting fugeau, din cînd în cînd, să bea cîte ceva. Koreiko nu mai putea de sete, dar răbda sub coiful său de hîrtie. Marele maestru îl zădăra de la distanţă, tot ridicînd în sus o sticlă de limonadă şi dosarul galben legat cu şireturi de ghete.

Pe masă, între carafa cu apă şi microfon, fu urcată o mică pionieră.

— Hai, fetiţo, zise vesel directorul construcţiei, spune-ne ce părere ai despre Magistrala de răsărit.

Nu ar fi fost de mirare ca fetiţa să fi bătut pe neaşteptate din picior şi să fi început: „Tovarăşi! Daţi-mi voie să fac bilanţul realizărilor care..." şi aşa mai departe, pentru că la noi se întîlnesc copii model care, cu o tristă sîrguinţă, rostesc discursuri de cîte două ceasuri. Dar pioniera din Gremeaşci Kliuci prinse cu mînuţele-i slabe taurul de coarne fără alte introduceri şi cu o voce subţire şi caraghioasă strigă:

— Trăiască planul cincinal!

Palamidov se apropie de profesorul economist străin, vrînd să obţină de la el un interviu.

— Sînt entuziasmat, spuse profesorul. Toată opera de construcţie pe care am văzut-o în U.R.S.S. este uriaşă. Nu mă îndoiesc că planul cincinal va fi îndeplinit. Voi scrie despre lucrul acesta.

Şi, într-adevăr, după şase luni scoase o carte în care demonstra pe două sute de pagini că planul cincinal va fi îndeplinit în termenul stabilit şi că U.R.S.S. va deveni una dintre cele mai puternice ţări industriale. Iar la pagina două sute unu, profesorul declara că, tocmai din această cauză, Ţara Sovietelor trebuie distrusă cît mai repede, căci altfel va aduce, în mod firesc, dispariţia societăţii capitaliste. Profesorul se dovedi a fi un om mai practic decît palavragiul Heinrich.

De după un deal apăru un avion alb. Cazahii o luară la fugă care încotro, risipindu-se ca puii de potîrniche. Umbra mare a avionului trecu peste tribună, apoi, tre-

murătoare, se îndreptă spre pustiu. Strigînd şi agitînd bicele în aer, cazahii o porniră în goană după umbră. Operatorii de cinema învîrteau neliniştiţi aparatele lor. Se făcu şi mai mult praf, şi mai multă hărmălaie. Mitingul se terminase.

— Uite ce e, tovarăşi, spuse Palamidov, ducîndu-se grăbit la cantină, împreună cu confraţii săi. Hai să ne înţelegem să nu scrim banalităţi.

— Tot ce e banal, e neinteresant ! îl susţinu Lavuazian. E groaznic.

Şi pe drum spre cantină corespondenţii hotărîră, în unanimitate, să nu scrie despre Uzun-Kulak, care înseamnă ureche lungă şi care la rîndul ei înseamnă telegraf de stepă. Despre asta au scris toţi cei care au fost în Orient şi ţi se făcea, pur şi simplu, silă să mai citeşti. Se înţeleseră de asemenea să nu scrie reportaje intitulate *Legenda lacului Issîk-Kul.* Ajunge cu banalităţile în stil oriental !

În tribuna rămasă goală, printre mucurile de ţigară, bilete rupte şi nisipul adus de vînt din pustiu, nu mai şedea decît Koreiko, care nu se putea hotărî de loc să coboare.

— Vino jos, Alexandr Ivanovici ! îi striga Ostap. Fie-ţi milă de dumneata ! O înghiţitură de apă minerală rece ! Ei, ce zici ? Nu vrei ? Atunci fie-ţi milă de mine ! Mi-e foame ! Ştii că tot nu voi pleca ! Poate vrei să-ţi cînt serenada de Schubert *Cu pas uşor la mine vino, dragul meu prieten !* Pot s-o fac, dacă ţii numaidecît.

Dar Koreiko nu mai aşteptă. Îşi dădea seama şi fără serenadă că va trebui să dea banii. Gheboşat, începu să coboare, oprindu-se la fiecare treaptă.

— Porţi coif ? se amuză Ostap. Dar unde-i surtucul cenuşiu ? [1] Nici n-ai să mă crezi cînd o să-ţi spun ce dor mi-a fost de dumneata. Ei, bine te-am găsit, bine te-am găsit ! Poate vrei să ne îmbrăţişăm ? Sau mer-

[1] Aluzie la *Corabia văzduhului* de M. Lermontov. *Lirice.* Editura *Cartea Rusă* 1956, pag. 247.

gem direct la tezaur, în peştera lui Leichtweis, unde-ţi păstrezi tugricii !

— Întîi să mîncăm, răspunse Koreiko, a cărui limbă se uscase de sete şi zgîria acum ca un raşpel.

— Putem să mergem şi la masă. Numai, te rog de data asta să nu mai umbli cu fofîrlica. De altfel n-ai nici o şansă. Băieţii mei stau la pîndă pe dealuri, minţi Ostap pentru orice eventualitate.

Şi, amintindu-şi de băieţi, se întristă.

Masa pentru constructori şi oaspeţi fu servită în stil european. Cazahii se instalară turceşte pe covoare, aşa cum fac în Orient toţi oamenii, iar în Occident numai croitorii. Ca mîncare, aveau plov în străchini albe, ca băutură — limonadă. Europenii se aşezară la mese.

Constructorii cunoscuseră, în cei doi ani de muncă, nenumărate greutăţi, griji şi emoţii. Dar nu mai puţină bătaie de cap le dădu şi organizarea banchetului, în mijlocul pustiului. Meniul — asiatic şi european — fu discutat vreme îndelungată. Problema băuturilor spirtoase stîrni şi ea dezbateri îndelungi. Timp de cîteva zile, direcţia şantierului începu să semene cu Statele Unite înainte de alegerile prezidenţiale. Adepţii regimului sec luptau crîncen cu adepţii regimului umed. În cele din urmă, celula de partid se pronunţă împotriva băuturilor spirtoase. Se puse atunci o altă problemă : străinii, diplomaţii, moscoviţii ! Cum să li se dea o masă mai elegantă ? Orice s-ar spune, ei, la Londra şi la New York sînt învăţaţi cu tot felul de excese culinare. Şi aşa, se hotărî aducerea din Taşkent a bătrînului specialist Ivan Osipovici care, pe vremuri, fusese *maître d'hotel* la Moscova, la celebrul restaurant Martianîci, iar acum îşi termina zilele ca responsabil al unui bufet de lîngă Piaţa de păsări.

— Ai grijă, Ivan Osipovici, îi spuseră cei din direcţie, să nu ne faci de rîs. O să fie şi străini. Trebuie să aranjezi ceva aşa, mai cu şic.

— Zău, credeţi-mă, îngăimă bătrînul cu lacrimi în ochi, ce oameni am servit eu, ehei ! L-am servit şi pe prinţul de Würtemberg ! Nu trebuie să-mi plătiţi nici o leţcaie. Cum n-o să-mi dau eu toată grija acum, spre

sfîrşitul vieţii ? Voi da oamenilor să se sature şi apoi las' să mor !

Ivan Osipovici era teribil de emoţionat. Cînd află că s-a renunţat definitiv la băuturile spirtoase, era cît pe ce să se îmbolnăvească, dar nu se putu hotărî să lase Europa fără masă. Devizul ce-l prezentă fu mult amputat şi bătrînul, mîrîind sub mustaţă „Vreau să-i satur şi să mor", adăugă şaizeci de ruble din propriile sale economii. În ziua banchetului, Ivan Osipovici sosi într-un frac scos de la naftalină. În tot timpul mitingului fu foarte nervos, se uita mereu la soare şi ţipa la nomazii care, din simplă curiozitate, încercau să intre călare în cantină. Bătrînul îi ameninţa cu şervetul şi striga :

— Pleacă de aici, păgînule, nu mă ţine de la treabă, că mi se taie sosul picant şi consomeul încă nu e gata !

Aperitivele se aflau deja pe masă. Totul era aranjat foarte frumos şi cu multă pricepere. Şervetele scrobite stăteau drept, untul, tăiat artistic în cubuleţe, era pus la gheaţă, pe farfurioare de sticlă, scrumbiile ţineau în gură cîte un cerculeţ de ceapă verde sau o măslină, masa era plină de flori şi chiar şi pîinea neagră obişnuită arăta cît se poate de prezentabil.

În sfîrşit, oaspeţii veniră la masă. Toţi erau prăfuiţi, congestionaţi de căldură şi lihniţi de foame. Nici unul nu semăna cu prinţul de Würtemberg. Ivan Osipovici simţi deodată că se apropie o nenorocire.

— Cer iertare oaspeţilor, spuse el curtenitor, dar masa nu va fi gata decît peste cinci minute ! Am o rugăminte personală : să nu vă atingeţi de nimic de pe masă pînă n-o să înceapă să se servească, pentru ca totul să fie aşa cum trebuie.

Fugi pentru un minut la bucătărie, cu pas uşor şi săltat, ca în localurile de lux, dar cînd se întoarse cu tava cu peşte, fastuos prezentat, se lovi cu ochii de un tablou îngrozitor. Parcă năvăliseră barbarii. Atît de mult se deosebea tabloul pe care îl avea în faţă de ceremonialul pe care îl stabilise el pentru masă, încît Ivan Osipovici încremeni pe loc. Englezul cu talie de jucător de tenis mînca senin pîine cu unt, Heinrich, întins peste masă, căuta să scoată cu degetele o măslină din gura unei scrumbii. Pe masă domnea o harababură ca

după un măcel. Potolindu-şi puţintel foamea, oaspeţii începură, veseli, să schimbe între ei impresiile.

— Ce e asta ? întrebă bătrînul cu un nod în gît.

— Dar unde-i supa, taică ? strigă Heinrich cu gura plină.

Ivan Osipovici nu răspunse nimic. Făcu numai un gest de silă şi plecă. Lăsă restul pe seama subalternilor săi.

Cînd cei doi meşteri răzbătură pînă la masă, un grăsan, cu nasul ca o banană, rostea primul discurs. Spre marea sa mirare, Ostap îl recunoscu pe inginerul Talmudovski.

— Da ! Sîntem nişte eroi, exclama Talmudovski, ţinînd întinsă mîna în care avea paharul cu apă minerală. Salut nouă, constructorilor Magistralei de răsărit. V-aţi gîndit în ce condiţii muncim noi aici, cetăţeni ? Să luăm, de pildă, salariul. E adevărat că aici salariul e mai bun decît în alte locuri, dar condiţiile de confort unde sînt ? ! Teatru nu există ! Pustiu ! Nici un fel de canalizare !... Nu, în condiţiunile astea nu pot să lucrez !

— Cine e ăsta ? se întrebau constructorii între ei. Îl cunoşti ?

Între timp Talmudovski îşi şi trase de sub masă valizele.

— Puţin îmi pasă de contract ! ţipa el, îndreptîndu-se spre ieşire. Cum ? Să dau înapoi banii de deplasare ? Numai prin justiţie, numai prin justiţie.

Şi chiar şi atunci cînd, croindu-şi drum să plece, înghiontea cu valizele pe cei ce şedeau la masă, în loc de „pardon" continua să ţipe sălbatic : „Numai prin justiţie !"

Şi în aceeaşi noapte, dumnealui, Talmudovski, în compania unor meşteri rutieri care plecau cu treburi la capătul sudic al căii ferate, zbura la vale într-o drezină cu motor, spre alte meleaguri. Şedea călare pe valize şi explica meşterilor de ce nu poate lucra un specialist cinstit prin coclauri din astea. O dată cu ei pleca acasă şi bătrînul *maître d'hotel* Ivan Osipovici. De durere nu mai apucase să-şi scoată nici fracul. Şi era beat mort.

— Barbarii ! striga el, ţinînd capul în vînt şi ameninţînd cu pumnul în direcţia staţiei Gremeaşci Kliuci. Tot serviciul s-a dus dracului !... L-am servit pe Anton Pavlovici, pe prinţul de Würtemberg !... Să mă văd acasă şi mor ! Atunci o să-şi aducă aminte de Ivan Osipovici. Pregăteşte, o să-mi zică, un banchet pentru optzeci şi patru de persoane. O să pregătesc pe dracu ! că n-o să mai aibă oine ! Fiindcă Ivan Osipovici Trikatov nu mai e ! Ivan Osipovici a decedat pentru veşnicie, şi s-a dus într-o lume mai bună, unde nu există durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit. Ve-e-şnică po-me-ni-re !

Şi în timp ce bătrînul îşi cînta singur prohodul, coada fracului îi flutura în vînt ca un steag.

Nemailăsîndu-l pe Koreiko nici măcar să-şi termine compotul, Ostap îl ridică de la masă şi-l trase după el, să se socotească. Pe o scăriţă demontabilă, maeştrii se urcară în vagonul de marfă, unde se afla biroul grupului de montaj din nord şi unde se găsea şi patul pliant, din pînză, al normatorului. Se încuiară în vagon.

După masă, cînd pasagerii trenului special se odihneau ca să prindă forţe pentru a lua parte la chermesa din acea seară, foiletonistul Gargantua îi surprinse pe cei doi fraţi corespondenţi îndeletnicindu-se cu un lucru nepermis. Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin duceau la telegraf două hîrtiuţe. Pe una era o ştire scurtă :

„Urgent Moscova telegraful stepă stop uzun-kulak stop ureche lungă stop transmis toate aulurile vestea terminării magistralei de răsărit Rubaşkin".

A doua hîrtiuţă era mîzgălită de sus şi pînă jos. Iată ce cuprindea :

LEGENDA LACULUI ISSÎK-KUL

Bătrînul kara-kalpak Uhum Buheev mi-a povestit următoarea legendă învăluită de colbul veacurilor. În urmă cu 200.485 de luni, nevasta hanului, frumoasa Sumburun, tînără şi iute de picior ca un djejran (berbec de munte), s-a îndrăgostit din tot sufletul de tînărul viteaz Ai-Bulak. Mare fu durerea bătrînului han, cînd află că mult iubita lui soţie îl înşală. Bătrînul

făcu rugăciuni timp de douăsprezece luni, apoi cu lacrimi în ochi o închise pe frumoasa Sumburun într-un butoi de care legă un bolovan de aur curat ce avea o greutate de şapte djasasîni (optsprezece kilograme) şi aruncă preţioasa încărcătură într-un lac de munte. De atunci lacul a căpătat numele de Sf. Issîk-kul, adică, pe cazahă : *La donna-i mobile...*

Ian Skameikin-Sarmatski (Piston)

— Nu-i aşa ? întrebă Gargantua, arătînd hîrtiuţele capturate de la cei doi fraţi. N-am dreptate ?

— Desigur că e revoltător ! răspunse Palamidov. Cum aţi îndrăznit să scrieţi legenda, după cele ce am hotărît ? După părerea voastră, Issîk-Kul se traduce prin *La donna-i mobile*. Dar aşa o fi ? Nu v-a minţit cumva aşa-zisul kara-kalpak Uhum Buheev ? Oare numele ăsta nu se traduce prin : „Nu aruncaţi în lac femeile tinere şi frumoase, ci aruncaţi-i pe corespondenţii creduli, care cad sub influenţa nefastă a exotismului ?“

Scriitorul cu hăinuţă de copil roşi. În carnetul lui figurau deja şi Uzun-Kulak, şi două legende înmiresmate, prevăzute cu înfloriturі orientale.

— După părerea mea, spuse el, nu-i nimic rău în asta. Din moment ce Uzun-Kulak există, trebuie firește să scrie şi cineva despre el.

— Dar despre asta s-a scris de o mie de ori ! răspunse Lavuazian.

— Uzun-Kulak există, oftă scriitorul — şi dacă există, este un lucru de care trebuie să ţinem seama.

Capitolul XXX

ALEXANDR IBI-IVANOVICI

În vagonul acela de marfă, încins de căldură şi întunecos, aerul era îmbîcsit şi nemişcat ca într-o gheată veche. Mirosea a piele şi a picioare. Koreiko aprinse un felinar de însoţitor de vagon şi se băgă sub pat.

Ostap, şezînd pe o ladă goală de macaroane, se uită îngîndurat la el. Ambii maeştri ai combinaţiilor erau obosiţi de luptă şi se comportau cu un calm oficial faţă de evenimentul de care Koreiko se temuse atît de tare şi pe care Bender îl aşteptase toată viaţa. Ar fi putut avea chiar impresia că lucrurile se petrec ca în magazinul unei cooperative : cumpărătorul cere o pălărie, iar vînzătorul îi aruncă pe tejghea, cu un gest de lasă-mă să te las, o şapcă pluşată, de culoarea bitumului de pe caldarîm. Lui îi este indiferent dacă cumpărătorul va lua sau nu va lua şapca. De altfel, nici pe cumpărător nu-l prea interesează şi întreabă numai de formă : „Poate mai aveţi şi altele ?“ la care urmează de obicei răspunsul : „Luaţi-o, luaţi-o, că acuşi n-o să mai fie nici asta“. Şi amîndoi se uită unul la altul, complet nepăsători. Koreiko scormoni multă vreme sub pat, descuind probabil capacul valizei şi bîjbîind prin ea.

— Hei, cei de acolo de pe goeletă ! strigă obosit Ostap. Ce noroc că nu fumezi ! Să ceri o ţigară de la un zgîrie-brînză ca dumneata ar fi pur şi simplu un calvar. N-ai întinde niciodată portţigaretul, de teamă oa în loc de o ţigară să nu ţi se ia mai multe şi ai sta să scormoneşti şapte ceasuri prin buzunar, pînă să deschizi cutia şi să scoţi, dinăuntru, o biată ţigară îndoită. Nu eşti om de treabă. Ce era dacă scoteai toată valiza ?

— Asta mai lipsea ! bombăni Koreiko, sufocîndu-se sub pat.

Comparaţia cu fumătorul zgîrcit nu-i făcea plăcere. Tocmai în clipa aceea, scotea din valiză nişte pachete groase. Limba nichelată a broaştei îi zgîria braţele dezgolite pînă la cot. Ca să-i fie mai comod, se întinse pe spate şi continuă să lucreze ca un miner în abataj. Din saltea, îi curgeau milionarului în ochi paie şi praf.

„Of, doamne, stau prost al dracului, se gîndea Alexandr Ivanovici, prost şi înfiorător ! Dar dacă mă strînge acuşi de gît şi-mi ia toţi banii ? Ce, parcă ar fi mare lucru ? Mă taie în bucăţi şi le expediază cu coletăria în diferite oraşe. Iar capul mi-l pune la murat într-un butoi cu varză.“

Koreiko simţi că-l trece un fior rece, ca de pivniţă. De teamă, scoase capul de sub pat. Bender moţăia pe lada lui, cu capul aplecat spre felinar.

„Sau poate, pe el... cu coletăria, se gîndi Alexandr Ivanovici, continuînd să scoată pachetele şi să se îngrozească, în diferite oraşe ? Strict confidenţial. Ce-ar fi ?“

Mai scoase o dată capul de sub pat. Marele maestru se întinse şi căscă disperat, ca un dog. Apoi luă felinarul şi începu să-l clatine strigînd :

— Gara Haţepetovka. Coboară, cetăţene ! Am sosit ! Fiindcă veni vorba, uitasem complet să-ţi spun : poate ai de gînd să mă înjunghii ? Să ştii că mă împotrivesc. Şi apoi, am mai fost omorît o dată. A încercat un bătrîn zevzec, de familie bună, fost mareşal al nobilimii şi totodată conţopist la Oficiul Stării Civile — unul, Kisa Vorobianinov. Am căutat, tovarăş cu el, fericirea, în sumă de 150.000 de ruble. Şi încă înainte de împărţeală, prostul s-a repezit şi mi-a tăiat beregata cu briciul. O, nici nu pot să-ţi spun ce ordinar s-a purtat, Koreiko. Ordinar şi dureros ! Chirurgii au reuşit, cu chiu cu vai, să salveze tînăra mea viaţă, fapt pentru care le sînt profund recunoscător.

În sfîrşit, Koreiko ieşi de sub pat şi împinse spre picioarele lui Ostap pachetele cu bani. Fiecare pachet avea o banderolă lipită cu grijă şi era legat cu o sfoară.

— 99 de pachete, spuse Koreiko trist, a cîte 10.000 fiecare. În bancnote de 25 cernoveţi. Poţi să nu mai numeri că la mine e ca la bancă.

— Dar unde e al o sutălea pachet ? întrebă Ostap cu entuziasm.

— Zece mii am scăzut. Nu m-aţi jefuit de suma asta pe malul mării ?

— Asta-i o porcărie. Banii au fost cheltuiţi numai pentru dumneata. Nu mai face pe formalistul...

Oftînd, Koreiko îi dădu şi banii care mai lipseau şi primi, în schimb, manuscrisul biografiei sale din dosarul galben, legat cu şireturi de ghete. Arumcă imediat biografia pe foc, în soba de tuci, al cărei burlan trecea prin acoperişul vagonului. Între timp, Ostap luă unul

din pachete, rupse banderola şi după ce se încredinţă că Koreiko nu l-a înşelat, îl băgă în buzunar.

— Dar unde-i valuta ? întrebă cusurgiu marele maestru. Unde sînt dolarii mexicani, lirele turceşti, unde sînt lirele sterline, rupiile, pesetele, centavosurile. leii romîneşti, unde sînt latii şi zloţii de pe la vecini [1] ? Dă-mi măcar o parte în valută.

— Ia ce este, răspunse Koreiko, stînd în faţa sobei şi uitîndu-se la documentele ce se mistuiau în foc. Ia, că în curînd, n-or să mai fie nici de-ăştia. Valută nu ţiu.

— Iată-mă şi milionar ! exclamă Ostap cu plăcută uimire. Mi s-au împlinit visurile idioate !

Şi deodată Ostap se întristă. Era uluit de cadrul prozaic în care se desfăşura împlinirea visului său, i se părea ciudat că lumea nu se schimbase instantaneu şi că, în jur, nu se întîmplase nimic, absolut nimic. Şi deşi ştia că în vremurile noastre aspre nu te mai poţi aştepta la nici un fel de peşteri misterioase, butoiaşe cu aur şi lămpi de-ale lui Aladin, îi păru totuşi rău de ceva. Se simţi oarecum cuprins de spleen, ca Roald Amundsen, care, trecînd cu dirijabilul Norge deasupra Polului Nord, unde se zbătuse toată viaţa să ajungă, spusese fără nici un entuziasm tovarăşilor lui de expediţie : „Ei, iată-ne ajunşi". Jos se vedea gheaţa sfărîmată, era frig şi pustiu. Misterul fusese descoperit, ţelul atins, nu mai era nimic de făcut şi trebuia să-ţi schimbi meseria. Dar tristeţea-i trecătoare, pentru că te aşteaptă gloria, onorurile, respectul tuturor — îţi cîntă coruri, eleve de liceu, în pelerinele lor albe, stau aliniate şi te primesc cu urale, bătrînele mame ale exploratorilor polari mîncaţi de tovarăşii din expediţie, plîng, se intonează imnuri naţionale, se aprind focuri de artificii şi bătrînul rege îl strînge pe explorator la pieptul său plin de ordine şi stele ţepoase.

Slăbiciunea care îl cuprinse o clipă îi trecu. Ostap aruncă pachetele într-un săculeţ, pe care Alexandr Iva-

[1] Latii şi zloţii fiind respectiv moneda Letoniei de atunci şi a Poloniei

novici avu drăgălăşenia să i-l ofere, îl luă la subţioară şi deschise uşa grea a vagonului de marfă.

Serbarea era pe terminate. Rachetele erau zvîrlite în adîncul siniliu al cerului ca nişte undiţe aurii şi pescuiau de acolo peştişori roşii şi verzi, lumina rece te izbea în ochi, se învîrteau tot felul de sori pirotehnici. Dincolo de coliba unde era instalat telegraful, avea loc, pe o estradă, un spectacol pentru nomazi. Unii dintre ei şedeau pe bănci, alţii priveau spectacolul de la înălţimea şeii lor. Caii nechezau des. Trenul special era luminat de la cap pînă la coadă.

— Da ! exclamă Ostap. Banchetul din vagonul-restaurant ! Am şi uitat ! Ce bucurie ! Hai să mergem, Koreiko. Îţi fac cinste. Fac cinste la toată lumea ! Potrivit legilor ospitalităţii ! Vermut cu lămîie, găluşti din vînat, fricando cu ciuperci, vin unguresc vechi, vin unguresc nou, şampanie !...

— Fricando, fricando, zise Koreiko furios, iar apoi te bagă la zdup. Nu vreau să mă afişez.

— Îţi făgăduiesc o cină ca în paradis, pe o faţă de masă albă, stăruia Ostap. Haide ! Vino ! Şi lasă-te de sihăstrie. Grăbeşte-te să-ţi bei partea dumitale de băuturi spirtoase, să mănînci cele 20.000 de chiftele care ţi se cuvin. Că de nu, vor veni alţii şi îţi vor înghiţi porţia. Te aranjez în trenul special, căci acolo mă cunosc toţi şi, chiar mîine, ne vom afla într-un centru relativ civilizat. Iar unde-i civilizaţie, cu mijloacele noastre... Alexandr Ivanovici !...

Marele maestru ar fi vrut acum să fericească pe toată lumea, ar fi vrut să-i bucure pe toţi. Dar mutra acră a lui Koreiko îl indispunea. Şi se apucă să-l convingă. Era de acord că nu trebuie să se afişeze, dar de ce să lase să-i fie foame ? Ostap nu-şi dădea nici el bine seama ce nevoie are de un normator vesel, dar din moment ce se pornise, nu se mai putea opri. În cele din urmă începu chiar să-l sperie :

— O să şezi pe valiza dumitale şi, într-o zi cu soare, o să vină hîrca şi o să-ţi dea cu coasa peste ceafă. Ce zici, ce plăcere ? Grăbeşte-te, Alexandr Ivanovici, chiftelele sînt încă pe masă. Nu fi încăpăţînat.

După pierderea milionului, Koreiko devenise mai moale şi mai receptiv.

— Poate într-adevăr ar fi cazul să mă mai aerisesc ? spuse el şovăielnic. Să facem o plimbare la centru ? Dar, bineînţeles, fără nici un fel de lux, fără bravade de-alea de husar.

— Care bravade de husar ? Pur şi simplu, doi medici militanţi pe tărîm social se duc la Moscova ca să meargă la Teatrul de artă şi să vadă cu ochii lor o mumie de la Muzeul de arte plastice. Ia-ţi valiza.

Milionarii porniră spre tren. Ostap cădelniţa nepăsător săculeţul. Alexandr Ivanovici zîmbea prosteşte. Pasagerii trenului special se plimbau prin apropierea vagoanelor, deoarece se şi punea locomotiva. În întuneric, pantalonii albi ai corespondenţilor luminau.

În compartiment, pe bancheta de sus a lui Ostap, stătea întins sub un cearşaf un om necunoscut care citea un ziar.

— Ei, dă-te jos, zise Ostap prietenos. A venit stăpînul casei.

— E locul meu, tovarăşe, răspunse necunoscutul. Sînt Lev Rubaşkin.

— Uite ce e, Lev Rubaşkin, nu trezi fiara din mine şi cară-te de aici.

Pe marele maestru îl îmboldea la harţă privirea nedumerită a lui Alexandr Ivanovici.

— Ia te uită, exclamă corespondentul cu înfumurare. Dar cine eşti dumneata ?

— Nu-i treaba ta, măgarule ! Ţi s-a spus dă-te jos, dă-te jos.

— Orice beţiv, începu cu un glas piţigăiat Rubaşkin, îşi poate permite aici acte de huliganism.

Ostap nu-i răspunse, dar îl apucă de piciorul gol. La ţipetele lui Rubaşkin se adună tot vagonul. Koreiko, pentru orice eventualitate, ieşi pe platformă.

— Vă bateţi ? întrebă Uhudşanski. Să fiţi sănătoşi.

Ostap apucase să-l pocnească pe Rubaşkin cu sacul în cap şi-acum, Gargantua şi scriitorul cel gras cu hăinuţă de copil îl ţineau de braţe.

— Să arate biletul ! urla marele maestru. Să arate tichetul !

Rubaşkin sărea, în pielea goală, de pe o banchetă pe alta şi cerea să vină şeful de tren. Ostap, care-şi pierduse simţul realităţii, stăruia şi el să fie chemat şeful de tren. Scandalul se încheie cu un lucru tare neplăcut. Rubaşkin prezentă şi biletul şi tichetul, după care cu o voce tragică ceru lui Bender să facă acelaşi lucru.

— Eu nu arăt din principiu ! declară marele maestru, părăsind, în grabă, locul incidentului. Am şi eu principiile mele !

— E călător clandestin ! urlă Lev Rubaşkin, sărind în pielea goală pe culoar. Îţi atrag atenţia, tovarăşe şef, că aici a călătorit un pasager clandestin !

— Unde e ? întrebă şeful de tren, în ochii căruia se aprinse o licărire de copoi.

Ascuns sperios după un colţ al tribunei, Alexandr Ivanovici cerceta iscoditor întunericul, dar nu putea deosebi nimic. Lîngă tren, se mişcau nişte siluete, se vedeau farurile minuscule ale ţigărilor aprinse şi se auzeau glasuri : „Fiţi bun şi prezentaţi biletul !“ „Iar eu îţi spun că nu fac lucrul acesta din principiu !“

— „Huliganism !“ „Nu-i aşa ? N-am dreptate ?“ „Doar trebuie să meargă cineva şi fără bilet !“ Tampoanele se ciocniră. La o palmă de pămînt trecu şuierînd un şuvoi de aer de la frîne şi ferestrele luminate ale vagoanelor se clintiră din loc. Ostap mai făcea încă pe grozavul, dar, prin faţa lui, începuseră deja să se perinde banchetele vărgate, plasele de bagaje, însoţitorii cu felinare, buchetele de flori de pe mese şi elicele din tavanul vagonului-restaurant. Pleca banchetul cu şampanie, cu vin unguresc vechi şi nou. Îi treceau pe la nas găluştele din vînat, dispărînd în nord. Fricando-ul, fragedul fricando, despre care Ostap vorbise cu atîta căldură, părăsi Gremeaşci Kliuci. Alexandr Ivanovici se apropie de el.

— Nu voi lăsa lucrurile aşa, bombănea Ostap. Auzi ! Un corespondent al presei sovietice să fie părăsit în pustiu ! Voi ridica în picioare întreaga opinie publică, Koreiko ! Plecăm cu primul rapid ! Hai să cumpărăm toate locurile din vagonul internaţional.

— Care rapid ?! spuse Koreiko. De aici nu pleacă nici un tren. Potrivit planului, exploatarea începe abia peste două luni.

Ostap ridică capul. Privi cerul negru, abisinian, stelele deşertului sălbatic şi văzu trista realitate. Totuşi, cînd Koreiko îi aminti timid de banchet, simţi că-i vin forţe noi.

— Peste deal, se află un avion, cel venit la solemnitate, spuse Bender. Va pleca abia în zori. Avem timp să ajungem acolo.

Spre a nu întîrzia, milionarii o porniră cu paşi mari de dromader. Picioarele li se înfundau în nisip, focurile nomazilor ardeau, iar căratul geamantanului şi sacului nu le făcea nici o plăcere, deşi nu erau grele. În timp ce se căţărau pe deal, dinspre cealaltă parte se iviră, în vuiet de elice, zorile. Bender şi Koreiko o luară la picior, coborînd dealul în fugă, de teamă ca avionul să nu plece fără ei.

Sub aripile avionului, înalte ca un acoperiş, se foiau nişte mecanici mititei, în haine de piele. Cele trei elici se învîrteau slab, ventilînd pustiul. La ferestrele pătrate ale cabinei pentru pasageri, se clătinau nişte perdeluţe cu ciucuri de pluş. Pilotul stătea rezemat cu spatele de o treaptă de aluminiu şi mînca un pateu, sorbind cîte o înghiţitură de apă minerală, direct din sticlă.

— Sîntem pasageri, strigă Ostap gîfîind. Două bilete de clasa I-a.

Nu-i răspunse nimeni. Pilotul aruncă sticla şi începu să-şi pună mănuşile.

— Aveţi locuri libere ? repetă Ostap, apucîndu-l pe pilot de mînă.

— Nu primim pasageri, zise pilotul, punînd mîna pe balustrada scării. E o cursă specială.

— Cumpăr avionul ! zise repede marele maestru. Împachetaţi-mi-l.

— Fereşte din drum ! strigă mecanicul, urcîndu-se după pilot.

Elicele începură să se învîrtească repede şi nu se mai văzură. Săltînd şi clătinîndu-se, avionul începu să înainteze împotriva vîntului. Vîrtejurile de aer îi aruncară pe milionari înapoi spre deal. Lui Ostap, îi zbură

de pe cap chipiul de căpitan, care se duse de-a rostogolul, în direcţia Indiei, cu o viteză care îi asigura sosirea la Calcutta în cel mult trei ore. Şi poate ar fi nimerit chiar pe strada principală a Calcuttei, stîrnind prin apariţia lui misterioasă atenţia cercurilor apropiate *Intelligence-Service*-ului, dacă avionul n-ar fi plecat şi furtuna nu s-ar fi potolit. În văzduh avionul mai sclipi o dată şi apoi se pierdu în razele soarelui. Ostap alergă după chipiul, care, din fericire, se agăţase de o tufă de saksaul şi zise :

— Mijloacele de transport îşi fac de cap. Cu calea ferată ne-am certat. Liniile aeriene de comunicaţie ne sînt închise. S-o luăm pe jos ? Patru sute de kilometri ! Nu-i o idee care să te încînte. Nu ne mai rămîne decît să trecem la mahomedanism şi să adoptăm călătoria cu cămilele.

Koreiko nu zise nimic cu privire la mahomedanism, dar ideea cu cămilele îi surîse. Aspectul ispititor al vagonului-restaurant şi al avionului îi aprinsese dorinţa de a întreprinde o călătorie de plăcere ca medic militant pe tărîm social, desigur, fără bravadă de husar, totuşi cu oarecare aplomb.

Nomazii veniţi la solemnitate nu se risipiseră încă, astfel că ei izbutiră să cumpere două cămile în apropiere de Gremeaşci Kliuci. Corăbiile deşertului îi costară cîte o sută optzeci de ruble bucata.

— Ce ieftin ! şopti Ostap. Hai să cumpărăm cincizeci de cămile. Sau o sută !

— Asta-i nesocotinţă de husar, zise încruntat Alexandr Ivanovici. Ce să facem cu ele ? Ne ajung şi două.

Cu strigăte cazahii îi instalară între cocoaşe pe cei doi proaspeţi convertiţi şi-i ajutară să-şi lege valiza, sacul şi proviziile pentru drum : burduful cu lapte de iapă şi doi berbeci. Cămilele se ridicară întîi pe picioarele dinapoi, silindu-i pe milionari să se încline înainte pînă la pămînt, apoi pe picioarele din faţă şi o porniră de-a lungul magistralei de răsărit. Berbecii, legaţi cu frînghii, fugeau cu paşi mărunţi în urmă, bălegîndu-se din răstimp în răstimp şi behăind sfîşietor.

— Ei, şeik Koreiko ! strigă Ostap. Alexandr Ibi-Ivanovici ! Nu-i aşa că viaţa e minunată ?

Şeikul nu răspunse nimic. Nimerise o cămilă leneşă din cale afară şi o bătea furios peste bucile năpîrlite cu un băţ de saksaul.

Capitolul XXXI
BAGDAD

Cămilele îi cărară pe noii şeici prin pustiu, vreme de şapte zile. La începutul călătoriei, Ostap fu teribil de vesel. Îl amuza totul : şi Alexandr Ibi-Ivanovici, care se sucea între cocoaşele cămilei, şi corabia leneşă a deşertului, care căuta să scape de îndatoririle ei, şi sacul cu milionul, cu care marele maestru dădea ghes din cînd în cînd berbecilor nesupuşi. Ostap se intitulă colonelul Lawrence.

— Sînt un emir-dinamită ! ţipa el, clătinîndu-se pe spinarea înaltă a cămilei. Dacă, în două zile, nu primim mîncare cumsecade, fac trib cu trib să se răscoale. Pe cuvînt de onoare ! Mă numesc în postul de împuternicit al profetului şi declar războiul sfînt, djidah. De pildă, Danemarcei. Pentru ce l-au chinuit în aşa hal danezii pe prinţul lor Hamlet ? În condiţiile politicii actuale, pînă şi Liga Naţiunilor va fi satisfăcută de acest motiv de război. Zău, cumpăr de la englezi, de un milion, puşti. Lor le place să vîndă arme de foc triburilor — şi marş-marş, spre Danemarca. Germania ne va lăsa să trecem în contul reparaţiilor. Îţi închipui tabloul ? O invazie a triburilor în Copenhaga. Şi, în fruntea tuturor, eu, pe o cămilă albă. Ah ! Păcat că nu mai trăieşte Panikovski. Ce i-ar mai fi plăcut o gîscă daneză !

După cîteva zile însă, cînd din berbeci nu mai rămaseră decît frînghiuţele, şi tot laptele de iapă fusese băut, pînă şi amiralul-dinamită se întristă şi nu mai făcu decît să bombăne melancolic :

— *Stepele arabe sub cerul aprins, trei mîndri palmieri străjuiau în întins* [1].

Amîndoi şeicii slăbiseră mult, hainele li se făcuseră zdrenţe, le crescuseră bărbuţe şi începuseră să semene cu nişte dervişi dintr-o parohie săracă.

— Încă puţină răbdare, Ibi-Koreiko, şi vom sosi într-un orăşel cu nimic mai prejos decît Bagdadul. Acoperişuri plate, orchestre autohtone, restaurante mici în stil oriental, vinuri dulci, fete ca din basme şi patruzeci de mii de frigări cu chebapuri de Kars, turceşti, tătăreşti, de Mesopotamia şi Odesa. Şi, în sfîrşit, cale ferată.

A opta zi, drumeţii dădură peste un cimitir străvechi. Pînă în zare se întindeau, în valuri de piatră, şiruri de morminte în formă de semicerc. Morţii, aici, nu erau îngropaţi. Erau întinşi pe pămînt şi acoperiţi deasupra cu un fel de capace de piatră. Peste oraşul acesta cenuşiu al morţilor, strălucea un soare înspăimîntător. Orientul antic odihnea în coşciugele sale încinse.

Cei doi maeştri ai combinaţiilor dădură bici cămilelor şi, curînd, intrară în oază. Oraşul era străjuit, pînă departe în jur, de faclele verzi ale plopilor ce se oglindeau în patratele inundate cu apă ale plantaţiilor de orez. Ici, colo, se înălţau karagaci singurateci, care semănau perfect cu un glob uriaş pe picior de lemn. Începură să întîlnească măgăruşi care purtau în spinare drumeţi graşi în halate şi mănunchiuri de lucernă.

Koreiko şi Bender treceau pe lîngă prăvălioare unde se vindea tabac verde praf şi săpunuri conice rău mirositoare, care semănau cu nişte şrapnele. Meşteşugari cu bărbi albe ca de muselină trebăluiau, aplecaţi peste un maldăr de foi de aramă, din care făceau lighene şi căni cu gîtul strîmt. Cizmarii uscau la soare piei mici, vopsite cu cerneală. Vitraliile galbene şi albastre ale moscheelor sclipeau cu strălucirea ştearsă a sticlei proaste.

[1] Din *Trei palmieri* de M. Lermontov — „Lirice". Ed. „Cartea Rusă", 1958, pag. 217.

Restul zilei şi toată noaptea milionarii şi le petrecură la hotel dormind somn greu. Dimineaţa făcură baie în nişte căzi albe, se bărbieriră şi ieşiră în oraş. Buna dispoziţie a şeicilor era stricată din pricină că trebuiau să care cu ei valiza şi sacul.

— Socot că prima mea datorie, spuse Bender lăudăros, este să-ţi arăt o cîrciumioară fermecătoare. Se cheamă *Sub clar de lună*. Am fost pe aici acum vreo cinci ani şi am ţinut nişte conferinţe despre combaterea avorturilor. Ce pivnicioară! Semiîntuneric, răcoare, patronul e din Tiflis, orchestra de prin partea locului, votcă rece, dansatoare cu dairale şi cimbale. Ne instalăm acolo pentru toată ziua. Cred că nişte medici care activează pe tărîm social au voie să aibă şi ei micile lor slăbiciuni, nu-i aşa? Eu fac cinste. Viţelul de aur răspunde pentru toate.

Şi marele maestru îşi agită sacul în văzduh.

Dar cîrciumioara *Sub razele lunii* nu mai exista. Spre mirarea lui Ostap, nu mai exista nici măcar strada unde răsunaseră dairalele şi cimbalele lui. Pe locul acela, trecea o stradă dreaptă în stil european şi de ambele părţi ale ei se construia de zor. Se vedeau garduri de rogojini, în aer plutea pulbere de alabastru, iar autocamioanele făceau să se încingă şi mai tare aerul şi aşa fierbinte. După ce privi un minut faţadele de cărămidă cenuşie cu ferestrele lor lungi, Ostap îi dădu un ghiont lui Koreiko şi, spunîndu-i: „Mai există un local pe care-l ţine unul din Baku", îl cără în celălalt capăt al oraşului. Dar localul nu mai avea firma în versuri, pe care şi le compusese, personal, cîrciumarul din Baku:

RESPECTĂ-TE PE TINE,
RESPECTĂ-NE PE NOI,
RESPECTĂ CAUCAZUL,
ŞI VINO LA NOI.

In locul ei, şeicii văzură o pancartă de carton, pe care scria cu litere arabe şi ruseşti:

— Să intrăm, zise trist Ostap. Aici e cel puţin răcoare. Şi apoi, vizitarea muzeului face parte din programul unor medici călători care activează pe tărîm social.

Pătrunseră într-o odaie mare, văruită, lăsară jos milioanele, şi-şi şterseră, multă vreme, frunţile brobonite cu mînecile. Muzeul nu cuprindea decît opt piese : un colţ de mamut, dăruit tînărului muzeu de oraşul Taşkent, tabloul în ulei *Încăierare cu basmacii*, două halate de emir, un peştişor de aur într-un acvarium, o vitrină cu lăcuste uscate, o statuetă de porţelan, făcută la fabrica Kuznețov şi, în sfîrşit, macheta obeliscului pe care oraşul intenţiona să-l instaleze în piaţa principală. Pe piedestalul proiectului, se afla o coroană mare de tablă cu panglici. Fusese adusă, recent, de o delegaţie specială, dintr-o republică vecină, dar întrucît obeliscul nu exista încă (fondurile alocate pentru el fiind cheltuite pentru construirea unei băi, care se dovedise mult mai necesară), delegaţia, după ce rosti discursurile de circumstanţă, depuse coroana pe machetă.

Îndată se apropie de vizitatori un tînăr care avea pe capul ras o tichie de Buhara cu ţesătură de covor şi, emoţionat ca un autor, îi întrebă :

— Care sînt impresiile dumneavoastră, tovarăşi ?

— Merge, zise Ostap.

Tînărul era responsabilul muzeului. El începu imediat să vorbească despre greutăţile prin care trece instituţia ce o conduce. Creditele sînt insuficiente. Taşkentul s-a mulţumit să dea colţul de mamut şi nu există nimeni care să adune valorile artistice şi istorice locale. S-a cerut un specialist, dar pînă acum nu s-a primit nici un răspuns.

— Eh, să am trei sute de ruble ! strigă responsabilul, aş face un Luvru aici !

— Spune-mi, cunoşti bine oraşul ? îl întrebă Ostap, făcîndu-i lui Alexandr Ivanovici cu ochiul. N-ai putea să ne arăţi locurile demne de văzut ? Am mai fost în oraşul vostru, dar parcă s-a schimbat.

Responsabilul se bucură grozav. Spunîndu-le încîntat că le va arăta totul personal, puse lacătul la uşa muzeului şi-i conduse pe milionari pe strada pe care cu o jumătate de oră mai înainte căutaseră cîrciumioara *Sub razele lunii.*

— Bulevardul Socialismului ! zise el, trăgînd cu plăcere, în piept, praful de alabastru. Ah ! Ce aer minunat ! Şi ce va fi aici peste un an ! Asfalt ! Autobuz ! Un institut pentru irigaţie ! Un institut tropical ! Să vedem dacă şi de data asta Taşkentul n-o să ne dea forţe ştiinţifice ! Ştiţi, ei au puzderie de oase de mamut, şi mie nu mi-au trimis decît colţul ăsta, cînd în republica noastră există atîta interes pentru ştiinţele naturii.

— Auzi dumneata ? se indignă Koreiko, aruncînd o privire de reproş lui Ostap.

— Şi ştiţi, continuă entuziastul în şoaptă, bănuiesc că nici nu e un colţ de mamut. Cred că mi-au băgat unul de elefant.

— Dar ce se aude pe la voi cu... cum să le zic... cu cîrciumioarele alea, în stil asiatic, ştii, cu talere şi flaute ? întrebă, nerăbdător, marele maestru.

— Le-am desfiinţat, răspunse nepăsător tînărul. De mult trebuia stîrpită această murdărie, aceste focare de epidemii. Chiar astă-primăvară a fost închisă ultima tavernă. Se chema *Sub razele lunii.*

— Închisă ? întrebă Koreiko înmărmurit.

— Pe cuvînt de onoare ! În schimb, s-a deschis o fabrică-bucătărie. Masă europeană. Farfuriile sînt spălate şi uscate electric. Curba bolilor gastrice a scăzut vertiginos.

— Extraordinar ! exclamă marele maestru, acoperindu-şi faţa cu mîinile.

— N-aţi văzut încă nimic ! zise responsabilul muzeului, răzînd stînjenit. Să mergem să luăm masa la fabrica-bucătărie.

Se urcară într-o şarabană cu coviltir de pînză, cu festoane şi chenar albastru şi porniră. Pe drum, amabilul ghid îi silea mereu pe milionari să scoată capul pe sub baldachin şi le arăta clădirile nou-construite, cele aflate în construcţie şi locurile pe care abia urma să se

construiască. Koreiko îi aruncă lui Ostap priviri furioase. Acesta întoarse capul şi zise :

— Ce minunată piaţă autohtonă ! Bagdad !

— Pe data de 17 începe dărîmarea, spuse tînărul. Aici va fi un spital şi un centru cooperatist.

— Şi nu vă pare rău de exotismul ăsta ? Parcă am fi la Bagdad !

— E foarte frumos, oftă Koreiko.

Tînărul se supără :

— E frumos pentru dumneavoastră, străini de oraş, dar noi trebuie să trăim aici.

În sala mare a fabricii-bucătărie, între pereţii acoperiţi cu plăci de faianţă şi sub panglicile de prins muşte, atîrnate de tavan, călătorii mîncară o supă de arpacaş şi nişte chifteluţe mici, cafenii. Ostap se interesă de vin, dar primi răspunsul încîntat că recent s-a descoperit în apropiere de oraş un izvor de apă minerală, care întrece ca gust faimosul *Narzan*. Şi ca să i-o dovedească, tînărul comandă o sticlă de apă minerală, care fu băută într-o tăcere mormîntală.

— Dar ce se aude cu curba prostituţiei ? întrebă cu speranţă în suflet Alexandr Ibi-Ivanovici.

— Scade vertiginos, răspunse tînărul neîndurător.

— Vai, ce se petrece ! făcu Ostap rîzînd prefăcut.

Dar el nu ştia tot ce se petrece. Cînd se ridicară de la masă, aflară că tînărul apucase să plătească pentru toţi. El nu vru să accepte în ruptul capului să ia bani de la cei doi milionari, afirmînd că peste două zile primeşte leafa, iar pînă atunci o să se descurce.

— Ei şi cu distracţiile cum e ? Cum se distrează lumea aici ? întrebă Ostap, dar fără extazul dinainte. Talere, dairale ?

— Cum, nu ştiţi ? ! exclamă uimit responsabilul muzeului. Săptămîna trecută s-a înfiinţat la noi o filarmonică a oraşului. Avem şi un mare cvartet simfonic *Bebel* şi *Paganini*. Să mergem acolo. Vai ! Cum de am putut să uit tocmai aşa ceva ? !

După ce le plătise masa, cei doi nu mai puteau refuza acum, din motive etice, invitaţia la filarmonică. Ieşind de acolo, Alexandr Ibi-Ivanovici spuse grosolan :

— Flaşneta orăşenească.

Marele maestru roşi.

În drum spre hotel, tînărul opri pe neaşteptate birja, îi rugă pe milionari să coboare, îi luă de mînă şi, călcînd pe vîrfuri, din pricina emoţiei care îl stăpînea, îi duse pînă la o piatră mică, înconjurată de un gărduleţ.

— Aici se va înălţa obeliscul ! zise ceremonios. Coloana marxismului !

Apoi îşi luă rămas bun de la ei şi îi rugă să vină să viziteze mai des oraşul. Ostap îi făgădui amabil că va veni neapărat, pentru că n-a mai petrecut niciodată o zi atît de plăcută.

— Eu mă duc la gară, zise Koreiko, după ce rămase singur cu Bender.

— Ce-ar fi să plecăm în alt oraş să petrecem ? întrebă Ostap. Cred că la Taşkent ar fi rost să ne distrăm vreo trei zile.

— Mie mi-ajunge, răspunse Alexandr Ivanovici. Mă duc la gară să dau valiza la bagaje şi m-angajez aici, undeva, conţopist. Aştept capitalismul. Atunci o să petrec şi eu.

— N-ai decît să aştepţi, spuse Ostap pe un ton destul de brutal. Eu, însă, plec. Ziua de astăzi a fost, pur şi simplu, o încurcătură regretabilă, consecinţă a exagerărilor care se observă în provincie. Viţelul cel de aur mai are un cuvînt de spus în ţara noastră !

În piaţa gării îi văzură, îmbulzindu-se, pe corespondenţii din trenul special, care, după ce luaseră parte la solemnitatea joncţiunii liniilor ferate, făceau o excursie prin Asia Centrală. Ei se înghesuiau în jurul lui Uhudşanski. Posesorul Glosarului festiv se învîrtea ca un păun, în toate părţile, arătîndu-şi cumpărăturile. Purta o căciulă de catifea garnisită cu o coadă de şacal, şi un halat croit dintr-o plapumă vătuită.

Prezicerile proorocului de pluş continuau să se împlinească.

Capitolul XXXII

PORŢILE MARILOR POSIBILITĂŢI

Într-o zi tristă şi luminoasă de toamnă, din acelea în care în scuarurile din Moscova grădinarii taie florile şi le împart copiilor, Şura Balaganov, principalul fiu al locotenentului Schmidt, dormea pe o bancă în sala de aşteptare a gării Reazan. Stătea cu capul rezemat de marginea de lemn a băncii. Şapca mototolită îi alunecase pe nas. Se vedea după tot aspectul şi mutra lui, că mecanicul de bord al *Antilopei* şi împutemicitul cu copitele e nefericit şi sărac lipit pământului. De obrazu-i nebărbierit se lipise o coajă de ou. Pantofii îşi pierduseră forma şi culoarea şi semănau mai degrabă cu nişte opinci moldoveneşti. Sub tavanul înalt al sălii cu două rînduri de ferestre, zburau rîndunelele.

Prin ferestrele mari şi murdare, se vedeau blocul, semafoarele şi alte diverse obiecte necesare în gospodăria căilor ferate. Deodată, hamalii începură să alerge şi, peste puţin timp, sala de aşteptare deveni locul de trecere al publicului din trenul care abia sosise. La urmă de tot, intră un pasager foarte bine îmbrăcat. Sub pardesiul subţire, pe care îl purta descheiat, i se vedea un costum dintr-o ştofă cu minunate pătrăţele caleidoscopice. Pantalonii îi cădeau perfect şi manşetele lor încălecau uşor pantofii de lac. Pasagerul avea un aer străin, subliniat şi mai mult de pălăria lui moale, trasă uşor pe frunte. El nu recursese la serviciile unui hamal şi-şi ducea singur valiza. Trecea, cu paşi leneşi, prin sala ce se golise şi, fără îndoială că ar fi ajuns în holul gării, dacă n-ar fi observat deodată figura ce-ţi inspira milă a lui Balaganov. Închise ochii pe jumătate, se apropie şi cercetă cîtva timp, pe sub gene, pe cel care dormea. Apoi, cu băgare de seamă, ridică cu două degete înmînuşate şapca de pe faţa mecanicului de bord şi zîmbi.

— Scoală-te, conte, te cheamă cineva dintr-o subterană ! spuse el, zgîlţîindu-l pe Balaganov.

Şura se aşează pe bancă, în capul oaselor, se frecă cu mîna la ochi şi abia după asta îl recunoscu pe pasager.

— Comandorule ! exclamă el.

— Nu, nu, făcu Bender, apărîndu-se cu mîna. Nu mă îmbrăţişa, acum am devenit fudul.

Balaganov începu să se învîrte în jurul comandorului. Nu-l recunoştea. Nu numai hainele îi erau schimbate. Ostap slăbise, avea o privire distrată şi era bronzat la faţă, parcă ar fi venit din colonii.

— Uite ce s-a bronzat, grozav te-ai bronzat ! exclamă bucuros Balaganov.

— Da, m-am bronzat, confirmă Bender foarte demn. Şi uită-te la pantalonii mei. Europa — „A“ ! Dar pe ăsta l-ai văzut ? Ştii ce am pe deget ? Un inel cu briliante. Patru carate ! Dar dumneata ce-ai realizat între timp ? Tot mai faci pe fiul ?

— Hm, de, făcu Şura stînjenit, mai mult mă ocup cu mărunţişuri.

La bufet, Ostap îşi comandă vin alb şi biscuiţi, iar pentru mecanicul de bord ceru bere şi sandvişuri.

— Spune cinstit, Şura, cîţi bani îţi trebuie ca să fii fericit ? întrebă Ostap. Numai să ai grijă şi calculează bine totul.

— O sută de ruble, răspunse Balaganov, lăsînd cu părere de rău, la o parte, pîinea cu salam.

— Nu, nu m-ai înţeles. Nu vorbesc pentru astăzi, ci în general. Ca să fii fericit, e limpede ? Ca să te simţi la largul tău, pe lumea asta.

Balaganov se gîndi îndelung, zîmbind sfios şi, în cele din urmă, declară că pentru fericirea sa deplină are nevoie de şase mii patru sute de ruble, cu care sumă se va simţi foarte la largul său pe lumea asta.

— Bine, zise Ostap, uite, ai cincizeci de mii. Deschise, pe genunchi, valijoara-i pătrată şi îi dădu lui Balaganov cinci pacheţele învelite în hîrtie albă şi legate cu sfoară. Mecanicul de bord pierdu pe loc pofta de mîncare. Încetă să mai mănînce, băgă banii în buzunar şi nu-şi mai scoase mîinile de acolo.

— Şi chiar pe farfurioară ? întrebă el cu admiraţie.

— Da, da, pe farfurioară, răspunse Ostap flegmatic. Cu chenar albastru ! Inculpatul a adus-o în dinţi. A dat

mult şi bine din coadă, pînă am acceptat s-o primesc. Acum parada o conduc eu ! Mă simt călare pe situaţie.

Ultimele cuvinte le rostise pe un ton şovăitor.

Adevărul este că parada nu prea mergea şi marele maestru mintea cînd afirma că se simte călare pe situaţie. Mai exact ar fi poate să spunem că se simţea oarecum sub cal, fapt pe care nu voia însă să şi-l mărturisească nici lui însuşi.

De cînd se despărţise de Alexandr Ivanovici la magazia de bagaje de mînă, unde milionarul clandestin îşi predase valiza, trecuse o lună.

Chiar în primul oraş în care Ostap poposi cu un sentiment de cuceritor, nu putu să găsească nici măcar o cameră la hotel.

— Plătesc oricît ! spuse semeţ marele maestru.

— Nu pot face nimic, cetăţene, răspunse portarul. Au venit delegaţii la congresul pedologilor să viziteze staţiunea experimentală. Camerele sînt reţinute pentru reprezentanţii ştiinţei.

Şi, pe chipul politicos al portarului, se putea citi un mare respect pentru acest congres. Ostap simţi o dorinţă nebună să strige că el e cineva, că trebuie să i se dea tot respectul şi consideraţia, că are în sac un milion, dar socoti că e mai bine să se abţină de la asemenea confidenţe şi părăsi hotelul cît se poate de enervat.

Toată ziua se plimbă cu birja prin oraş. Se duse să mănînce la cel mai bun restaurant, dar trebui să aştepte un ceas şi jumătate, pînă cînd pedologii să-i lase o masă liberă. La teatru nu putu să cumpere bilet pentru că se dădea un spectacol pentru pedologi şi intrarea era numai cu invitaţii. Şi apoi, nici n-ar fi fost lăsat să intre în sala de spectacol, cu un sac în mînă, şi n-avea unde să-l lase. Pentru a nu-şi petrece noaptea pe stradă de hatîrul ştiinţei, milionarul îşi luă, pentru aceeaşi seară, un bilet de tren şi-şi făcu somnul în vagonul de dormit.

Dimineaţa, descinse într-un oraş mare de pe Volga. Frunze galbene, străvezii cădeau de pe copaci, învîrte-

jindu-se în văzduh. Dinspre Volga bătea un vînt puternic. În nici un hotel nu se găseau camere.

— Poate peste o lună, spuneau, necrezînd nici ei ce spun, responsabilii de hotel, cu bărbi şi fără bărbi, cu mustăţi sau raşi complet. Pînă nu se va monta cel de al treilea agregat la centrala electrică, nici să nu speraţi vreo cameră. Toate sînt ocupate de specialişti. Şi, afară de asta, acum mai are loc şi congresul districtual al comsomolului. Nu putem face nimic.

Şi, în timp ce marele maestru stătea să se roage în faţa tejghelelor înalte ale portarilor, pe scările aceloraşi hoteluri mişunau grăbiţi ingineri, tehnicieni, specialişti străini şi comsomolişti delegaţi la congres.

Şi, din nou, Ostap îşi petrecu ziua într-o birjă, aşteptînd cu nerăbdare rapidul, unde să se spele, să se odihnească şi să citească un ziar.

Marele maestru petrecu cincisprezece nopţi, în diferite trenuri, plecînd dintr-un oraş în altul, fiindcă nicăieri nu se găseau camere. Într-un loc, se construia un furnal ; în alt loc, se făcea o instalaţie frigoriferă ; în altă parte, o fabrică de zinc. Peste tot, mişunau oameni ocupaţi. Undeva, se lovi de o adunare a pionierilor şi, în camera unde milionarul ar fi putut să petreacă, vesel, o seară cu o prietenă, făceau tapaj copiii. Pe drum se mai pricopsi : îşi cumpărase o valiză pentru milion şi cele necesare pentru voiaj ; de asemeni se echipă. Începuse să se gîndească la o călătorie lungă şi liniştită pînă la Vladivostok, sperînd că drumul, dus şi întors, va dura trei săptămîni, cînd, deodată, simţi că dacă nu se va stabili imediat undeva, va muri de o misterioasă boală feroviară. Şi atunci făcu ceea ce făcuse totdeauna pe vremea cînd fusese posesorul fericit al unor buzunare în care sufla vîntul : începu să se dea drept altul, telegrafiind dinainte la hoteluri, că vine un inginer sau medic activist pe tărîm social, un tenor, sau un scriitor. Spre mirarea lui, pentru oamenii care veneau cu treburi, se găseau camere şi Ostap îşi mai reveni puţin după hurducăturile din tren. O dată, ca să capete o cameră, fu chiar nevoit să se dea drept fiul locotenentului Schmidt. După această întîmplare, marele maestru fu cuprins de gînduri triste.

„Şi asta-i viaţă de milionar ? îşi zise el amărît. Unde-i puterea“ ?

Chiar şi acea Europa „A“, cu care Ostap se lăudase faţă de Balaganov, costumul, pantofii şi pălăria, fuseseră cumpărate într-un magazin de consignaţie şi, în pofida calităţii lor excelente, aveau un defect : nu erau lucruri noi, ale lui personale. Le mai purtase cineva, poate o oră, poate un minut, totuşi cineva le purtase. Supărător mai era şi faptul că guvernul nu da nici o atenţie situaţiei deplorabile a milionarilor şi repartiza bunurile vieţii, planificat. În general, de altfel, era prost. Şefii de gară nu mai salutau cu mîna la chipiu, cum făceau altădată în faţa oricărui negustoraş cu un capital de cincizeci de mii de ruble, edilii urbelor nu veneau la hotel să se prezinte, presa nu se grăbea să-i ceară interviuri şi, în locul fotografiilor de milionari, ziarele publicau pe cele ale unor udarnici oarecari, care cîştigau o sută douăzeci de ruble pe lună.

Ostap îşi număra milionul în fiecare zi şi, de fiecare dată, constata că din el nu lipseşte aproape nimic. Depunea toate eforturile, prînzea de cîteva ori pe zi, bea vinuri dintre cele mai scumpe, împărţea bacşişuri nemaipomenite, îşi cumpără un inel, un vas japonez şi o şubă îmblănită cu dihor. Şuba şi vasul fu nevoit să le dăruiască madamei de la hotel pentru că lui nu-i plăcea să se care la drum cu lucruri grele. Şi apoi, la nevoie, putea să-şi cumpere oricînd o mulţime de şube şi de vase. Cu toată această risipă, nu cheltui, într-o lună, decît şase mii de ruble.

Nu ! Categoric, parada nu reuşise, deşi existau toate elementele. Ştafetele fuseseră trimise la timp, unităţile sosiseră la data stabilită, fanfara cînta. Dar regimentele nu se uitau la el, nu lui îi strigau „Ura !“, iar capelmaistrul nu dădea din mîini pentru el. Totuşi, Ostap nu capitulă. Îşi punea mari speranţe în Moscova.

— Dar ce s-aude cu Rio de Janeiro ? îl întrebă transportat Balaganov. Plecăm acolo ?

— Să-l ia dracu ! răspunse Ostap cu o furie neaşteptată. Toate astea sînt născociri. Nu există nici un Rio de Janeiro, nu există nici America, nici Europa, nimic

nu există. Şi, în general, ultimul oraş este Şepetovka, de care se sparg valurile oceanului Atlantic.

— Jale mare ! oftă Balaganov.

— Un doctor mi-a explicat totul, continuă Ostap. Străinătatea este un mit ca şi viaţa de apoi. Cinè ajunge acolo, nu se mai întoarce.

— Circ, nu alta ! exclamă Şura, care nu înţelesese nimic. Eh, ce-o să mă mai pun pe trai ! Săracul Panikovski ! E adevărat că încălcase convenţia. Dar, Dumnezeu să-l ierte, mult s-ar fi bucurat bătrînul !

— Propun să ne ridicăm în picioare, pentru a cinsti memoria răposatului, zise Bender.

Fraţii se sculară şi păstrară un minut de tăcere, uitîndu-se în jos, la biscuiţii sfărîmaţi şi la sandvişul neterminat.

Tăcerea aceasta apăsătoare fu întreruptă de Balaganov.

— Ştii ce s-a întîmplat cu Kozlevici ? întrebă el. Circ, nu alta ! Pînă la urmă, a montat la loc *Antilopa* şi lucrează la Cernomorsk. Mi-a trimis şi o scrisoare. Iat-o...

Mecanicul de bord scoase din şapcă o scrisoare.

„Dragă Şura, scria şoferul *Antilopei*. Ce mai faci ? Tot mai eşti fiu al lt. S. ? Eu n-o duc rău, numai că n-am bani, iar maşina, de cînd am reparat-o, are toane şi nu funcţionează decît o oră pe zi. Tot timpul stau şi o repar, nici nu mai am putere. Clienţii se supără. Te rog, dragă Şura, dacă poţi, trimite-mi o pompă de ulei, fie chiar şi una veche. Aici, pe piaţă nu izbutesc să găsesc nici una. Caută tu în piaţa Smolenskaia, acolo unde se vînd lacăte şi chei vechi. Dacă o duci prost, vino aici şi ne-om descurca noi. Mă găseşti în staţia din colţul străzii Mehring. Unde se află acum O.B. Cu stimă, al dumitale, Adam Kozlevici. Am uitat să-ţi spun că au venit, în staţie la mine, popii — Kuşakovski şi Moroşek. A fost un scandal. A.K.“

— Mă duc repede chiar acum să-i caut pompa, spuse preocupat Balaganov.

— Nu-i nevoie, răspunse Ostap, lasă că-i cumpăr o maşină nouă. Hai să mergem la *Grand Hotel*, unde am reţinut telegrafic o cameră pentru un dirijor de or-

chestră simfonică. Şi văd că dumneata trebuie să fii spălat, îmbrăcat şi să ţi se facă reparaţii capitale. Şura, ţi se deschid porţile unor mari perspective.

Ieşiră în piaţa Kalancevskaia. Dar nu exista nici un taxi. Ostap refuză să meargă cu trăsura.

— Ăsta-i un vehicul al trecutului, zise Bender cu dispreţ. Cu el nu ajungi departe. În afară de aceasta, e un cuib de şoricei.

Fură nevoiţi să se urce în tramvai. Vagonul era arhiplin. Era unul din acele vagoane contaminate de ceartă, care circulă atît de des în capitală. Încăierarea o porneşte o bătrînică cîrcotaşă, dimineaţa, în orele de înghesuială, care preced începerea serviciului laic. Treptat, sînt antrenaţi în ceartă toţi pasagerii din vagon, chiar şi cei care s-au urcat mult după ce s-a iscat incidentul. Bătrînica arţăgoasă a coborît de mult, nici nu se mai ştie cum şi din ce cauză s-a pornit cearta, dar ţipetele şi ocările reciproce continuă şi mereu alte cadre de pasageri întreţin ciondăneala. În vagoane din astea, înjurăturile şi scandalurile merg în bandă rulantă pînă noaptea tîrziu.

Pasagerii grăbiţi şi nervoşi îl împinseră repede pe Balaganov departe de Ostap şi, în curînd, fraţii Schmidt se pomeniră turtiţi între coşurile piepturilor şi coşuri propriu-zise, unul — la un capăt, şi celălalt — la celălalt capăt al vagonului. Ostap atîrna de-o curea, abia izbutind să ţină geamantanul pe care-l lua mereu curentul.

Deodată, din direcţia unde Balaganov era făcut sardea, se auzi urletul unei femei, care acoperi zgomotul obişnuitelor înjurături din tramvai :

— Hoţii ! Puneţi mîna pe el ! Uite-l chiar aici !

Toţi întoarseră capetele. Spre locul incidentului, începură să-şi croiască drum, gîfîind de curiozitate, amatorii de asemenea scene. Ostap vedea faţa uluită a lui Balaganov. Mecanicul de bord nu înţelegea nici el însuşi ce s-a întîmplat, dar cineva îl şi ţinea de mîna în care strîngea o poşetă de damă de calitate inferioară, cu un lănţuc de bronz.

— Pungaşul ! ţipa femeia. Numai cît am întors capul şi mi-a şi...

Posesorul a cincizeci de mii de ruble furase o poşetă în care se afla o pudrieră de baga, un carnet sindical şi bani — o rublă şi şaptezeci de copeici. Vagonul se opri. Amatorii îl traseră pe Balaganov spre uşa de coborîre. Trecînd pe lîngă Ostap, Şura şopti amărît :

— Nu ştiu ce-a fost. Am făcut-o maşinal.

— Îţi arăt eu maşinal ! spuse un dezinteresat cu ochelari şi servietă şi umflă satisfăcut mecanicului de bord un pumn după ceafă.

Ostap văzu pe fereastră cum se apropie de grup în pas alergător un miliţian, care apoi plecă cu infractorul, prin mijlocul străzii.

Marele maestru întoarse capul.

Capitolul XXXIII

OASPETELE INDIAN

În curtea inferioară, patrată, a *Grand Hotel*-ului, se auzeau zgomotele de la bucătărie, fîsîit de aburi şi strigăte : „Două ceaiuri complete la 16 !“, iar pe coridoarele albe era lumină şi linişte, ca în sala în care se află tabloul de distribuţie al unei centrale electrice. În o sută cincizeci de camere, dormeau delegaţii la congresul pedologilor, reîntorşi din călătorie ; treizeci de camere erau rezervate unor comercianţi din străinătate care căutau să lămurească problema arzătoare — dacă, în definitiv, se poate face comerţ avantajos cu Uniunea Sovietică ; cel mai bun apartament, din patru camere, îl ocupa un celebru poet şi filozof indian, iar într-o cameră mică, rezervată pentru dirijorul unei orchestre simfonice, dormea Ostap Bender.

Era întins îmbrăcat, pe o pătură de pluş, şi strîngea la piept valiza cu milionul. În timpul nopţii, marele maestru inspirase tot oxigenul aflat în cameră, iar elementele chimice ce mai rămăseseră puteau fi denumite, numai din politeţe, azot. Mirosea a vin acru, a chiftele şi încă a ceva îngrozitor de scîrbos. Ostap gemu şi se

întoarse pe cealaltă parte. Valiza îi căzu pe jos. El deschise repede ochii.

— Ce-a fost asta ? murmură el strîmbîndu-se. Am făcut pe husarul în sala restaurantului ! Ba chiar ceva mai mult. Ptiu ! Ca un negustoraş de mîna a doua ! Nu cumva oi fi jignit pe vreunul din cei ce se aflau acolo ? Un dobitoc ţipa : „Pedologi, sculaţi-vă în picioare !“ apoi a plîns şi s-a jurat că, în fundul inimii, e şi el pedolog. Dobitocul acela eram, firește cu. Da, dar ce m-o fi apucat ?

Şi îşi aminti că, în ajun, hotărîndu-se să înceapă o viaţă de om cumsecade, se gîndise să-şi construiască o vilă în stil maur. Îşi petrecuse dimineaţa în visuri grandioase. Îşi închipuia o casă cu minarete, avînd la intrare un portar cu chip ca de monument, un salonaş mic, o sală de biliard şi nu ştiu ce sală de conferinţe. La secţia financiară a sovietului, i se răspunse marelui maestru că poate avea un teren. Dar la biroul de construcţii, totul se nărui. Din portarul cu chipul de piatră se alese praf, sala aurită de conferinţe se topi şi minaretele se prăbuşiră.

— Sînteţi o persoană particulară ? fu întrebat milionarul la acest birou.

— Da, răspunse Ostap, o individualitate ce se manifstă net ca atare.

— Din păcate, construim numai pentru colective şi organizaţii.

— Cooperatiste, sociale şi economice ? întrebă Bender cu amărăciune. Şi eu ce să fac ?

— Dumneata construieşte-ţi singur.

— Foarte bine, dar de unde fac rost de pietre, de cremoane ? În sfîrşit, de pervazuri ?

— Fă-ţi şi dumneata rost de unde-i ştii. Deşi o să fie cam greu să ţi le procuri. Materialele au fost, toate, repartizate pe baza cererilor din industrie şi cooperaţie.

Pe cît se pare, aceasta fusese cauza dezgustătoarei sale purtări nocturne.

Continuînd să stea culcat, Ostap îşi scoase carneţelul şi începu să adune cheltuielile făcute din momentul în

care pusese mîna pe milion. Pe prima pagină era o notă memorabilă :

O cămilă	180	ruble
1 berbec	30	ruble
lapte de iapă	1	rublă, 75 copeici
Total :	211	ruble, 75 copeici

Mai departe, lucrurile nu stăteau mai strălucit. O şubă, o masă, un bilet de tren, iar o masă, iar un bilet, trei turbane cumpărate pentru zile negre, birjari, un vas şi tot felul de aiureli. Dacă n-ar fi socotit cele cincizeci de mii de ruble date lui Balaganov, fără să-i fi dat şi norocul cu ele, milionul rămînea aproape neatins.

„Nu te lasă să faci investiţii capitale ! se revolta Ostap. Nu te lasă ! Ce-ar fi să trec la o viaţă intelectuală, ca prietenul meu Lohankin ? În definitiv, valori materiale am acumulat ; ar trebui să acumulez cît de puţin şi valori spirituale. Trebuie să mă lămuresc imediat în ce constă sensul vieţii.“

Îşi aminti că în holul hotelului se îmbulzesc toată ziua o mulţime de fete care ard de dorinţa de a sta de vorbă despre suflet cu filozoful indian.

„Să mă duc la indian, hotărî el, să aflu, în sfîrşit, despre ce e vorba. E adevărat că asta e o aiureală, dar altă soluţie nu există.“

Fără să se despartă de valiză coborî la mezanin, aşa cum era, cu hainele mototolite. Bătu la uşa marelui om. Îi deschise un interpret.

— Filozoful primeşte ? întrebă Ostap.

— Depinde pe cine, răspunse interpretul politicos. Sînteţi o persoană particulară ?

— Nu, nu, făcu speriat marele maestru. Sînt din partea unei organizaţii cooperatiste.

— Aţi venit în grup ? Cîte persoane sînteţi ? Ştiţi, profesorului îi e greu să primească pe fiecare în parte. Preferă să stea de vorbă...

— Cu un colectiv ? îi luă Ostap vorba din gură. Tocmai, colectivul m-a împuternicit să rezolv o importantă

problemă principială privind sensul vieţii.

Interpretul dispăru şi se întoarse după cinci minute. Trase deoparte draperia şi spuse cu emfază :

— Să intre organizaţia cooperatistă care doreşte să afle în ce constă sensul vieţii.

Marele filozof şi poet, îmbrăcat într-o rasă cafenie de catifea şi avînd pe cap o bonetă la fel, şedea într-un fotoliu cu speteaza sculptată, înaltă şi incomodă. Avea faţa smeadă, cu trăsături fine şi ochi negri ca de sub-locotenent. Barba-i albă şi lată ca un plastron de frac îi acoperea tot pieptul. La picioarele lui şedea o stenografă. Doi tălmaci, un indian şi un englez, stăteau de o parte şi de cealaltă.

Cînd îl văzu pe Ostap cu valiza, filozoful începu să se sucească pe fotoliu şi să şoptească ceva, neliniştit, tălmaciului. Stenografa se apucă să ia grăbită note, iar tălmaciul se adresă marelui maestru :

— Profesorul vrea să afle dacă în valiza dumitale nu se află cîntece şi saga şi dacă nu aveţi cumva de gînd să i le citiţi cu glas tare, căci profesorului i s-au citit pînă acum multe cîntece şi sagale şi nu mai vrea să audă.

— Comunicaţi profesorului că n-am nici un fel de saga, răspunse respectuos Ostap.

Bătrînul cu ochi negri se nelinişti şi mai tare şi, vorbind cu înflăcărare, arătă în acelaşi timp, cu teamă, spre valiză.

— Profesorul întreabă, traduse tălmaciul, dacă nu ai de gînd să te instalezi în apartamentul lui, căci pînă acum n-a venit încă nimeni să-l consulte cu un geamantan în mînă.

Şi numai după ce Ostap îl linişti pe tălmaci, iar tălmaciul, la rîndul lui, pe filozof, tensiunea scăzu şi începu convorbirea.

— Înainte de a răspunde la întrebarea dumitale, cu privire la sensul vieţii, zise interpretul, profesorul vrea să spună cîteva cuvinte despre învăţămîntul public din India.

— Comunică dumneata, te rog, profesorului, replică Ostap, că problema învăţămîntului public mă preocupă din tinereţe.

Filozoful închise ochii şi începu să cuvînteze tacticos. Primul ceas vorbi în englezeşte, al doilea în bengaleză. Din cînd în cînd, începea să cînte cu o voce joasă şi plăcută, iar la un moment dat se şi sculă în picioare şi, ridicîndu-şi rasa, făcu cîţiva paşi de dans, care ilustrau probabil, jocurile elevilor din Pundjab. Apoi se aşează şi închise din nou ochii, iar Ostap ascultă şi ascultă timp îndelungat traducerea. La început, dădea politicos din cap, apoi se uită somnoros pe fereastră, iar în cele din urmă căută să se distreze : se jucă cu mărunţişul din buzunar, îşi admiră inelul, ba făcu chiar, destul de vizibil, cu ochiul stenografei — o fată drăguţă — căreia începu, imediat după asta, să-i alerge şi mai repede creionul pe hîrtie.

— Cum rămîne totuşi cu sensul vieţii ? întrebă milionarul, prinzînd un moment prielnic.

— Profesorul, zise tălmaciul, vrea ca înainte de asta să spună un cuvînt despre materialul imens pe care a izbutit să-l strîngă, studiind felul cum este organizat învăţămîntul public în U.R.S.S.

— Transmite-i înălţimii sale, răspunse Ostap, că nu am nimic împotrivă.

Şi maşina se puse din nou în mişcare. Profesorul vorbea, intona cîntece pioniereşti, arăta gazeta de perete pe care i-o dăruiseră copiii de la şcoala muncitorească nr. 146 şi chiar plînse puţin. Tălmacii mormăiau pe două voci, stenografa scria, iar Ostap îşi curăţa distrat unghiile.

În cele din urmă, Ostap tuşi tare :

— Ştiţi ceva, nu mai e nevoie să traduceţi. Am început să înţeleg oarecum bengaleza. Cînd va vorbi despre sensul vieţii, atunci să-mi traduceţi.

Cînd i se comunică filozofului dorinţa stăruitoare a lui Ostap, bătrînul cu ochii negri se tulbură.

— Profesorul declară, grăi interpretul, că el însuşi a venit în marea voastră ţară ca să afle în ce constă sensul vieţii. Numai acolo unde învăţămîntul public se află la un nivel atît de înalt ca la voi, viaţa începe să aibă un sens. Colectivul...

— La revedere, zise repede marele maestru. Comunicaţi-i profesorului că cer permisiunea să mă retrag imediat.

Dar filozoful cînta cu o voce caldă *Marşul lui Budionnîi*, pe care-l învăţase de la copiii sovietici. Şi Ostap plecă fără dezlegare din partea lui.

— Krişna ! striga marele maestru, alergînd prin odaia sa. Vişnu ! Ce se petrece pe lumea asta ? Unde-i adevărul poporului ? Sau poate eu sînt un dobitoc şi nu pricep nimic, iar viaţa a trecut absurdă, fără sistem ? Vedeţi dumneavoastră, un indian [1] adevărat ştie tot despre întinsa noastră ţară, iar eu, ca oaspetele indian din operă, o ţin una şi bună : „Nenumărate sînt diamantele cu focuri din tainiţele acestor locuri". E dezgustător !

In ziua aceea, Ostap nu bău votcă la masă şi pentru prima dată îşi lăsă valiza în odaie. Apoi se aşeză cuminte pe pervazul ferestrei şi se uită, cu interes, la trecătorii obişnuiţi care săreau în autobuz ca nişte veveriţe.

Noaptea, marele maestru se trezi deodată şi se ridică în pat. Era linişte şi numai prin gaura cheii venea din restaurant melodia unui melancolic vals boston.

— Cum am putut să uit ! exclamă el supărat.

Apoi începu să rîdă, aprinse lumina şi scrise repede o telegramă :

„Cernomorsk. Zosia Siniţkaia. Gata să repar greşeala capitală a vieţii mele dispus să zbor Cernomorsk pe aripile dragostei, telegrafiază fulger răspunsul Moscova Grand Hotel, Bender."

Sună şi ceru ca telegrama să fie expediată imediat fulger.

Zosia nu răspunse. Ostap mai trimise şi alte telegrame întocmite pe acelaşi ton disperat şi liric. Dar nici la ele nu sosi nici un răspuns.

[1] Aluzie la unul din eroii din opera *Sadko* de Rimski-Korsakov.

Capitolul XXXIV

PRIETENIE CU TINERETUL

Trenul mergea spre Cernomorsk.

Primul pasager îşi scoase haina, o agăţă de un cîrlig de aramă al plasei de bagaje, apoi îşi scoase ghetele apropiindu-şi, pe rînd, pînă la bărbie, genunchii cărnoşi şi îşi puse papucii cu limbă.

— Aţi auzit povestea topografului din Voronej care s-a descoperit rudă cu mikadoul Japoniei ? întrebă el, zîmbind dinainte.

Al doilea şi al treilea pasager se traseră mai mult spre el. Al patrulea pasager se afla instalat mai demult pe bancheta de sus, sub pătura zmeurie şi ţepoasă şi răsfoia, îmbufnat, o revistă ilustrată.

— Chiar n-aţi auzit ? S-a vorbit, un timp, foarte mult despre asta. Era un topograf obişnuit : cu nevastă, o singură cameră şi 120 de ruble, leafă. Îl chema Bigusov. Un om obişnuit, care nu se distingea prin nimic. Ba chiar, dacă vreţi să ştiţi, era — fie vorba între noi — un mîrlan. Şi, într-o zi, vine domnul acasă de la slujbă şi găseşte, în odaie, un japonez cu ochelari, într-un costum — fie vorba între noi — excelent şi cu pantofi, dacă vreţi să ştiţi, din piele de şarpe, ultima modă. „Numele dumneavoastră e Bigusov ?“, îl întreabă japonezul. „Da“, răspunse Bigusov. „Şi cum îl chema pe tatăl dumneavoastră ?“ „Cutare“, răspunde topograful. „Exact, face japonezul. În cazul acesta, v-aş ruga să fiţi atît de amabil şi să vă scoateţi bluza, fiindcă trebuie să vă văd gol.“ „Mă rog“, zice Bigusov. Şi, dacă vreţi să ştiţi, japonezul, fie vorba între noi, nici nu s-a uitat la altceva, ci s-a repezit, direct şi imediat, la aluniţă. Avea Bigusov o aluniţă pe şold. Japonezul a scos o lupă, s-a uitat la ea, s-a făcut alb la faţă, că, fie vorba între noi, galben era, şi-a spus : „Vă felicit, cetăţene Bigusov şi daţi-mi voie să vă înmînez acest colet şi această scrisoare“. Bineînţeles, nevasta a deschis imediat coletul. Şi acolo, dacă vreţi să ştiţi, era o spadă japoneză cu două tăişuri, împachetată în rumeguş de

lemn. „Dar ce-mi trebuie mie spada ?“ a întrebat topograful. „Citiţi scrisoarea, i-a zis japonezul. In scrisoare, scrie tot. Sînteţi samurai.“ Cînd a auzit asta, s-a făcut galben şi Bigusov. Că, dacă vreţi să ştiţi, Voronejul nu e un oraş prea mare. Şi, fie vorba între noi, ce atitudine vreţi să aibă cei de acolo faţă de un samurai ? Cea mai negativă ! Dar nu era nimic de făcut. Bigusov a luat scrisoarea, a desfăcut cele paisprezece peceţi de ceară şi a citit-o. Şi ce credeţi că a aflat de acolo ? A aflat exact că în urmă cu treizeci şi şase de ani a trecut incognito, prin gubernia Voronej, un semiprinţ japonez. Şi bineînţeles, alteţa sa, fie vorba între noi, s-a încurcat cu o fată din Voronej şi i-a făcut incognito un copil. Ce-i drept, dacă vreţi să ştiţi, a vrut să se căsătorească cu ea, dar mikadoul i-a interzis printr-o telegramă cifrată. Semiprinţul a fost nevoit să plece şi copilul a rămas nelegitim. Copilul ăsta, dacă vreţi să ştiţi, era tocmai Bigusov. Şi au trecut ani şi ani şi cînd semiprinţul a simţit că i se apropie sfîrşitul şi-a văzut că n-are cui să lase moştenirea, fiindcă, între noi fie vorba, nu avea copii legitimi şi nu-i era numai de moştenire, dar s-ar fi stins şi un neam vestit, ceea ce pentru un japonez e mai rău decît orice, şi-atunci, dom'le, a trebuit să-şi amintească de Bigusov.

Auzi ce noroc poate să dea peste un om ! Se zice că acum e în Japonia. Bătrînul a murit, Bigusov e prinţ, rudă cu mikadoul şi, în afară de asta, fie vorba între noi, a pus mîna pe un milion de ieni numerar. Un milion ! Auzi, dom'le ! Un tîmpit ca ăsta !

— Dacă mi s-ar fi dat un milion de ruble ! zise al doilea pasager, mişcînd din picioare. Le-aş fi arătat eu ce se face cu un milion.

In spaţiul dintre cele două banchete de sus se ivi capul celui de al patrulea pasager. El se uită atent la omul care ştia cu precizie ce se poate face cu un milion şi, fără să spună un cuvînt, se ascunse din nou îndărătul revistei.

— Da, făcu al treilea pasager, desfăcînd un pachetel feroviar, cu doi biscuiţi. In domeniul circulaţiei băneşti, se întîmplă diferite cazuri. Unei fete din

Moscova i-a murit un unchi din Varşovia şi i-a lăsat moştenire un milion, dar ea nu ştia nimic. Acolo, în străinătate, s-a aflat însă şi, după o lună a sosit la Moscova un străin destul de arătos. Acest tinerel hotărîse să se însoare cu fata, înainte ca ea să afle de moştenire. Fata avea, însă, la Moscova un logodnic, de asemenea un tînăr destul de frumos, de la Oficiul de măsuri şi greutăţi. Ea îl iubea foarte mult şi, firește, nu voia să se mărite cu altul. Celălalt, străinul, nu mai ştia ce să facă, înnebunea pur şi simplu, îi trimitea buchete de flori, bomboane şi ciorapii cei mai fini. Că, vedeţi dumneavoastră, junele străin nu venise din proprie iniţiativă, ci din partea unei societăţi de acţiuni, care se constituise special pentru exploatarea moştenirii lăsate de unchiul fetei. Aveau chiar şi un capital de bază de 18.000 de zloţi. Trimisul lor trebuia, cu orice preţ, să se însoare cu fata şi s-o aducă în străinătate. Foarte romantică poveste ! Închipuiţi-vă situaţia trimisului special ! Ce răspundere ! El luase un avans şi acuma nu mai putea, din cauza acestui logodnic sovietic, să-l justifice. Iar acolo, la Varşovia, jale mare ! Acţionarii aşteptau, se frămîntau, acţiunile scădeau. De altfel afacerea s-a terminat cu un faliment. Fata s-a măritat cu logodnicul sovietic. Şi nici n-a aflat de moştenire.

— Ce proastă ! spuse al doilea pasager. Să-mi fi dat mie milionul acela !

Şi, înfuriat, smulse din mîna vecinului un biscuit şi-l mîncă nervos.

Locatarul banchetei de sus tuşi spre a-şi semnala prezenţa. Se vede că discuţiile îl împiedicau să adoarmă.

Cei de jos începură să vorbească mai încet. Se strînseră unul mai lîngă altul, îşi apropiară capetele conspirativ şi continuau să discute pe înfundate :

— Nu demult, societatea internaţională de Cruce Roşie dăduse un anunţ în ziare că se caută moştenitorii soldatului american Harry Kovalciuk, căzut pe front în 1918. Moştenirea era de un milion ! Adică mai puţin de un milion, dar se adăugaseră dobînzile... Şi iată că, într-un sătuc uitat de lume, din Volîn...

Pe bancheta de sus pătura zmeurie se mişca într-una. Lui Bender îi era lehamite. Se săturase de vagoane, de banchetele de sus şi de jos, de toată această lume hurducată a călătoriilor. Ar fi dat, cu drag, jumătate de milion ca să adoarmă, dar şuşotelile de jos nu mai conteneau :

— ...înţelegeţi, la o întreprindere de locuinţe şi localuri, vine într-o bună zi o bătrînică şi zice : „Am găsit, la mine în subsol, o ulcică şi nu ştiu ce e în ea, fiţi buni şi vedeţi dumneavoastră". Cei de la direcţia întreprinderii s-au uitat în ulcică şi ce credeţi că au găsit înăuntru ?... Rupii indiene de aur, un milion de rupii...

— Ce toantă ! Cui s-a găsit ea să se ducă să spuie !... Să-mi fi căzut mie milionul ăsta...

— Între noi fie vorba, dacă vreţi să ştiţi, banul e totul.

— Dar într-o peşteră de lîngă Mojaisk...

De sus se auzi un geamăt, un geamăt greu, de om care moare.

Povestitorii se tulburară o clipă, dar vraja bogăţiilor picate din senin, din buzunarele prinţilor japonezi, rudelor din Varşovia, sau soldaţilor americani, era atît de mare, încît începură din nou să se apuce unul pe altul de genunchi şi să mormăie :

— Şi cînd s-a făcut dezgroparea moaştelor, s-au găsit înăuntru, între noi fie vorba, un milion de...

Dimineaţa, buimac încă de somn, Ostap auzi zgomotul storului tras şi o voce :

— Un milion ! Mă înţelegeţi, un mi-lion...

Prea era de tot. Marele maestru se uită mînios în jos. Dar pasagerii din ajun nu mai erau. Coborîseră, în zori, la Harkov, lăsînd în urma lor paturile mototolite, o filă slinoasă dintr-un caiet de aritmetică, firimituri de chiftele şi pîine, precum şi o sforicică. Noul pasager care stătea la fereastră se uită cu indiferenţă la Ostap şi continuă, adresîndu-se celor doi tovarăşi ai săi de drum :

— Un milion de tone fontă. Pînă la sfîrşitul anului. Comisia a găsit că uniunea poate să dea această canti-

tate. Şi lucrul cel mai comic este că Harkovul a aprobat !

Ostap nu găsi nimic comic în această declaraţie. Totuşi, noii pasageri începură să rîdă în cor. Şi, de rîs, începură pe toţi trei să scîrţîie mantalele cauciucate, pe care nu apucaseră încă să şi le scoată.

— Şi ce face Bubeşko, Ivan Nikolaevici ? întrebă cu mare interes cel mai tînăr dintre pasageri. Desigur că acum dă din coate !

— Nu mai dă. A ajuns într-o situaţie caraghioasă. Dar ce-a fost atunci ! La început a sărit la bătaie... Îl ştiţi pe Ivan Nikolaevici ce fire are, 825.000 de tone şi nici una mai mult. Şi s-a pornit o chestie serioasă. Exagerarea în minus a posibilităţilor... E un fapt real ! Alinierea după gîtuiri... E un fapt real ! Omul ar fi trebuit să-şi recunoască de la început în întregime greşeala. Dar nu ! Ambiţie ! Închipuie-ţi nobilimea să recunoască, şi gata. Nu, el a luat-o parţial. A hotărît să-şi păstreze autoritatea. Şi s-a pornit o muzică curat ca la Dostoievski ! „Pe de o parte, recunosc, dar pe de altă parte, arăt că..." Ce să mai arăţi, ce să te mai ploconeşti ! Şi Bubeşko al nostru a fost nevoit să trimită o a doua scrisoare.

Pasagerii rîseră din ou.

— Dar nici în scrisoarea asta nu a suflat o vorbă despre oportunismul său. Şi s-a pornit pe scris. În fiecare zi, o scrisoare. Acum vor să facă, pentru el, o rubrică specială : „Corectări şi încercări de dezicere". Şi doar ştie singur că a intrat în bucluc şi vrea să se descurce. S-a împotmolit, însă, în aşa hal, încît nu mai are cum. Ultima oară a ajuns pînă acolo, încît a scris : ...„greşeala mi-o recunosc, dar prezenta scrisoare o consider insuficientă".

Ostap plecase de mult să se spele, dar noii pasageri încă mai rîdeau. Cînd se întoarse, găsi compartimentul măturat, banchetele coborîte, iar însoţitorul pleca purtînd în braţe un maldăr de cearşafuri şi pături, pe care îl ţinea cu bărbia. Nişte tineri, care nu se temeau de curent, deschiseseră fereastra şi, în compartiment, începu să sufle un vînt de toamnă care se zbătea ca un val închis într-o ladă.

Ostap aruncă în plasa pentru bagaje valiza cu milionul şi se aşează, uitîndu-se prietenos la noii veciui, care puneau parcă un deosebit zel pentru a se obişnui cu vagonul de dormit : se uitau mereu în oglinda de lîngă uşă, săreau pe banchetă ca să încerce cît de elastice sînt arcurile, lăudau calitatea plușului ei roşu şi lucios şi apăsau pe toate butoanele. Din cînd în cînd, cîte unul dispărea pentru cîteva minute şi cînd se întorcea, vorbea în şoaptă cu tovarăşii săi. În sfîrşit, apăru în uşă o fată în palton bărbătesc şi purtînd pantofi de gimnastică cu şireturi răsucite în jurul gleznelor, aşa cum era moda la grecii antici.

— Tovarăşi ! spuse ea pe un ton energic. Asta e porcărie ! Vrem şi noi să călătorim în lux. Chiar la prima gară să facem schimb.

Tovarăşii lui Bender de compartiment începură să ţipe revoltaţi.

— Da, da ! Toţi avem aceleaşi drepturi ca şi voi, continuă fata. Am şi tras de altfel la sorţi şi a ieşit că aici urmează să vină Tarasov, Parovitki şi cu mine. Aşa că, hai, căraţi-vă la clasa 2-a.

Din discuţia lor, Ostap înţelese că la Cernomorsk se întorcea de la practica de vară făcută într-o uzină un grup numeros de studenţi de la politehnică. Nu găsiseră locuri destule în clasa 2-a şi fuseseră nevoiţi să cumpere trei bilete la vagonul de dormit, diferenţa fiind plătită de tot grupul.

Ca urmare, fata rămase în compartiment, iar primii trei plecară, arborînd o demnitate tardivă. În locul lor sosiră imediat Tarasov şi Parovitki, care şi ei se apucară de îndată să sară pe banchetă şi să apese pe butoane. Fata sărea împreună cu ei. Nu trecu nici o jumătate de oră şi dădură buzna în compartiment şi primii trei. Îi adusese înapoi dorul după paradisul pierdut. După ei îşi mai făcură apariţia, cu zîmbete stînjenite, alţi doi, iar apoi încă unul, mustăcios. Mustăciosului îi venea rîndul să călătorească în lux abia în ziua următoare, dar nu mai avea răbdare. Apariţia lui stîrni proteste deosebit de supărate, care atraseră numaidecît pe însoţitorul vagonului.

— Ce-i asta, cetăţeni, întrebă el pe un ton oficial. Ce-i toată banda asta adunată aici ? Cei care au locuri în clasa 2-a, să plece. Altfel mă duc şi-l chem pe şef.

Banda se fîstîci.

— Au venit în vizită, zise fata amărîtă. Stau numai puţin.

— Nu-i permis, declară însoţitorul. Plecaţi.

Mustăciosul începu să se retragă cu spatele spre uşă, dar în clipa aceea interveni în conflict marele maestru.

— De ce vorbeşti aşa, nenişorule, zise el însoţitorului. Pasagerii nu trebuie apostrofaţi fără un motiv putemic. De ce să respecţi atît de strict litera legii ? Trebuie să fim ospitalieri. Ştii cum e în Orient ? Vino cu mine să-ţi explic.

Şi după ce stătu de vorbă cu Ostap pe culoar, însoţitorul se pătrunse pînă într-atîta de spiritul Orientului, încît departe de a se mai gîndi să alunge banda, aduse, dimpotrivă, nouă pahare de ceai în suporturi masive şi toată rezerva de biscuiţi. Şi nici nu le luă măcar bani.

— După obiceiul în Orient, spuse Ostap grupului, potrivit legilor ospitalităţii, cum zicea un lucrător din sectorul culinar.

Tinerii fură serviţi cu atîta amabilitate şi simplitate, încît nici nu puteau să refuze. Pachetelele cu biscuiţi trosneau sub degetele celor care le desfăceau. Ostap împărţea gospodăreşte ceaiul şi în scurtă vreme se împrieteni cu cei opt studenţi şi cu studenta.

— Mă interesează de mult problema învăţămîntului universal, egal şi secret, îi dădea el, vesel cu gura. Recent, am stat de vorbă, în această privinţă, cu un filozof-amator indian, tobă de carte. De aceea, indiferent ce spune, vorbele lui sînt imediat înregistrate pe o placă de patefon. Şi cum bătrînului îi place să vorbească — are acest mic păcat — s-au strîns, pînă în prezent, 800 de vagoane de plăci şi-acum se fac din ele nasturi.

Cu acest mic discurs de început, improvizat, marele maestru luă în mînă un biscuit.

— De la acest biscuit pînă la piatra de polizor nu-i decît un singur pas, zise el. Şi acest pas s-a şi făcut.

Încălzită cu cîte-o glumă de felul acesta, prietenia între marele maestru şi studenţi se legă foarte repede şi, curînd, toată banda, sub conducerea lui Ostap, cînta cupletul :

Petru-ntîi, zis şi cel mare
N-are soaţă, nici nepoată,
Doar un cal şi-un şarpe are,
Şi familiunea toată.

Pînă seara, Ostap ştia cum îi cheamă pe toţi, iar cu unii se şi tutuia. Totuşi, multe lucruri despre care vorbeau tinerii el nu le înţelegea. Avu deodată simţămîntul că e foarte bătrîn. În faţa lui şedea un tineret puţin cam necioplit, cam deschis şi parcă supărător de sincer. El nu fusese aşa la douăzeci de ani. Îşi mărturisi că la douăzeci de ani fusese mult mai multilateral şi mai rău. Pe atunci nu rîdea, ci rînjea doar. Iar ăştia rîdeau din toată inima.

„De ce se bucură aşa tineretul ăsta bucălat ? se întrebă dintr-o dată enervat. Pe cuvînt de onoare că încep să-l invidiez."

Deşi Ostap era, fără îndoială, centrul atenţiei întregului compartiment şi vorbea fără oprire, deşi cei din jur se purtau cu el cît se poate de bine, nu constată la ei nici adoraţia lui Balaganov, nici supunerea laşă a lui Panikovski, nici dragostea devotată a lui Kozlevici. Simţea, la studenţii aceştia, superioritatea spectatorului faţă de comper. Spectatorul îl ascultă pe cetăţeanul în frac care prezintă spectacolul, rîde uneori, îl aplaudă alene, dar la urmă a plecat acasă şi a uitat de comper. Iar acesta se duce, după spectacol, la clubul artiştilor, şade trist cu o chiftea în faţă şi se plînge unui confrate — comic de operetă — că publicul nu-l înţelege, iar guvernul nu-l apreciază. Comicul bea votcă şi se plînge şi el că lumea nu-l înţelege. Dar ce este de neînţeles ? Glumele sînt vechi, trucurile vechi şi e prea tîrziu să te apuci iar să înveţi. Pare-se că totul e limpede.

Povestea cu Bubeşko, care micşorase planurile, fu povestită pentru a doua oară, de data aceasta special pentru Ostap. El se duse cu noii săi prieteni în vagonul de clasa 2-a, s-o convingă pe studenta Lida Pisarevskaia să vină la ei în vizită, şi fu atît de elocvent, încît sfioasa Lida consimţi şi veni să-şi aducă contribuţia ei la larma generală. Subita încredere născută între Ostap şi tineri crescu pînă într-atît, încît pe seară, plimbîndu-se cu fata în palton bărbătesc, pe cheiul unui mare nod de cale ferată, marele maestru ajunse cu ea aproape pînă la semaforul de la ieşire şi aici, fără să se fi aşteptat el însuşi la aşa ceva, îşi deschise sufletul în declaraţii destul de banale.

— Mă înţelegi, îi explica el, lumina luna, regina panoramei. Noi şedeam pe treptele unui muzeu de antichităţi şi, deodată, am simţit că o iubesc. Dar, în aceeaşi seară, a trebuit să plec, aşa că am ratat totul. Cred că s-a supărat. Ba chiar, cu siguranţă, că s-a supărat.

— Ai fost trimis în deplasare ? îl întrebă fata.

— Mda. Oarecum. Adică nu tocmai în deplasare, ci într-o chestiune urgentă. Acum sufăr. Sufăr înălţător de prosteşte.

— Asta nu-i chiar atît de grav, zise fata. Cheltuieşte-ţi surplusul de energie făcînd o muncă oarecare. De pildă, taie lemne. Există o teorie acuma care recomandă lucrul acesta.

Ostap făgădui să facă aşa cum îl sfătuise fata şi, deşi nu-şi putea închipui cum tăiatul lemnelor o va înlocui pe Zosia, simţi totuşi o mare uşurare. Se întoarseră în vagon cu un aer misterios şi apoi mai ieşiră de cîteva ori pe culoar ca să vorbească iarăşi, în şoaptă, despre dragostea neîmpărtăşită şi despre noile teorii în acest domeniu.

In compartiment Ostap continua să depună toate sforţările pentru a fi pe placul grupului. Şi ajunse chiar ca studenţii să-l considere drept unul de-ai lor, iar grosolanul de Paroviţki îl pocni cu toată puterea peste umăr şi strigă :

— Înscrie-te la noi la politehnică. Zău ! O să capeţi o bursă de şaptezeci şi cinci de ruble. Şi o să trăieşti ca un zeu. La noi la cantină se serveşte carne în fiecare zi. Iar apoi o să plecăm în Ural, la practică.

— Eu am mai absolvit o facultate de ştiinţe umaniste, se grăbi să spună marele maestru.

— Şi acum ce faci ? îl întrebă Parovitki.

— Lucrez pe linie financiară.

— Eşti funcţionar de bancă ?

Ostap se uită sarcastic la student şi spuse pe neaşteptate :

— Nu, nu sînt funcţionar. Sînt milionar.

Desigur că această declaraţie nu-l obliga la nimic şi ar fi putut da cuvintelor un caracter de glumă, dar Parovitki începu să rîdă cu atîta poftă, încît marele maestru se simţi ofensat. O dorinţă irezistibilă îl cuprinse de a-i impresiona pe tovarăşii săi de drum şi a-i face să aibă pentru el şi mai multă admiraţie.

— Şi cîte milioane ai ? îl întrebă fata cu pantofii de gimnastică, îmbiindu-l către un răspuns care să-i amuze.

— Unul singur, zise Ostap palid de mîndrie.

— Cam puţin, declară mustăciosul.

— Puţin, puţin ! strigară toţi ceilalţi.

— Mie îmi ajunge, spuse Bender triumfător.

Şi spunînd aceste cuvinte, coborî valiza, deschise încuietorile nichelate şi răsturnă pe banchetă tot conţinutul. Pachetele de bancnote formară o moviliţă. Ostap îndoi unul din pachete şi învelitoarea plesni ca atunci cînd desfaci un pachet de cărţi de joc.

— În fiecare pachet sînt cîte zece mii de ruble. E puţin ? Un milion întreg. Nu lipseşte din el decît oleacă de mărunţiş. Şi totul în lege. Semnături, filigran, desen.

În tăcerea generală, Ostap băgă banii înapoi în valiză şi aruncă valiza în plasa pentru bagaje cu un gest care i se păru regesc. Se aşeză din nou pe banchetă, se lăsă pe spetează, întinse picioarele şi se uită la bandă.

— După cum vedeţi, şi ştiinţele umaniste raportează, spuse milionarul, invitîndu-i pe studenţi să facă haz împreună cu el.

Dar studenţii tăceau, cercetînd cu privirile diferitele butoane şi cîrlige de pe pereţii ornamentaţi ai compartimentului.

— Trăiesc ca un zeu, continuă Ostap, sau ca un semizeu, ceea ce e în definitiv acelaşi lucru.

Marele maestru mai aşteptă puţin, apoi începu să se agite şi exclamă pe tonul cel mai prietenos :

— Dar de ce aţi lăsat nasul în jos, diavolilor ?

— Ei, eu mă duc, zise mustăciosul, după o clipă de gîndire. Mă duc la noi în vagon să văd ce se mai aude.

Şi o zbughi afară din compartiment.

— Uimitor lucru, încîntător lucru, spuse Ostap, azi-dimineaţă nici nu ne cunoşteam, iar acum ne simţim ca şi cum ne-am cunoaşte de zece ani. O fi vreun fluid ?

— Cît datorăm pentru ceai ? întrebă Paroviţki. Cît am băut, tovarăşi ? Nouă pahare sau zece ? Trebuie să-l întrebăm pe însoţitor. Viu îndată.

După el se mai ridicară alţi patru tineri, mînaţi de dorinţa de a-l ajuta să facă socoteala cu însoţitorul.

— Ce-ar fi să cîntăm ceva ? propuse Ostap. Ceva tare. De pildă *Popa Serghei, popa Serghei !* Vreţi ? Am o minunată voce de bas de pe Volga.

Şi fără să mai aştepte răspunsul, marele maestru începu să cînte : *Jos pe rîuleţ în vale, pe Kazanka jos în vale, vesel, înota zglobiu, un crap gras şi auriu.* Cînd veni momentul să se cînte refrenul, Ostap ridică braţele şi începu să bată din picior ca un capelmaistru, dar corul nu-i răspunse. Numai Lida Pisarevska începu din timiditate să cînte cu un glăscior ascuţit : *Popa Serghei, popa Serghei !*, dar tăcu numaidecît şi fugi din compartiment.

Prietenia se evapora văzînd cu ochii. Curînd nu mai rămase în compartiment decît fata cea bună şi săritoare în pantofi de gimnastică.

— Dar unde-or fi fugit cu toţii ? întrebă Bender.

— Chiar adevărat, răspunse aproape în şoaptă fata, trebuie să văd ce-i cu ei.

Şi, cu o mişcare sprintenă, se repezi la uşă, dar nefericitul milionar o prinse de mînă.

— Am glumit, murmură el, sînt un om al muncii. Sînt dirijor de orchestră simfonică !... Sînt fiul locotenentului Schmidt. Tatăl meu a fost supus turc. Te rog să mă crezi !...

— Dă-mi drumul ! şopti fata.

Marele maestru rămase singur.

Compartimentul se zguduia şi scîrţîia. Linguriţele se învîrteau în paharele goale, care lunecau încet spre marginea măsuţei. In uşă apăru însoţitorul, care ţinea în braţe şi apăsa cu bărbia un teanc de pături şi cearşafuri.

Capitolul XXXV

L-AU IUBIT GOSPODINE, FEMEI DE SERVICIU, VĂDUVE ŞI CHIAR O FEMEIE—TEHNICIAN DENTIST

La Cernomorsk acoperişurile vuiau şi străzile erau pradă curenţilor. Prin puterea vîntului, care se abătuse, pe neaşteptate, asupra oraşului dinspre nord-est, vara gingaşă, cochetă, fusese alungată spre lăzile de gunoi, burlanele şi colţurile caselor, unde îşi da sufletul printre frunze de arţar carbonizate şi bilete de tramvai rupte. In lighenele florăreselor zăceau crizanteme glaciale. Obloanele verzi ale gheretelor cu cvas bîţîiau închise. Porumbeii gungureau „mor, mor". Vrăbiile se încălzeau, ciugulind bălegarul fierbinte. Locuitorii Cernomorskului se luptau împotriva vîntului, înfigîndu-se în el cu capetele plecate, ca nişte tauri. Cel mai prost se simţeau vestele de pichet. Vîntul le smulgea canotierele şi panamalele şi le rostogolea la vale, spre bulevard, pe caldarîmul alunecos ca parchetul. Bătrînii fugeau după ele gîfîind şi revoltîndu-se. Rafalele de vînt îi mînau şi pe ei atît de repede, încît, uneori, o luau

înaintea pălăriilor şi se trezeau abia cînd se opreau la picioarele ude ale făpturii de bronz a vreunui demnitar de pe vremea Ecaterinei, aşezată în mijlocul pieţei.

Antilopa scîrţîia în staţie ca o corabie. Dacă, înainte, maşina lui Kozlevici stîrnea o veselă nedumerire, acum inspira milă : aripa stîngă din spate era legată cu o frînghie, o bucată bună din parbriz era înlocuită cu un dreptunghi de placaj şi, în locul melodioasei pare de cauciuc, pierdută cu prilejul catastrofei, atîrna de o sforicică un clopoţel nichelat de preşedinte de tribunal. Pînă şi volanul, pe care odihneau mîinile cinstite ale lui Adam Kazimirovici, se încovoiase puţin într-o parte. Pe trotuar, lîngă *Antilopa*, stătea marele maestru. Sprijinit de bordul maşinii, el spunea :

— Te-am minţit, Adam. Nu pot să-ţi dăruiesc nici un *Izotta-Franschini*, nici un *Lincoln*, nici un *Buick*, nici măcar un *Ford*. Nu pot să-ţi cumpăr nici o maşină nouă. Statul nu mă consideră cumpărător. Sînt o persoană particulară. Singurul lucru pe care l-aş putea cumpăra, printr-un anunţ la ziar, ar fi tot o vechitură ca şi *Antilopa* noastră.

— Dar de ce, obiectă Kozlevici, *Lorrain-Dietrich*-ul meu este o maşină bună. Dacă aş face rost de o pompă veche de ulei, nu mi-ar mai trebui nici un fel de *Buick*-uri.

— Pompa ţi-am adus-o, răspunse Ostap. Iat-o. Şi acesta este singurul lucru, dragă Adam, cu care pot să te ajut în domeniul mecanizării transportului.

Kozlevici se bucură grozav de pompă, o învîrti în mînă pe o parte şi pe alta, privind-o îndelung, apoi începu imediat s-o monteze. Ostap trase de clopoţel care scoase un sunet caracteristic de şedinţă şi începu să-şi descarce focul de pe inimă :

— Ştii, Adam, am aflat ceva nou : fiecare cetăţean stă sub apăsarea unei coloane de aer care cîntăreşte 214 kilograme !

— N-am auzit, zise Kozlevici. Ei şi ?

— Cum, ei şi ? E un fapt ştiinţific, medical. Şi, de cîtva timp, simt greutatea. Gîndeşte-te numai ! 214 kilograme ! Şi te apasă zi şi noapte, mai ales noaptea. Dorm prost. Ce-ai zis ?

— Nu, nimic, ascult, răspunse blînd Kozlevici.

— Mă simt foarte prost, Adam. Am o inimă prea mare.

Şoferul *Antilopei* făcu „hm". Ostap continua să pălăvrăgească :

— Ieri s-a apropiat de mine, pe stradă, o bătrînă şi mi-a oferit un ac pentru primus, care ţine o veşnicie. Află, Adam, că nu l-am cumpărat. N-am nevoie de un ac care ţine o veşnicie, nu vreau să trăiesc o veşnicie. Vreau să mor. Prezint toate simptomele banale ale îndrăgostitului : lipsă de poftă de mîncare, insomnie şi mania de a compune versuri. Ascultă ce am fabricat azi-noapte, la lumina şovăielnică a becului electric : *Mi-aduc aminte sfînta clipă, nainte-mi tu te-ai arătat, vedenie ce piere-n pripă, al frumuseţii duh curat.* Aşa că-i frumos ? Am talent, nu ? Ei bine, abia în zori, după ce-am terminat de scris ultimul vers, mi-am adus aminte că poezia asta a mai scris-o Puşkin. E permis unui clasic să-ţi facă asemenea figură ? Ai zis ceva ?

— Nu, nu, continuă, spuse Kozlevici compătimitor.

— Şi uite, aşa trăiesc, urmă Ostap cu tremur în glas. Corpul meu este înscris la hotelul *Cairo*, iar sufletul meu rătăceşte, nu-i mai arde nici de Rio de Janeiro. Şi, în afară de asta, mă mai apasă şi coloana atmosferică.

— Şi nu te-ai dus pe la ea ? întrebă Kozlevici, care nu ştia s-o ia pe ocolite. La Zosia Viktorovna ?

— Nu vreau să mă duc, spuse Ostap, din pricina sfielii ce mi-o dă mîndria. In mine s-au trezit ienicerii. Am trimis ticăloasei ăşteia telegrame din Moscova de 350 de ruble şi n-am primit răspuns nici măcar de 50 de copeici. Şi asta să mi-o facă mie, mie care am fost iubit de gospodine, de femei de serviciu, de văduve şi chiar de o femeie-tehnician dentist. Nu, Adam, nu mă voi duce acolo. La revedere !

Marele maestru se duse la hotel, scoase de sub pat valiza cu milionul, care zăcea alături de nişte ghete scîlciate, se uită la ea cîtva timp cu o privire lipsită de expresie, apoi o apucă de mîner şi ieşi în stradă.

Vîntul îl prinse de umeri şi-l împinse spre bulevardul de pe malul mării. Bulevardul era pustiu. Ni-

meni nu mai şedea pe băncile albe, pe care atîţia, în timpul verii, crestaseră cuvinte de amor. Din radă ieşea, ocolind farul, un cargobot scund, cu catarge groase, drepte.

— Destul, spuse Ostap, viţelul de aur nu-i de mine. Să-l ia cine vrea. N-are decît să facă altul pe milionarul !

Se uită în jur şi, văzînd că nu-i nimeni, aruncă valiza pe pietriş.

— Poftim, exclamă el, adresîndu-se arţarilor negri şi făcîndu-le o plecăciune.

Porni apoi pe o alee, fără să mai întoarcă capul. La început merse încet, ca omul care se plimbă, apoi îşi băgă mîinile în buzunar, pentru că începu deodată să le simtă de prisos şi iuţi pasul, ca să-şi înfrîngă şovăielile. Se sili chiar s-o cîrmească după colţ şi să fredoneze un cîntec, dar după o clipă o luă la fugă înapoi. Valiza zăcea pe locul unde o lăsase. Dar, din direcţie opusă, se apropia de ea, aplecat şi cu mîinile greblă, un cetăţean între două vîrste şi cît se poate de obişnuit ca arătare.

— Incotro ? ! îi strigă Ostap de departe. Îţi arăt eu să pui mîna pe valizele altora. Nu poţi să laşi un lucru o clipă. Ce porcărie !

Cetăţeanul strînse decepţionat din umeri şi se retrase. Iar Bender se cără din nou cu viţelul de aur în mînă.

„Ce pot să fac acum ? se gîndi el. Cum să scap de blestemata asta de povară, care mă îmbogăţeşte numai cu suferinţe morale ? S-o ard ?“

Marele maestru se opri bucuros la această idee.

„O, chiar am în camera mea un cămin. Să ard banii în cămin Grandios ! Gest demn de Cleopatra ! În foc ! Pachet cu pachet. Ce să-mi mai bat capul cu ei ? Dar nu, asta-i o prostie. Să arzi banii e o absurditate ! O bravadă de husar ! Dar ce pot să fac cu ei, decît să mă îndop ca un nepman ? Tîmpită situaţie ! Responsabilul de muzeu are de gînd cu 300 de ruble să facă un Luvru, orice colectiv de marinari sau corporaţia cooperatistă a dramaturgilor poate să-şi construiască,

cu un milion, o jumătate de zgîrie-nori, cu acoperiş-terasă pentru conferinţe în aer liber. Iar Ostap Bender, urmaş al ienicerilor, poate să facă numai pe dracu ghem ! Ia te uită cum apasă clasa-hegemon pe un biet milionar individualist !“

Tot gîndindu-se ce să facă cu milionul, marele maestru se învîrtea, în pas alergător, pe alei, se aşeza pe parapetul de ciment şi se uita furios la vaporul ce se legăna dincolo de dig.

„Nu, la incendiu va trebui să renunţ. Să arzi banii e un act laş şi dizgraţios. Trebuie să găsesc un gest mai de efect. Poate să instituí o bursă purtînd numele lui Balaganov, pentru elevii de la şcoala medie tehnică de radio fără frecvenţă ? Să cumpăr 50.000 de linguriţe de argint, să torn din ele o statuie ecvestră a lui Panikovski şi s-o instalez pe mormîntul lui ? Să incrustez *Antilopa* cu sidef ? Sau poate...“

Marele maestru sări jos de pe parapet, luminat de o idee nouă. Fără a mai zăbovi o clipă, părăsi grădina şi înfruntînd cu dîrzenie rafalele frontale şi laterale de vînt, se îndreptă spre poştă.

Aici, la cererea lui, valiza fu cusută într-o rogojină şi legată în cruce cu o sfoară groasă. Valiza luă astfel aspectul simplu al unui colet din cele care se primesc la poştă, zilnic, cu miile şi în care, diferiţi cetăţeni, trimit rudelor lor untură de porc, dulceaţă sau mere.

Ostap luă un creion chimic şi după ce-l învîrti de cîteva ori prin aer ca pe o sfîrleză scrise :

Cu valoare.

Comisarului poporului pentru finanţe. Moscova.

Coletul, azvîrlit cu un gest profesional de către funcţionarul voinic care îl primise, căzu pe un morman de baloturi ovale, saci şi lăzi. Băgînd chitanţa în buzunar, Ostap văzu cum milionul lui îşi luă valea, aşezat laolaltă cu alte colete, într-un cărucior, pe care îl împingea, într-o sală de alături, un bătrînel cu pas încetinel şi cu fulgere albe la petliţe.

— Şedinţa continuă, spuse marele maestru, dar de data aceasta fără Ostap Bender, deputat al agrarienilor nebuni.

Mai stătu multă vreme sub bolta de la intrarea poştei, ba aprobîndu-şi fapta, ba regretînd-o. Vîntul i se vîra sub mantaua lui de ploaie. I se făcu frig şi îşi aduse aminte, cu tristeţe, că nu-şi cumpărase o a doua şubă.

Chiar în faţa lui, se opri pentru o secundă o fată. Ea ridică capul spre a se uita la cadranul strălucitor al orologiului de la poştă şi apoi porni mai departe. Purta un paltonaş cam rebegit, mai scurt decît rochia, şi un basc albastru cu pompon, ca de copil. Cu mîna dreaptă îşi ţinea poala de la palton, ca să nu i-o ridice vîntul. Inima comandorului se strînse încă înainte de a fi recunoscut pe Zosia şi se luă după iubita lui pe dalele ude ale trotuarului, ţinîndu-se fără voie la oarecare distanţă. Din cînd în cînd, fata dispărea în mulţimea trecătorilor, şi atunci Ostap cobora de pe trotuar, se uita la Zosia dintr-o parte şi se gîndea la principalele puncte ale explicaţiei ce trebuia să urmeze.

La un colţ, Zosia se opri în faţa unei gherete cu articolele de galanterie şi începu să se uite la nişte ciorapi maron, bărbăteşti, care se legănau pe o sforicică. Ostap patrula prin apropiere.

Chiar la marginea trotuarului, discutau cu aprindere doi tipi cu serviete în mînă. Amîndoi purtau demiuri de sub care li se vedeau pantalonii albi de vară.

— Ai plecat la timp de la *Hercules*, Ivan Pavlovici, spunea unul, strîngîndu-şi servieta la piept. E o jale acum acolo, îi comprimă pe capete.

— Tot oraşul vorbeşte, oftă celălalt.

— Ieri l-au curăţat pe Skumbrievici, zise primul, cu bale la gură, de plăcere. Era o înghesuială că nici nu puteai pătrunde în sală. La început totul a decurs foarte civilizat. Skumbrievici şi-a făcut în aşa fel autobiografia, încît toată lumea l-a aplaudat. „Eu, a zis el, m-am născut între ciocan şi nicovală“, vrînd prin asta să arate că părinţii lui fuseseră fierari. Dar cineva din sală l-a întrebat : „Spune-mi, te rog, nu-ţi aduci aminte şi de o firmă *Skumbrievici şi fiul Articole de fierărie* ? Nu cumva eşti dumneata acel Skumbrievici ?“ Şi dobitocul se apucă şi răspunde : „Eu nu sînt Skum-

brievici, eu sînt fiul". Îţi închipui ce-o să i se întîmple acum ? Punctul „e" e asigurat.

— Da, tovarăşe Veintorg, comisia e grozav de severă. Ia spune, azi pe cine-l scoate ?

— Azi e o zi mare ! Îl scoate pe Berlaga, acela care a încercat să scape de comprimare, internîndu-se la casa de nebuni. Apoi îi vine rîndul chiar lui Polîhaev personal şi scîrbei ăleia de Serna Mihailovna, soţia lui morganatică. Era o nenorocire muierea asta pe capul tuturor de la *Hercules*. Nu puteai să răsufli din cauza ei. Astăzi mă duc cu vreo două ore înainte de începere, că altfel risc să nu mai găsesc loc. În afară de asta, Bomze...

Zosia porni înainte şi Ostap nu mai află ce s-a întîmplat cu Adolf Nikolaevici Bomze. Dar asta nu-l supără cîtuşi de puţin. Îşi pregătise fraza cu care să înceapă convorbirea şi se apropie repede de fată.

— Zosia, spuse el, am sosit, şi acest fapt nu poate fi ignorat.

Rostise această frază cu teribilă dezinvoltură. Fata se dădu înapoi şi marele maestru îşi dădu seama că luase un ton fals. Schimbă tonul şi se porni să vorbească repede şi mult, plîngîndu-se de împrejurări, spunîndu-i că tinereţea lui a trecut cu totul altfel decît îşi închipuise în copilărie, că viaţa s-a dovedit a fi sucită şi de un nivel coborît, ca o cheie de fa.

— Ştii, Zosia, spuse el în cele din urmă, că fiecare om, chiar şi membrii de partid trăiesc sub apăsarea unei coloane atmosferice în greutate de 214 kilograme. Ai băgat sau n-ai băgat de seamă acest lucru ?

Zosia nu răspunse.

În momentul acela treceau pe lîngă cinematograful Capitoli. Ostap aruncă repede o privire cu coada ochiului în direcţia unde, în vară, îşi avusese sediul biroul înfiinţat de el şi lăsă să-i scape un strigăt uşor. Pe toată faţada, cît era de lată, se întindea o firmă pe care scria :

ÎNTREPRINDEREA DE STAT PENTRU COARNE ŞI COPITE

Prin toate ferestrele, se vedeau maşini de scris şi portrete ale fruntaşilor statului. La intrare, stătea, cu

un zîmbet victorios, un tînăr curier, care nu semăna de loc cu Panikovski. Pe poarta deschisă, de care era bătută o tăbliţă pe care scria *Depozitul bazei,* intrau autocamioane de cîte trei tone, încărcate vîrf cu coarne şi copite care satisfăceau condiţiunile prevăzute. Se vedea bine că progenitura lui Ostap o luase pe calea cea bună.

— Ia te uită ce avînt a luat clasa-hegemon, zise Ostap trist. Pînă şi ideea mea uşuratică a folosit-o pentru scopurile ei. Iar, pe mine m-a dat deoparte, Zosia. Ai auzit, pe mine m-a dat deoparte. Sînt nenorocit.

— Eşti trist ca un îndrăgostit, rosti Zosia, întorcîndu-se pentru prima oară spre Ostap.

— Da, răspunse Ostap, sînt un tipic Evgheni Oneghin, un cavaler căruia Puterea sovietică i-a răpit moştenirea.

— Grozav cavaler, nimic de zis !

— Nu fi supărată, Zosia. Ţine seama de coloana atmosferică. Am impresia că pe mine mă apasă mult mai tare chiar decît pe alţi cetăţeni. Asta din pricina dragostei ce ţi-o port. Şi apoi eu nu sînt membru al vreunui sindicat. Şi asta sporeşte apăsarea.

— Plus fiindcă minţi mai mult decît alţi cetăţeni.

— Asta nu-i minciună. E o lege fizică. Sau n-o fi existînd, în realitate, nici o coloană şi totul e numai fantezia mea ?

Zosia se opri şi începu să-şi scoată mănuşa care avea culoarea unui ciorap cenuşiu.

— Am 33 de ani, se grăbi să spună Ostap. Vîrsta lui Isus Cristos. Şi ce-am făcut pînă acum ? O învăţătură n-am creat, pe învăţăcei i-am risipit, pe răposatul Panikovski nu l-am înviat şi numai dumneata...

— Ei, la revedere, spuse Zosia. Mă duc la cantină.

— Iau şi eu masa cu dumneata, declară marele maestru, uitîndu-se la firma : *Combinatul alimentar didactic-model al şcolii de producţie de pe lîngă Academia de arte spaţiale din Cernomorsk* ; vreau să mănînc o ciorbă model de pe lîngă această academie. Poate mi se va uşura inima.

— Aici e numai pentru sindicalişti, îl preveni Zosia.

— Atunci voi sta aşa, fără să mănînc.

Coborîră trei trepte. În fundul combinatului didactic-model, sub acoperămîntul verde al unui palmier, şedea un tînăr cu ochii negri, care cerceta cu un aer demn meniul.

— Pericl ! îl strigă Zosia de departe. Ţi-am cumpărat nişte ciorapi cu călcîi dublu. Să vă prezint. Femidi...

— Femidi, repetă tînărul, strîngînd cu căldură mîna lui Ostap.

— Bender-Zadunaiski, se prezentă brutal marele maestru, dîndu-şi seama imediat că a sosit prea tîrziu la festinul dragostei şi că ciorapii cu călcîi dublu nu erau un simplu produs al unei cooperative de pretinşi invalizi, ci simbolul unei căsătorii fericite, legalizate de Oficiul Stării Civile.

— Cum ? Te mai cheamă şi Zadunaiski ? întrebă veselă Zosia.

— Da, Zadunaiski. Dar nici pe dumneata nu te mai cheamă numai Siniţkaia. Judecînd după ciorapi...

— Mă cheamă Siniţkaia-Femidi.

— De douăzeci şi şapte de zile, zise tînărul, frecîndu-şi mîinile.

— Îmi place soţul dumitale, zise cavalerul căruia i se răpise moştenirea.

— Şi mie îmi place, răspunse Zosia arţăgoasă.

În timp ce tinerii soţi mîncau o ciorbă marinărească, tot ducînd lingurile la gură şi uitîndu-se unul la altul, Ostap citea, indispus, afişele de pe pereţi. Pe unul scria : *Nu vorbiţi în timp ce mîncaţi. Aceasta împiedică buna secreţie a sucului gastric*. Altul era întocmit în versuri : *Atuncea cînd consumaţi / Suc de fructe, să aflaţi / Că produc în corp hidraţi.* Nu mai avea ce face aici. Trebuia să plece, dar îl împiedica o sfială, apărută cum şi de unde nici el nu ştia.

— În această ciorbă marinărească, se strădui Ostap să glumească, plutesc epavele unui vas naufragiat.

Soţii Femidi rîseră binevoitori.

— În ce sector lucrezi ? îl întrebă Ostap pe tînăr.

— De fapt sînt secretarul colectivului plastic al pictorilor feroviari, răspunse Femidi.

Marele maestru se sculă încet de pe scaun.

— Aha, reprezentantul unui colectiv ! Era de aşteptat ! Dar să nu vă mai distrag cu vorbăria. Asta va împiedica buna secreţie a sucului vostru gastric atît de necesar pentru sănătate.

Plecă fără să-şi mai ia rămas bun şi se îndreptă spre ieşire, strecurîndu-se printre mese.

— Mi-a suflat fata ! murmură el cînd ajunse pe stradă. Mi-a suflat-o de-a dreptul de sub nas. Femidi ! Nemesidi ! Femidi, reprezentantul unui colectiv, i-a suflat unui milionar...

Şi în clipa aceea, îşi aduse aminte, cu o claritate cutremurătoare, că nu mai are nici un fel de milion.

Începu să alerge grăbit şi îşi termină gîndul pe drum, dînd deoparte cu braţele pe trecători, cum dă deoparte un înotător apa, la un concurs pentru a bate precedentul record mondial.

— Iaca na, s-a găsit un nou apostol Pavel, mormăia el, sărind peste rondurile de flori din grădina oraşului. Arghirofob, vită încălţată ! Menonit blestemat, adventist de ziua a şaptea ! Dobitoc sinistru ! Dacă au expediat coletul, mă spînzur ! Asemenea adepţi ai lui Tolstoi trebuie omorîţi !

După ce alunecă de două ori pe podeaua de mozaic de la poştă, marele maestru ajunse într-un suflet la ghişeu. În faţa ghişeului, se afla o coadă mică, gravă şi tăcută. În furia lui, Ostap dădu să bage capul pe fereastruica ghişeului, dar cetăţeanul care stătea primul la coadă ridică nervos coatele-i ascuţite şi-l dădu pe noul-venit puţin înapoi. Al doilea cetăţean ridică şi el coatele parcă ar fi avut un mecanism, şi marele maestru se pomeni ceva mai încolo de mult doritul ghişeu. Dar nu rămase nici la această distanţă, deoarece, tot în deplină tăcere, alte coate se ridicară şi traseră parcă nişte vîsle invizibile, pînă cînd obraznicul se văzu plasat la locul lui legitim — ultimul din coadă.

— Eu vreau numai... începu Ostap.

Dar nu mai urmă. Era inutil. Coada cenuşie, ca de piatră, era de neclintit, ca o falangă grecească. Fiecare îşi ştia locul şi era gata să-şi apere micul său drept cu preţul vieţii.

Abia după trei sferturi de oră Ostap reuşi să bage capul pe ghişeu şi să ceară cu aprindere să i se dea înapoi coletul. Funcţionarul îi restitui nepăsător recipisa.

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi.

— Cum ! L-aţi şi expediat ? întrebă marele maestru cu o voce şovăitoare. L-am predat abia acum o oră !

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi, repetă funcţionarul.

— Dar e coletul meu, spuse Ostap cu blîndeţe, mă înţelegeţi, al meu. Eu l-am expediat, eu vreau să-l iau înapoi. Am uitat să bag un borcan cu dulceaţă. De merişoare. Vă rog foarte mult. Unchiu-meu o să se supere îngrozitor. Mă înţelegeţi ?

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi.

Ostap întoarse capul, căutînd sprijin în jur. În spatele lui, se întindea coada tăcută şi gravă, care cunoştea toate regulile, printre care şi aceea că coletele nu se dau înapoi.

— Să bag un borcănaş, murmură Ostap, cu merişoare.

— Tovarăşe, borcănaşul poţi să-l trimiţi cu un alt colet, zise funcţionarul, îmblînzindu-se. N-o să i se întîmple nimic unchiului dumitale.

— Nu-l cunoaşteţi pe unchiul meu ! zise cu căldură Ostap. Şi apoi, sînt un student sărac. N-am bani. Vă rog ca pe un activist pe tărîm obştesc.

— Unde să-l caut acum, tovarăşe ? spuse funcţionarul cu un glas plîngăreţ. Sînt trei tone de colete acolo.

Dar marele maestru începu să îndruge la palavre atît de sfîşietoare, încît lucrătorul de la comunicaţii plecă în cealaltă sală să caute coletul studentului sărac. În coadă, tăcută pînă atunci, răsunară energice proteste. Marele maestru era făcut cu ou şi cu oţet că nu cunoaşte legile poştei, iar o cetăţeancă mînioasă îl şi ciupi.

— Să nu mai faci niciodată asta, zise sever funcţionarul, aruncîndu-i lui Bender valijoara.

— N-o să mai fac niciodată ! declară comandorul. Pe cuvîntul meu de student !

Vîntul făcea acoperişurile să vuiască, felinarele să se clatine, umbrele să tremure pe pămînt, iar ploaia tăia pieziş razele farurilor de la automobile.

— Ajunge cu excesele psihologice, spuse vesel Bender. Ajunge cu suferinţele şi autozgîndăririle. E timpul să încep o viaţă burgheză, de muncă. La Rio de Janeiro ! Îmi voi cumpăra o plantaţie şi îl voi angaja pe Balaganov ca maimuţă. Să rupă bananele din pom, pentru mine.

Capitolul XXXVI
UN CAVALER AL ORDINULUI LÎNII DE AUR

Un individ ciudat păşea într-o noapte prin zăvoaiele de pe malul Nistrului. Era gigantic şi rotund ca un poloboc. Purta, strînsă pe el, o manta de pînză de cort cu gluga ridicată. Individul acesta ciudat, înainta pe lîngă parcelele de stuf, pe sub pomii rămuroşi, în vîrful picioarelor, de parcă ar fi umblat într-un dormitor. Din cînd în cînd, se oprea şi ofta. Atunci, de sub manta, se auzea acel zăngănit pe care-l scot obiectele de metal cînd se ciocnesc. Şi de fiecare dată, după aceasta, răsuna în prelungire, prin văzduh, un clinchet subţire, nespus de delicat. La un moment dat, individul se împiedică de o rădăcină udă şi căzu pe burtă. O dată cu căzătura lui se auzi un zgomot atît de puternic, parcă ar fi căzut o întreagă armură pe parchet. Şi omul nostru rămase mai mult timp aşa, pe jos, iscodind cu privirea întunericul.

Noaptea aceea de martie era plină de freamăt. De pe copaci se prelingeau şi cădeau zgomotos la pămînt picături dense ca de farmacie.

— Blestemată tavă ! şopti omul ciudat.

Apoi se ridică în picioare şi urmîndu-şi drumul mai departe ajunse pînă la Nistru fără alte peripeţii. Ajuns la Nistru, îşi ridică poalele mantalei, coborî încet de pe mal şi, păstrîndu-şi cu greu echilibrul pe zăpoare, o porni în fugă spre malul romînesc.

Marele maestru se pregătise toată iarna. Cumpărase dolari nord-americani cu portrete de preşedinţi cu bucle albe, cumpărase ceasornice şi porttigarete de aur, verighete, briliante şi alte drăcii preţioase.

Purta acum, asupra lui, şaptesprezece portţigarete masive cu monograme, vultur şi diverse inscripţii gravate : *Lui Evsei Rudolfovici Polufabrikant directorul băncii Ruso-Carpate şi binefăcătorul nostru, cu prilejul nunţii sale de argint din partea colegilor recunoscători.*

Consilierului intim M. I. Sviatotaţki, cu prilejul terminării inspecţiei sale senatoriale, din partea funcţionarilor de la primăria oraşului Cernomorsk.

Dar cel mai greu era portţigaretul cu dedicaţia : *Domnului pristav al circumscripţiei Alexeev, din partea negustorilor evrei recunoscători.* Sub inscripţie era o inimă de email, roşie ca focul, străpunsă de o săgeată, ceea ce voia, firește, să simbolizeze dragostea negustorilor evrei faţă de domnul pristav.

Prin diferite buzunare, mai avea băgate tot felul de verighete, inele şi brăţări, înşirate pe sfoară ca covrigii. Pe spinare îi atîrnau în trei şiruri legate cu sfori tari douăzeci de perechi de ceasuri de aur. Unele dintre ele ticăiau enervant, şi Bender avea impresia că-i umblă pe spate nişte insecte. Printre ceasornice erau şi cîteva care fuseseră oferite în dar, lucru pe care îl dovedea, de pildă, următoarea inscripţie de pe un capac : *Iubitului meu fiu Seriojenka Kastraki, de ziua trecerii examenului de maturitate*". Deasupra cuvîntului „maturitate" era zgîriat, cu un ac, cuvîntul „sexuală". Probabil că aceasta o făcuseră prietenii tînărului Kastraki, elevi tot atît de proşti ca şi el. Multă vreme Ostap nici nu vrusese să cumpere acest ceas necuviincios, dar, în cele din urmă, îl luă, deoarece hotărîse, în mod ferm, să bage tot milionul în lucruri de preţ.

În general, avusese de muncit mult şi greu toată iarna. Marele maestru nu găsise briliante decît în valoare de 400.000 de ruble, iar valută, inclusiv nişte bani polonezi şi balcanici dubioşi, numai de 50.000. Pentru restul sumei fu nevoit să cumpere obiecte grele. Deosebit de anevoios îi era să circule cu tava de aur pe burtă. Tava era mare şi ovală, ca scutul unei căpetenii de trib african, şi cîntărea 20 de funţi. Pe de altă parte, grumazul viguros al comandorului se încovoia sub povara unei cruci de arhiereu cu inscripţia *În numele tatălui, şi al fiului şi al sfîntului duh*, pe care o cumpărase de la cetăţeanul Samooblo-

jenski, fost protodiacon la catedrală. Deasupra crucii atîrna, pe o panglică minunată, ordinul Lînii de Aur — un miel turnat din aur.

Ostap cumpărase acest ordin de la un bătrîn ciudat, care fusese ori într-adevăr mare duce, ori poate numai valet al unui mare duce. Bătrînul ţinea grozav la preţ, susţinînd că un astfel de ordin nu-l au decît cîţiva oameni în toată lumea, printre care cei mai mulţi — capete încoronate.

— Lîna de Aur, murmura bătrînul, se dă pentru acte de supremă vitejie.

— Păi tocmai supremă e şi vitejia mea, răspundea Ostap. Plus că eu cumpăr mielul numai ca aur brut.

Dar comandorul nu era sincer. Ordinul îi plăcuse din capul locului şi hotărîse să-l păstreze pentru totdeauna ca ordin al Viţelului de Aur.

Mînat de teama de a nu se pomeni cu un foc răsunător de armă, Bender izbuti să ajungă pînă la mijlocul rîului, dar aici se opri. Îl apăsa aurul : tava, crucea, brăţările. Şalele îl mîncau de la ceasurile ce-i atîrnau la brîu. Poalele mantalei i se udaseră şi cîntăreau acum cîteva puduri. Gemînd, Ostap îşi scoase mantaua, o aruncă pe gheaţă şi porni mai departe. Acum se putea vedea că sub manta purta o şubă mare, aproape cum nu mai exista alta, şi care era poate lucrul cel mai de preţ din întreaga toaletă a lui Ostap. Lucrase la ea timp de patru luni, o clădise cum ţi-ai clădi o casă, făcuse schiţa ei, strînsese materialele. Şuba era dublă — căptuşită cu vulpi argintii, iar pe deasupra, lutru veritabil, gulerul fiind din samur. Uimitoare era şuba asta ! O superşubă, cu buzunare de şinşila, pline cu medalii pentru salvarea oamenilor de la înec, cruciuliţe şi punţi de aur, ultima realizare a tehnicii dentare. Pe cap, marele maestru îşi pusese o căciulă — dar căciulă nu-i cuvîntul, mai bine zis — o tiară, o tiară de biber.

Toată această încărcătură preţioasă era destinată să-i asigure comandorului o viaţă uşoară, lipsită de griji, pe malul oceanului cald, printre palmierii şi ficuşii din Rio de Janeiro — oraşul ce-i tulbura imaginaţia încă din copilărie. La ora trei noaptea, urmaşul nărăvaş al ieniceri-lor puse piciorul pe malul străin. Era şi aici linişte şi în-

tuneric, era şi aici primăvară şi, de pe crengi, cădeau şi aici picături. Marele maestru surîse.

„Acum, cîteva formalităţi cu inimoşii boieri romîni şi drumul e liber. Cred că două-trei medalii pentru salvarea înecaţilor vor înfrumuseţa de-ajuns viaţa lor cenuşie, de grăniceri."

Se întoarse cu faţa spre malul sovietic şi — întinzînd în întunericul ce prinsese a se topi — braţul gros, îmbrăcat în lutru, zise :

— Totul trebuie făcut după protocol. Formularul nr. 5 : rămas bun de la patrie. Ei ce să-i faci, *adieu*, ţară mare. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu primul din clasă şi să capăt note bune la atenţie, sîrguinţă şi purtare. Sînt o persoană particulară şi nu sînt obligat să mă interesez de gropile, tranşeele şi turnurile pentru silozuri. Nu ştiu de ce, mă interesează prea puţin problema transformării socialiste a omului în înger şi în depunător la casa de economii. Dimpotrivă, mă interesează problemele arzătoare ale atitudinii grijulii faţă de persoana indivizilor milionari...

Dar, în clipa aceea, rămasul bun de la patrie, în conformitate cu formularul nr. 5, îi fu întrerupt de apariţia cîtorva siluete înarmate, în care Bender recunoscu grănicerii romîni. Marele maestru se înclină cu demnitate şi rosti clar următoarea frază special învăţată pe de rost :

— Trăiască Romînia Mare !

Se uită prietenos la grănicerii ale căror chipuri abia se zăreau în semiîntuneric şi i se păru că grănicerii zîmbesc.

— Trăiască Romînia Mare ! repetă Ostap pe ruseşte. Sînt un bătrîn profesor fugit de la Ceka din Moscova ! Zău, abia am scăpat din ghearele lor ! Salut în persoana dumneavoastră...

Unul dintre grăniceri se apropie de Ostap şi fără a scoate un cuvînt îi trase jos de pe cap tiara de blană. Ostap făcu gestul să-şi ia căciula înapoi, dar tot fără a scoate un cuvînt grănicerul îi dădu mîna la o parte.

— Ho ! făcu comandorul pe acelaşi ton amical. Ho, ho ! Fără mîini ! Mă voi plînge împotriva voastră la Sfatul ţării, la Marele Huruldan !

În timpul acesta, un alt grănicer începu să descheie, cu o abilitate de amant experimentat, impunătoarea şubă a lui Ostap. Comandorul se trase înapoi. Cu acest prilej îi căzu pe jos dintr-un buzunar o brăţară mare de damă.

— O brăţară ! strigă ascuţit ofiţerul de grăniceri, care purta o manta scurtă cu guler din blană de cîine şi cu nasturi mari de metal pe posterioru-i bombat.

— O brăţară ! ţipară şi ceilalţi, repezindu-se la Ostap.

Încurcîndu-se în şubă, marele comandor căzu şi, în aceeaşi clipă, simţi cum îi trage cineva afară din pantaloni tava preţioasă. Cînd se ridică în picioare, văzu că ofiţerul cîntăreşte tava în mîini, cu un zîmbet care nu avea nimic omenesc. Ostap apucă obiectul care era proprietatea lui şi îl trase din mîinile ofiţerului, pentru care fapt încasă imediat o lovitură în obraz care îl făcu să vadă negru înaintea ochilor. Evenimentele se desfăşurau cu iuţeala unor mişcări militare. Şuba îl stingherea pe marele maestru, şi-o bucată de vreme se bătu cu duşmanii, stînd în genunchi şi aruncînd într-înşii cu medaliile pentru salvarea înecaţilor. Apoi simţi deodată o uşurare inexplicabilă, care-i îngădui să aplice inamicului o serie de lovituri zdrobitoare. O explicaţie totuşi era : grănicerii izbutiseră să smulgă de pe el şuba de 100.000 de ruble.

— Aşa-a ? Asta-i atitudinea voastră ? răcni Ostap, uitîndu-se fioros în jur.

Fu un moment cînd el stătea sprijinit cu spatele de un copac şi izbea cu tava strălucitoare în capetele atacatorilor. Fu un alt moment, cînd un grănicer vru să-i smulgă de la gît ordinul Lînii de Aur şi comandorul dădea din cap ca un cal. Fu de asemenea un moment cînd, ţinînd ridicată sus crucea de arhiereu pe care scria *In numele tatălui, al fiului, şi al sfîntului duh* Ostap striga isteric :

— Exploatatori ai poporului muncitor ! Păianjeni ! Slugi ale capitalului ! Năpîrci !

Din gură îi curgeau bale roz-albe, Ostap lupta pentru milionul său ca un gladiator. Îi culca la pămînt pe duşmani, cădea şi se scula iar în picioare, uitîndu-se înainte cu o privire întunecată.

Îşi veni în fire întins pe gheaţă, cu mutra făcută zob, cu o singură cizmă în picioare, fără şubă, fără portţigaretele împodobite cu inscripţii, fără colecţia de ceasuri, fără tavă, fără valută, fără cruce şi briliante, fără milion. Pe malul înalt stătea ofiţerul cu guler de blană de cîine şi se uita în jos la Ostap.

— Siguranţă blestemată ! ţipă Ostap, ridicînd piciorul gol. Paraziţi !

Ofiţerul scoase încet revolverul şi trase înapoi piedica. Marele maestru înţelese că interviul s-a terminat. Încovoiat, porni şchiopătînd înapoi, spre malul sovietic.

De pe fluviu se înălţa o ceaţă albă ca fumul de ţigară. Descleştînd pumnul, Bender văzu în palmă un nasture turtit de aramă, un smoc de păr negru, aspru, cîrlionţat şi Ordinul Lînii de Aur, salvat ca prin minune în luptă. Marele maestru se uită cu o privire absentă la trofeele şi rămăşiţele bogăţiei sale şi îşi continuă drumul, alunecînd pe gheaţă şi schimonosindu-se de durere.

O bubuitură prelungă şi puternică, ca de tun, făcu să se clatine luciul gheţii. Un vînt cald sufla cu putere. Bender se uită la picioare şi văzu pe gheaţă o crăpătură mare, verde. Platoul de gheaţă pe care se afla se clătină şi un colţ al lui începu să se cufunde.

— S-a spart gheaţa ! ţipă îngrozit marele maestru. S-a spart gheaţa, domnilor juraţi !

Începu să sară pe sloiurile care se desfăceau, grăbindu-se cît îl ţineau puterile să ajungă pe pămîntul de care se despărţise cu atîta trufie, cu o oră înainte. Pîcla se ridica majestuos şi molcom, dezgolind ţărmul.

După zece minute, apăru pe malul sovietic un om ciudat, fără căciulă şi cu o singură cizmă. Fără să se adreseze nimănui, el spuse cu glas tare :

— Nu e nevoie de ovaţii. N-am reuşit să devin un nou conte de Monte-Cristo. Va trebui să mă recalific şi să mă fac administrator de bloc.

CUPRINS

Din partea autorilor 5

Partea întîi. *ECHIPAJUL* ANTILOPEI

Capitolul I. Cum a încălcat Panikovski convenţia 9
„ II. Cei treizeci de fii ai locotenentului Schmidt 22
„ III. Dumneata cu benzina — noi cu ideile 35
„ IV. O valizuţă neobişnuită . . . 48
„ V. Tainica împărăţie 58
„ VI. *Antilopa-Gnu* 66
„ VII. Dulcea povară a gloriei . . . 79
„ VIII. Criza genului 91
„ IX. Din nou criza genului . . . 106

Partea a doua. *CEI DOI MAEŞTRI*

Capitolul X. Telegrama fraţilor Karamazov . 121
„ XI. Cei de la *Hercules* 125
„ XII. Homer, Milton şi Panikovski . 135
„ XIII. Vasisuali Lohankin şi rolul lui în revoluţia rusă 146
„ XIV. Prima întrevedere 162
„ XV. Coarne şi copite 174
„ XVI. *Jahrbuch für Psychoanalytik* . . 187
„ XVII. Fiul risipitor se întoarce acasă 200
„ XVIII. Pe uscat şi pe mare 210
„ XIX. Ştampila universală 225
„ XX. Comandorul dansează tango . . 231
„ XXI. Sfîrşitul *Cuibului caţelor* . . . 243
„ XXII. Parada o voi comanda eu . . 250

„ XXIII. Inimă de şofer 259
„ XXIV. Vremea favoriza dragostea . . 269
„ XXV. Trei drumuri 283

Partea a treia. *PERSOANĂ PARTICULARĂ*

Capitolul XXVI. Pasager în trenul special . . . 299
„ VII. „Daţi-i voie să intre unui mercenar al Capitalului“ 310
„ XXVIII. Valul de sudoare al inspiraţiei . 320
„ XXIX. Gremeaşci Kliuci 329
„ XXX. Alexandr Ibi-Ivanovici 340
„ XXXI. Bagdad 350
„ XXXII. Porţile Marilor Posibilităţi . . 357
„ XXXIII. Oaspetele indian 364
„ XXXIV. Prietenie cu tineretul 370
„ XXXV. L-au iubit gospodine, femei de serviciu, văduve şi chiar o femeie-tehnician dentist 381
„ XXXVI. Un cavaler al Ordinului Lînii de Aur 392

Redactor responsabil : MOSCOVICI LINICA
Tehnoredactor : BUCUR AUREL

Dat la cules 29.03.1965. Bun de tipar 17.07.1965. Apărut 1965. Tiraj 35 160. Broşate 30 080. Legate 5080. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 540×840/16 Coli ed. 21,30. Coli tipar 25 A. nr. 14 589 C.Z. pentru bibliotecile mari 8S C.Z. pentru bibliotecile mici 8S—32=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 50 265 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025